

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

SIMON SZILVIA

Debrecen
2009.

**DEBRECENI EGYETEM
AGRÁR- ÉS MŰSZAKI TUDOMÁNYOK CENTRUMA
AGRÁRGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR
SZÁMVITELI ÉS PÉNZÜGYI TANSZÉK**

**IHRIG KÁROLY GAZDÁLKODÁS- ÉS
SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK
DOKTORI ISKOLA**

Doktori iskola vezető: Dr. Szabó Gábor, a közgazdaságtudomány doktora

**AZ ÉLELMISZERGAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ
VÁLLALKOZÁSOK VIZSGÁLATA A
KONSZERN SZÁMVITELI ELŐÍRÁSOK
ALAPJÁN**

Készítette:

Simon Szilvia

Témavezető:

Dr. Kozma András
egyetemi tanár
a mezőgazdasági tudományok kandidátusa
professor emeritus

**DEBRECEN
2009.**

**AZ ÉLELMISZERGAZDASÁGBAN MŰKÖDŐ VÁLLALKOZÁSOK
VIZSGÁLATA A KONSZERN SZÁMVITELI ELŐÍRÁSOK ALAPJÁN**

Értekezés a doktori (PhD) fokozat megszerzése érdekében
a Gazdálkodás- és szervezéstudományok tudományágban

Írta: Simon Szilvia okleveles közgazdász

A doktori szigorlati bizottság:

	név	tud. fok.
elnök:	Dr. Bács Zoltán	Ph.D.
tagok:	Dr. Tóth Pál	közgazdaságtudományok kandidátusa
	Szolnoki Győzőné Dr.	Ph.D.

A doktori szigorlat időpontja: 2006. november 15.

Az értekezés bírálói:

név, tud. fok	aláírás
.....
.....

A bíráló bizottság:

	név, tud. fok	aláírás
elnök:
titkár:
tagok:

Az értekezés védésének időpontja: 200.....

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés, célkitűzés	6
1. A téma módszertani megközelítése	12
2. Az élelmiszergazdaság fejlődése, szervezeti formáinak bemutatása	18
2.1. A magyar élelmiszergazdaság fejlődésének, átalakulásának rövid összefoglalása	19
2.2. Az élelmiszergazdaság szervezeti formáinak bemutatása	27
3. A konszolidáció módszertana és gyakorlata Magyarországon	35
3.1. A konszolidáció számviteli szabályozása Magyarországon	35
3.2. Az Európai Unió irányelvei, a Nemzetközi Számviteli Standardok	36
3.3. A konszolidációval kapcsolatos alapfogalmak	40
3.4. Vállalkozások konszolidációs besorolása, befolyási típusok	43
3.4.1. Az anyavállalat meghatározó befolyásának esetei	43
3.4.2. A mértékadó befolyás megállapítása	47
3.4.3. Mértékadónak sem minősülő befolyás megállapítása	47
3.5. Az anyavállalat konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége	48
3.6. Az anyavállalat mentesítése a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség alól	49
3.7. A konszolidált éves beszámoló elméleti alapja, részei, tartalma	52
3.8. A konszolidált éves beszámoló fordulónapjának és a mérlegkészítés napjának meghatározása	53
3.9. A konszolidált éves beszámoló készítésének munkafolyamata	56
3.10. A konszolidált éves beszámoló előkészítő feladatai	57
3.10.1. A konszolidált éves beszámoló általános előkészítése	57
3.10.1.1. Az évente ismétlődő általános előkészítő feladatok	57
3.10.1.2. Több évre kiható előkészítő lépések	60
3.10.2. A teljeskörű konszolidáció előkészítése	62
3.10.2.1. Az eltérő mérlegbeállítási gyakorlat egységesítése	63
3.10.2.2. Devizaátszámítás	64
3.10.2.3. Egységes értékelés megvalósítása	66
3.10.2.4. Közös vezetésű vállalkozások adatainak kvóta arányában történő megosztása	68
3.10.2.5. Szerkezeti egységesítés	68
3.10.2.6. A teljeskörű konszolidációt előkészítő könyvelési teendők	69
3.11. A teljeskörű konszolidáció végrehajtása	70
3.11.1. A teljeskörű konszolidáció célja, feladatai	70
3.11.2. A tőkekonszolidáció végrehajtása	71
3.11.2.1. A tőkekonszolidáció alapfogalmai	71

3.11.2.2.	A tőkekonzolidáció végrehajtásának módszerei.....	74
3.11.2.3.	A tőkekonzolidáció végrehajtása a bevonás első évében	81
3.11.2.4.	A követő tőkekonzolidáció végrehajtása.....	82
3.11.2.5.	A tőkekonzolidáció zárása.....	83
3.11.3.	Adósságkonszolidáció végrehajtása	84
3.11.4.	Bevételek és ráfordítások konszolidációja.....	88
3.11.5.	Közbenső eredmények kiszűrése	90
3.12.	A konszolidáció egyéb feladatai	92
4.	A konszolidáció tapasztalatai és alkalmazásának lehetőségei	93
4.1.	A konszolidált éves beszámoló készítésének magyarországi tapasztalatai ...	94
4.1.1.	Adatgyűjtés, feldolgozás.....	94
4.1.2.	A vizsgálatban résztvevő vállalkozások adatai.....	94
4.1.2.	A vizsgálatban résztvevő anyavállalatok konszolidációjának sajátosságai	99
4.1.3.	A felmérésben résztvevő tagvállalatok adatszolgáltatási kötelezettségének vizsgálata	115
4.2.	A konszolidáció hatása a vállalatcsoportok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére.....	119
4.2.1.	A modell megfogalmazása, a konszolidáció végrehajtása.....	119
4.2.2.	A konszolidáció hatása a vállalkozások és a vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére	124
4.2.2.1.	A vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet átfogó elemzése az egyedi éves beszámoló és a halmozott összevont beszámoló adatai alapján	125
4.2.2.2.	A tőkekonzolidáció hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére	136
4.2.2.3.	Az adósságkonszolidáció hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére	143
4.2.2.4.	A bevétel-ráfordítás konszolidáció hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére	148
4.2.2.5.	A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtásának, valamint a konszolidáció miatt elszámolt társasági adó elszámolásának hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére.....	153
4.3.	A konszolidáció egyes részfeladatainak alkalmazhatósága a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknál	159
4.3.1.	Az eredményszámítás problémái a mezőgazdaságban	160
4.3.2.	A közbenső eredmény kiszűrés és a bevétel-ráfordítás konszolidáció módszerének alkalmazása	162
5.	Új és újszerű tudományos eredmények	167
	Összefoglalás	168
	Summary	172

Bevezetés, célkitűzés

A paradigma fogalmával, a paradigmaváltás szükségességével egyre többet foglalkoznak az agrárgazdasági kutatásokat folytató szakemberek (COLEMAN, 2001; JOSLING, 2002; MÉSZÁROS, 2006; ALVINCZ, 2007; MÉSZÁROS-FORGÁCS, 2008; CSETE, 2008). Az egyes agrárpolitikai paradigmákat minden kutató más és más szempont szerint különbözteti el egymástól. A különböző nézetek közül értekezésem témájával összefüggésben Tim Josling (JOSLING, 2002) és Csete László (CSETE, 2008) által megfogalmazott paradigmákat emelem ki. Ennek indoka, hogy mind a két kutató fontosnak tartja a világgazdaságban zajló globalizációs folyamatot.

Tim Josling, a kaliforniai Stanford Egyetem professzora a paradigmákat az alapján különböztette meg, hogy hogyan ítélik meg a mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepét. Az általa megfogalmazott négy paradigma közül a globalizált paradigma kapcsolódik a globalizációs folyamathoz, amelyben a globalizáció hatására átalakuló élelmiszergazdaságot mutatja be. „A globalizált paradigma a mezőgazdaságot a (potenciális) globális élelmiszer-ellátó vertikumok részeként képzelem el, ahol a farmerek a földdel és állatállománnyal kapcsolatos menedzsment-szolgáltatásokat végzik, a termelőeszköz-ellátással kezdődő és az élelmiszer-kereskedelemmel végződő integrált folyamatban. Ez a legújabb, még kialakulóban lévő paradigma, amelyben a folyamatot a fogyasztó „vezérli” majd, a gazdaságpolitikára pedig növekvő befolyásuk lesz a feldolgozóknak és a (termelőeszköz- és élelmiszer) kereskedelemnek.” (MÉSZÁROS, 2006:48) Csete László véleménye szerint „az agrárgazdaság korszakos kihívás előtt áll, melyek új irányokat szabnak, illetve kezdeményeznek a kutatásokban, az oktatásban, a vállalkozói magatartásban.” (CSETE, 2008:354) A változó természeti és gazdasági környezethez, a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válsághoz tudatosan alkalmazkodni kell. Az alkalmazkodást a következő globális kihívások állítják előtérbe:

- a klíma-, valamint az időjárás-változás,
- a fenntarthatóság és
- a globalizáció.

„Három olyan, egymással szoros összefüggésrendszerben és kölcsönhatásban álló globális kihívással szükséges számolni, melyek különösen érzékenyen érintik a természeti erőforrásokat hasznosító tevékenységeket, így a mezőgazdaságot, az élelmiszer-előállítását és természetesen magukat a természeti erőforrásokat, a termőtalajt,

a vizet és így tovább.” (CSETE, 2008:354) A globális kihívásokhoz való alkalmazkodást fontossága, az egyes kihívások egymásra hatása, összefüggése miatt paradigmaként kell kezelni és kutatását egy időben több irányba célszerű folytatni (CSETE, 2008), amelynek jelei a kutatási témák vizsgálata során már bizonyíthatók (MÉSZÁROS – FORGÁCS, 2008).

A világgazdaságban az elmúlt évtizedekben megfigyelhető a tőke, a szellemi erőforrások, az anyagi javak világméretű koncentrációja. Ez a koncentráció a globalizációs folyamat keretében megy végbe. A globalizáció fogalmának meghatározása, megközelítése és jelenségeinek, hatásainak értelmezése a közgazdasági szakirodalomban még nem teljesen kidolgozott. A különböző szerzők más és más definíciókat határoznak meg és eltérően közelítik meg a globalizáció folyamatát. A globalizáció egy jelenleg is zajló folyamat, ezért jelenlegi és várható hatásainak következményei ma még nem ítélték meg egyértelműen.

A globalizáció megjelenése, a globális kapitalizmus fellendülése, a globális problémák megjelenése az 1970- es évekre tehető. (SOROS, 1999, 2000; CSETE, 2008) A globalizáció „olyan kihívás, amely nem semlegesíthető az országhatárokkal” (MAGDA, 2006:62) és a legtöbb nemzet, a legtöbb ember számára olyan rájuk kényszerített folyamat, helyzet, amely alól nem vonhatják ki magukat. (MARTIN – SCHUMANN, 1998) A globalizáció térnyerése az elmúlt közel 40 éve alatt olyan méreteket öltött, hogy napjainkban már olyan mértékben befolyásolja életünket, hogy elmondhatjuk: „globális gazdaságban élünk, amelyet az áruk és szolgáltatások szabad kereskedelme mellett leginkább a szabad tőkeáramlás jellemez.” (SOROS, 2000:197) A globális gazdaság kialakulásának, mozgatórugóinak, hordozóinak a szabad tőkeáramlásból következően a transznacionális vállalatok tekinthetők. (SEGESVÁRY, 1998; KETTINGER, 2001; LAKATOS, 2004; SÜKÖSD, 2006; MARKOVSKY, 2006) Mindezek alapján belátható, hogy a globalizációs folyamat nem hagyja az élelmiszergazdaságot sem érintetlenül. (ALVINCZ, 2007) A versenyképesség megőrzése, növelése érdekében az élelmiszergazdaságban is megfigyelhető a vállalatcsoportok kialakulása, egy termékpálya egy vállalkozáson, egy vállalatcsoporton belüli megvalósítása. Várható a nagymértékű élelmiszeripari szakosodás és a stratégiai szövetségek kialakulása. (JUHÁSZ – MOHÁCSI, 2001)

A világgazdaságban a globalizáció egyik kísérőjelenségeként megfigyelhető az a tendencia, hogy a jogilag önálló agrár-, élelmiszeripari és élelmiszerkereskedelmi

vállalkozások - különböző mértékben és módon - egymással érdekeltségi, részesedési viszonyba kerülnek. Az érdekeltségi kapcsolatok miatt a vállalkozások között a piaci viszonyok korlátozottá vál(hat)nak, ezért az egyedi éves beszámolók (pénzügyi jelentések) alapján a társaságok hű és valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének bemutatása nem biztosítható. A piaci viszonyok korlátozása miatt létrejövő információhiány megszüntethető, ha a vállalkozásokat vállalatcsoportként értelmezzük és a konszolidációs számvitel módszereit alkalmazzuk. A konszolidációs számvitel alkalmas arra, hogy a vállalatcsoportok belső kapcsolatainak kiszűrésével az érdekeltségi, részesedési viszony alapján létrejött konszernnek, multi-, transznacionális vállalkozások valós piaci helyzete, ereje, vagyona, pénzügyi és jövedelmi helyzete megítélhető legyen. A konszern számvitel egy olyan eszköznek minősíthető, amelynek segítségével elérhető az a cél, hogy a konszernnek hatalma, befolyása feltárható, ezáltal kimutatható legyen. Hiszen ha a kormányok nem korlátozzák a konszerneket, multi-, transznacionális vállalkozásokat, akkor a pazarló költségek normáinak terjesztésével az egész világon a társadalom és ökológiai önpusztításhoz vezető globális gazdaságpolitikát valósítanak meg. Azt azonban egyértelművé kell tenni, hogy nem lehet mindent a globalizáció számlájára írni. (DUNNING, 1993; KORTEN, 1996; SCHMIDT, 1999; GIBBENS, 2000; GODFREY-CHALMERS, 2007)

Az élelmiszergazdaságban a vállalkozások másik körére jellemző, hogy egy vállalkozáson belül hajtják végre azokat a tevékenységeket, amelyeket a konszernnek jogilag önálló vállalkozásokban különítettek el. Ezeknél a társaságoknál, ha az egyes tevékenységek vagyoni, pénzügyi helyzetét, jövedelemtermelő képességét akarjuk vizsgálni, akkor ezeket a vállalkozásokat egyféle speciális „konszernnek” tekinthetjük, amelyekben az egyes tevékenységeket végző szervezeti egységek helyettesítik a konszern jogilag önálló vállalkozásait. Így érdemes megvizsgálni a konszern számvitel szabályainak, módszereinek alkalmazhatóságát ezen a gazdasági területen is.

Az értekezés általános, összegző célkitűzéseként a konszern számvitel módszertanának bemutatását, a konszolidáció hatásainak elemzését, valamint speciális helyzetekben történő alkalmazhatóságának vizsgálatát fogalmaztam meg. Dolgozatomban arra vállalkozom, hogy a számviteli törvény előírásait felhasználva olyan

modellvállalatcsoportot¹ dolgozzak ki, amelynek segítségével az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok tagjai közötti kapcsolatok átláthatókká, a halmozódások feltárhatókká és kiszűrhetőkké válnak és ezáltal a vállalkozások ügyvezetése részére a döntésekhez megfelelő információ szolgáltatható.

E fő célkitűzésem megvalósítása érdekében dolgozatom célkitűzéseit a következőkben összefoglalom:

1. Az elemzés tárgyát képező vállalatcsoportok nemzetgazdaságban betöltött szerepének vizsgálata érdekében szükségesnek tartom a gazdasági környezet bemutatását. Munkám kiindulópontjául tűztem ki:
a magyar élelmiszergazdaság helyzetének, átalakulásának rövid ismertetését, valamint
az élelmiszergazdaságban működő gazdálkodók szervezeti formáinak bemutatását és gazdasági jelentőségének áttekintését.
2. A magyar élelmiszergazdaság helyzetének és gazdálkodóinak áttekintése után külön figyelmet kívánok fordítani a vállalatcsoportok szakirodalomban fellelhető fogalmának bemutatására, értelmezésére.
3. A nemzetközi számviteli tendenciákat figyelembe véve lényegesnek tartom az Európai Unió vonatkozó irányelveinek és a Nemzetközi Számviteli Standardok, Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok /IAS – International Accounting Standards, IFRS – International Financial Reporting Standards/ konszolidációval kapcsolatos szabályainak kiemelését.
4. A konszern számvitel módszertanának áttekintése során szakirodalmi forrásokat és a saját kutatási és gyakorlati tapasztalataimat felhasználva kívánom bemutatni az egyedi beszámolók konszolidációra alkalmassá tételének elvi és módszertani lépéseit, valamint a konszolidált éves beszámoló összeállításának módszereit és munkafolyamatát. A konszolidációban alkalmazott bevonási módszerek közül részletesen csak a teljeskörű bevonás módszerét ismertetem. Ennek oka, hogy a bevonási módszert alkalmazzák leggyakrabban az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok és a módszer tekinthető legbonyolultabb, legátfogóbb konszolidálási módszernek is. Az egymással érdekkapcsolatba került vállalkozások

¹ Modell vállalatcsoport: a vizsgált konszolidált éves beszámolók és a kérdőíves felmérés tapasztalatai alapján kidolgozott, modellezett, közös érdekcsoportba tartozó vállalkozások összessége.¹

vizsgálata során saját kutatási eredményeim mellett felhasználok a konszolidálás szakirodalmát, eredményeit is.

5. Kutatásom során szeretném bemutatni, hogy a számviteli információs rendszerből nyert adatok milyen kiszűrési lehetőségeket tesznek lehetővé, valamint azt, hogy az érdekeltségi kapcsolatok milyen mértékű halmozódást okoznak a vállalkozások vagyonában, eredményében. Modell vállalatcsoport segítségével a látszólag jogilag független, de egymással érdekkapcsolatba került vállalkozások egyedi beszámolójában kimutatott vagyoni és jövedelmi adatok alapján összevont halmozott adatokat összehasonlítom a konszolidált adatokkal és a belső halmozódások jellemző területeit és okait feltárom. A vizsgálat során fel kívánom használni - az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok konszolidációja során leggyakrabban alkalmazott – teljeskörű konszolidálás módszerét.
6. Vizsgálni kívánom, hogy a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknál milyen módosításokkal alkalmazhatók a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatainak módszerei.

A konszolidáció témakörében az általam vizsgált területeken kívül számos más kutatási irány, részterület is kijelölhető, amelyek önálló kutatási témaként is megállják a helyüket. Ilyen kutatás irányként említhető a vállalatcsoportokat is érintő transzferárazás témaköre (, amely a kapcsolt vállalkozások² esetében fontos tényezőnek minősül mind a gazdasági tapasztalatok, mind a hazai adóellenőrzési gyakorlat szempontjából. A transzferárazás témája néhány évtizedes múltra tekint vissza.

² A kapcsolt vállalkozások fogalma a számviteli és az adószabályok alapján eltérést mutat.

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény előírásai alapján kapcsolt vállalkozásnak minősül az anyavállalat, a leányvállalat, a közös vezetésű vállalkozás és a társult vállalkozás. (Főlérendelt anyavállalat esetében a minősítést minden esetben a főlérendelt anyavállalat szempontjából kell elvégezni.)

A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény előírásai alapján kapcsolt vállalkozás:

- a. az adózó és az a személy, amelyben az adózó – a polgári törvénykönyv (Ptk.) rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával – közvetlenül vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik,
- b. az adózó és az a személy, amely az adózóban - a polgári törvénykönyv (Ptk.) rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával – közvetlenül vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik,
- c. az adózó és más személy, ha harmadik személy - – a polgári törvénykönyv (Ptk.) rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával – közvetlenül vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik,
- d. a külföldi vállalkozó és belföldi telephelye, valamint a külföldi vállalkozó telephelyei, továbbá a külföldi vállalkozó belföldi telephelye és az a személy, amely a külföldi vállalkozóval az előző pontokban meghatározott viszonyban áll, azzal, hogy többségi befolyásnak minősül az is, ha valamely személy jogosult a vezető tisztségviselők, felügyelőbizottsági tagok többségének kinevezésére vagy leváltására. A többségi befolyás meghatározásához a közeli hozzátartozók szavazati jogát együttesen kell figyelembe venni.

(BORIS-SIEGLER, 2007) A korai módszereit alapvetően a vállalkozások elkülönült egységeinek teljesítményértékelésére dolgozták ki. (KAPLAN-ATKINSON, 2003) A nemzetközi és hazai gazdasági szabályozásban leggyakrabban a kapcsolt vállalkozások közötti ügyletekre vonatkozóan alkalmazzák. Nemzetközi szabályozásának alapjait a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) dolgozta ki 1995-ben és a Transzferár irányelvekben foglalta össze.

Az irányelvek „elsősorban a multinacionális vállalatokra vonatkozóan fogalmazzak meg szabályokat, azzal a céllal, hogy a különböző országok társasági adóztatására vonatkozó szabályait ne elkülönülten szemléljék, hanem széles nemzetközi összefüggésben foglalkozzanak vele.” (BORIS-SIEGLER, 2007:5) Magyarország 1996-ban csatlakozott az OECD-hez és ezzel elfogadta azt, hogy a Transzferár irányelvekben rögzített szabályokat alkalmazni fogja. Ebből következően a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény 1997. január 1. óta előírja, hogy a kapcsolt vállalkozási viszonyban lévő vállalkozásoknak mely esetben és hogyan kell az adózási előtti eredményt módosítaniuk akkor, ha egymással nem a szokásos piaci áron kötnek ügyletet. Ennek oka, hogy ha a transzferár képzése nem tükrözi a piaci viszonyokat és a szokásos piaci ár elvét, akkor a kapcsolt vállalkozások adókötelezettsége és az adójogi illetőség szerinti ország adóbevételei torzulhatnak. (Transzferár irányelvek, Bevezetés 1.3) A transzferár-képzés és nyilvántartás érdekében a számviteli információs rendszert is alkalmassá kell tenni arra, hogy a szükséges információkat megfelelő tudja szolgáltatni. (BOROS et.al., 2008) A nem megfelelő transzferárak miatt azonban különböző problémák léphetnek fel (például kettős, többszörös adóztatás). Ennek elkerülése érdekében az Európai Unió szabályozásával összhangban a magyar adójogi szabályozás is tartalmazza 2007. január 1-től az előzetes ármegállapítás intézményét, amelynek számos előnyét, hátrányát, gyakorlati problémáját fogalmazzák meg a kutatók. (BORIS, 2007; BOKOR, 2007; NAGY, 2007; HERBÉLY et.al., 2008; BOROS, 2008; KÉRI, 2008; SIEGLER, 2008)

Egy másik fontos kutatási iránynak tartom a speciális céghelyzetek konszolidációjának vizsgálatát. A speciális céghelyzetek esetében nem mindig érvényesül a vállalkozás folytatásának elve (csőd, felszámolás, végelszámolás), így ezen céghelyzetek konszolidációjának elvégzése során a kapcsolódó gazdasági törvények előírásait is figyelembe kell venni.

E két kiemelt kutatási területtel bonyolultságuk, szerteágazó jellegük miatt dolgozatomban nem kívánok foglalkozni.

1. A téma módszertani megközelítése

A dolgozat témájának kiválasztásában nagy segítséget nyújtott, hogy a közel tizenöt éve foglalkozom a konszern számvitel elméleti és gyakorlati területeivel. Ez alatt az idő alatt folyamatosan megismertem e kutatási terület számos vetületét. Szerencsésnek tartom magam, hogy mind oktatói, mind könyvvizsgálói gyakorlatomban lehetőségem nyílt e számviteli terület részletes tanulmányozására, amelynek keretében számos gazdasági ág, több vállalatcsoportjának konszolidált éves beszámolójának összeállításában vettem részt.

A dolgozatban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása érdekében saját adatgyűjtésekre, a magyar és nemzetközi szakirodalomra, a hatályos magyar jogszabályokra, az Európai Unió irányelveire, a Nemzetközi Számviteli Standardokra (IAS), a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokra (IFRS), saját kutatási és gyakorlati tapasztalatokra, hazai adatbázisokból (KSH, FVM, IRM) szerzett információkra támaszkodtam.

A dolgozatban vizsgált témakör szerteágazó jellege miatt a szakirodalmat dokumentáló, rendszerező szekunderkutatást nem külön fejezetben mutatom be, hanem fejezetenként, a részterületek tárgyalásához kapcsolódva.

A konszern számvitel módszertanának szakirodalmi feldolgozása keretében lényegesnek tartom a témakör gyakorlati szempontú megközelítését. Hiszen, mint Vizi E. Szilveszter egyik interjújában nyilatkozta:” A kutatóknak ki kell vonulniuk elefántcsont tornyukból és a gazdaság szereplőit kell szolgálniuk.” (VIZI, 2008)³ A konszern számvitel módszertanának ismertetése során tehát a konszolidált éves beszámoló összeállításának munkafolyamata fogja meghatározni a szakirodalom feldolgozás menetét. Lényegesnek tartom továbbá azt is, hogy a szakirodalom ismertetése mellett az egyes témakörök a saját tapasztalataimat, véleményemet is tükrözzék.

³ Az interjú 2008. november 1-én hangzott el a Magyar Televízió M1 csatornáján.

A témához kapcsolódó szakirodalom feldolgozása és rendszerezett bemutatása után a következő feladat a célkitűzésekben megfogalmazott vizsgálatához szükséges adatbázis kialakítása volt.

A dolgozat egyes fejezeteiben található adatok többféle forrásból voltak megszerezhetők. Ezek a következők:

- Központi Statisztikai Hivatal,
- Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat,
- Complex CD jogtár és Céghírek Plusz,
- www.opten.hu,
- kérdőíves felmérés,
- személyes megkeresés,
- vállalkozások egyedi éves beszámolója,
- vállalatcsoportok konszolidált éves beszámolója.

Az adatgyűjtés során nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy minél több konszolidált éves beszámoló álljon rendelkezésemre.

Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások konszolidációjának sajátosságaira vonatkozó információkat kérdőíves felmérés segítségével gyűjtöttem össze. A kérdőíves felmérés választására az ösztönözött, hogy tapasztalataim alapján úgy ítélt meg, hogy egy-egy gazdasági terület részletes vizsgálatára még nem került sor és ennek segítségével feltárhatók az élelmiszergazdaság konszolidációjának sajátosságai.

A kérdőíves felmérés során törekedtem arra, hogy a kérdőív kérdései a célkitűzésben megfogalmazottak tanulmányozásához a legszélesebb információkat szolgáltatassák számomra mind az anyavállalatokról, mind a vállalatcsoport tagvállalatairól. A kérdőív kérdéseinek összeállítása során fontosnak tartottam, hogy a lehető legkevesebb kérdés feltevése mellett a lehető legtöbb információt megszerezsem a vizsgált vállalkozásokról. A felmérés sikere érdekében figyelembe kellett venni azt is, hogy a kitöltésre szánt idő ne legyen túl hosszú, a konkrét számszaki adatok könnyen meghatározhatók legyenek és az adatok megadása ne ütközzön a vállalkozás érdekeivel. Kutatásom során az tapasztaltam, hogy az élelmiszergazdaság, ezen belül az élelmiszeripar meghatározó részének konszernek, multi- és transznacionális vállalkozások tulajdonába kerülése miatt e gazdasági terület az utóbbi évtizedekben nehezen kutathatóvá vált.

Kutatásom első szakaszában a kérdőíves felmérésben arra kerestem a választ, hogy az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok a konszolidáció során milyen módszereket alkalmaznak, milyen jellemző belső halmozódások jelennek meg a gazdasági tevékenység folytatása során. Az anyavállalatok és a vállalatcsoport tagok vizsgálata során az adatszolgáltatás szabályozottságának, gyakoriságának, használhatóságának értékelését is fontosnak tartottam.

Kutatásom keretében az első feladat az érintett vállalkozói kör meghatározása volt. A vállalkozások véletlenszerű kiválasztása a vizsgálandó terület (élelmiszergazdaság) és a beszámoló (konszolidált éves beszámoló) formájának speciális jellege miatt nem volt alkalmazható. A kérdőíveket ezen okok miatt csak célirányosan lehetett a megcélzott vállalkozások részére eljuttatni. Az anyavállalati kör meghatározását az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálatának és a Magyar Könyvvizsgálói Kamarának a nyilvántartása alapján végeztem el. A konszernhez tartozó vállalkozások körének meghatározása a különböző céginformációs rendszerek segítségével történt. Ezek között a vállalkozások között megtalálhatók azok a vállalkozások, amelyek magyar anyavállalat részére szolgáltatnak adatot a konszolidációhoz és azok is, amelyeknek külföldi anyavállalat felé áll fenn adatszolgáltatási kötelezettsége. Ezen vállalkozások kiválasztása véletlenszerűen történt. A kérdőíveket könyvvizsgálók, könyvelők, személyes ismeretségek alapján az internet segítségével juttattam el az érintett vezetők részére. (A kérdőív kidolgozásának, kiosztásának, feldolgozásának szakaszait részletesen az 1/a. melléklet tartalmazza.) Az élelmiszergazdaságban működő, konszolidált beszámolót készítő és az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálatánál letétbe helyező anyavállalatok adatai, információi rendelkezésemre álltak. Az adatok kezelése során a titoktartási kötelezettségem mind a cégek számára vonatkozóan, mind az egyedi adataik tekintetében fennáll. Így céglistát nem áll módomban a dolgozathoz mellékletként csatolni.

A kérdőívekben rendelkezésemre bocsátott adatok kiértékelését az Microsoft Excel 2007 és az SPSS Statistics 17.0 szoftver segítségével végeztem el. A kérdőívek kérdéseit a 1/b. számú melléklet tartalmazza. A kapott válaszok kiértékelését 62 anyavállalat és 144 vállalatcsoporthoz tartozó vállalkozás által kitöltött kérdőív alapján végeztem el. A kérdőív kérdéseit oly módon állítottam össze, hogy az adatok belső

egyeztetése és ellenőrzése biztosítható legyen. Ebből következően hibás kérdőív nem érkezett vissza. Néhány kérdőív hiányosan lett kitöltve (5 db anyavállalati kérdőív), ezeket telefonos egyeztetés során pótoltam, kiegészítettem és így ezek a kérdőívek is feldolgozhatóvá váltak. (A hiányos kérdőívekben az anyavállalatok nem válaszolták meg azokat a kérdéseket, amelyek nem vonatkoztak rájuk. A telefonos egyeztetés alapján kiderült, hogy csak nem írták be a „0”, vagy a „nem” szót.)

A kérdőív kérdéseire adott válaszok kiértékelése során leíró statisztikai módszereket alkalmaztam és statisztikai következtetéseket vontam le. Dolgozatom témája és a felmérés jellege alapján minőségi ismérveket használtam. Ennek oka, hogy a vállalkozások, vállalatcsoportok olyan jellegű kérdésekre nem hajlandóak válaszolni, amelyek a statisztika besorolása szerint mennyiségi ismérvek minősülnek. A minőségi ismérvek között pedig csak asszociációs kapcsolat vizsgálható. Az összefüggéseket azok között a minőségi ismérvek között kerestem, amelyek a szabályozással, az adatszolgáltatással, a konszolidációs kötelezettséggel voltak kapcsolatosak. A vizsgált ismérveket, a kiválasztás okait, a hipotézisre adandó válaszok megfogalmazásához való illeszkedést a 4.1. fejezetben, a statisztikai vizsgálatot megelőzően mutattam be. A válaszok alapján levont következtetések helyességét függetlenségvizsgálattal, χ^2 -próbával ellenőriztem, a szokásos szignifikanciaszintek mellett. Két ismérvet (E és D ismérvet) akkor tekintjük függetlennek egymástól, ha az E ismérv szerinti megoszlás nem függ a D ismérv szerintitől és ez fordítva is igaz. A kérdőívek feldolgozása során alkalmazott „függetlenségvizsgálat azon nullhipotézis ellenőrzésére szolgál, hogy két ismérv független egymástól. Az alternatív hipotézisben pedig azt fogalmazzuk meg, hogy nem függetlenek. Amennyiben a véges sokaságot nem ismerjük, akkor a következtetést mintából származó adatokra kell alapoznunk.” (SÁNDORNÉ et.al., 1997:109) Ebben az esetben egy $s \cdot t$ méretű (ahol s a sorok, a t az oszlopok számát mutatja) kontingenciatáblából indulunk ki, amely a mintából észlelt gyakoriságokat tartalmazza. Az asszociáció szorosságát asszociációs együtthatókkal mérjük. Dolgozatomban az asszociáció szorosságát a Cramer-féle asszociációs együtthatóval mértem, amelynek alap gondolata a függetlenség feltételezésével számított gyakoriságokhoz kapcsolódik (CANAVOS, 1984; HAVASY et.al., 1996; SÁNDORNÉ et.al., 1997; HUNYADI-VITA, 2002; SZŰCS, et.al., 2002)

A Magyarországon élelmiszergazdaságban tevékenységet folytató vállalatcsoportok konszolidációs sajátosságainak összesítését, értékelését követően kutatásomat egy adott modell vállalatcsoportra fókuszáltam.

A modell vállalatcsoport elkészítésének folyamat a következő lépésekben foglalható össze:

- Célok meghatározása: A modell vállalatcsoport vizsgálata során arra kerestem választ, hogy a konszolidáció folyamatában a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatainak elvégzése milyen változásokat okoz a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetében a vállalkozások egyedi adataihoz és a vállalatcsoport halmozott összevont kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéhez képest.
- A modell elemeinek, sajátosságainak meghatározása: A modellezés során felhasználtam a kérdőíves felmérés általános tapasztalatait.
- A modell megfogalmazása, összeállítása: A modell vállalkozás konszolidált mérlegének és eredménykimutatásának összeállítása során olyan kapcsolatokat fogalmaztam meg, olyan módszereket alkalmaztam és olyan tipikus gazdasági eseményeket feltételeztem, amelyeket a kérdőíves felmérés és a konszolidált éves beszámolók áttekintése alapján az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportoknál legjellemzőbbnek, leggyakrabban alkalmazottnak ítélt meg. Így a kialakított modell magán viseli azokat a sajátosságokat, amelyekkel a Magyarországon, az élelmiszergazdaságban működő konszernek rendelkeznek.
- A modell vállalatcsoport konszolidációjának elvégzése: A modell vállalatcsoport adatai és a megfogalmazott gazdasági események segítségével elvégeztem a vállalatcsoport konszolidációját, amelynek eredményeit és a modell vállalatcsoport konszolidált mérlegét és eredménykimutatását a mellékletekben helyeztem el.
- A modell érvényességének ellenőrzése és biztosítása, a modell dokumentálása: Az egyedi vállalkozások adatai alapján és a modell vállalatcsoport teljeskörű konszolidációjának egyes részfeladatait követően elvégeztem a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet gazdasági elemzését. A számítások elvégzését követően került sor a kapott eredmények kiértékelésére, a következtetések megfogalmazására.

Kutatásom befejező szakaszában azt vizsgáltam, hogy a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladataiban megfogalmazott eljárások alkalmazhatók-e a vállalatcsoportokon kívül más gazdálkodó szervezeteknél is. A gazdálkodó szervezetek közül sajátos vonásai miatt a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásokat választottam vizsgálatom tárgyaként.

Dolgozatom végén a kutatásaim során megszerzett tapasztalatok alapján röviden összefoglaltam következtetéseimet és ismertettem azokat az eredményeket, amelyeket e kutatási témakörben újnak, újszerűnek tartok.

A dolgozat megírását, az adatok feldolgozását, a táblázatok, ábrák elkészítését a számítógépes programok közül a Microsoft Word 2007, a Microsoft Excel 2007, a Microsoft Visio 2007 és az SPSS Statistics 17.0 szoftver segítségével végeztem.

2. Az élelmiszergazdaság fejlődése, szervezeti formáinak bemutatása

Az élelmiszergazdaság fogalmát szűkebb és tágabb értelemben is megfogalmazhatjuk. Szűkebb értelemben az élelmiszergazdaság a mezőgazdaságot és az élelmiszeripart, tágabb értelemben a mezőgazdaságon és az élelmiszeriparon kívül az élelmiszer-kereskedelmet is magában foglalja. Az élelmiszergazdaság területeinek együttes vizsgálata azért indokolt, mert ezek a területek szoros kapcsolatban állnak egymással, vertikálisan kapcsolódnak egymáshoz. A fejlett országokban megfigyelhető tendencia az, hogy a mezőgazdasági termékek egyre jelentősebb hányada élelmiszeripari feldolgozást követően jut el az élelmiszer-kereskedelem segítségével a fogyasztókhoz. (MÁRTON, 1977; LAKNER, 1994; HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999)

Az élelmiszergazdaság a magyar nemzetgazdaság szerves része, amelynek fontosabb adatait az 1. számú táblázat mutatja.

1. táblázat: Az élelmiszergazdaság helye a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdaság ^{a)} részaránya				Élelmiszer, ital, dohányáru ^{c)}			Fogyasztói árindex, előző év = 100,0	
	a foglalkoztatásban, ^{b)} %	bruttó hazai termék (GDP)	a bruttó hozzáadott érték	a beruházásban	részaránya		külkereskedelmi forgalmának egyenlege milliárd Ft		
		termelésben		a fogyasztásban ^{d)}	az exportban	élelmiszer		összesen	
		folyó áron %							
1995	8,0	5,9	6,7	2,9		20,3	227,6	131,1	128,2
1996	8,3	5,8	6,6	3,5	30,7	18,4	244,7	117,3	123,6
1997	7,9	5,2	5,9	3,6	30,4	13,0	295,6	117,5	118,3
1998	7,5	4,9	5,5	3,6	30,3	10,5	314,8	114,4	114,3
1999	7,1	4,2	4,8	3,3	28,2	8,0	273,3	102,9	110
2000	6,6	4,6	5,4	4,7	27,6	6,9	302,2	109,2	109,8
2001	6,3	4,5	5,2	5,5	27,7	7,5	374,8	113,8	109,2
2002	6,2	4,0	4,6	5,5	27,0	6,8	308,9	105,4	105,3
2003	5,5	3,7	4,3	6,1	26,6	6,5	303,2	102,7	104,7
2004	5,3	4,1	4,8	4,3	26,1	6,0	223,1	106,5	106,8
2005	5,0	3,7	4,3	4,5	25,1	5,8	181,1	102,5	103,6
2006	4,9	3,6	4,2	4,2	25,8	5,5	214,5	107,7	103,9
2007	4,7	3,6	4,2	3,7		6,3	342,0	111,5	108

a) Mezőgazdaság, erdő- és vadgazdálkodás, halászat ágba sorolt gazdasági szervezetek. b) A munkaerő - felmérés adatai.

c) A javak rendeltetése (COICOP) szerint. d) A háztartások hazai fogyasztási kiadásaiból

(Forrás: Mezőgazdaság 2007. KSH, Budapest, 2008:6)

A táblázat adatai alapján megállapítható, hogy 2007. évben a mezőgazdaság súlya a foglalkoztatásban, a bruttó hozzáadott érték előállításában és a beruházásokban egyaránt 4–5% körül alakult. A vizsgált években a mezőgazdaság részaránya a foglalkoztatásban, a bruttó hozzáadott érték előállításában szinte folyamatosan csökkent. A nemzetgazdaságban 2007-ben a foglalkoztatottak 4,7%-a, 183 ezer fő dolgozott a mezőgazdaságban, 4,1%-kal kevesebb, mint az előző évben. A mezőgazdaság a beruházásokból a 2000–2003 közötti időszakban növekvő, ezt követően csökkenő, és 2007-ben már hasonlóan alacsony hányadot ért el, mint az 1990-es évtized második felében.

Az élelmiszer, ital, dohány áruféjezet részaránya nemzetgazdaság összes exportján belül az 1990-es évtized második felében jelentősen visszaesett, ezt követően mérsékelt ütemben, de tovább csökkent. 2007-ben kismértékben növekedett, így 6,3%-ot tett ki. 2006-ban a háztartások fogyasztási kiadásai több mint negyedét költötték élelmiszerekre, élvezeti cikkekre. Az élelemre fordított kiadások hányada a növekvő életszínvonal következtében a fogyasztási szerkezeten belül hosszabb időszakot tekintve szinte folyamatosan csökkent, 2006-ban azonban az élelmiszerek árnövekedése miatt már kissé emelkedett. Az élelmiszerek ára hosszabb távon kevésbé emelkedett, mint az inflációs ráta, az utóbbi két évben azonban inflációt gerjesztett. (Mezőgazdaság 2007.)

2.1. A magyar élelmiszergazdaság fejlődésének, átalakulásának rövid összefoglalása

A XIX. század végétől kezdődően a magyar élelmiszergazdaság olyan mértékű fejlődésen ment keresztül, hogy a gazdaság teljesítménye megközelítette a fejlett országokét. Ugyanakkor a magyar gazdaság szerkezete a félféudális társadalmi viszonyok nyomait is magán hordozta. A magyar mezőgazdaságban a feudális nagybirtokrendszer volt a meghatározó, amelyhez kapcsolódóan, illetve a jelentős külföldi tőkével épült nagyüzemekben fejlődött ki a magyar élelmiszeripar.

A két világháború között az élelmiszeripari vállalkozások a szervezet nagysága alapján két formában működtek. Az élelmiszeripari termelés legnagyobb hányadát – körülbelül 80 %-át - a gyári nagyüzemek, a fennmaradó részt az élelmiszer-feldolgozó kisüzemek adták. A gyári nagyüzemek a termelésben elfoglalt dominanciájuk ellenére az összes feldolgozó üzemnek csak körülbelül 3 %-át tették ki. Alapvetően a nagy tőkeigényt vonzó tevékenységek tartoztak a gyári élelmiszeripari tevékenységbe, mert itt a

feldolgozás gazdaságossága meghatározott üzemnagyságot kívánt meg (például a cukoriparban). (BALOGH – KÓBOR - LAKNER, 1992) Az élelmiszeripari termelésre jellemző vertikális integráció⁴ már ebben az időben is megfigyelhető, hiszen ezek a magán-, illetve állami kézben lévő gyári nagyüzemek a feldolgozás mellett a forgalmazást is irányították.

A kereskedelmi tőke az élelmiszergazdaság ezen időszakában is meghatározó szerepet töltött be a magyar gazdasági életben. A gazdasági törvények jelentősen hozzájárultak a nagykereskedelmi vállalatok létrejöttéhez és az üzlethálózat fejlődéséhez, amelynek kiterjedt hagyományai és tradíciói alakultak ki.

Az élelmiszergazdaság II. világháborúig végbement fejlődése - az ellentmondások és feszültségek ellenére – máig hatást gyakorol nemzetgazdaságunk szerkezetére és térségi struktúrájára. (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999)

A mezőgazdaságban az 1945-ös földreform hatására megteremtődött a földtulajdon és a földhasználat egysége. A korábbi időszak nagymértékű földkoncentrációjával szemben egy olyan agrárstruktúra alakult ki, amely korlátozott mértékben tette lehetővé a korszerű termelés megvalósítását. „A technikai felszerelés hiányosságai ellenére a magyar mezőgazdaság Európában példátlanul gyorsan helyre állt.” (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999:36)

Az 1950-es évekre jellemző erőszakos kollektivizálás, a kötelező beszolgáltatási rendszer társadalmi és gazdasági feszültségekkel, az agrárgazdaságban dolgozók helyzetének romlásával járt. Az ennek hatására kialakult kedvezőtlen társadalmi és gazdasági helyzet szükségessé tette, hogy megkezdődjön a magyar mezőgazdasági termelés hazai sajátosságának megfelelő újjászervezése. (CSETE, 1989) Ennek eredményeként jött létre a magyar agrármodell, amelynek főbb jellemzői a következők voltak:

- Felismerték az állami, a szövetkezeti és a magántulajdon szerepét, jelentőségét a mezőgazdasági termelésben.
- Elismerték az árutermelő kistermelés fontosságát.

⁴ A nemzetközi szakirodalom különbséget tesz a vertikális koordináció és a vertikális integráció között. Amely szerint a vertikális integráció a vertikális koordináció szélső típusa, ahol a különböző vertikális lépcsőfokok egy vállalatban összpontosulnak. A hazai szóhasználat a vertikális koordináció minden fajtáját vertikális integrációnak tekinti. (FERTÓ, 1996; SZENTIRMAY – GERGELY, 2005)

- Létrehozták a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériumot, amely fontos szerepet játszott a vertikális szemlélet elterjesztésében és a vertikális integráció megvalósításában.
- Kiemelkedő szerep jutott a termelési rendszereknek, amelyek átalakították a mezőgazdaság termelési technológiáját.
- A mezőgazdaságban a növénytermesztés és az állattenyésztés mellett megjelent a nem mezőgazdasági tevékenység is. Így a mezőgazdaság három pólusúvá vált. (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999)

Az 1970-es és 1980-as években a romló hazai és nemzetközi gazdasági helyzetben a magyar mezőgazdaság válságba került.

A mezőgazdaság fejlődésével párhuzamosan az élelmiszeripar is jelentős változáson ment keresztül. A II. világháború után az államosított élelmiszeriparban az azonos termelőtevékenységet végző vállalkozásokat egyetlen központi irányítás alá rendelték, amelynek végeredményeként horizontális jellegű szerveződések (pl. tejiparban), trösztök jöttek létre. (CSETE et.al., 1996) Ezzel párhuzamosan végbement az élelmiszer-feldolgozó kis- és középüzemek létesülésének folyamata is. Az így kialakult struktúra megfelelt a centralizált, tervutasításos rendszer követelményeinek. A horizontális integráció mellett a vertikális integráció is előtérbe került a fogyasztói igények mind teljesebb kielégítése érdekében (pl. vágóbaromfi termékpályán). (MÁRTON, 1977; SZÉLES, 2003)

Az 1980-as évektől kezdődően a decentralizációs folyamat során a trösztöket felszámolták, a vállalati önállóság térnyerése állt szemben a korábbi állami monopolizációval. Az üzemi, vállalati szféra decentralizálása következtében felszámolódtak a vertikális integráció korábban kiépült kapcsolati rendszerei.

A II. világháború jelentős károkat okozott a magyar kereskedelemben. De ennek ellenére viszonylag magas fejlettségi szinten volt az államosítás időszakában. Az 1940-es években a különféle kereskedelmi formákat tömegesen szüntették meg. Ennek következményeként kialakult a kis- és nagykereskedelem egymástól elkülönült szervezeti rendszere, amelyet erőteljes centralizáció és a tevékenységi körök éles elkülönülése jellemezett. Egészen az 1980-as évek végéig nem ment végbe jelentős változás a belkereskedelem területén.

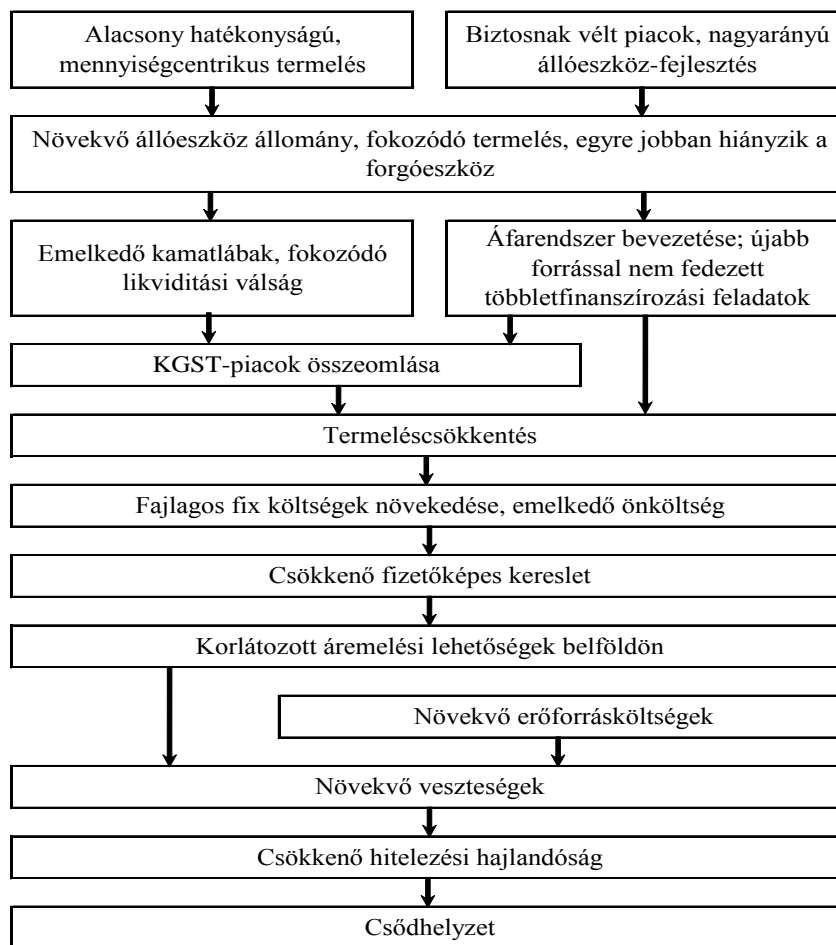
Az 1990-es évek első felében a mezőgazdaságilag hasznosított terület tulajdonviszonyai gyökeresen átalakultak. Az átalakulás okaként a kárpótlás végrehajtása, a szövetkezeti törvények elfogadása, az állami gazdaságok privatizációja emelhető ki. (VARGA, 1993; BUDAY-SÁNTHA, 2001)

A folyamat eredményeként a mezőgazdaságban a következő változások mentek végbe:

- A magánvállalkozások részarányának növekedése figyelhető meg a mezőgazdaságban.
- A nagyobb mezőgazdasági szervezetek szétaprózódtak.
- Mindezek hatásaként az integrátorok szerepe csökkent, illetve bizonyos területeken megszűnt.
- A termelők kevés, általában monopolizált felvásárlóval kerültek kapcsolatba.
- A termékpálya szereplői közötti vertikális kapcsolatok, a termelési rendszerek, információs bázisok megszűntek, vagy viszonylag alacsony szintre süllyedtek. (DIMÉNY – RÉDAI, 1992, 1993a; TÓTH – VARGA, 1998; MAGDA, 1994, 2003)

A 1990-es évek végén a mezőgazdaság helyzetének javítása érdekében új célkitűzéseket kellett megfogalmazni. A célkitűzések között fogalmazták meg a mezőgazdasági termelés versenyképességének javítását, az esélyegyenlőség megteremtését, a kedvező agráradoottságok kihasználását, a megfelelő foglalkoztatás, jövedelemszerzés biztosítását, a fenntartható fejlődés előtérbe helyezését, valamint az emberi erőforrások fejlesztését. (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999)

A magyar élelmiszeripart a rendszerváltás felkészületlenül érte. A bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások hatására az élelmiszeripar jelentős része csőd- vagy csőd közeli állapotba került. (ALVINCZ, 1993b) Ennek alapvető oka abban keresendő, hogy az élelmiszergazdaság és ezen belül az élelmiszeripar a korábbi időszakokban elszakadt a piactól, nem volt rákényszerítve arra, hogy a piaci viszonyokhoz folyamatosan alkalmazkodni kell. Az élelmiszeripari vállalatok válságának okait az 1. ábra foglalja össze:

1. ábra: Az élelmiszer-ipari vállalatok válságának kialakulása

(Forrás: HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999: 45)

A rendszerváltással egybekötött privatizáció céljai között az élelmiszeripar privatizációjával kapcsolatban kiemelt szempont volt az „élelmiszergazdaságon belüli vertikális erősítése, más szóval a mezőgazdasági termelők számára az élelmiszeripari vállalatok tulajdonának részbeni vagy teljes megszerzésének lehetővé tétele”. (ALVINCZ, 1993b:17) A privatizációval kapcsolatban megállapítható, hogy egyrészt a résztvevő felek érdekeltsége más volt, mint ami a fejlett országokban a hatóságok és a vállalkozók oldaláról megnyilvánult, másrészt a privatizáció során a külföldi befektetők új piacokat, új hálózatot, új kapacitást, új üzleti kapcsolatot tudtak szerezni anélkül, hogy versenyben kellett volna ezekért megküzdeniük a befektetési piacon (VISSI,1994). Az élelmiszeripar az 1992-1994. években lezajlott privatizációs folyamat hatására jelentős változáson ment keresztül, amelyek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a korábban kitűzött célok nem teljesültek. A folyamat következményeként említhető ki:

- a külföldiek nagyarányú tulajdonszerzése a magyar élelmiszeriparban, ennek oka a tőkeerős hazai befektetők hiánya,

- a kisebbségi tulajdoni hányaddal rendelkező külföldi befektetők szerződésileg kiereszkolták a többségi szavazati jogot (pl. cukoripar),
- a külföldi tulajdonba került élelmiszeripari vállalkozások nem vállalkoztak termelői integrátori feladatokra (SZÉLES, 2003),
- mind a hazai, mind a külföldi befektetők érdekeltségéhez kapcsolódóan termelői tulajdonszerzési törekvések jelentek meg (pl. volt nagyüzemi hizlaldák megvásárlása) (SZÉLES, 2003),
- az élelmiszeripar mezőgazdasági termelői körrel való kapcsolatának továbbaprózódása,
- az alapanyag beszállítás a társas vállalkozói körre korlátozása, valamint az, hogy kevés magyar magáncég volt képes megfelelő mennyiségű és minőség termék, folyamatos szállítására,
- megnőtt a feldolgozóiparral kapcsolatban lévő gazdasági szereplők száma. (Agrárgazdasági tanulmányok, 1997. 4. szám, AKII)

A privatizáció elsősorban azokat az élelmiszeripari szakágazatokat érintette, amelyek „biztos belső piaccal rendelkeztek (pl. dohányipar), monopol vagy oligopol iparági struktúrával voltak leírhatók (pl. biotechnológiai ipar), viszonylag egyszerű gyártástechnológia jellemezte őket (pl. cukoripar), a gyártástechnológia áttekinthető és könnyen algoritmizálható, illetve automatizálható (pl. söripar), valamint amelyeknek mezőgazdasági háttere viszonylag kiegyenlített volt.” (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999:47)

Kezdeti csekély érdeklődés, lassú tőkebevonás jellemezte azokat az élelmiszeripari szakágazatokat, ahol „magas volt az export részaránya (pl. konzervipar), a mezőgazdasági nyersanyag-háttér nagymértékben bizonytalan volt (pl. húsipar), erőteljes piaci verseny volt tapasztalható, és nem volt lehetőség mono- vagy oligopol struktúra kialakítására (pl. sütőipar)”. (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999:50)

A privatizáció hatására az élelmiszeripar tulajdonosi szerkezete nagymértékben átalakult. A tulajdoni átalakulás az egyes iparágak vállalati méretstruktúráját eltérően befolyásolta. A bekövetkezett szervezeti változások közül kiemelkedőnek tekinthető, hogy jelentősen emelkedett az élelmiszeripari vállalkozások száma, amely elsősorban a kisebb szervezetek létrejöttét jelentette, elsősorban a nagyvállalatok számának, arányának csökkenése miatt. A mezőgazdasági termeléshez szorosan kapcsolódó iparágakban a vállalkozások számának növekedése volt jellemző. Ezzel egyidőben az élelmiszeriparban a centralizáció (pl. cukoripar) mellett egy koncentrációs (pl. húsipar)

folyamat is beindult. (ALVINCZ - SZŰCS, 1998; KARALYOS, 2001) A koncentráció – amely jellemző volt más európai országban is (ORBÁNNÉ, 1991) - fennmaradt, vagy még fokozódott az eredetileg is oligopol jellegű iparágakban. A termelés és az export területén tapasztalható koncentráció erősödése a nagyvállalati körön belül figyelhető meg, amelyeknek kb. egyötöde élelmiszeripari szervezet.

Az élelmiszeripar tulajdonosi struktúráját tekintve megállapítható, hogy az állami tulajdon minimális csökkent és meghatározókká váltak a vegyes tulajdonú szervezetek. (ALVINCZ - SZŰCS, 1998; JUHÁSZ et.al., 2006)

A belkereskedelem élenjáró szerepet töltött be a privatizációban, amelynek hatásaként az 1990-es években nagymértékű változáson ment keresztül az élelmiszer-kereskedelem piaci struktúrája, ahol a tulajdonosi átalakulás eredményeként a multinacionális kereskedelmi vállalatok kerültek meghatározó pozícióba.

Az élelmiszergazdaságban a feldolgozási és forgalmazási infrastruktúra hiánya volt általánosságban figyelhető meg, amely az önállósult kistermelés igényeit megfelelően kiszolgálta volna.

Mindezek hatásaként az élelmiszergazdaságban ismét előtérbe kerül az egymást követő vertikumok összekapcsolásának szükségessége, mert a kialakult integrációs vákuum termelési bizonytalanságot, piaci zavarokat idézett elő. (SZŰCS, 2003; MAGDA, 2003; VILLÁNYI et.al., 2003; SZÉLES, 2003) Az élelmiszertermelés fenntarthatósága, versenyképessége alapvetően az egyes résztvevők integráltságától függ. (SOMOGYI, 2003) Az integráció kialakítása azonban nagyobb tőkeerőt, nagyobb méretet, jobb kapacitáskihasználást, a vertikum szereplőitől áldozatvállalását igényel. (MIKE et.al., 1994; HANTÓ, 1996) Ennek érdekében szükségessé válik a kisebb termelői közösségek összefogása a termékpálya más szereplőivel, hiszen a vertikális integráció elősegíti a szabályozott, átlátható piaci kapcsolatokat, termelés, piaci információk megszerzését. (DIMÉNY – RÉDAI, 1993a; NAGY, 2007) A vertikális kapcsolatok, a termékpálya integrációk kiépítése, fejlesztése érdekében elengedhetetlen a piac és a fogyasztás új irányzatainak feltárása. Hiszen alapvető fontosságú az egyes vertikumok, üzleti egységek piaci igényekhez történő igazítása. Az integrációs kapcsolatokra az ágazati szakosodás jellemző, irányításuk a piac hatásai szerinti valósul meg. (SÁNTHA et.al., 1998) A piaci rések kihasználása történhet intenzív fejlesztő tevékenység folytatásával, a versenytársak integrálásával teljes szervezeti beolvasztással, illetve befolyásolásával, a termékválaszték kiszélesítésével. (DIMÉNY – RÉDAI, 1993b; SZENTIRMAY, 2003) Az egymásra épülő vertikumok között jellemzően függőségi viszonyok alakulnak ki, mert az integrátor olyan gazdasági hatalomra tehet szert, amivel uralni és irányítani

tudja a többi résztvevőt, illetve annak működését. Az integrátor leggyakrabban a forgalmazó, esetleg a feldolgozó, de bizonyos esetben a termelő is lehet. (NAGY-KOVÁCS – WACHTLER, 2005) A vertikum egymást követő szakaszait integrálódásra készítheti az aránytalan informáltság, a piaci erő, a túlzott nyereség az egyes vertikumokban (pl. élelmiszer-kereskedelemben). (DIMÉNY – RÉDAI, 1994; MOLNÁR, 2003)

Jelenleg az élelmiszeripar legnagyobb hányadát külföldi tulajdonban lévő multinacionális szervezetek uralják, amelyek rövid idő alatt átformálták a privatizáció keretében megvásárolt vállalkozásokat és az elmúlt években kiépítették érdekeltségeiket más, ugyancsak magyar élelmiszeripari vállalkozásokkal. Ezek a magyar vállalkozások ma már a multinacionális vállalkozások kapcsolt vállalkozásaiként működnek a magyar élelmiszergazdaságban. (ÁRVA, 1994)

Az élelmiszer-kereskedelemben végbement erős koncentrációs folyamat kedvezőtlen hatásaként emelhető ki, hogy a kereskedelmi konszernek erőfölénybe kerülnek(tek) a feldolgozóipari termelőkkel szemben. (BUDAY-SÁNTHA, 2001; NAGY-KOVÁCS – WACHTLER, 2005) A szuper- és hipermarketek nagymértékű térhódítása jelentős változást okozott a magyar élelmiszergazdaságban. Az élelmiszer-kereskedelmi forgalom egyre nagyobb része ezekben a multinacionális vállalkozásokban zajlik, amelyek nagymértékű koncentrációjuk alapján meghatározó piaci részesedéshez jutottak és egyre inkább terjeszkednek tovább és tetszés szerint befolyásolhatják az ugyancsak multinacionális cégek tulajdonában lévő, teljesen kiszolgáltatottá vált élelmiszeripart. A termelők még ennél is rosszabb helyzetben vannak, semmi esélyük, hogy partnerként bánjanak velük. (GÁBOR-STAUDER, 1999; LAKNER et.al., 2000; BUDAY-SÁNTHA, 2001; NAGY, 2006; NAGY, 2007; JUHÁSZ et.al., 2008; SZABÓ, 2008) „A hazai élelmiszer-kiskereskedelem piaci koncentrációja, a forgalmazók egyre magasabb szintű felkészültsége, adatkezelő rendszereik fejlettsége, piaci ismereteik és tőkeerejük egyre inkább alkalmassá teszi őket az integrátori szerepre.” (MARKOVSKY, 2004:25)

Általánosságban megállapítható, hogy a vállalatcsoportok, a multi- és transznacionális vállalatok átalakították az élelmiszergazdaság struktúráját, az alapanyag-termeléstől a fogyasztásig. (MICHAEL, 1993; LEHOTA-SZÚCS, 1997, 1998; SZABÓ, 2000; HAMAR-LÁNYI, 2001; HAMAR, 2003a, 2004, HODINA-LÁMFALUSI, 2005) Jellemzően az élelmiszeriparban és az élelmiszerkereskedelem területén jelentek meg. A mezőgazdaságban megfigyelhető csekély számuk azzal magyarázható, hogy az elérhető

profit jelentősen elmarad az élelmiszeriparban és az élelmiszerkereskedelemben realizálható profit mértékétől. (SZŰCS, 1998)

Végezetül az élelmiszergazdaságunkban érvényesülő tartós, hosszú távon érvényesülő tendencia közül az alábbiakat emelném ki:

- A globalizáció hatásaként a vállalkozások jogi és működési keretei átlépik az országok, nemzetállamok határait. (Pl. tőke- és földkoncentráció.)
- Az integráció jellemzője, hogy a vállalkozások közötti együttműködés (pl. stratégiai szövetségek, beszállítói hálózatok) szerteágazó rendszere alakul ki. Megállapítható, hogy a piaci verseny napjainkban már nem az önálló vállalkozások, hanem a vállalatcsoportok között zajlik. (Pl. gazdaságok számának csökkenése.)
- A szolgáltatások növekvő szerepe miatt növekszik az élelmiszergazdaság harmadik területének az élelmiszer-kereskedelemnek a szerepe. (HAJDÚNÉ – LAKNER, 1999; BUDAY-SÁNTHA, 2001; KISS, 2006)

2.2. Az élelmiszergazdaság szervezeti formáinak bemutatása

Az élelmiszergazdaságban, mint a nemzetgazdaság más területén is különböző szervezeti formában működnek a gazdálkodók, amelyek a tulajdonformákban, társasági típusokban, kockázat mértékében különböznek egymástól. Az egyes szervezeti formákat, azok változását hosszabb távon alapvetően a tulajdonviszonyok, a mezőgazdaságban elsődlegesen a földtulajdon-viszonyok határozzák meg. (SZÉNAY-VILLÁNYI et.al., 2000)

Az élelmiszergazdaság három területének – a mezőgazdaságnak, élelmiszeriparnak és az élelmiszer-kereskedelemnek – a szervezeti formáit törvények, kormányrendeletek határozzák meg. Ezek a következők:

- 1990. évi V. törvény az egyéni vállalkozásokról,
- 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról (őstermelők),
- 326/2001. (XII.30.) kormányrendelet a családi gazdaságok létrehozásáról, nyilvántartásba vételéről, működtetéséről, valamint kiemelt támogatásukról,
- 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről,
- 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról.

A magyar mezőgazdaság szervezeti rendszerében jelentős változás következett be az 1990-es években lezajlott privatizáció, kárpótlás, az elhúzódó agrárválság hatására. A rendszerváltásig a mezőgazdaságot az állami, szövetkezeti nagygazdaságok és a háztáji jellegű kisgazdaságok jellemezték. (BÚZÁS – NEMESSÁLYI – SZÉKELY et.al.,

2000) Mintegy 1.500 nagyüzemben (állami gazdaságban, szövetkezetben) és az ezekkel szoros integrációban működő körülbelül 1.400.000 háztáji és kisegítő gazdaságban folyt a mezőgazdasági termelés.

A rendszerváltást követően a föld magántulajdonba került, az állami gazdaságok jelentős részét privatizálták. A privatizált egységeken részvénytársaságok és korlátolt felelősségű társaságok alakultak, valamint a 90 %-ban állami tulajdonban maradt állami gazdaságok részvénytársasági formában működtek tovább. A szövetkezetek száma az átalakulások miatt megkétszereződött és a tőkeerősebb szövetkezetek gazdasági társasággá – részvénytársasággá, korlátolt felelősségű társasággá – alakultak át. „A hazai agrártermelés versenyképességét előnyösen befolyásolja az erőforrások egyesítése, ezért a magántulajdon figyelembevételével célszerű a különböző vállalkozási formák alkalmazása a mezőgazdaságban.” (CASTLE et.al., 1992) Az 1980-as évek végén az egyéni mezőgazdasági vállalkozók, gazdálkodók száma megnövekedett, szerepük meghatározóvá vált a gazdálkodó szervezetekkel szemben. (CSETE, 1989) Általánosságban elmondható, hogy „a mezőgazdasági vállalatok szerkezetváltozásának tendenciája távlatilag veszélyezteti a nemzetgazdasági egyensúlyokat.” (NEMESSÁLYI, 2006:58)

A mezőgazdaság szervezeti formái többféle módon – méret, termelési irány, tulajdonviszonyok, stb. alapján - csoportosíthatók. (BÚZÁS-NEMESSÁLYI-SZÉKELY et.al., 2000; BUDAY-SÁNTHA, 2001; NAGY-KOVÁCS – WACHTLER, 2005) Kutatási témámmal összefüggésben a különféle csoportosítási szempontok közül a tulajdonviszonyok alapján történő csoportosítással foglalkozom, amely alapján a következő vállalkozási formák különíthetők el:

- Egyéni gazdaságok (gazdálkodás célja, érdekeltségi rendszere szerint):
 - ház körüli kertek, családi ellátó gazdaságok, hobbitermelés,
 - családi gazdaságok (rész-(mellék-) foglalkozású családi gazdaságok és főfoglalkozású családi gazdaságok),
 - vállalkozói nagygazdaságok
- Szövetkezetek
- Társas vállalkozások (személyegyesítő és tőkeegyesítő gazdasági társaságok) (BÚZÁS – NEMESSÁLYI – SZÉKELY et.al., 2000)

A mezőgazdaság üzemi-vállalati kereteit mutatja a 2. számú ábra. A mezőgazdasági termelés megvalósulhat nem üzemszerű, ház körüli termelés, kedvtelésből űzött mezőgazdaság formájában, magántermeléssel és mezőgazdasági vállalkozások

keretében. Az ábra jól áttekinthetően bemutatja a választható üzemi-vállalkozási formákat.

Mezőgazdasági termelés	Nem üzemszerű, ház körüli termelés, kedvtelésből üzött mezőgazdaság		Ebből: megélhetési célú, kiegészítő jövedelem szerzéséért folytatott "Szociális mezőgazdaság"
	Magántermelők	Egyéni gazdaságok	
			Főfoglalkozású családi gazdaságok
			Mezőgazdasági magánvállalkozások
		Betéti társaságok, nem jogi személyiségű társas vállalkozások	
	Mezőgazdasági vállalatok (jogi személyiségű társas vállalkozások)	Mezőgazdasági szövetkezetek	
		Korlátolt felelősségű társaságok	
		Részvénytársaságok	
		Közhasznú társaságok, alapítványok, kísérleti és tangazdaságok	

2. ábra: A mezőgazdasági termelés üzemi-vállalati keretei

(Forrás: DORGAI et.al., 1999:27)

A statisztikai adatszolgáltatás keretében a mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaságokat alapvetően két csoportba sorolják. Ezek a következők:

- gazdálkodó szervezetek és
- egyéni gazdaságok⁵.

A gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok számának alakulását mutatja a 2. számú táblázat.

Mint, azt már az előző alfejezetben is részleteztem az elmúlt, közel negyven év alatt a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezetek száma jelentős változást mutat. Az 1970-es és az 1980-as évekre az erőteljes csökkenés volt jellemző, amelynek oka a nagyüzemi összevonásokban keresendő. Az 1990-es években növekedés

⁵ Módszertani megjegyzések:

Gazdasági szervezet: jogi és nem jogi személyiségű vállalkozás, az egyéni vállalkozók és az egyéni gazdasági tevékenységet folytatók nélkül.

Egyéni gazdaság: a mezőgazdasági tevékenységet folytató háztartás és az adószámmal rendelkező egyéni vállalkozás. Az egyéni gazdaságok közül - az Európai Unió módszertani előírásai alapján - azok nem kerülnek figyelembevételre, amelyek a mezőgazdaság összes teljesítményének – standard fedezeti hozzájárulás (SFH) - mutatóban kifejezve – legfeljebb 1 százalékát adják.

figyelhető meg ezen gazdasági szervezetek számában az új típusú szervezetek létrehozása, a korábbi nagyüzemek szétválása, egyes tevékenységek kiválása miatt.

2. táblázat: A gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok számának alakulása (adatok db-ban)

Megnevezés	2000.	2003.	2005.	2007.
Gazdasági szervezet	8 382	7 813	7 927	7 405
Egyéni gazdaság	958 534	765 608	706 877	618 651
Összesen	966 916	773 421	714 804	626 056

(Forrás: Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben Az Általános Mezőgazdasági Összeírás előzetes adatai; Magyarország mezőgazdasága, 2003. Gazdaságszerkezeti Összeírás - I. kötet:18; Magyarország mezőgazdasága Gazdaságtipológia, 2005; http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/agrar/html/tablgk1_01_01.html (2008.11.11.))

A 2000. évi teljeskörű általános mezőgazdasági összeírás alapján a magyar mezőgazdaságban 8.382, a 2007. évi gazdaságszerkezeti összeírás szerint 7.405 gazdasági szervezet folytatott mezőgazdasági tevékenységet.

Az egyéni gazdaságok számában 1970 és 2007 év között folyamatos csökkenés figyelhető meg. 1991 és 2000 között a háztáji és az illetményföld-használat megszűnésére, az állatállomány és az állattartó számának csökkenésére vezethető vissza az egyéni gazdaságok számának csökkenése. 2000. évtől kezdődően a folyamatos csökkenést a tökehiány, a megfelelő szaktudás hiánya és a kedvezőtlen gazdasági szerkezet okozza. 2000. évben 958.534 ezer egyéni gazdaság működött, míg 2007. évben már csak 618.651 gazdaság folytatott mezőgazdasági tevékenységet. (Magyarország mezőgazdasága, 2007. KSH, 2008.)

Az eltelt 7 év alatt a gazdálkodó szervezetek száma 11,66 %-kal, az egyéni gazdaságok száma összességében 35,46 %-kal csökkent.

A szervezeti formák vizsgálatánál a regisztrált vállalkozások⁶ számának alakulását is érdemes áttekinteni.

⁶ Módszertani megjegyzés:

A regisztrált egyéni vállalkozások között szerepelnek az egyéni vállalkozásokról szóló törvény hatálya alá tartozókon kívül a gazdasági tevékenységet folytató, külön adószámmal rendelkező vállalkozók (pl. mezőgazdasági őstermelők) is.

3. táblázat: Regisztrált vállalkozások száma a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban (év végén) (adatok db-ban)

Megnevezés		2004.	2005.	2006.	2007.	2008. (01-06. hó)
Társas vállalkozás összesen		14 672	14 062	13 815	13 855	14 018
Ebből	korlátolt felelősségű társaság	6 701	6 565	6 625	6 828	7 109
	részvénytársaság	337	329	331	329	325
	betéti társaság	4 464	4 273	4 473	4 086	4 036
	szövetkezet	1 767	1 549	1 387	1 242	1 187
Egyéni vállalkozás		41 572	41 165	38 954	68 947	357 376
Vállalkozás összesen		56 244	55 227	52 769	82 802	371 394

(Forrás: Mezőgazdaság 2007. KSH Budapest, 2008:19; Magyar Statisztikai Évkönyv, 2004-2007; STADAT, 3.2.2.-3.2.4. tábla, 2009; KSH gyorstájékoztató, 2009)

A táblázat adatai alapján megállapítható, hogy 2004-2006. évek között a vállalkozások száma folyamatos csökkenést mutat, amelynek mértéke 2004. évhez képest 6,18 százalék. Ugyanezen évek között a társas vállalkozások száma 2004. évhez képest 5,84 százalékkal, az egyéni vállalkozások száma 6,3 százalékkal csökkent. 2007. év végén összesen 82.802 vállalkozás regisztráltak 56,91 százalékkal többet, mint az azt megelőző évben. A vállalkozások közül a társas vállalkozások számában 0,29 százalékos növekedés figyelhető meg. Az egyéni vállalkozások száma 77,0 százalékkal növekedett. E jelentős növekedés az őstermelők adószám-regisztrációs kötelezettségének bevezetésével magyarázható. 2008. I. negyedévi adatok alapján a vállalkozások száma 2007. évhez képest közel 4,5 szeresére növekedett. A társas vállalkozások száma 1,18 százalékkal nőtt, az egyéni vállalkozások száma több, mint az ötszörösére növekedett. E jelentős növekedés 2008. I. negyedévében következett be. Ennek oka, hogy 2008. március 31-ig meghosszabbították az őstermelők adószám kiváltási határidejét. A regisztrált vállalkozások számának növekedése tovább folytatódott, 2008. novemberi adatokat alapján a társas vállalkozások száma már 14.128, az egyéni vállalkozások száma 373.550 volt. (Ezzel szemben a nemzetgazdaságban a vállalkozások száma 2007. évben 2006. évhez képest összesen 4,2 százalékkal, a társas vállalkozások száma 3,4 százalékkal növekedett, míg az egyéni vállalkozások száma más gazdasági ágakban alig változott.)

A vállalkozásokat főtevékenység alapján vizsgálva megállapítható, hogy a nemzetgazdasági ágak közötti eloszlásuk jelentős átrendeződést mutat. A nemzetgazdasági ágak közül a vállalkozások száma alapján a mezőgazdaság a második helyre lépett elő, az összes vállalkozásból való részesedése 24,2 százalék. E változás az őstermelők kötelező regisztrációja miatt következett be.

Az élelmiszeriparban és az élelmiszer-kereskedelemben a privatizáció jelentős szervezeti változással járt, a korábbi állami tulajdon szerepét felváltotta a magántulajdon. Az élelmiszeripari és élelmiszer-kereskedelmi szervezetek száma megnövekedett, ezzel egyidőben azonban egy erős koncentrációs folyamat is végbement, amely a nagyobb szervezetek esetében jelenleg még fokozódik. A privatizáció keretében a multi-, transznacionális vállalatok által megvásárolt gazdálkodó szervezetek egy nagyobb méretű társaság magyarországi leányvállalataivá váltak. A hazai tulajdonú, piacképes vállalkozások a helyi viszonyok kiszolgálására törekedtek, szervezeti megoldásként gazdasági társaságokká alakultak. Ebbe a rendszerbe illeszkedtek be a rendszerváltást követően létrejött gazdasági szervezetek.

Az élelmiszeriparban és az élelmiszerkereskedelemben a szervezeti formák között a következők jellemzőek:

- egyéni vállalkozás,
- szövetkezet,
- gazdasági társaság.

Az élelmiszeriparban regisztrált vállalkozások számának alakulását mutatja a 4. számú táblázat.

4. táblázat: Regisztrált vállalkozások száma az élelmiszer, ital és dohánygyártásban (év végén) (adatok db-ban)

Megnevezés		2004.	2005.	2006.	2007.	2008. (01-06 hó)
Társas vállalkozás		5 441	5 481	5 438	5 423	5 545
Ebből	Korlátolt felelősségű társaság	3 569	3 686	3 696	3 736	3 879
	Részvénytársaság	225	219	213	211	211
	Szövetkezet	111	112	103	104	101
	Közkereseti társaság	102	99	94	87	87
	Betéti társaság	1 416	1 349	1 322	1 276	1 267
	Egyéb	18	16	10	9	0
Egyéni vállalkozás		3 462	3 333	3 040	2 930	4 912
Összesen		8 903	8 814	8 478	8 353	10 457

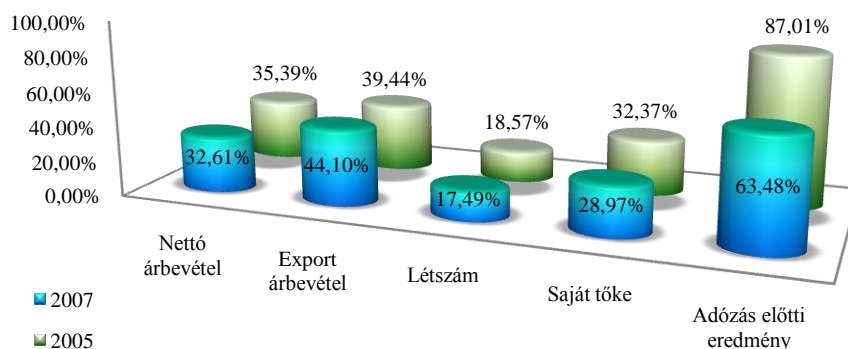
(Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 2004-2007; STADAT, 3.2.2.-3.2.4. tábla, 2009; KSH gyorstájékoztató, 2009)

A regisztrált vállalkozások száma 2004-2007. évek között kismértékű, de folyamatos csökkenést mutat. A csökkenés mértéke 2004. évhez képest összesen 6,18 százalék. Ez a tendencia, mind a társas, mind az egyéni vállalkozások számában megfigyelhető. A

társas vállalkozások száma 2007. évre 2004. évhez képest 0,3 százalékkal, az egyéni vállalkozások száma 15,37 százalékkal csökkent. 2008. I. félévében a regisztrált vállalkozások számának nagymértékű (25,19 %) emelkedését jelentős részben a nyilvántartott egyéni vállalkozások számának növekedése okozta. A 2008. január 1-jével hatályba lépett új áfatörvény alapján az őstermelőknek is regisztráltatniuk kellett magukat az APEH-nál. Az őstermelők számára az adószám kiváltásának határidejét meghosszabbították 2008. március 31-ig, így az egyéni vállalkozások számában az I. negyedévben következett be jelentős növekedés.

Nemzetgazdasági szinten 2008-ban új regisztrációk száma mind a társas, mind az egyéni vállalkozásoknál meghaladta az előző év azonos időszakának szintjét. A jogi és nem jogi személyiségű gazdasági társaságok bejegyzéseinek száma eltérő tendenciát mutat. Míg a korlátolt felelősségű társaságok regisztrációinak száma 3,83 százalékkal emelkedett 2007. évhez képest, addig a betéti társaságok bejegyzéseinek száma 0,7 százalékkal esett vissza. A korlátolt felelősségű társaságok népszerűségében jelentősen közrejátszik, hogy a gazdasági társaságokról szóló törvény 2006. évi módosítása miatt a cégalapításhoz szükséges alaptőke mértéke csökkent, a cégalapítási szabályok egyszerűsödtek.

Az élelmiszeriparban és az élelmiszerkereskedelemben működő vállalkozások nemzetgazdasági jelentőségét vizsgálva érdemes áttekinteni, hogy ezek a vállalkozások milyen arányban szerepelnek a TOP 200-ak, azaz a legnagyobb magyarországi vállalkozások listáján. 2005. évi és 2007. évi adatok alapján elmondható, hogy a TOP 200 között a legnagyobb értékesítési árbevétellel rendelkező vállalkozások listáján 20 élelmiszeripari és 2005-ben 7, 2007-ben 8 élelmiszerkereskedelmi cég található. Ha a cégek sorrendjét vizsgáljuk az értékesítés nettó árbevétele alapján akkor megállapítható, hogy az élelmiszerkereskedelmi vállalkozások megelőzik a rangsorban az élelmiszeripari vállalkozásokat. Az értékesítés nettó árbevétele alapján a régió 500 legnagyobb vállalkozása között már csak 5 élelmiszerkereskedelmi és 2 élelmiszeripari cég szerepel, amelyek közül 4 élelmiszerkereskedelmi társaság a rangsorban megelőzi az élelmiszeripari vállalkozásokat. (Figyelő TOP 200, 2006; Figyelő TOP 200, 2008)

3. ábra: Az élelmiszer, ital, dohány ágazatban működő 200 legnagyobb árbevételű vállalkozás súlya az ágazaton belül 2005. és 2007. években

(Forrás: Figyelő TOP 200, 2006; Figyelő TOP 200, 2008)

Az ábra alapján egyértelműen megállapítható, hogy az élelmiszer, ital, dohány ágazat nemzetgazdasági szerepe az értékesítés nettó árbevétele, a létszám, a saját tőke és az adózás előtti eredmény alapján vizsgálva csökkenést mutat. Az export értékesítés árbevétele alapján 4,66 százalékpontos növekedés figyelhető meg, amely még inkább felhívja a figyelmet a belföldi értékesítési árbevétel szerepének csökkenésére az értékesítés nettó árbevételén belül.

2008. évre vonatkozó előzetes adatok alapján az 500 legnagyobb árbevételű cégből 49 az élelmiszer-, dohányiparban és mezőgazdaságban működött. Részesedésük a TOP 500 értékesítési nettó árbevételéből 4,6 százalék. (FIGYELŐ, 2009. január 3.), Az első 200 között 20 élelmiszeripari és 9 élelmiszerkereskedelmi társaság szerepel. Az élelmiszerkereskedelmi vállalkozások számának növekedése a legnagyobb árbevételű társaságok között – amelyre dolgozatom korábbi fejezetében már utaltam - bizonyítja az élelmiszerkereskedelem (élelmiszerkereskedelmi láncok) előretörését, nemzetgazdasági szerepének növekedését az élelmiszergazdaságon belül.

3. A konszolidáció módszertana és gyakorlata Magyarországon

3.1. A konszolidáció számviteli szabályozása Magyarországon

A vállalkozások létrejötte, növekedése és a számvitel fejlődése szoros kapcsolatban állnak egymással. Nehéz lenne eldönteni, hogy a számvitel kialakulása idézte-e elő a vállalkozások növekedését vagy a gazdasági kapcsolatok fejlődése ösztönözte a számviteli szabályok megalkotását. (EPSTEIN-MIRZA, 2002) Az azonban egyértelműen kijelenthető, hogy a számvitel és vállalkozások kapcsolata, kölcsönhatása nem nélkülözhető.

A gazdasági fejlődés során a vállalkozások olyan mértékű növekedésen mentek keresztül, hogy gazdasági kapcsolataik a világgazdaság egészét áthatják. A globalizációs folyamat kísérőjelenségeként létrejött multinacionális vállalatok – valójában vállalatcsoportok – a gazdasági szféra valamennyi területén létrejöttek, így az élelmiszeriparban is.

A multinacionális vállalatcsoportok a megszerzett piaci szegmenst irányítva képesek befolyásolni majd minden országot, kormányt és egyént. Az ilyen jellegű befolyás csökkentése érdekében az országok, a kormányok megpróbálnak ellenőrzést gyakorolni ezen vállalkozások gazdasági tevékenysége felett, amelynek hatásos eszköze lehet a számvitel. Az egységes számvitel alkalmas arra, hogy lehetővé tegye a vállalatcsoportok egységes számviteli megítélését. (SIMON, 2004)

A vállalatcsoportok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének egységes megítélését biztosító konszolidált éves beszámoló összeállításához szükséges információkat alapvetően a számviteli információs rendszer biztosítja. A számvitel egy olyan elszámolási és objektív információs rendszernek tekinthető, amely a „gazdasági műveleteket (eseményeket) megfigyeli, méri, rendszerezetten feljegyzi.” (KOZMA, 2001:5) Más megközelítésből „a számvitel alapvetően a gazdasági folyamatok dokumentálásának, rögzítésének, visszatükröződésének és ellenőrzésének az eszköze.” (TÓTH, 1999:11) (A számvitel fogalmával, szerepével kapcsolatban természetesen más vélemények is megjelennek. Ezek a kutatók úgy vélik, hogy napjainkban a számvitel szerepe csökken, a specializáció hatására felgyorsul a számviteli szakmán belül homogenitás, különböző szubkultúrák alakulnak ki, ahelyett, hogy a közös számviteli kultúra alapjait teremtené meg. (BEJÁ CZ, 2008)) Annak érdekében, hogy a számvitel a

vele szemben támasztott követelményeknek meg tudjon felelni, szükség van arra, hogy a számvitel főbb szabályait, előírásait különböző törvények, egyéb jogszabályok, irányelvek, illetve standardok határozzák meg. (NOVÁK, 2001)

A nemzeti szintű számviteli szabályozás biztosítható:

- a szakmai érdekképviseleti szervek által megalkotott standardok és/vagy
 - az egyes államok törvényhozása által elfogadott jogszabályok segítségével.
- (ÚJVÁRI, 2004)

Magyarországon a nemzeti szintű számviteli előírásokat a számvitelről szóló 2000. évi C. (újraalkodított) törvény határozza meg, amely tartalmazza a konszolidációra vonatkozó főbb szabályokat is. „A szabályozás szükségességét az összevont beszámoló esetében megerősíti az a tény, hogy a tőzsdére való bekerülés előfeltételeként az oda igyekvő vállalkozásnak, annak vagyoni helyzetének bemutatásával összevont beszámoló összeállítását írják elő, követelik meg.” (ÚJVÁRI, 2004:16)

3.2. Az Európai Unió irányelvei, a Nemzetközi Számviteli Standardok

A vállalatcsoportok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének egységes megítélése különböző akadályokban ütközik. Ezek közül a következőket lehet kiemelni:

- A különböző országokban működő vállalkozások a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetüket az országoként eltérő nemzeti számviteli szabályok alapján határozzák.
- Másrészt a vállalatcsoport tagjai között létrejövő érdekeltségi, részesedési kapcsolatok a vállalatok között egyértelmű alá- és fölérendeltségi viszonyokat hozott létre, a vállalatcsoporton belül a piaci viszonyok korlátozottá váltak és az egyedi éves beszámolók, pénzügyi jelentések nem tükrözik az egyedi vállalkozás hű és valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét.

Megállapítható tehát, hogy mindezen akadályok leküzdéséhez elengedhetetlen egy közös számviteli szabályrendszer kialakítása. Ezért világszerte az a törekvés, hogy a számviteli szabályok egységesítésre kerüljenek. (KOROM et.al., 2001; MADARASINÉ – MATUKOVICS, 2003a, 2003b; PROBST, 2004)

Jelenleg a számviteli szabályozás különböző szintjeit lehet megkülönböztetni:

- Az egyes országok nemzeti szabályozását, pl. az Egyesült Államok által kialakított és jelenleg is alkalmazott Általánosan Elfogadott Számviteli Elveket (US GAAP),

- Több ország által kötelezően alkalmazott számviteli szabályozást, pl. az Európai Unió által megalkotott irányelveket és
- A nemzetközi számviteli szabályozást megvalósítani kívánó szabályrendszert, pl. Nemzetközi Számviteli Standardok.

A két elsőként említett számviteli rendszerre jellemző, hogy az adott ország (USA), illetve az tagállamok vállalatainak számviteli szabályait fogalmazzák meg. Ezen szabályrendszerek megalkotásával javítani kívánták a pénzügyi beszámolók összehasonlíthatóságát a különbségek, eltérések csökkentésével. Közös vonásként kell kiemelni, hogy az egyedi vállalkozásokra vonatkozó előírások mellett mindkét rendszer tartalmaz előírásokat a vállalatcsoportok számviteli elszámolására is.

Az Európai Unió három irányelvet fogalmazott meg a számviteli elszámolásokkal kapcsolatban. Ezek az alábbiak:

- a 4. irányelv a gazdasági társaságok éves beszámolójával (78/660/EGK rendelet),
- a 7. irányelv a konszolidált beszámolóval (83/349/EGK rendelet),
- a 8. irányelv a számviteli beszámolók felülvizsgálatával megbízott személyek működésének engedélyezésével foglalkozik.

Az egyes tagországok számviteli rendszerük kialakításának figyelembe veszik ezeket az irányelveket, de ennek ellenére az tapasztalható, hogy az egyes országok által kialakított nemzeti számviteli szabályok között még mindig található eltérések. (KAPÁ SINÉ – EPERJESI, 1999; KAPÁ SINÉ, 2000)

A magyar számviteli szabályozás részben már a számvitelről szóló 1991. évi XVIII. törvényben figyelembe vette és alkalmazta az Európai Unió számviteli irányelveiben foglaltakat. A változó igényekhez történő alkalmazás azonban szükségessé tette a számviteli törvény újrakodifikálását, amely már egyértelműen kinyilvánította az Európai Unió számviteli irányelveinek való megfelelést és azt, hogy ezekkel összhangba nem hozható eljárást nem lehet alkalmazni a számviteli elszámolások során.

A számviteli rendszerek önálló működése nem segítette elő a közös, nemzetközileg is alkalmazható szabályok létrehozását, bár ezt az igényt a globalizáció erősödése egyre fontosabbá tette.

A két szabályrendszertől függetlenül 1973-ban hozták létre a Nemzetközi Számviteli Standard Bizottságot (IASC), amelynek alapvető feladata a Nemzetközi Számviteli

Standardok megalkotása és ezek elfogadtatása világszerte. Az IASC munkája során 41 standardot bocsátott ki. Az elmúlt évtizedekben bekövetkezett változások alapján egyértelművé vált, hogy bizonyos átdolgozások, a választási lehetőségek szűkítése után ez a szabályrendszer válik nemzetközileg elfogadottá. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy

- egyrészt az Amerikai Standardalkotó Bizottság is az egységes, globálisan alkalmazható standardok megalkotását tűzte ki céljául,
- másrészt az Európai Unió lemondott önálló standardalkotásáról és 2001-ben egyetértett a javaslattal, hogy 2005-től az Európai Unión belüli tőzsdei társaságok konszolidált beszámolóikat az Nemzetközi Számvitel Standardok alapján készítsék el.

A kedvező változások hatására a nemzetközi szabályalkotás gyors fejlődésnek indult. 2001. évben a Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (IASC) átalakult és létrehozták a Nemzetközi Számviteli Standard Testületet (IASB), amelynek célja az egyes országok számviteli gyakorlatából összeállított standardok elfogadása, a nemzeti és a nemzetközi (IAS) standardjainak összehangolása.

A standardok elnevezése is megváltozott a Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (IASC) által kibocsátott standardokat Nemzetközi Számvitel Standardoknak nevezik, a Nemzetközi Számviteli Standard Testületet (IASB) által megalkotott standardok a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) elnevezést kapnak. (EPSTEIN et.al., 2005)

Az élelmiszergazdaságban működő multinacionális vállalkozások magyarországi leányvállalatainak a konszolidációval kapcsolatban Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása előtt hatályos számviteli törvényi előírásai alapján kettős feladatuk volt:

- a magyarországi kapcsolt vállalkozások anyavállalataként kötelesek voltak a magyar számviteli törvény előírásainak megfelelően konszolidált éves beszámolót készíteni, valamint
- a külföldi anyavállalat leányvállalataként kötelesek voltak a multinacionális vállalkozásnak az adatszolgáltatást biztosítani az anyavállalat konszolidált éves beszámolójának összeállításához.

Tehát a magyarországi vállalkozások két számviteli elszámolási szabály alapján vettek részt a konszolidációs folyamatban, amely szükségszerűen többletköltségekkel járt és ellentmondott a költség-haszon összevetés számviteli elvének.

E feladatok egy része Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásával megszűnt, mert a csatlakozást követően az Európai Unióban székhellyel rendelkező főlérendelt anyavállalat olyan magyarországi leányvállalata, amely mentesíthető anyavállalatnak minősül - a feltételek fennállása esetén – mentesíthető a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség alól.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozással együtt járó jogharmonizáció miatt a konszolidációs számvitel magyarországi törvényi előírásai folyamatos változáson mentek keresztül. Ennek egyik fontos lépése volt, hogy a 2004. január 1-én hatályba lépett számviteli törvény előírásai szerint az 1606/2002/EK rendelet 4. cikke hatálya alá tartozó vállalkozás a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettségének úgy is eleget tehet, hogy az Európai Unió Hivatalos Lapjában rendeleti formában kihirdetett Nemzetközi Számviteli Standardoknak megfelelően állítja össze a konszolidált éves beszámolóját. Az 1606/2002/EK rendelet hatálya alá azok a vállalkozások tartoznak, amelyek tőzsdén jegyzettek és anyavállalatnak minősülnek.

Ez az előírás nagymértékben csökkentette a konszolidációs folyamat munkaigényét, mert a multinacionális vállalatcsoportokhoz tartozó mentesíthető anyavállalatnak csak a nemzetközi számviteli előírások alapján kell konszolidált éves beszámolót készítenie, valamint adatot szolgáltatnia az anyavállalat konszolidált éves beszámolójának összeállításához.

A Nemzetközi Számviteli Standardok szellemükben leginkább a konszolidált beszámoló készítését segítik elő. Ennek ellenére a konszolidációval külön standardok foglalkoznak, amelyek a következők:

- IFRS 3 Üzleti kombinációk,
- IAS 27 Konszolidált és egyedi pénzügyi kimutatások,
- IAS 28 Társult vállalkozásokban lévő befektetések,
- IAS 31 Közös vállalkozásokban lévő érdekeltségek című standardok.

Az IAS 1-et (A pénzügyi kimutatások prezentálása) az egyedi és konszolidált beszámoló készítése során alkalmazni kell. (HOYLE, 1987; OECD, 1987, 1988; Nemzetközi Számviteli Standardok, 1991; IAS, 1994; Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok, 2003; AGÓCS, 2005; BOROS et.al., 2006)

A kedvező változások ellenére jelenleg is vannak megoldásra váró feladatok, mert a Nemzetközi Számviteli Standardok előírásai és a Magyarországra vonatkozóan kötelező EU irányelvek között jelentős eltérés mutatkozik.

3.3. A konszolidációval kapcsolatos alapfogalmak

A gazdaságban a vállalkozások⁷ között az együttműködés különböző formái alakulhatnak ki, amelyek alapvetően meghatározzák az adott vállalkozás gazdasági életben betöltött szerepét, hiszen a verseny, mint már korábban kiemeltem ma már nem az önálló vállalkozások, hanem a „vállalati hálók” (CHIKÁN, 2003:520) között folyik.

A vállalkozások közötti együttműködési formák a 4. számú ábra alapján az alábbiak lehetnek:

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS SZOROSSÁGA			
	Szerződés nélkül	Szerződéses	Tőkeösszefonódás
HÁLÓZAT	Szövetség	Konzorcium, licenc, franchise	Vegyesvállalat
TÖBBOLDALÚ	Kartellek	Közvetítés, képviselet	Holding
KÉTOLDALÚ KAPCSOLAT	Megbeszélések, egyeztetések	Szállítási szerződés Technológiacsere	Fúzió, felvásárlás, közös befektetés

4. ábra: Vállalati együttműködési formák

(Forrás: CHIKÁN, 2003:521)

A számviteli konszolidáció – a számviteli törvény előírásai alapján - a fenti együttműködési formák közül a tőke-összefonódással járó és a szerződés alapján létrejött kapcsolati rendszerek vizsgálatával, adataik számszerűsítésével, a

⁷ A konszolidáció szabályai – a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény előírásai alapján - csak a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásokra alkalmazhatók, így a továbbiakban a gazdasági szervezetek közül csak ezekkel foglalkozom.

kapcsolatokból származó halmozódások kiszűrésével foglalkozik. A lehetséges együttműködési formák közül a nem szerződéses együttműködések nem vizsgálhatók a konszern számvitel eszközeivel, mert az ilyen jellegű kapcsolatokra egyértelmű bizonyítékok általában nem állnak rendelkezésre, bár a számviteli adatok és a gazdasági folyamatok alapján ezek a kapcsolati formák vélelmezhetőek.

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a szerződéses kapcsolatok alapján történő konszolidációra - bár a számviteli törvény megteremti ennek lehetőségét – jellemzően nem, vagy igen ritkán kerül sor. Ennek alapvetően kétféle indoka van:

- egyrészt a tulajdonosok nagyon ritka esetben ruházzák át a szavazatok alapján létrejött meghatározó befolyásukat szerződés, megállapodás alapján. (Ilyen eset lehet például: ha a saját anyavállalata szerezhethet szerződés alapján meghatározó befolyást.)
- másrészt, - bár ez a hatályos törvényekkel ellentétes – a vállalkozások nem minden esetben bocsátják rendelkezésre az együttműködést megalapozó szerződéseket.

A gazdasági versenyt, a létrejövő szervezeteket, a vállalkozások közötti együttműködések, szövetségeket a közgazdaságtani szakirodalom részletesen tárgyalja (SAMUELSON – NORDHAUS, 2002.; KOPPÁNYI et.al.; 2004.; VARIAN, 2005.; BREALEY – MYERS, 2005). Ezek a fogalmak azonban csak a közgazdaságtan által meghatározott feltételrendszerben alkalmazhatók. A gazdasági folyamatok, kapcsolatok számviteli vizsgálatához elengedhetetlen a fogalmak, kapcsolatok számviteli meghatározása.

A konszolidáció során többek között olyan elnevezések is bevezetésre kerülnek, amelyek a konszolidáció végrehajtásánál, a konszolidált éves beszámoló összeállításánál során nélkülözhetetlenek.

A konszern számviteli alapvető vizsgálati tárgya a vállalatcsoport (másnéven konszern) olyan együttműködési formának tekinthető, amelynél jogilag önálló vállalatok egységes vezetés alatt működnek. (BELCHER-STICKNEY, 1983; ROSENFELD-RUBIN, 1985; SCHERRER, 1994; JUHÁSZ, 1995; GERNON – MEEK, 2001; ADORJÁN et.al., 2001.; NOBES-PARKER, 2002; FAGERSTRÖM, 2002; HOVE, 2006; FRIDRICH et.al., 2008) Más megfogalmazás szerint a „konszern a vállalkozások olyan csoportja, amelyben a vállalkozások jogilag önállóak, de pénzügyileg nem függetlenek.”

(KOZMA, 2001b:82) A konszernnek – irányítási formájuktól függően – két típusba sorolhatók. A konszernhez tartozó, egyébként jogilag önálló vállalatok vagy az anyavállalat irányításával, annak gazdaságilag (tehát nem jogilag) alárendelve működnek; vagy pedig egymással koordinált irányítással, külön felső irányítás nélkül folytatják tevékenységüket.

A vállalatcsoport meghatározó vállalkozása az anyavállalat.

A konszolidáció szempontjából többféle anyavállalatot lehet megkülönböztetni egy vállalatcsoporton belül. Ezek a következők:

- mentesíthető anyavállalat és
- fölérendelt anyavállalat. (Garajszkyi et.al., 2004a)

Konszolidáció szempontjából a következő négy befektetési típus különböztethető meg:

- a leányvállalat
- a közös vezetésű vállalkozás,
- a társult vállalkozás és
- az egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás.

A fentiekén túl szükség van a konszolidálásban bevont vállalkozás fogalmának meghatározására is. Konszolidálásba bevont vállalkozásnak minősül az anyavállalat, a konszolidálásba teljeskörűen bevont leányvállalat(ok), a konszolidálásba a tőkerészesedés alapján teljeskörűen bevont közös vezetésű vállalkozás(ok) együttesen.

A konszolidáció során a vállalatcsoport kialakítását követően a legfontosabb fogalom a tulajdoni hányad, amely létfontosságú a konszolidált éves beszámoló megfelelő összeállítása érdekében. A tulajdoni hányad valamely vállalkozás tulajdonosának jegyzett tőkéből képviselt aránya (a tulajdonost megillető részesedés névértéke osztva a birtokolt vállalkozás jegyzett tőkéjének összegével).

A konszolidált éves beszámoló készítése során a számviteli alapelvek ugyanolyan fontossággal bírnak, mint az éves beszámoló összeállítás során. (SOMOSNÉ, 1996, ÚJVÁRI, 1996, 2004) Azonban az alapelvek közül a konszolidáció végrehajtása során általánosan és következetesen alkalmazott alapelv a lényegesség elve. A lényegesség elve szerint a konszolidált éves beszámolóban szerepeltetni kell minden lényeges tételt,

amely hatással lehet annak megbízható és valós összképre, valamint a felhasználók e beszámoló alapján meghozandó döntéseire, azonban el lehet tekinteni mindazon tételek szerepeltetésétől, illetve kiszűrésétől, amelyek nincsenek jelentős hatással a vállalatcsoportról kialakítandó megbízható és valós összképre. (FRIDRICH et.al., 2008)

3.4. Vállalkozások konszolidációs besorolása, befolyási típusok

A gazdaságban a független vállalkozások között, valamint a vállalatcsoporton belül a jogilag önálló vállalkozások között a kapcsolatok különböző formái jöhetnek létre. Ezek a kapcsolatok lehetnek:

- tőkebefektetési kapcsolatok,
- gazdálkodás területén létrejövő kapcsolatok,
- egyéb területeken létrejövő kapcsolatok.

„Az egy vállalatcsoportba tartozás, s így a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség elbírálása során alapvetően azt kell vizsgálni, hogy a kapcsolatoknak milyen formában és milyen mélységben kell létrejönniük ahhoz, hogy az egyik vállalkozás döntő irányítást vagy ellenőrzést gyakorolhasson egy másik vállalkozás felett.” (ADORJÁN, et.al., 2004a:17)

A számviteli törvény a kapcsolatokat három csoportba sorolja:

- meghatározó befolyás,
- mértékadó befolyás és
- mértékadónak sem minősülő befolyás.

3.4.1. Az anyavállalat meghatározó befolyásának esetei

Az anyavállalati meghatározó befolyás gyakorlásának három esetét kell megkülönböztetni:

- szavazatok,
- kinevezési és visszahívási jogosultságok és
- szerződés alapján létrejött meghatározó befolyás.

Az anyavállalatot közvetetten, más leányvállalatain keresztül megillető jogokat mindhárom esetben úgy kell tekinteni, mintha az az anyavállalatot illetné meg. (FRIDRICH et.al., 2008)

A konszolidációval, ezen keresztül az anyavállalatot megillető szavazati, illetve kinevezési és visszahívási arány meghatározásával a szakirodalom (lásd pl.: BARICZ-MALASICS, 1994; GERGELY, 1994; STEIN, 1994; SCHILDBACH, 1994; KOBLENCZ – BAGYINSZKI, 1995; SOMOSNÉ, 1996; FRIDRICH, 1996a, 1996b, 1997; SZTANÓ – VÖRÖS, 1997, 2001; KOZMA, 2001b; ÚJVÁRI, 1996, 2004; FRIDRICH – SIMON, 2000a-d, 2002; FRIDRICH et.al., 2008; KRESALEK et.al., 1997, 2001; ADORJÁN, 2004a-b) részletesen foglalkozik.

A gyakorlati tapasztalataim alapján az anyavállalatot megillető szavazati, illetve kinevezési és visszahívási arány meghatározásával kapcsolatban következőket kell kiemelni:

- Csökkenteni kell mind a két mutatószám nevezőjét a jogszabályi előírások által nem gyakorolható jogok számával. Például: azok a jogok, amelyek olyan üzletrészhez, részvényhez kapcsolódnak, amelyhez büncselekmény révén jutott tulajdonosa.
- Csökkenteni kell a nevezőt a szavazati arány számításánál a visszavásárolt saját részvényeket, üzletrészeket megillető szavazati jogokkal. Ennek oka, hogy e jogok tulajdonosa átmenetileg a társaság, s a gazdasági társaságokról szóló törvény szerint a közgyűlésen, taggyűlésen e részvényeket, üzletrészeket megillető szavazati jogok nélkül kell meghatározni az összes szavazati jogot.
- Csökkenteni kell a két mutatószám nevezőjét az adott vállalkozás saját leányvállalata által gyakorolható jogok számával. Ennek konszolidációs indoka az, hogy konszolidáció során az adott vállalkozást és saját leányvállalatát egyetlen vállalkozásként kell kezelni, s a leányvállalat tulajdonában lévő részvény, üzletrész ennek során már úgy fog viselkedni, mint a visszavásárolt saját részvény, üzletrész. Ezeket a részvényeket, üzletrészeket "kvázi" (konszolidációs szempontból) visszavásárolt saját részvényeknek és üzletrészeknek kell tekinteni.
- A mutatószámok számításakor a számlálóban az anyavállalatot közvetlen tulajdoni hányada alapján megillető jogokat kell kiindulási alapként kezelni, majd ezt növelni kell az anyavállalatot közvetetten megillető jogok számával, ami együttesen azt mutatja meg, hogy az anyavállalat és más leányvállalatai tulajdonában (birtokában)

mennyi jogosultság van. Ezt egyrészt növelni kell azon jogokkal, amelyekkel ugyan nem tulajdonosként, illetve birtokosként rendelkezik az anyavállalat vagy valamely leányvállalata, de harmadik személyek az ő érdekükben gyakorolják a jogokat, másrészt csökkenteni kell azon jogokkal, amelyekkel ugyan tulajdonosként, illetve birtokosként rendelkezik az anyavállalat vagy valamely leányvállalata, de a jogokat nem a saját érdekükben, hanem harmadik személyek érdekében gyakorolják.

Az anyavállalatot megillető jogok meghatározása során tehát nem az a mérvadó szempont, hogy kinek a tulajdonában, illetve birtokában lévő értékpapírokhoz (részvényekhez, üzletrészekhez) kapcsolódnak a jogok, hanem az, hogy ezeket a jogokat kinek az érdekében gyakorolják.

A kutatási tapasztalataim alapján elmondható, hogy a számviteli törvény konszolidációs előírásai nem minden esetben adnak választ a szavazati, illetve kinevezési és visszahívási jogok hányadának meghatározása során felmerült gyakorlati problémák megoldására. Ilyen eset, amikor egy adott vállalkozásnál nem csak az anyavállalat, illetve más leányvállalatai rendelkeznek tőkebefektetéssel, hanem az anyavállalat magánszemély tulajdonosai is. A problémát az okozza, hogy a magánszemély tulajdonosokra nem vonatkozik a konszolidációs kötelezettség, így az ő befektetésük nem minősül anyavállalati közvetett befektetésnek, s a befektetésükhöz kapcsolódó jogokat sem kell az anyavállalatnál figyelembe venni. A vizsgálati tapasztalatok alapján azonban vélelmezhető az, hogy az anyavállalat magánszemély tulajdonosai e befektetésükkel kapcsolatban is szem előtt tartják az anyavállalat érdekeit, hiszen az egybeesik saját személyes érdekeikkel is. E jogokat is úgy kellene figyelembe venni, mint az anyavállalatot megillető jogokat. Természetesen ilyen esetekben nagyon körültekintően kell eljárni, s csak bizonyítható érdekazonosság fennállásakor lehet e jogokat az anyavállalatnál figyelembe venni. A vállalkozásoknál az érdekazonosság bizonyítható a köz(tag)gyűléseken hozott határozatok felülvizsgálatával, hiszen így a szavazás mikéntje megállapítható. Az ilyen fajta vitás esetek akkor jelentősek, ha a számviteli törvény szerint az anyavállalat nem rendelkezik ugyan meghatározó befolyással egy vállalkozásnál, de az anyavállalat magánszemély tulajdonosait az adott vállalkozásnál megillető jogok figyelembevételével már teljesülnének a meghatározó befolyás kritériumai. Így a konszolidált éves beszámoló megbízható és valós összképe

miatt már jelentős lehet, hogy az adott vállalkozást leányvállalatként vagy csak társult vállalkozásként konszolidálják.

E problémák ellenére az anyavállalati meghatározó befolyás gyakorlásának ezen esetei viszonylag egzakt módon megállapíthatók, mérhetőek. A tapasztalatok alapján azonban ez nem mondható el a meghatározó befolyás gyakorlásának harmadik, a számviteli törvény által nevesített esetéről, amikor az anyavállalat a többi tulajdonossal kötött szerződés alapján gyakorol döntő irányítást, ellenőrzést egy adott vállalkozásnál.

Ebben az esetben a meghatározó befolyás gyakorlásának meghatározása két szempontból is gondot okoz(hat). Az egyik probléma az lehet, hogy a tulajdonosok között létrejött szerződések, megállapodások nem publikusak, így a szerződés létének a feltárása is gondot jelenthet. Az azonban vitathatatlan, hogy ilyen szerződés meglétére úgynevezett "ráutaló jelek" utalhatnak. Ilyenek jelek lehetnek például a rendszeres együttszavazás, az egyik tulajdonos nyilvánvaló érdekei elleni döntésben tartózkodás vagy a döntés elfogadása, azonban ezek megítélése nehézkes, hiszen az ok lehet véletlen egybeesés is, vagy a külső szemlélő által nem ismert egyéb indokok. A másik probléma az - most már feltételezve a tulajdonosok között létrejött szerződés ismeretét -, hogy e szerződésnek milyen jogosítványokkal kell felruházni az anyavállalatot ahhoz, hogy elmondható legyen, az anyavállalat rendelkezik az adott vállalkozás felett a döntő irányítással, ellenőrzéssel.

A számviteli törvény az ilyen szerződések - meghatározó befolyás szempontjából történő - tartalmi minősítésére konkrét előírást, de még iránymutatást sem tartalmaz. Ennek oka az, hogy a szerződés tartalmára vonatkozóan nem lehet egységes szempontokat, kritériumokat meghatározni. Ugyanaz a jogosítvány, felhatalmazás az egyik vállalkozás esetében kimerítheti a meghatározó befolyás feltételét, ugyanakkor egy másik vállalkozás esetében nem. A szerződések tartalmi előírásait ezért egyedileg kell minősíteni, figyelembe véve többek között a szerződés térbeli és időbeni hatályát, a szerződést kötő felek személyét, a szerződés kedvezményezettje és az adott vállalkozás közötti kapcsolatrendszerét, az általános piaci feltételeket, körülményeket, az adott vállalkozások szűkebb gazdálkodási környezetét. Nem értendő azonban ide a szerződés olyan tartalmi előírásai, amelyek alapján valamely más tulajdonos(ok) lemondanak önálló szavazati, illetve kinevezési, visszahívási jogokról az anyavállalat javára. Ez már rendezésre került a meghatározó befolyás első két esetében, mint harmadik személyek által az anyavállalat érdekében gyakorolt jogok.

A konszolidált éves beszámoló és konszolidált üzleti jelentés készítési kötelezettség megállapításakor a meghatározó befolyás feltételének teljesülése mellett még egy feltételnek teljesülnie kell, nevezetesen, hogy az anyavállalat könyvvezetésre és beszámoló készítésre legyen kötelezett. Ebből következően a konszolidációs kötelezettség alanyi jogon nem terjed ki a magánszemély tulajdonos(ok)ra. Ezt az előírást kihasználva a magánszemélyek úgy is létrehozhatnak „vállalatcsoportot”, hogy a vállalkozások csak a tulajdonos magánszemély révén kapcsolhatók össze. Az ilyen módon egy befektetési körbe tartozó vállalkozások a számviteli törvény előírásai alapján nem tekinthetők vállalatcsoportnak és nem konszolidálhatók. Ezt a fajta befektetési módszer gyakran alkalmazzák az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások tulajdonosai, mert ezzel az egy érdekkörbe tartozó vállalkozások piaci súlya, szerepe nehezebben ítélné meg és nem utolsó sorban elkerülhető a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége.

3.4.2. A mértékadó befolyás megállapítása

A konszolidált éves beszámolóba azok a vállalkozások is bevonásra kerülnek, amelyeknél az anyavállalat mértékadó befolyást gyakorol (társult vállalkozások). A bevonás módszere - figyelembe véve az anyavállalat és a társult vállalkozás közötti lazább kapcsolatot - azonban más lesz. A számviteli törvény előírásai alapján mértékadónak minősül az anyavállalat befolyása egy másik vállalkozásnál, ha az anyavállalat közvetlenül és/vagy egy, illetve több, a konszolidációba teljeskörűen bevont lányvállalatán keresztül közvetetten a jegyzett tőke, illetve a tulajdonosok szavazatainak legalább 20 %-ával tulajdoni hányada alapján egyedül rendelkezik.

Az anyavállalatot a társult vállalkozásnál megillető szavazati arány kiszámítása során úgy kell eljárni, mint a meghatározó befolyás esetében.

3.4.3. Mértékadónak sem minősülő befolyás megállapítása

A konszolidált éves beszámolóba az anyavállalattal egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozások is bevonásra kerülnek, azonban más módszerrel, mint a leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások, más módszerrel, mint a társult vállalkozások, figyelembe véve az anyavállalat és az egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás közötti jelentéktelen, az eddigieknél lazább kapcsolatot.

A számviteli törvény tételes előírása szerint mértékadónak sem minősül az anyavállalat befolyása egy másik vállalkozásnál (egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás), ha az anyavállalat közvetlenül és/vagy egy, illetve több, a konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalatán keresztül közvetetten a jegyzett tőke, illetve a tulajdonosok szavazatainak kevesebb, mint 20 %-ával rendelkezik. Az anyavállalatot az egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozásnál megillető szavazati arány kiszámítása során úgy kell eljárni, mint a meghatározó befolyás esetében.

3.5. Az anyavállalat konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége

Konszolidált éves beszámolót és konszolidált üzleti jelentést köteles készíteni az a vállalkozó, amely egy vagy több másik vállalkozóhoz fűződő viszonyában anyavállalatnak minősül, azaz meghatározó befolyást gyakorol e vállalkozó vagy vállalkozók felett. Ez a konszolidált éves beszámoló azonban nem képezheti sem adózás, sem osztalékfizetés alapját. A vállalkozások e kötelezettségeiket önálló jogi személyként, egyedileg teljesítik. A meghatározó befolyás kritériumának teljesülése esetén az anyavállalat kötelezett a konszolidált éves beszámoló készítésére. A beszámolóba azonban nem csak azokat a vállalkozásokat kell bevonnia, amelyeknél meghatározó befolyást gyakorol, hanem minden egyéb, vele közvetlen vagy közvetett tőkeérdekeltségi kapcsolatban álló vállalkozást is.

Mint, azt már korábban kiemeltem azok a anyavállalatok, amelyek értékpapírai a konszolidált éves beszámoló mérlegfordulónapján valamely Európai Unió tagállam szabályozott értékpapír piacán befogadottak, konszolidált éves beszámolójukat a hatályos nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS, IAS) figyelembe vételével kötelesek elkészíteni. Ilyen vállalkozások jellemzően azok, amelyek értékpapírai az EU tagállamainak tőzsdéin forgalmazottak. (E kötelezettséget az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsának 1606/2002. sz., a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról szóló rendeletének 4. cikke írja elő.) Az e szabályok hatálya alá nem tartozó minden más hazai anyavállalat választhat, hogy a konszolidált éves beszámolóját a magyar számviteli törvény, vagy a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok előírásai szerint állítja-e össze.

A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok alkalmazása esetén az azokban nem szabályozott kérdések tekintetében a hatályos magyar számviteli törvény előírásait kell figyelembe venni.

3.6. Az anyavállalat mentesítése a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség alól

Az anyavállalat meghatározott feltételek teljesülése esetén mentesülhet a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége alól. E mentesülés három jogcímen jöhet létre:

- nagyságrend alapján történő mentesülés,
- mentesíthető anyavállalat mentesülése,
- könyv szerinti értéken történő konszolidáció kizárólagosságán alapuló mentesülés.
(RÓTH, 1997; FRIDRICH et.al., 2008)

A nagyságrend alapján történő mentesülés esetén bizonyos fölérendelt és mentesíthető anyavállalatoknak akkor sem kötelező összeállítaniuk a konszolidált éves beszámolót, ha egyébként annak készítési kötelezettségére vonatkozó feltételeknek eleget tesznek. A számviteli törvény a mentesíthetőséget a vállalatcsoport együttes nagyságrendjéhez kapcsolja. Így az anyavállalatnak nem kell a tárgy üzleti évről konszolidált éves beszámolót készítenie, ha a vállalatcsoportba tartozó konszolidálásba bevont vállalatok konszolidálás előtti adatait összesítve a tárgyévet megelőző két egymást követő évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül kettő nem haladja meg az előírt határértéket.

E mutatók és határértékek az alábbiak:

- mérlegfőösszeg	2.700 millió forint
- éves nettó árbevétel	4.000 millió forint
- átlagosan foglalkoztatottak létszáma	250 fő

A közös vezetésű vállalkozások adatait az anyavállalatot megillető tőkerészesedés arányában kell figyelembe venni. (Számvitelről szóló 2000. évi C. törvény)

A tapasztalatok szerint előfordul(hat), hogy az anyavállalat leányvállalatainak és közös vezetésű vállalkozásainak valamelyike nem rendelkezik a tárgyévet megelőző üzleti évre vonatkozó fentiek szerinti adatokkal. Ilyen esetben a mutatóértékek

meghatározásánál a tárgyévi várható – éves időtartamra átszámított – adatokat kell figyelembe venni.

A nagyságrend alóli mentesítés nem alkalmazható azoknál a konsernekknél, ahol

- az anyavállalat hitelintézet, vagy
- az anyavállalat biztosító intézet, vagy
- az anyavállalat pénzügyi vállalkozás, vagy
- a konszolidált éves beszámoló fordulónapján akár az anyavállalat, akár valamely, a konszolidálásba bevont leányvállalata részvényei, üzletrészei, illetve az általuk kibocsátott értékpapírok tőzsdei kereskedelme engedélyezett, vagy az engedélyezést már kérelmezték.

A mentesítés – mint majd minden későbbi mentesítés is – nem kötelező erejű, csak lehetőség az anyavállalat részére.

Az anyavállalatok közül a mentesíthető anyavállalatok konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettségére egy másik mentesíthetőséget is meghatároz a számviteli törvény. Ez alapján a mentesíthető anyavállalatnak nem kötelező konszolidált éves beszámolót és konszolidált üzleti jelentést összeállítani, ha az alábbi feltételek egyszerre, egyidejűleg teljesülnek:

- a mentesíthető anyavállalat olyan konszolidációba bevont vállalkozás leányvállalata, amely fölérendelt anyavállalat az Európai Gazdasági Térségben rendelkezik székhellyel, és
- a fölérendelt anyavállalatra vonatkoznak a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettséggel kapcsolatos előírások (vagy az Európai Parlament és a Tanács 1606/2002. rendelete, vagy a számviteli törvény), ezek alapján, ezekkel összhangban, vagy ezzel egyenértékű módon, illetve ezeknek megfelelően készíti el konszolidált éves beszámolóját és konszolidált üzleti jelentését,
- a fölérendelt, konszolidációra kötelezett anyavállalat konszolidált éves beszámolót és konszolidált üzleti jelentést készít és azt nyilvánosságra hozza, és
- a fölérendelt, konszolidált éves beszámolót készítő anyavállalat a mentesíthető anyavállalatot és annak leányvállalatait az általa készített konszolidált éves beszámolóba a teljeskörű bevonás módszerével bevonja, és
- a mentesíthető anyavállalat külső tulajdonosai, ha összesített tulajdoni hányaduk nem haladja meg a 10 %-ot (azaz az anyavállalatot legalább 90 %-os tulajdoni hányad illeti meg) elfogadják a mentesítést, illetve

- a mentesíthető anyavállalat külső tulajdonosai, ha összesített tulajdoni hányaduk meghaladja a 10 %-ot, és e külső tulajdonosok vagy azok egy része, akiket összesen legalább 10 %-os tulajdoni hányad illet meg a mentesíthető anyavállalatnál, legalább hat hónappal a fölérendelt anyavállalat konszolidált éves beszámoló készítésének mérlegfordulónapja előtt nem kérte/kérték a mentesíthető anyavállalattól a konszolidált éves beszámoló összeállítását. (SIMON, 2003; 2005)

Az a magyar mentesíthető anyavállalat, amely e jogcím alapján nem készít konszolidált éves beszámolót és fölérendelt anyavállalata külföldi székhelyű, köteles gondoskodni arról, hogy hiteles fordításban, magyar nyelven a fölérendelt külföldi anyavállalat konszolidált éves beszámolója és konszolidált üzleti jelentése, az ezekről készült könyvvizsgálói jelentés Magyarországon is közzétételre kerüljön, a fölérendelt külföldi anyavállalat konszolidált éves beszámolója mérlegfordulónapjától számított 180 napon belül.

Ha hitelintézet, biztosító intézet vagy pénzügyi vállalkozás a mentesíthető anyavállalat, akkor e címen mentesülhet a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége alól, azonban az a mentesíthető anyavállalat, amelynek kibocsátott értékpapírai tőzsdei kereskedelme engedélyezett, vagy az engedélyezést már kérelmezték, ezen a címen sem mentesülhet a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége alól.

Nem kell konszolidált éves beszámolót készítenie az anyavállalatnak akkor sem, ha minden egyes leányvállalatát és közös vezetésű vállalkozását mentesítette a teljeskörű bevonás, majd ezt követően a részesedés értékeléssel történő bevonás módszere alól, valamint minden egyes társult vállalkozását mentesítette a részesedés értékeléssel történő bevonás módszere alól. Így az anyavállalat a vállalatcsoportba tartozó valamennyi vállalkozást könyv szerinti értéken konszolidálja, amely módszer alkalmazása esetén a konszolidált éves beszámoló mérlege és eredménykimutatása tételesen megegyezik az anyavállalat egyedi éves beszámolója mérlegének és eredménykimutatásának adataival. Ebből következik, hogy a konszolidált éves beszámoló elkészítése és közzététele, nyilvánosságra hozatala semmilyen többlet információt nem nyújtana a piaci szereplőknek, így annak elkészítése nem is kötelező.

Összefoglalva az konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség alóli mentesíthetőséget megállapítható, hogy

- a fölérendelt anyavállalat nagyságrend alapján és a könyv szerinti értéken történő konszolidáció kizárólagosságán alapuló mentesíthetőségének vizsgálata során az az alapvető kérdés dől el, kell-e egyáltalán az egész vállalatcsoportra vonatkozóan konszolidált éves beszámolót készíteni, vagy sem,
- a mentesíthető anyavállalatok mentesíthetőségének vizsgálata során pedig az a kérdés dől el, hogy az egész vállalatcsoportra vonatkozóan csak egyetlen konszolidált éves beszámolót kell-e készíteni, vagy a nem mentesíthető anyavállalatoknak rész-konszolidált éves beszámolókat is kell-e készíteniük, azaz a vállalatcsoporton belül több konszolidált éves beszámoló is készül majd. (FRIDRICH et.al., 2008)

3.7. A konszolidált éves beszámoló elméleti alapja, részei, tartalma

A konszolidált éves beszámoló elméleti alapját két üzemgazdasági és mérlegelmélet foglalja össze, az egységelmélet és az érdek vagy érdekeltségelmélet. A két elmélet közös vonásai a következők:

- Az egymással érdekeltségi viszonyban lévő vállalkozásokat úgy tekintik, mintha azok „kvázi jogi személyek” lennének.
- Fontosnak tartják, hogy ezekről a vállalkozásokról, vagyoni helyzetükről konszolidált beszámoló készüljön.
- Az elméletek szerint a konszolidált beszámolót úgy kell összeállítani, hogy abból az egymással érdekeltségi viszonyban lévő vállalkozások egymás közötti ügyleteinek hatása kiszűrésre kerüljön.

Lényegi különbsége a két elmélet között abban nyilvánul meg, hogy hogyan ítélik meg a vállalatcsoporton belül a többségi és kisebbségi tulajdonosok érdekérvényesítésének módját. Ebből következően a vállalatcsoport együttes vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetének bemutatásánál is különböző gyakorlati következtetésre jutnak.

Az egységelmélet szerint a vállalatcsoportban a tulajdonosok homogén érdekeltsége érvényesül. A többségi tulajdonosok a kisebbségi tulajdonosokkal szemben mindig érvényesíteni tudják érdekeiket. Így a kisebbségi tulajdonosokat a vállalatcsoport tulajdonosainak tekintik és nem kívülállóként kezelik.

Az érdek vagy másnéven érdekeltségelmélet alapján a többségi és kisebbségi tulajdonosok érdekei eltérnek egymástól. A kisebbségi tulajdonosokat kívülállónak tekintik. A konszolidált beszámoló célja valójában a többségi tulajdonosok tájékoztatása és a kisebbségi tulajdonosokra jutó vagyont nem vagy csak a többségi tulajdonosok „kvázi” kötelezettségeként kell kimutatni.

A magyar törvényi szabályozás mind két elmélet szempontjait igyekszik figyelembe venni. Az elméletek közös vonásainak elismerésén túl fontosnak tartja a kisebbségi (külső) tulajdonosokat megillető vagyon elkülönített kimutatását a saját tőkén belül. (ÚJVÁRI, 1996, 2004)

A konszolidált éves beszámoló a következő részekből áll:

- konszolidált mérleg,
- konszolidált eredménykimutatás,
- konszolidált kiegészítő melléklet.

A számviteli törvény előírásai alapján a konszolidált éves beszámoló mellett, azzal összhangban el kell készíteni a konszolidált üzleti jelentést is. (KOZMA, 2001b)

3.8. A konszolidált éves beszámoló fordulónapjának és a mérlegkészítés napjának meghatározása

A számviteli törvény általános előírása alapján a konszolidált éves beszámoló mérlegének fordulónapja meg kell, hogy egyezzen a konszolidált éves beszámolót készítő anyavállalat éves beszámolója mérlegének fordulónapjával.

Az anyavállalatnak a vállalatcsoporton belül lehetnek külföldi székhelyű, a konszolidációba teljeskörűen bevonandó leányvállalatai és közös vezetésű vállalkozásai is. Ezekre a vállalkozásokra nem a hazai számviteli szabályok vonatkoznak, hanem a székhelyük szerinti ország számviteli előírásai, amelyek a számviteli törvény előírásaitól eltérően engedélyezhetik az üzleti év mérlege fordulónapjának szabad megválasztását. A számviteli törvény eltérést engedélyez az anyavállalat éves beszámolója mérlegfordulónapjának alkalmazásától abban az esetben, ha a konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő olyan vállalkozások, amely mérlegének fordulónapja eltér az anyavállalat mérlegének fordulónapjától, jelentős súlyt

képviselnek a vállalatcsoporton belül. Eltérés az alábbi két esetben lehetséges, ha a konszolidációba teljeskörűen bevonandó

- leányvállalatok között egynél több olyan található, amelynek fordulónapja eltér az anyavállalat éves beszámolójának fordulónapjától, akkor a konszolidált éves beszámoló mérlegének fordulónapja megegyezhet ezen leányvállalatok többsége által az éves beszámolójuk összeállításán alkalmazott fordulónappal,
- leglényegesebb leányvállalat éves beszámolója mérlegének fordulónapja eltér az anyavállalat által alkalmazott fordulónaptól, akkor a konszolidált éves beszámoló mérlegének fordulónapja megegyezhet ezen leglényegesebb leányvállalat éves beszámolója mérlegének fordulónapjával. (FRIDRICH – SIMON 2000, KOZMA, 2001b)

Abban az esetben, ha a konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások közül egy vagy több vállalkozásnak a fordulónapja nem egyezik meg a konszolidált éves beszámoló fordulónapjával, akkor ezen vállalkozás(ok)nak közbülső éves beszámolót kell készíteniük a konszolidált éves beszámoló fordulónapjára vonatkozóan. A közbülső éves beszámoló készítési kötelezettség akkor áll fenn, ha az eltérő fordulónapú vállalkozások mérlegének fordulónapja több, mint három hónappal előzi meg a konszolidált éves beszámoló mérlegének fordulónapját.

A gyakorlatban a számviteli törvény ezen előírása problémát jelent, mert az eltérő fordulónappal rendelkező, teljeskörűen bevont vállalkozások éves beszámolójának összevonása logikailag nem lehetséges, hiszen nem azonos üzleti évre vonatkoznak, az üzleti évek csak részben fedik egymást. Így a mérlegek és eredménykimutatások összevonhatósága érdekében (közbülső éves beszámoló hiányában) számos, az időbeli eltérésekből adódó korrekciós, módosító tételt kell felvenni, amely áttekinthetlenné teszi a konszolidációs folyamatot. Ezért az anyavállalat általában kötelezően előírja minden eltérő fordulónapot választó vállalkozás részére a közbülső éves beszámoló elkészítését.

A kutatási tapasztalataim az mutatják, hogy az anyavállalatnak – meghatározó befolyása gyakorlásával – általában lehetősége van arra, hogy minden teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozás esetében kötelezően előírja a konszolidált éves beszámoló fordulónapjával megegyező egységes fordulónap alkalmazását. Az egységes fordulónapra való áttérés jelentős, egyszeri munkaráfordítással jár ugyan, azonban a konszolidáció későbbi éveiben az áttérés következtében jelentős munka- és időmegtakarítás érhető el (a közbülső éves beszámolók készítésének elmaradása miatt).

Az egységes fordulónap kötelező alkalmazását nem minden esetben célszerű megkövetelni. Ilyen eset lehet, ha egy adott leányvállalat gazdálkodása, vagy az általa végzett tevékenység jellege (például szezonális jellegű tevékenység) indokolja, akkor az egyedi éves beszámolója világosságának és összemérhetőségének biztosítása érdekében célszerűbb a tevékenység jellegének leginkább megfelelő fordulónapot választani, s vállalni a konszolidációs igényeket kielégítő közbülső éves beszámoló készítését (ami ezen vállalkozásoknál évente kétszeri, teljeskörű beszámoló készítést jelent).

A konszolidált éves beszámoló fordulónapjának megválasztásával, ennek kötelező érvényesítésével, illetve a közbülső éves beszámolók elkészítésével kapcsolatos szabályokat és eljárásokat a konszolidációs számviteli politika keretein belül célszerű meghatározni. (ÚJVÁRI, 1996, 2004; FRIDRICH et.al., 2008)

A konszolidációs számviteli politikában célszerű rögzíteni a konszolidált éves beszámoló mérlegkészítésének időpontját is. A kutatási tapasztalataim azt mutatják, hogy a vállalkozások az alábbi szempontok figyelembevételével határozzák meg a mérlegkészítés időpontját:

- a konszolidált éves beszámoló mérlegkészítésének időpontjáig a tárgy üzleti évre vonatkozó minden lényeges információ ismert legyen, hiszen csak így biztosítható a konszolidált éves beszámoló számviteli alapelveknek való maradéktalan megfelelése,
- a konszolidált éves beszámoló mérlegkészítési időpontját úgy kell megválasztani, hogy a törvények által meghatározott határidők betartása ne szenvedjen csorbát, azaz figyelembe kell venni a konszolidált éves beszámoló letétbe helyezésének végső határidejét (a fordulónapot követő 180. nap), a konszolidált éves beszámoló könyvvizsgálatának időszükségletét, valamint magának a konszolidált éves beszámolónak az elkészítéséhez, összeállításához szükséges időt (ami alapvetően a vállalatcsoport nagyságától és szerkezeti, tevékenységbeli összetételétől függ).

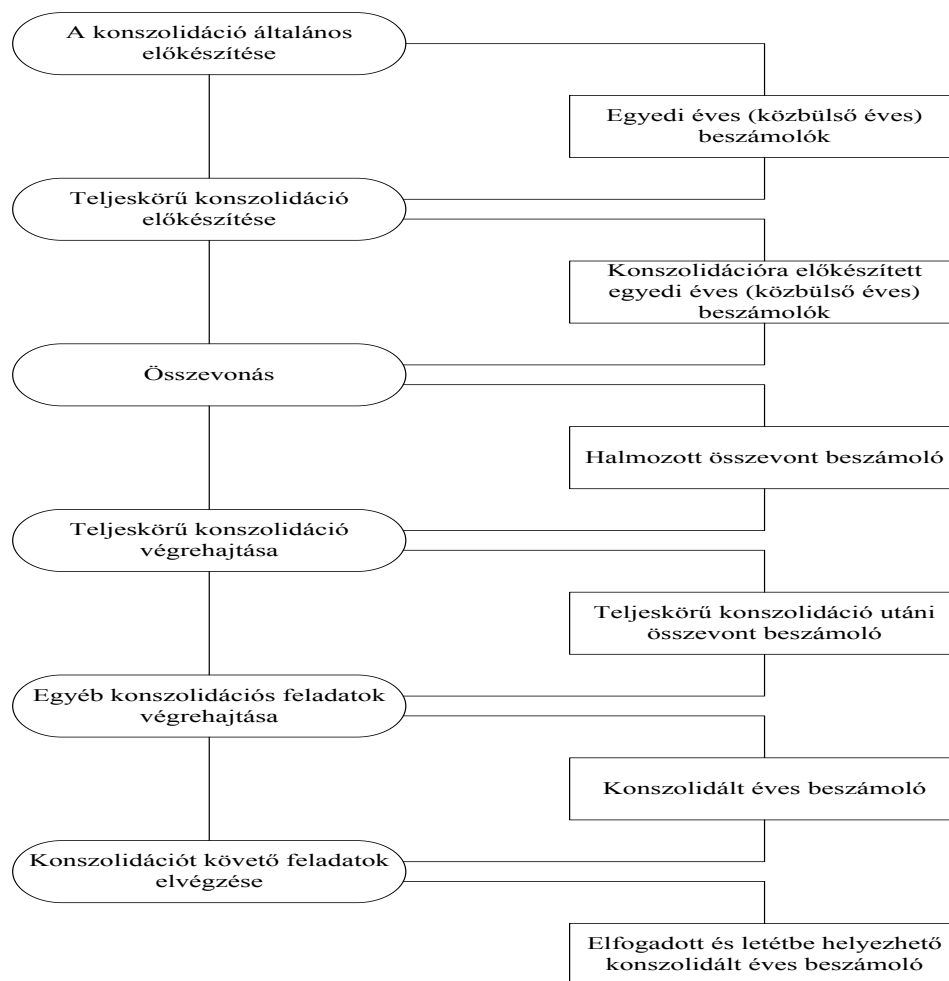
A konszolidált éves beszámoló mérlegkészítési időpontjának meghatározására e két szempont egymással ellentétes irányba hat. Az első szempont azt követelné meg, hogy a mérlegkészítés időpontja minél később legyen, míg a második szempont egy korai mérlegkészítési időpont megválasztását indokolja. Legkorábbi időpontként olyan nap jelölhető ki, amelyre vonatkozóan minden egyes teljeskörűen bevonandó vállalkozás már rendelkezik a tulajdonosai által elfogadott egyedi (közbülső) éves beszámolóval.

3.9. A konszolidált éves beszámoló készítésének munkafolyamata

A konszolidált éves beszámoló összeállítása során több, kötelezően elvégzendő feladatot kell végrehajtani, amelyek három csoportba sorolhatók:

- a konszolidációt megelőző előkészítő feladatok végrehajtása,
- a konszolidált éves beszámolóba teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások adatainak összevonása, majd a halmozódások kiszűrése,
- a konszolidált éves beszámolóba a részesedés értékelés módszerével bevonásra kerülő vállalkozások konszolidációjának, valamint az egyéb konszolidációs feladatok, teendők végrehajtása. (KOZMA, 2001b)

A 5. ábra a konszolidáció főbb munkafolyamatait és keletkező dokumentumait mutatja be. Az ábrában szereplő feladati sorrend egyben azok célszerű végrehajtási sorrendjét is jelenti.

5. ábra: A konszolidáció munkafolyamata és főbb dokumentumai
(FRIDRICH – SIMON, 2000:14)

3.10. A konszolidált éves beszámoló előkészítő feladatai

A vállalatcsoporton belül a konszolidált éves beszámoló összeállítását megelőzően meg kell tenni azokat az előkészületeket, amelyek végrehajtása nélkülözhetetlen a konszolidációs feladatok elvégzéséhez. Ezek az előkészítő feladatok két fő csoportba sorolhatóak, melyek a következők:

- a konszolidált éves beszámoló általános előkészítése,
- a teljeskörű konszolidáció előkészítése.

3.10.1. A konszolidált éves beszámoló általános előkészítése

Az általános előkészítés célja az, hogy az anyavállalat kialakítsa azokat a keretszabályokat - figyelembe véve a vonatkozó jogszabályi előírásokat, valamint a vállalatcsoport sajátosságait -, amelyek alkalmassá teszik a vállalatcsoportot arra, hogy felkészült legyen a konszolidált éves beszámolók összeállítására. A vállalatcsoportról készítendő első konszolidált éves beszámolót megelőzően kell elvégezni ezeket a feladatokat. E feladatok egy része olyan, amelyet csak egy alkalommal kell végrehajtani, s a követő években csak aktualizálni kell a változás figyelembe vételével. Az általános előkészítő feladatok másik részét azonban évről évre ismételtén végre kell hajtani, annak érdekében, hogy a konszolidált éves beszámoló összeállítható legyen.

3.10.1.1. Az évente ismétlődő általános előkészítő feladatok

Az évente ismétlődő előkészítő lépések közé tartozik:

- a konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség vizsgálata,
- a konszolidációs kör véglegesítése,
- a bevonási elvek és módszerek meghatározása, e módszerek és a vállalat típusok egymással történő megfeleltetése és
- a tájékoztatás. (FRIDRICH – SIMON, 2000)

A konszolidált éves beszámoló összeállításával kapcsolatban vizsgálni kell, hogy az adott vállalkozás anyavállalatnak minősül-e, vagy sem. Fel kell tárnunk a vállalkozás tőkeérdekeltséget jelentő befektetéseit, meg kell vizsgálni, hogy ezek között van-e legalább egy, amelynél az adott vállalkozás meghatározó befolyásának gyakorlati feltételei teljesülnek, hiszen ez az előfeltétele a konszolidációs kötelezettség teljesülésének. Ha a vállalkozás legalább egy tőkeérdekeltsége alapján anyavállalatnak

minősül, akkor a vizsgálni kell a közvetett tőkeérdekeltségeket is. A vizsgálat eredményeként meghatározhatóvá válik a konszolidációs kör. Amennyiben megállapításra kerül, hogy az adott vállalkozás anyavállalatnak minősül, akkor az adott vállalkozás konszolidált éves beszámoló készítésére kötelezett. Ezt követően meg kell határozni, hogy az anyavállalatnak minősülő vállalkozás mentesülhet-e a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége alól.

Az anyavállalatnak minden egyes évben, amelyről konszolidált éves beszámolót kell készítenie, e beszámoló fordulónapjára vonatkozóan meg kell határoznia, hogy mely vállalkozásokban van közvetlen vagy más leányvállalatain keresztül közvetett részesedése. Minden egyes, a vállalatcsoportba tartozó vállalkozás esetében meghatározásra kerül, hogy az anyavállalat milyen típusú befolyás gyakorlására képes az egyes vállalkozásoknál. Mindezek alapján a vállalkozásokat be kell sorolni a vállalat típusoknak megfelelően. E feladatot minden üzleti évben végre kell hajtania, hiszen a vállalatcsoport összetétele nem állandó, a befektetési tevékenység intenzitásától függően évről-évre változhat.

A vállalatcsoport felépítését minden esetben a konszolidált éves beszámolót készítő főlérendelt anyavállalat szempontjából kell végrehajtani.

Az egymással tőkebefektetési kapcsolatban lévő vállalkozások az alábbi módszerek valamelyikével kerülhetnek bevonásra a konszolidált éves beszámolóba:

- teljeskörű bevonás (leányvállalatok, közös vezetésű vállalkozások)
- részesedés értékelés (equity) módszerével történő bevonás (társult vállalkozások),
- könyv szerinti értéken történő bevonás (egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozások).

Az egyedi leányvállalatoknak a teljeskörű konszolidáció alóli mentesíthetőségére a következő esetekben kerülhet sor, ha a

- megszerzett részesedést (részvényt, üzletrészt) kizárólag továbbértékesítés céljából szerezték be, és azt a forgóeszközök között mutatják ki,
- megszerzett részesedéshez kapcsolódó jogok gyakorlását lényeges és tartós jogi korlátozások, vagy rendkívüli körülmények huzamosan akadályozzák,

- konszolidált éves beszámoló e vállalkozás nélkül is megbízható és valós képet ad az anyavállalat és a konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalatai vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről. Amennyiben több leányvállalat megfelel ennek az előfeltételnek, akkor együttesen is el kell bírálni, hogy a konszolidált éves beszámolóból való kihagyásuk nem torzítja-e annak megbízható és valós összképét. Nem adható e címen mentesítés azon leányvállalatnak, amely olyan leányvállalatban rendelkezik tőkeérdekeltséggel, amely a teljeskörű bevonás módszerével kerül konszolidálásra.
- a konszolidált éves beszámoló elkészítéséhez szükséges adatokat az adott leányvállalat aránytalanul magas költségek mellett és késedelmesen tudja szolgáltatni,
- konszolidált éves beszámoló mérlegfordulónapján a leányvállalat előtársaságként működik.

Az egyedi mentesíthetőségek alkalmazásával ezen leányvállalat konszolidációba való bevonása a részesedés értékelés módszerével történik.

A kvóta arányában történő teljeskörű bevonás alól az előzőeken túlmenően is mentesülhet a közös vezetésű vállalkozás abban az esetben, ha ezen vállalkozás éves (közbülső éves) beszámolója elkészítésénél a konszolidációra vonatkozó anyavállalati értékelési előírásokat nem vette figyelembe. Ebben az esetben a közös vezetésű vállalkozást a részesedés értékelés módszerével (equity módszerrel) kell bevonni a konszolidációba.

A társult vállalkozások részesedés értékelés módszerrel történő bevonásától eltekinthet az anyavállalat, amennyiben a konszolidált éves beszámolóba bevont vállalkozások vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetének megítélése szempontjából nem jelentős a társult vállalkozásban lévő részesedés. A mentesített társult vállalkozások konszolidált éves beszámolóba történő bevonását a könyv szerinti értéken való bevonás módszerével kell elvégezni.

A teljeskörű bevonás alól mentesített leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások esetében is alkalmazható a társult vállalkozások mentesíthetőségének feltételrendszere, azaz továbbmentesíthetők a részesedés értékelés módszere alól is, feltéve, hogy

megfelelnek a társult vállalkozások mentesíthetőségi kritériumának. A továbbmentesített leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások konszolidált éves beszámolóba történő bevonását a könyv szerinti értéken való bevonás módszerével kell elvégezni.

Az egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozások esetén az anyavállalatnál, illetve a konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalatánál lévő ilyen részesedést könyv szerinti értéken kell az összevont éves beszámoló mérlegében kimutatni.

A konszolidált éves beszámolót készítő anyavállalatnak és a konszolidációba teljeskörűen, illetve részesedés értékelés módszerrel bevont vállalkozásoknak kölcsönös tájékoztatási kötelezettsége áll fenn. E tájékoztatás elengedhetetlen ahhoz, hogy megbízható és a valóságot tükröző konszolidált éves beszámoló legyen összeállítható. Az anyavállalatnak különféle információkra van szüksége ahhoz, hogy beszámolóképzési kötelezettségének maradéktalanul eleget tudjon tenni, ugyanakkor a megfelelő adat- és információ szolgáltatás teljesítéséhez az anyavállalatnak is információkat kell biztosítania a konszolidációs körbe tartozó vállalkozások felé.

3.10.1.2. Több évre kiható előkészítő lépések

A konszolidációra történő általános felkészülés keretében a következőkben felsorolt, több évre kiható teendőket célszerű végrehajtani:

- el kell készíteni a vállalatcsoportra vonatkozó konszolidációs számviteli politikát,
 - ki kell dolgozni a konszolidációba teljeskörűen, illetve a részesedés értékelés módszerével bevonásra kerülő vállalkozások által teljesítendő adatszolgáltatás rendszerét,
 - célszerű kidolgozni egy javaslatot elsősorban a konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások számviteli információs rendszerének átalakítására.
- (FRIDRICH – SIMON, 2000)

A konszolidált éves beszámoló elkészítésére vonatkozóan a számviteli törvény kötelezően alkalmazandó előírásokat tartalmaz, valamint választási lehetőséget biztosít az anyavállalat számára annak érdekében, hogy a konszolidált éves beszámoló a legnagyobb mértékben igazodjon a vállalatcsoport egyedi sajátosságaihoz. Célszerűnek

látszik, hogy a vállalatcsoportra vonatkozóan is készüljön egy konszolidációs számviteli politika, amely tartalmazza az adott vállalatcsoport által alkalmazandó konszolidációs számviteli elveket, eljárásokat, értékelési módszereket, valamint a konszolidált éves beszámoló készítésével kapcsolatos egyéb előírásokat.

A gyakorlati tapasztalatok alapján a konszolidációs számviteli politikában legalább az alább felsorolt területeket kell szabályozni:

- a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettségét,
- a konszolidált éves beszámoló részeit, tartalmát, részletezését,
- a konszolidált éves beszámoló fordulónapját és mérlegkészítési időpontját,
- a vállalatcsoporthoz tartozó vállalkozások konszolidációba való bevonási elveit,
- a teljeskörű konszolidáció előkészítő feladatai végrehajtása során alkalmazott elveket és eljárásokat, az alkalmazható mentesítéseket, a mentesítések indoklását,
- a teljeskörű konszolidáció végrehajtása során alkalmazott elveket, eljárásokat, módszereket, az alkalmazható mentesítések feltételeit, a mentesítések indoklását.
- a részesedés értékelés (equity) módszerrel történő konszolidáció elveit, módszereit, az alkalmazható mentesítéseket, azok indoklását.
- a konszolidált kiegészítő melléklet felépítését, tartalmát.
- a konszolidált üzleti jelentés felépítését, tartalmát.
- a konszolidált éves beszámoló könyvvizsgálatát
- a konszolidált éves beszámoló létbe helyezését, közzétételét, nyilvánosságra hozatalát. (SZTANÓ – VÖRÖS, 1997, 2001; FRIDRICH – SIMON, 2000)

Annak érdekében, hogy a konszolidált éves beszámolót szabályszerűen össze lehessen állítani, mind a teljeskörűen, mind a részesedés értékelés módszerrel bevonásra kerülő vállalkozásoktól az egyedi éves (közbülső éves) beszámolójuk adatain túlmenően további részletező információk bekérése is szükséges. Ezen részletező információk köre függ attól, hogy az adott vállalkozás milyen módszerrel kerül bevonásra a konszolidált éves beszámolóba. A teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások esetében a részletező információknak is teljeskörűnek kell lenniük, azaz a vállalatcsoport más tagjaival folytatott bármely gazdasági kapcsolatra ki kell terjedniük, ugyanakkor a részesedés értékelés módszerrel bevonásra kerülő vállalkozásoknak lényegesen szűkebb körben, elsősorban a saját tőke alakulására vonatkozóan kell további adatokat szolgáltatniuk.

Az anyavállalat felé fennálló adat- és információszolgáltatási kötelezettség maradéktalan teljesítése érdekében a vállalkozásoknak általában a meglévő számviteli információs rendszerüket kisebb, nagyobb mértékben át kell alakítaniuk. A számviteli információs rendszert az anyavállalatnál is alkalmassá kell tenni a megnövekedett adatszolgáltatási terjedelem és kör kielégítésére.

A számviteli információs rendszer konszolidációs többletinformációk szolgáltatására való alkalmassá tétele több módon is lehetséges:

- új analitikus nyilvántartások kialakításával, vagy azok adattartalmának bővítésével,
- a főkönyvi könyvelésben alkalmazott számlák további részletezésével,
- a könyvelési rendszertől független külön kigyűjtésekkel.

A fenti megoldási lehetőségek bármelyike, vagy azok valamilyen kombinációja is megvalósítható, s végül azt, hogy melyik megoldás kerül végrehajtásra, alapvetően a meglévő információs rendszer jellege, a vállalkozás sajátosságai, valamint a konszolidációs szempontok együttesen fogják meghatározni.

3.10.2. A teljeskörű konszolidáció előkészítése

A konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő vállalatok éves (közbülső éves) beszámoló adatainak összevonását megelőzően elvégzendő előkészítő feladatok a következők:

- eltérő mérlegbeállítási gyakorlat egységesítése,
- a konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások konszolidált éves beszámoló pénznemétől eltérő pénznemben készített egyedi (közbülső) éves beszámoló adatainak átszámítása a konszolidált éves beszámoló pénznemére,
- az eltérő értékelési módszerek egységesítése,
- a teljeskörűen bevonásra kerülő közös vezetésű vállalkozások éves (közbülső éves) beszámoló adatainak kvóta arányában történő megosztása,
- az eltérő szerkezetű mérlegek és eredménykimutatások egységesítése,
- a teljeskörű bevonást előkészítő könyvelési teendők. (SZTANÓ – VÖRÖS, 1997, 2001; KOZMA, 2001b; ADORJÁN, 2004; FRIDRICH et.al., 2008)

3.10.2.1. Az eltérő mérlegbeállítási gyakorlat egységesítése

A konszolidált éves beszámolót az anyavállalat székhelye szerinti ország számviteli szabályai alapján kell elkészíteni. E szabály alól kivételt képeznek azok az anyavállalatok, amelyeknek konszolidált éves beszámolójukat kötelezően a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok alapján kell összeállítaniuk. A konszolidált éves beszámoló készítési kötelezettség minden belföldi székhelyű anyavállalatra vonatkozik, ezért ezek általában a számviteli törvény rendelkezéseit alkalmazzák a konszolidált éves beszámoló összeállításánál (az előző kivételen túlmenően, választás alapján alkalmazhatóak ezen anyavállalatok konszolidált éves beszámoló készítése során is a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok).

A belföldi székhelyű, konszolidált éves beszámolót készítő anyavállalat rendelkezhet olyan, külföldi székhelyű leányvállalatokban és közös vezetésű vállalkozásokban is tőkeérdekeltséggel, amelyeket a teljeskörű bevonás módszerével konszolidál. Ezen vállalkozások azonban nem a magyar számviteli szabályok alapján állítják össze egyedi éves (közbülső éves) beszámolóikat, hanem a saját székhelyük szerinti ország számviteli szabályainak alkalmazásával. Az egyes országok számviteli előírásai – bár sok esetben azonos nemzetközi irányelveken és standardokon alapulnak – tartalmazhatnak olyan sajátos szabályozásokat, amelyek a magyar számviteli szabályoktól eltérést jelentenek. Ezen eltérések közül e fejezetben azokat vizsgálom, amelyek az egyes eszközök és források mérlegtételkénti szerepeltetésére, illetve mérlegtételkénti szerepeltetésének tiltására vonatkoznak, s nem állnak összhangban a hazai számviteli szabályozás vonatkozó előírásaival.

A konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő külföldi székhelyű leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások egyedi éves (közbülső éves) beszámolóit a mérleg- és eredménykimutatás tételek teljessége szempontjából a bevonást megelőzően felül kell vizsgálni, azaz biztosítani kell a külföldi számviteli szabályok szerint készített mérlegek és eredménykimutatások hazai számviteli szabályoknak megfelelő tartalmi azonosságát.

A teljeskörűen bevonandó vállalkozások mérleg- és eredménykimutatás tételeinek tartalmi egységesítése a konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő belföldi székhelyű vállalkozások esetében is megjelenik. Ezek a vállalkozások bár a számviteli törvény szabályai szerint készítik egyedi éves (közbülső éves) beszámolójukat,

előfordulhatnak tartalmi eltérések. Az eltérések azokon a helyeken jelentkezhetnek, ahol a számviteli törvény választási lehetőséget biztosít a vállalkozások számára valamely eszköz vagy forrás mérlegkéntelenti szerepeltetése tekintetében. További tartalmi eltérések adódhatnak mindazon belföldi székhelyű, speciális tevékenységet végző vállalkozások esetében, amelyek a számviteli törvényt kiegészítő valamely kormányrendelet előírásai figyelembe vételével kötelesek eleget tenni beszámolási és könyvvezetési kötelezettségüknek.

3.10.2.2. Devizaátszámítás

A konszolidált éves beszámoló pénznemének minden esetben meg kell egyeznie az anyavállalat egyedi éves beszámolója összeállítása során alkalmazott pénznemmel. Ebből következően e feladatot mindazon anyavállalatoknak el kell végezniük, amely vállalatcsoportok esetében a konszolidációba teljeskörűen bevont egyedi vállalkozások közül legalább egy az anyavállalatétól eltérő pénznemben állítja össze egyedi éves (közbülső éves) beszámolóját.

A belföldi székhelyű anyavállalatok jellemzően forintban készítik egyedi éves beszámolójukat, ezért a továbbiakban a devizaátszámítás módszerének ismertetése során azt az esetet mutatom be, amikor devizáról forintra történik az átszámítás. Amennyiben az anyavállalat egyedi éves beszámolóját jogosult a forinttól eltérő devizában összeállítani, akkor az anyavállalat által alkalmazott devizától eltérő pénznemben beszámolót összeállító, a konszolidálásba teljeskörűen bevont vállalkozások adatainak átszámításához reciprok árfolyamokat, illetve keresztárfolyamokat kell használni, a devizaátszámítás módszerének változatlan alkalmazása mellett.

A teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások külföldi pénznemben készített mérlegeinek tételeit kétféle módszerrel lehet forintra átszámítani:

- a bekerülési árfolyamok módszerével (differenciált átszámítással), illetve
- a fordulónapi árfolyamok módszerével (lineáris transzformációval) (KOZMA, 2001b).

A devizában készült mérlegek bekerülési árfolyam módszere szerinti forintra történő átszámítása során az eszközök és források átszámított forintértéke között

mérlegátszámítási különbözet keletkezik. A mérlegtételek átszámítási különbözetének összegével az adott leányvállalat, közös vezetésű vállalkozás teljeskörű bevonásának első évében előjelének megfelelően a teljeskörűen bevont vállalkozás egyedi (közbülső) eredménykimutatását kell korrigálni, az egyéb bevételek vagy az egyéb ráfordítások soron, s ezen keresztül korrekcióra kerül a forintra átszámított mérleg szerinti eredményének összege is. A vállalkozás teljeskörű bevonásának következő éveiben az adott évi mérleg átszámítási különbözet összegéből csak az a rész mutatható ki az eredménykimutatásban, amely eltér az előző évi mérleg átszámítási különbözet összegétől. Az előző évi mérleg átszámítási különbözet összegével megegyező összeggel az adott leányvállalat egyedi (közbülső) mérlegének saját tőkéjét kell korrigálni. Mivel a mérleg átszámítási különbözet kimutatására a konszolidált éves beszámoló mérlegében a saját tőkén belül külön tétel nem került feltüntetésre, ezért az előző évi mérleg átszámítási különbözet összegével az adott leányvállalat eredménytartalmát kell korrigálni.

A fordulónapi árfolyamok módszerének alkalmazása esetében a mérlegtételek forintra való átszámítása során különbözet nem keletkezik, mert a mérleg eszköz és forrás oldalának minden egyes tétele azonos árfolyam szerint kerül átszámításra.

A konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások külföldi pénznemben készített eredménykimutatásainak adatait a bekerülési árfolyamok módszerével (differenciált átszámítással) kell forintra átszámítani. Az átszámításnál más módszer nem alkalmazható. (KOZMA, 2001b)

A devizában készült eredménykimutatások bekerülési árfolyam módszere szerinti forintra történő átszámítása során a bevételek és ráfordítások átszámított forintértéke között eredménykimutatás átszámítási különbözet keletkezik, amely nem más, mint a fordulónapi MNB devizaárfolyammal átszámított mérleg szerinti eredmény, valamint az eredménykimutatás egyes bevétel és ráfordítás tételeinek fentiek szerinti forintra átszámított adataiból megállapított mérleg szerinti eredmény különbözete. Az eredménykimutatás átszámítási különbözetét előjelének megfelelően kell az egyéb bevételek, illetve az egyéb ráfordítások között szerepeltetni.

A konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások által devizában készített forgalmi költség eljárású eredménykimutatás egyes tételeit meg kell bontani abból a

szempontból, hogy befektetett pénzügyi eszközökkel kapcsolatos költségeket és ráfordításokat, forgóeszközökkel kapcsolatos költségeket és ráfordításokat, illetve egyéb költségeket és ráfordításokat tartalmaznak-e. E megbontás feltétlenül szükséges az érintett eredménykimutatás sorok adatainak forintra történő átszámításához.

3.10.2.3. Egységes értékelés megvalósítása

A konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalatoknak és közös vezetésű vállalkozásoknak a konszolidált éves beszámoló mérlegébe kerülő eszközeit és forrásait az anyavállalat éves beszámolójának mérlegében alkalmazható értékelési előírások szerint egységesen kell értékelni. (SZTANÓ – VÖRÖS, 1997, 2001) Az egységes értékelésre való áttéréstől adódó különbségek eredményre gyakorolt hatását az adott, teljeskörűen bevont leányvállalat és közös vezetésű vállalkozás előkészítő eredménykimutatásában is szerepeltetni kell. A konszolidált éves beszámoló mérlegébe a leányvállalat és közös vezetésű vállalkozás előzőek szerint újra értékelt és az előkészítő mérlegében szereplő eszközeit és forrásait kell bevonni.

Ha a belföldi székhelyű, konszolidált éves beszámolót készítő anyavállalat közvetlenül vagy közvetetten rendelkezik olyan, külföldi székhelyű leányvállalatokban és közös vezetésű vállalkozásokban tőkeérdekeltséggel, amelyeket a teljeskörű bevonás módszerével konszolidál, akkor ezen külföldi székhelyű, teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások esetében értelemszerűen megoldandó feladatot jelent az egységes értékelés megvalósítása.

Az egyes országok számviteli előírásai tartalmazhatnak olyan sajátos szabályozásokat, amelyek a magyar számviteli szabályoktól eltérést jelentenek. Ezen eltérések közül azokat kell megvizsgálni, amelyek az egyes eszközök és források értékelési előírásaira vonatkoznak, s nem állnak összhangban a magyar számviteli szabályozás vonatkozó előírásaival.

Míndezekből az következik, hogy a konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő külföldi székhelyű leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások egyedi éves (közbülső éves) beszámolóit az eszközök és források értékelése során alkalmazott eljárások helyessége szempontjából a bevonást megelőzően felül kell vizsgálni, azaz meg kell valósítani a külföldi számviteli szabályok szerint értékelt eszközök és források hazai számviteli szabályoknak megfelelő értékelési egységesítését.

A konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő belföldi székhelyű vállalkozásoknál is előfordulhatnak értékelésbeli eltérések mindazon eszközök és források esetében, amelyeknél a számviteli törvény választási lehetőséget biztosít a vállalkozások számára az alkalmazható értékelési eljárások tekintetében. További értékelésbeli eltérések adódhatnak mindazon belföldi székhelyű, speciális tevékenységet végző vállalkozások esetében, amelyek a számviteli törvényt kiegészítő valamely kormányrendelet előírásai figyelembe vételével kötelesek eleget tenni beszámolási és könyvvezetési kötelezettségüknek.

Mivel a számviteli törvény szerint nem kötelező az eltérő értékelési eljárások egységesítése minden olyan esetben, amikor az eltérő értékelések mindegyike megfelel a törvény elveinek és előírásainak, ezért minden ilyen esetben az anyavállalatnak kell döntenie, hogy a vállalatcsoport szintjén kíván-e élni az egységes értékelés megvalósításával, vagy sem.

Kutatási tapasztalataim alapján arra vonatkozóan, hogy célszerű-e ilyen esetekben is megvalósítani a vállalatcsoport szintjén az egységes értékelést, vagy sem, nem lehet általános érvényű választ adni. A vizsgálatot mindig az adott vállalatcsoportra vonatkozóan egyedileg kell elvégezni, ezen belül az egyes eszközök és források alkalmazott értékelési eljárásainak egyedi vizsgálatával és minősítésével.

A választáshoz a gyakorlatban az alábbi szempontok ajánlásával nyújtható segítség:

- az egységes értékelés előnyeként kell tekinteni, hogy a teljeskörű konszolidáció kiszűrési feladatait nagymértékben megkönnyíti, azzal, hogy a kiszűrés során értékelési eltérésekből adódó különbözettel nem kell számolni,
- az egységes értékelés hátránya, hogy megvalósítása jelentős többletráfordítással jár,
- megfontolandó az a szempont is, hogy bár a konszolidáció során a teljeskörűen bevont vállalkozások önállóságát "megszüntetjük", s az adott vállalkozást, mint a vállalatcsoport részének tekintjük. Ez a tény azonban nem változtatja meg az adott eszközök és források használatának, elhasználódásának, keletkezésének jellegét, hiszen a konszern adott egyedi vállalkozása változatlanul fogja az adott tételt kezelni. Így nem tűnik indokoltnak az általa alkalmazott, egyébként a számviteli törvény előírásainak megfelelő értékelési eljárás megváltoztatása. Ezen okfejtést támasztja alá az is, hogy a számviteli törvény szerint az egyedi vállalkozások esetében is megengedett és elfogadott az azonos típusú eszközök eltérő módon történő értékelése, ha eltérő az eszközök hasznosítása, vagy a használatuk időtartama.

3.10.2.4. Közös vezetésű vállalkozások adatainak kvóta arányában történő megosztása

A közös vezetésű vállalkozásokat is a teljeskörű bevonás módszerével kell konszolidálni (feltéve, hogy a teljeskörű bevonás alóli mentesíthetőség feltételei nem állnak fenn), azonban speciális módon, az anyavállalatot megillető tőkerészesedés (kvóta) arányában. (ÚJVÁRI, 1996, 2004)

Az anyavállalatot megillető tőkerészesedés hányadának (kvóta) számítása úgy történik, hogy a közös vezetésű vállalkozás jegyzett tőkéjéből az anyavállalatot és/vagy a konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalato(ka)t megillető összeget osztani kell a közös vezetésű vállalkozás jegyzett tőkéjének összegével.

A teljeskörűen bevont közös vezetésű vállalkozások mérlegének és eredménykimutatásának kvóta arányában való megosztása során a kerekítés általános szabályait kell alkalmazni. Amennyiben a mérleg vagy eredménykimutatás valamely adata különféle részadatok összegzésével keletkezik, a részösszegek előírástól eltérő kerekítésével kell biztosítani a végösszeg helyességét.

3.10.2.5. Szerkezeti egységesítés

A konszolidált éves beszámoló mérlegének és eredménykimutatásának szerkezete minden esetben meg kell hogy egyezzen az anyavállalat egyedi éves beszámolója mérlegének és eredménykimutatásának szerkezetével, természetesen kiegészítve a speciális konszolidációs sorokkal, illetve az anyavállalat által alkalmazott továbbrészelezésekkel.

Ezt a részfeladatot akkor kell végrehajtani, ha a vállalatcsoportban olyan teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások is tartoznak, amelyek

- belföldi székhelyű vállalkozások, de könyvvezetési és beszámolási kötelezettségüknek a számviteli törvényhez kapcsolódó valamely kormányrendelet előírásai alapján tesznek eleget, s a vonatkozó kormányrendelet értelmében az általánostól eltérő szerkezetben állítják össze az éves beszámoló részét képező mérleget és eredménykimutatást,
- külföldi székhelyű vállalkozások, s a székhelyük szerinti ország számviteli szabályai szerint tesznek eleget beszámolási kötelezettségüknek, s az így elkészített mérleg és

eredménykimutatás szerkezeti felépítésében nem (vagy részben nem) felel meg a hazai számviteli előírásoknak.

Olyan vállalatcsoportok is léteznek, amelyeknél maga az anyavállalat készíti egyedi éves beszámolóját valamely kormányrendelet előírásai alapján, azaz maga az anyavállalat hitelintézet, vagy biztosítóintézet, stb. Ebben az esetben mindazon belföldi székhelyű, a konszolidációba teljeskörűen bevonandó vállalkozások egyedi éves beszámolójának mérlegét és eredménykimutatását is át kell forgatni, amelyek nem az anyavállalatra vonatkozó kormányrendelet alapján állítják össze éves beszámolójukat.

3.10.2.6. A teljeskörű konszolidációt előkészítő könyvelési teendők

A konszolidációba teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozások előkészített egyedi éves (közbülső éves) beszámoló mérlegeinek és eredménykimutatásainak összevonását megelőzően, még az egyedi (közbülső) éves beszámolók mérlegeiben és eredménykimutatásaiban a teljeskörű konszolidációt előkészítő könyveléseket kell végrehajtani.

A teljeskörűen bevont vállalkozások egyedi éves (közbülső éves) beszámoló mérlegeiben és eredménykimutatásaiban végrehajtandó előkészítő könyvelési lépések a következő csoportokba sorolhatóak:

- a teljeskörű konszolidáció előzőekben részletezett előkészítő feladatainak végrehajtásával kapcsolatos könyvelési lépések,
- a teljeskörű konszolidáció következő fejezetben kifejtett egyes lépéseinek végrehajthatóságát szolgáló rendező könyvelési tételek,
- az előzőekben végrehajtott könyvelési lépések eredményre gyakorolt hatásainak átvezetésével kapcsolatos rendező, zárlati teendők.

3.11. A teljeskörű konszolidáció végrehajtása

3.11.1. A teljeskörű konszolidáció célja, feladatai

Az előkészítést követően megtörténhet a teljeskörűen bevont vállalkozások adatainak összevonása, amelynek végeredményeként – a konszolidáció folyamatában először – áll elő vállalatcsoport szintű mérleg és eredménykimutatás. Ez még tartalmazza azokat a halmozódásokat, amelyek a vállalatcsoport teljeskörűen bevont vállalkozásai közötti, egymással szemben folytatott ügyleteiből adódnak.

A konszolidáció során a vállalatcsoportot úgy kell tekinteni, mintha egyetlen vállalkozásként működne (egységelv) (KOZMA, 2002; ÚJVÁRI, 1996, 2004). A vállalatcsoport egyetlen vállalkozáskénti működését feltételezve az egyébként jogilag önálló, teljeskörűen bevont vállalkozások úgy viselkednek, mint a konszern belső egységei. Ezen belső egységek közötti ügyletek hatásai nem lennének kimutathatóak sem a vállalatcsoport mérlegében, sem eredménykimutatásában, figyelembe véve a realizációs elv érvényesülését. Ebből következően a vállalatcsoport üzleti évről készített konszolidált éves beszámoló mérlege és eredménykimutatása nem tartalmazhat olyan eszközöket és forrásokat, valamint eredménytétteleket, amelyek az egy vállalkozásként tekintett vállalatcsoport tagok közötti kapcsolatokból származnak. (FRIDRICH et.al., 2008)

A számviteli törvény előírásai alapján az előzőek szerinti halmozódásokat négy feladatcsoportra bontva kell végrehajtani, melyek a következők:

- tőkekonszolidáció,
- adósságkonszolidáció,
- közbenső eredmények kiszűrése,
- bevételek és ráfordítások konszolidálása.

Minden esetben végre kell hajtani a tőkekonszolidációt, azaz e részfeladat elvégzése alól mentesítés nem adható. A teljeskörű konszolidáció másik három részfeladatának elvégzése alól mentesülhet az anyavállalat abban az esetben, ha a kiszűrések elhagyása nem befolyásolja lényegesen a konszolidált éves beszámoló megbízható és valós összképét.

3.11.2. A tőkekonzolidáció végrehajtása

3.11.2.1. A tőkekonzolidáció alapfogalmai

A tőkekonzolidáció végrehajtása során egymással szemben el kell hagyni a teljeskörűen bevont leányvállalatban vagy közös vezetésű vállalkozásban (a továbbiakban együtt: leányvállalatban) lévő, az anyavállalatot közvetlenül vagy közvetetten megillető részesedések könyv szerinti értékét a teljeskörűen bevont leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető összeggel szemben. Amennyiben e két összeg nem egyezik meg egymással, a különbözetet, mint tőkekonzolidációs különbözetet fel kell venni jellegének megfelelően a konszolidált éves beszámoló mérlegének eszköz vagy forrás oldalán, elkülönítetten. Ugyancsak elkülönítetten kell kimutatni a saját tőkén belül a teljeskörűen bevont leányvállalat saját tőkéjéből a külső tulajdonosokat tulajdoni hányaduk alapján megillető összeget.

A gyakorlatban egy adott, teljeskörűen bevont vállalkozásban rendelkezhet tőkerészesedéssel közvetlenül az anyavállalat, illetve más, a konszolidációba szintén teljeskörűen bevont vállalkozás. E részesedések könyv szerinti értékét össze kell számítani. A közvetett részesedések esetében figyelembe kell venni azt a tényt, hogy amennyiben a részesedéssel rendelkező teljeskörűen bevont leányvállalat nem 100 %-ban van az anyavállalat tulajdonában, akkor a könyveiben kimutatott részesedés értéke is megoszlik a tulajdoni hányadok arányában az anyavállalat és a részesedéssel rendelkező leányvállalat külső tulajdonosai között. Így az anyavállalatot megillető leányvállalati részesedés könyv szerinti értékének meghatározása során a közvetett részesedések csak az anyavállalatot a részesedéssel rendelkező leányvállalatban lévő tulajdoni hányada alapján megillető arányban kerülhetnek összevonásra az anyavállalat közvetlen részesedésének könyv szerinti értékével.

A teljeskörűen bevont leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot megillető összeget az anyavállalat közvetlen és közvetett tulajdoni hányadai arányában kell meghatározni. Az anyavállalatot megillető közvetett tulajdoni hányadok számítása során figyelembe kell venni, hogy a közvetett tulajdonnal rendelkező leányvállalat 100 %-ban az anyavállalat tulajdonában van-e vagy vannak az anyavállalat mellett külső tulajdonosai is. Az adott teljeskörűen bevont leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot megillető

összeg meghatározása során a közvetett tulajdoni részekre jutó saját tőke csak az anyavállalatot a részesedéssel rendelkező leányvállalatban lévő tulajdoni hányada alapján megillető arányban kerülhetnek összevonásra az anyavállalat közvetlen tulajdoni hányadára jutó saját tőkerész értékével.

A teljeskörűen bevont leányvállalat külső tulajdonosait megillető saját tőke összege a teljeskörűen bevont leányvállalat saját tőkéjének és a fenti módon meghatározott anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető saját tőke összegének a különbsége. A külső tulajdonosokat megillető leányvállalati saját tőkeként kell kimutatni tehát egyrészt az adott leányvállalat külső tulajdonosait közvetlen tulajdoni hányaduk alapján megillető saját tőke összeget, másrészt az adott leányvállalatban tulajdoni hányaddal rendelkező más teljeskörűen bevont leányvállalatok külső tulajdonosait a részesedéssel rendelkező leányvállalatban lévő tulajdoni hányaduk alapján megillető saját tőke összeget.

A tőkekonzolidációs különbözet az anyavállalatot közvetlenül és/vagy közvetetten megillető leányvállalati részesedés könyv szerinti értékének és a leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot a közvetlen és/vagy közvetett tulajdoni hányada alapján megillető összeg közötti különbözet. A tőkekonzolidációs különbözetet a teljeskörűen bevont leányvállalat vagy közös vezetésű vállalkozás konszolidációba való első teljeskörű bevonása során kell megállapítani és felvenni a konszolidált éves beszámoló mérlegébe, s a konszolidáció további éveiben más csak az így felvett tőkekonzolidációs különbözetben bekövetkezett változásokat kell vezetni, a számviteli törvény előírásainak megfelelően.

A tőkekonzolidációs különbözet két fajtája különböztethető meg:

- aktív tőkekonzolidációs különbözet és
- passzív tőkekonzolidációs különbözet.

Az aktív tőkekonzolidációs különbözetet a befektetett pénzügyi eszközök között elkülönítetten kell kimutatni. A megállapított aktív tőkekonzolidációs különbözeteket összevontan lehet a mérlegben szerepeltetni, azonban az aktív és passzív tőkekonzolidációs különbözetek nem egyenlegezhetőek, azaz ezeket bruttó módon kell szerepeltetni. Az aktív tőkekonzolidációs különbözet értéke időben változó tényező. A teljeskörű bevonás első évében megjelenő goodwill értékállósága a további években

már alapvetően a végzett tevékenység minőségétől függ, amelyre viszont az anyavállalat meghatározó befolyása gyakorlásán keresztül hatással van. Így az első teljeskörű bevonás alkalmával megállapított és a felvett aktív tőkekonzolidációs különbözetet a teljeskörű bevonás későbbi éveiben amortizálni kell, mégpedig az üzleti vagy cégértékre vonatkozó előírások figyelembe vételével.

A passzív tőkekonzolidációs különbözet összegét a hátrasorolt kötelezettségek között elkülönítetten kell kimutatni. A teljeskörűen bevont vállalkozásokkal kapcsolatban megállapított passzív tőkekonzolidációs különbözeteket összevontan lehet a mérlegben szerepeltetni, azonban az aktív és passzív tőkekonzolidációs különbözetek nem egyenlegezhetők.

A passzív tőkekonzolidációs különbözet kötelezettségek közé történő felvétele a rejtett terhek és jövőbeni kötelezettségek miatt várható veszteségek megjelenítését, feltárását szolgálja. Így felszabadítása, eredmény javára történő elszámolása csak akkor következhet be, ha az az eszköz vagy forrás, amelyhez kapcsolódott megjelent tényleges veszteségként a teljeskörűen bevont vállalkozás egyedi éves (közbülső éves) beszámolójában. Badwill esetében a felszabadítás akkor hajtható végre, ha az adott vállalkozás kiválik a konszernből, azaz a benne lévő részesedés teljesen vagy részlegesen értékesítésre kerül (részleges értékesítés esetében legalább olyan mértékben, hogy az adott vállalkozás ezt követően már nem minősül leányvállalatnak).

A terv szerinti leíráson és felszabadításon kívül a teljeskörű bevonás első évében megállapított aktív, illetve passzív tőkekonzolidációs különbözet bruttó értéke is megváltozhat a konszolidáció későbbi éveiben. E változások kiváltó oka az adott leányvállalatban lévő anyavállalatot megillető tulajdoni hányad változása. Tulajdoni hányad növekedés esetén a változásra vonatkozóan ismételten meg kell határozni a tőkekonzolidációs különbözetet, s ennek összegével jellegének megfelelően korrigálni kell a már a könyvekben szereplő, ugyanazon teljeskörűen bevont vállalkozással kapcsolatban meglévő tőkekonzolidációs különbözetet. A tulajdoni hányad csökkenésekor aktív tőkekonzolidációs különbözet meglétekor rendkívüli leírást, passzív tőkekonzolidációs különbözet meglétekor eredmény javára történő felszabadítást kell végrehajtani.

A rejtett tétel egy adott eszköz vagy forrás (kötelezettség) adott időpontban érvényes aktualizált (piaci) értékének és könyv szerinti értékének különbözete. A rejtett tételek lehetnek rejtett tartalékok és rejtett terhek.

A rejtett tartalékok csak olyan mértékig tárhatóak fel, amilyen mértékig a részesedés értékében ténylegesen megfizetésre kerültek, azaz legfeljebb a rejtett terhekkal korrigált aktív tőkekonzolidációs különbözet összegének erejéig.

A rejtett terhek csak olyan mértékig vehetőek figyelembe, amilyen mértékig a részesedés értékében is ténylegesen figyelembe vételre kerültek (nem kerültek megfizetésre), azaz legfeljebb a rejtett tartalékokkal korrigált passzív tőkekonzolidációs különbözet összegének erejéig. (FRIDRICH – SIMON, 2000)

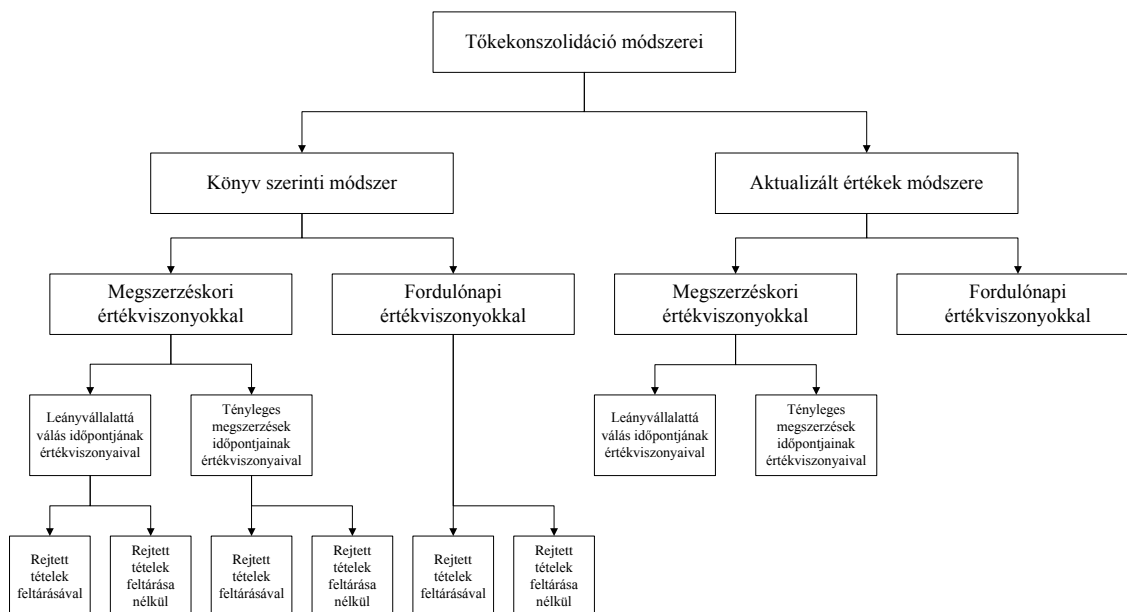
3.11.2.2. A tőkekonzolidáció végrehajtásának módszerei

A teljeskörű bevonás tőkekonzolidációs részfeladatának végrehajtását megelőzően az anyavállalatnak az alábbi kérdésekben kell döntést hoznia:

- A számítások során a teljeskörűen bevont leányvállalat könyv szerinti saját tőkéjéből vagy a saját tőke aktualizált értékéből induljon-e ki?
- A számítások során a teljeskörűen bevont leányvállalat mely időpontban meglévő saját tőkéjét tekintse kiindulási alapnak (az adott leányvállalat első teljeskörű bevonásának fordulónapján meglévő saját tőkét vagy a leányvállalatban lévő részesedés megszerzésének időpontjában, illetve időpontjaiban meglévő saját tőkét)?
- A tőkekonzolidáció során feltárásra kerülhetnek-e az egyes eszközökhöz és forrásokhoz hozzárendelhető rejtett tartalékok, illetve rejtett terhek, vagy sem, ha igen, akkor teljeskörűen vagy részlegesen és milyen összegben?

A számviteli törvény az első két kérdés tekintetében teljes mértékben az anyavállalatra bízta a döntést, kötelezően alkalmazandó eljárást nem határoz meg. A rejtett tételeket, amennyiben azok ismertek és feltárhatóak, akkor kötelező feltárni és hozzárendelni a megfelelő eszközhöz vagy forráshoz.

A kérdésekre adott válaszok végeredményben azt határozzák majd meg, hogy az anyavállalat a teljeskörűen bevont vállalkozások tőkekonzolidációját milyen módszerrel hajtja végre.

6. ábra: A tőkekonzolidáció módszerei
(Forrás: saját ábrázolás)

A teljeskörűen bevont vállalkozások saját tőkéjéből az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető rész számításakor a leányvállalat saját tőkéjét a konszolidációba történő első teljeskörű bevonása alkalmával az alábbi módszerekkel lehet meghatározni:

- könyv szerinti módszerrel vagy
- aktualizált értékek módszerével.

A könyv szerinti módszer alkalmazásakor a teljeskörűen bevont vállalkozás saját tőkéjeként a számviteli szabályok alapján összeállított, s a konszolidációra előkészített egyedi éves (közbülső éves) beszámolója mérlegében szereplő saját tőke kerül alapul vételre. E módszer alkalmazásának előnye az, hogy mivel a teljeskörűen bevont vállalkozás minden üzleti évről készít a számviteli szabályoknak megfelelő éves beszámolót, ezért az e módszer alkalmazásához szükséges leányvállalati saját tőke meghatározása nem okoz problémát.

A módszer alkalmazásának problémája ott jelentkezhet, hogy a tőkekonzolidációs különbözet számítása során nem azonos elvek alapján meghatározott értékek kerülhetnek összevetésre, így összegét is fenntartásokkal kell fogadni. (E problémát részben feloldhatja a könyv szerinti módszer későbbi szakaszában feltárásra kerülő rejtett tartalékok és terhek felvétele.)

E probléma elsősorban azon teljeskörűen bevont leányvállalatok esetében merül fel, amelyeket az anyavállalat közvetlenül vagy közvetetten nem alapítással szerzett meg,

hanem az adott részesedések értékpapír-, illetve tőkepiacon történő megvásárlásával. Ez esetben ugyanis a részesedés vételi árfolyamát nem kizárólag a részesedés névértékére jutó saját tőke könyv szerinti értékének aránya befolyásolja, hanem egyéb tényezők, is. Kutatásaim alapján ilyen tényezők lehetnek például:

- a tulajdonosként megszerezni kívánt vállalkozás jövőbeni jövedelemtermelő képessége,
- a vállalkozás meglévő eszközeinek jövőbeni használhatósági értéke a vételt követően végzendő tevékenységek szempontjából,
- a vállalkozás meglévő eszközeinek piaci értéke (pl. a piaci értékekhez viszonyítva könyv szerint – múltbeli beszerzési – áron alulértékelt befektetett eszközök),
- az értékpapír-, illetve a tőkepiac keresleti-kínálati viszonyai.

Megállapítható, hogy a teljeskörűen bevont vállalkozásban megvásárolt részesedés könyv szerinti értékét alapvetően piaci szempontok befolyásolhatják, s nem a saját tőke könyv szerinti értéke.

Az aktualizált értékek módszer alkalmazáskor a teljeskörűen bevont vállalkozás saját tőkéjeként a bevonás alapjául választott időpontban meglévő eszközök és források aktualizált (piaci) értéke alapján meghatározott saját tőke kerül alapul vételre.

E módszer alkalmazásának előnye az, hogy a tőkekonzolidációs különbözet meghatározása során azonos elvek (a piaci értékek) alapján kerül értékelésre mind az anyavállalatot megillető részesedés, mind a leányvállalat saját tőkéje, s így az abból az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető rész.

A módszer alkalmazásának előfeltétele az, hogy a bevonás alapjául választott időpontra vonatkozóan rendelkezésre álljanak a teljeskörűen bevonásra kerülő leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások aktualizált eszköz és forrás adatai, s így a saját tőke aktualizált értéke. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az e módszerrel bevonní kívánt vállalkozások esetében teljeskörű vagyonmérleggel kell rendelkezni.

A jelenleg érvényes számviteli szabályok szerint a vállalkozásoknak lehetőségük van a befektetett eszközök egy része esetében értékhelyesbítést végrehajtani. A konszolidációs terminológiának megfelelően ez nem más, mint a befektetett pénzügyi eszközök rejtett tartaléka. Ez esetben a rejtett tételek feltárása erősen részleges, egyrészt azért mert csak rejtett tartalék vehető fel (rejtett teher érték helyesbítésként nem vehető fel), másrészt mert a rejtett tartalékok feltárása is csak korlátozottan, kizárólag a

befektetett eszközökre vonatkozóan lehetséges, s ott sem minden egyes tétel esetében. Az értékhelyesbítések alapul szolgálhatnak ugyan a rejtett tartalékok részleges felvételéhez, azonban nem pótolják a vagyonszámban szereplő teljeskörűen feltárt rejtett tételeket (rejtett tartalékokat és rejtett terheket).

Az aktualizált értékek módszere csak korlátozással alkalmazható. Akkor alkalmazható, ha a leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető rész értéke az újraértékelést – az aktualizált értékek meghatározását – követően nem haladja meg ezen részesedés anyavállalatot megillető könyv szerinti értékét, azaz, ha a keletkező tőkekonzolidációs különbözet aktív jellegű, illetve a tőkekonzolidációs különbözet éppen nulla. Másként megfogalmazva az aktualizált értékek módszere nem alkalmazható akkor, ha az e módszerrel meghatározandó tőkekonzolidációs különbözet passzív jellegű. Ennek indoka az, hogy passzív különbözet esetében olyan rejtett tartalékok is feltárással kerülnének, amelyek összegét az anyavállalat és/vagy teljeskörűen bevont más leányvállalata a részesedés megszerzésekor, annak vételárában ténylegesen nem fizetett meg (a ténylegesen megfizetett összeget tartalmazza a részesedés könyv szerinti értéke). Márpedig a számviteli törvény általános – konszolidáció során is érvényes – előírásai tiltanak minden olyan eszköz felértékelést és forrás leértékelést, amely mögött piaci realizálás nem áll.

A könyv szerinti érték módszerénél a passzív tőkekonzolidációs különbözet felvételének nincs ilyen akadálya, hiszen ez esetben is ugyan ténylegesen nem került elismerésre (megfizetésre) a részesedés vételárában a rejtett tartalék, de ez a rejtett tétel a számviteli törvény óvatos értékelésre vonatkozó előírásainak maradéktalan betartásával keletkezett. Ilyen eset akkor állhat elő, ha a részesedés vételárának kialakításakor a figyelembe vett rejtett terhek összege meghaladja a rejtett tartalékok összegét, s emiatt került a könyv szerinti arányos saját tőke szintje alatt meghatározásra a részesedés vételára.

A számviteli törvény a tőkekonzolidáció mindkét módszere esetében lehetőséget biztosít az anyavállalat számára a teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozás saját tőkéjének meghatározása során alapul szolgáló értékviszonyok (időpont(ok)) vonatkozásában:

- az adott vállalkozás konszolidációba történő első teljeskörű bevonása (a konszolidált éves beszámoló) fordulónapjának értékviszonyai szerint meghatározott saját tőke képezi a számítások kiindulási alapját (fordulónapi értékviszonyok),

- az adott, teljeskörűen bevonásra kerülő vállalkozásban lévő részesedés tényleges megszerzésének időpontjában (időpontjaiban) meglévő értékviszonyok szerinti saját tőke képezi a számítások kiindulási alapját (megszerzésekori értékviszonyok).

A fordulónapi értékviszonyok választása esetében az anyavállalat azt feltételezi a tőkekonzolidáció során, hogy az adott vállalkozás megszerzésének (leányvállalattá, közös vezetésű vállalkozássá válásának) időpontja a vállalkozás konszolidációba történő első teljeskörű bevonása évének fordulónapja, függetlenül attól, hogy az adott vállalkozásban lévő részesedés megszerzése mely időpontban vagy időpontokban történt ténylegesen.

A kutatásaim azt bizonyítják, hogy a fordulónapi értékviszonyok választása esetében éppen e feltételezésből a gyakorlatban adódhatnak problémák, mégpedig azon teljeskörűen bevont vállalkozásoknál, amelyek tényleges megszerzési időpontja (a leányvállalattá, közös vezetésű vállalkozássá válás időpontja) nem a konszolidációba történő első teljeskörű bevonásuk tárgyévére esik. Ezek a vállalkozások ugyanis valójában már a konszolidációba történő első bevonásuk tárgyévében is teljes évben mint a konszern tagvállalatai működtek, azaz a köztük és a konszern többi tagvállalata közötti kapcsolatokról származó halmozódásokat teljeskörűen ki kellene szűrni a tárgyévi konszolidáció során. Ha azonban a fordulónapi értékviszonyokat tekinti az anyavállalat a bevonás alapjául, akkor azt feltételezi, hogy az adott vállalkozás csak az első teljeskörű bevonása évének fordulónapján vált a konszern részévé, azaz az első teljeskörű bevonása tárgyévében teljes évben, mint konszernen kívüli vállalkozás működött. E feltételezésből az következik, hogy a teljeskörű bevonás tőkekonzolidációs részfeladatán kívül más feladatok nem hajthatóak végre, hiszen belső kapcsolatokról származó követeléseik és kötelezettségeik, belső eszközátadásokról származó közbenső eredményei, valamint belső értékesítésekből származó bevételei és ráfordításai nem lehetnek. Így a fordulónapi értékviszonyok választása esetében a teljeskörű bevonás első évében csak a tőkekonzolidációs részfeladat hajtható végre. Ez viszont jelentős torzításokat okozhat a halmozódások ki nem szűrése miatt a konszolidált éves beszámolóban.

E probléma áthidalásaként a gyakorlatban kialakult az a megoldás, hogy mindazon leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások esetében, ahol a részesedés tényleges megszerzésének időpontja a konszolidációba történő első teljeskörű bevonásuk

tárgyévét megelőző időpont, fordulónapi értékviszonyokként az első teljeskörű bevonásuk tárgyévét megelőző év fordulónapjának értékviszonyai kerüljenek alapul vételre a tőkekonzolidáció során. (Azaz a konszolidáció során a leányvállalattá, közös vezetésű vállalkozássá válás időpontjaként az első teljeskörű bevonás tárgyévét megelőző év fordulónapját kell tekinteni, függetlenül attól, hogy az adott vállalkozás mely tényleges időpontban vált leányvállalattá, közös vezetésű vállalkozássá.) Ennek megfelelően a bevonás első évében a konszolidációba történő teljeskörű bevonás minden lépése korlátozás nélkül végrehajtható, mivel az adott vállalkozásban lévő részesedés a konszolidáció tárgyévében már meglévőnek tekinthető. (Ez tekinthető a javasolt megoldásnak ilyen esetekben.) E megoldás esetében a teljeskörű bevonás első évében a tőkekonzolidációnál két évvel kapcsolatos feladatokat kell egyszerre végrehajtani.

A megszerzési értékviszonyok választása esetében különbséget kell tenni aközött, hogy a részesedés tényleges megszerzése egyetlen időpontban történt-e, avagy több időpontban. Ha a teljeskörűen bevont vállalkozásban lévő részesedés megszerzése egyetlen időpontban történt, akkor a tőkekonzolidációs számításokhoz alapul szolgáló értékviszonyokat e tényleges megszerzési időpont értékviszonyai jelentik. Ha a teljeskörűen bevont vállalkozásban lévő részesedés megszerzése több, egymástól eltérő időpontban történt, akkor a tőkekonzolidációs számításokhoz alapul szolgáló értékviszonyokként tekinthetőek vagy

- annak a részesedésrésznek a megszerzési időpontjában meglévő értékviszonyok, amellyel az adott vállalkozás leányvállalattá, közös vezetésű vállalkozássá vált, azaz, amikor először teljesültek az anyavállalat meghatározó befolyása gyakorlásának feltételei (az anyavállalat azt feltételezi, hogy az adott vállalkozásban meglévő teljes részesedést ezen egyetlen időpontban szerezte meg, függetlenül a megszerzések többi tényleges időpontjától), vagy
- az egyes részesedésrészek megszerzési időpontjaiban meglévő értékviszonyok, amikor a teljeskörűen bevont vállalkozás megszerzési saját tőkéjének meghatározása az egyes megszerzési időpontokban meglévő saját tőke és a megszerzett tulajdoni hányad szorzatainak összesítéseként történik.

A kutatásaim szerint a megszerzési értékviszonyok alkalmazásának technikai akadályát képezi a gyakorlatban az a tény, hogy a részesedések tényleges

megszerzésének időpontjára vonatkozóan általában nem áll rendelkezésre az adott vállalkozás teljeskörűen megállapított saját tőkéje. Mindezen problémák ellenére a megszerzési értékviszonyok alkalmazása lenne célszerű, mivel ez az eljárás garantálja, hogy a tőkekonzolidációs különbözet meghatározásakor azonos időpontra vonatkozó adatok kerüljenek összevetésre, s így a tőkekonzolidációs különbözet a reális értéket mutassa.

A fordulónapi értékviszonyok alkalmazása e tekintetben problémamentesnek bizonyul ugyan, mivel a fordulónapra vonatkozó saját tőke adatok pontosan meghatározhatóak, azonban ezen eljárás esetében a tényleges megszerzési értékviszonyokat tükröző részesedés értéke kerül összevetésre egy ettől jelentősen eltérő időpontban, az első teljeskörű bevonás (illetve az azt megelőző üzleti év) fordulónapján meglévő saját tőke értékkel, ami a megállapítandó tőkekonzolidációs különbözet összegét torzítja.

A következőkben tisztázni kell, hogy a tőkekonzolidáció előzőek szerinti mindkét módszere esetében hogyan viselkednek a rejtett tartalékok és rejtett terhek.

A könyv szerinti módszer alkalmazása során az esetlegesen meglévő rejtett tételek nem kerülnek automatikusan feltárára, hanem azok összegét a tőkekonzolidációs különbözet tartalmazza. Ennek oka az, hogy míg a tőkekonzolidációs különbözet meghatározása során szükséges egyik tényező értéke, az anyavállalatot megillető részesedés könyv szerinti értéke tartalmazza a vételár kialakításánál figyelembe vett rejtett tételeket, addig a másik tényező, a leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalat tulajdoni hányada alapján megillető összeg a könyv szerinti eszköz- és forrásértékek figyelembevételével került meghatározásra, azaz a rejtett tételeket nem tartalmazza. Mindezek következtében a rejtett tételek a tőkekonzolidációs különbözet összegében fognak szerepelni. Ha azonban a rejtett tartalékok és rejtett terhek összegei ismertek, akkor ezeket a tőkekonzolidáció könyv szerinti módszere alkalmazásánál is fel kell tárni. A feltárás ez esetben azt jelenti, hogy a megfelelő eszközök és források értékének korrigálásával egyidőben a rejtett tartalékok és rejtett terhek összegével a megállapított tőkekonzolidációs különbözet összegét kell csökkenteni. Ez egyben a rejtett tartalékok és rejtett terhek feltárhatóságának maximális mértékét is jelenti, ugyanis több rejtett tétel nem tárható fel, mint amennyi a megállapított tőkekonzolidációs különbözet összege. Mivel a tőkekonzolidációs különbözet kizárólag az anyavállalatot megillető

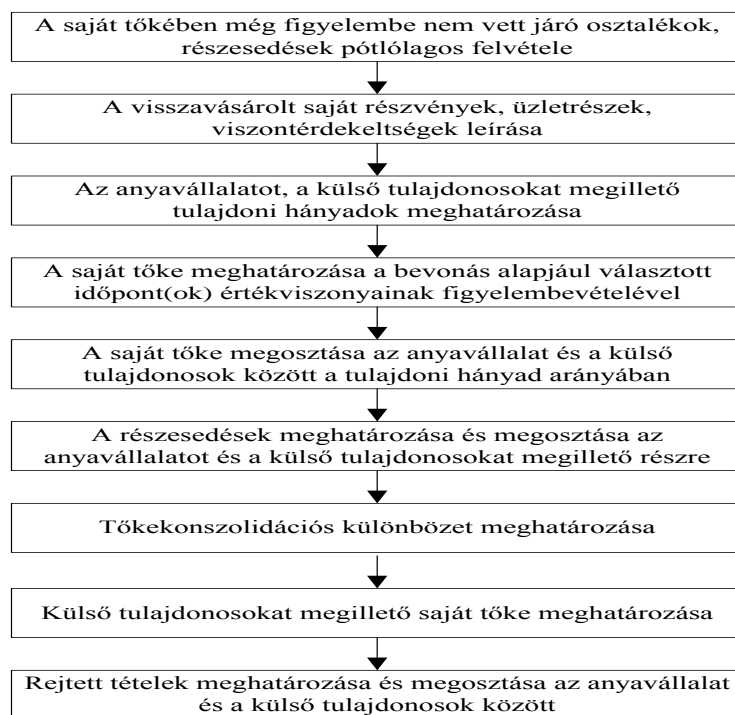
leányvállalati adatok alapján kerül meghatározásra, ezért a tőkekonzolidációs különbözet csak az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető rejtett tartalékok és rejtett terhek összegét tartalmazza. Ebből következően a könyv szerinti módszer alkalmazása során a rejtett tartalékok és rejtett terhek összegéből csak az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető rész vehető fel a konszolidált éves beszámoló mérlegébe, a rejtett tartalékok és terhek összegéből a külső tulajdonosokat tulajdoni hányaduk alapján megillető rész nem kerülhet felvételre.

Az aktualizált értékek módszere alkalmazása során a meglévő rejtett tételek automatikusan feltárássá kerülnek, azok összegét közvetlenül a megfelelő eszköz, illetve forrás értékéhez kell hozzárendelni, azaz a tőkekonzolidációs különbözet eleve nem tartalmazza a rejtett tartalékok és terhek összegét. Ennek oka az, hogy a tőkekonzolidációs különbözet meghatározása során szükséges mindkét tényező értéke (az anyavállalatot megillető részesedés könyv szerinti értéke és a leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot tulajdoni hányada alapján megillető összeg) tartalmazza a rejtett tételeket. Mindezek következtében a rejtett tételek a tőkekonzolidációs különbözet összegében nem jelennek meg, a számítás során eliminálják egymást.

Mivel az aktualizált értékek tőkekonzolidációs módszernél a külső tulajdonosokat megillető leányvállalati saját tőke meghatározása során a kiindulási alapot az újraértékelt eszköz- és forrástételek alapján meghatározott saját tőke jelenti, ezért e módszernél nem csak az anyavállalatot megillető, illetve terhelő, hanem a külső tulajdonosokat megillető rejtett tartalékok, és a külső tulajdonosokat terhelő rejtett terhek is felvételre kell, hogy kerüljenek. Ebből következően az aktualizált értékek módszere alkalmazása során a rejtett tartalékok és rejtett terhek teljes összege felvehető a konszolidált éves beszámoló mérlegébe. A külső tulajdonosokat megillető rejtett tartalékok és terhelő rejtett terhek fedezete a saját tőke részeként kimutatott külső tagok (más tulajdonosok) részesedése sorban elkülönített leányvállalati saját tőkerész.

3.11.2.3. A tőkekonzolidáció végrehajtása a bevonás első évében

A teljeskörűen bevont leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások esetében a tőkekonzolidáció végrehajtásának lépéseit a bevonás első évében, a bevonás alapjául választott időpont(ok) értékviszonyainak megfelelő adatok figyelembevételével a 7. ábra mutatja.

7. ábra: A tőkekonzolidáció végrehajtásának lépései a bevonás első évében
(Forrás: saját ábrázolás)

3.11.2.4. A követő tőkekonzolidáció végrehajtása

A konszolidációba teljeskörűen bevont leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások tőkekonzolidációjának első évében a számításokat a bevonás alapjául választott időpontra vonatkozóan kellett elvégezni. Röviden összefoglalva e bevonás alapjául választott időpont lehet a teljeskörűen bevont leányvállalat vagy közös vezetésű vállalkozás:

- leányvállalattá válásának időpontja (amikor először teljesült az anyavállalat meghatározó befolyása gyakorlásának valamely feltétele),
- több időpontban történt megszerzés esetében a részesedés egyes részeinek tényleges megszerzési időpontjai,
- a konszolidációba történő első teljeskörű bevonás tárgyidőszakának fordulónapja (az első bevonás fordulónapját megelőző üzleti év fordulónapja).

Mindhárom esetben a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások első teljeskörű bevonásának időpontjára vonatkozóan kell elvégezni az e fejezetben leírt feladatokat is. A "második év" időtartama ezen esetekben magában foglalja a bevonás alapjául választott időpont és az első teljeskörű bevonás fordulónapja között eltelt időszakot,

azaz a feladatokat erre az időtartamra vonatkozóan kell elvégezni. Az első két esetben elképzelhető, hogy több "követő év" is szerepel, abban az esetben, ha a bevonás alapjául választott időpont több, mint 12 hónappal megelőzi az első teljeskörű bevonás fordulónapját. A "követő év" feladatait a bevonás alapjául választott időponttól az adott év fordulónapjáig, illetve fordulónaptól fordulónapig mindaddig ismételni kell, amíg el nem jut az anyavállalat az adott vállalkozás első teljeskörű bevonásának fordulónapjáig. Ennek oka az, hogy a leányvállalatok, közös vezetésű vállalkozások első teljeskörű konszolidációja során ezen vállalkozásoknak a konszolidált éves beszámoló fordulónapjára vonatkozóan készített egyedi éves (közbülső) éves beszámolóinak adatai kerülnek összevonásra az anyavállalat megfelelő adataival. Mivel azonban e vállalkozások teljeskörű bevonása alapjául választott időpont egy ezt megelőző időpont, ezért már a bevonás első évében végre kell hajtani az eltelt időszak (a bevonás alapjául választott időpont és az első teljeskörű bevonás fordulónapja közötti időszak) alatt bekövetkezett változások miatti korrekciókat, időszakonként külön-külön.

A tőkekonszolidáció végrehajtásának lépései a teljeskörű bevonás követő éveiben:

- Az előző év tőkekonszolidációs hatásainak felvétele.
- A konszolidált éves beszámoló mérlegében már szereplő aktív tőkekonszolidációs különbözet, rejtett tartalékok és rejtett terhek kezelése.
- A tőkekonszolidációt érintő, az előző évhez viszonyított változások rendezése, ha a tulajdoni viszonyok nem változtak.
- A tőkekonszolidációt érintő, az előző évhez viszonyított változások rendezése, ha a tulajdoni viszonyok megváltoztak, de az adott vállalkozás továbbra is a teljeskörű bevonás módszerével kerül konszolidálásra.

3.11.2.5. A tőkekonszolidáció zárása

A tőkekonszolidáció zárását abban az esetben kell végrehajtani, ha egy, az előző évben teljeskörűen bevont vállalkozás (leányvállalat, közös vezetésű vállalkozás) a tárgyévben már nem a teljeskörű bevonás módszerével kerül konszolidálásra.

A tőkekonszolidáció zárása keretében minden, a zárással érintett leányvállalat, közös vezetésű vállalkozás korábbi évek tőkekonszolidációja során felvett, elszámolt tétele konszolidált mérlegre és konszolidált eredménykimutatásra gyakorolt hatását vissza kell vezetni. Mivel az adott leányvállalat, közös vezetésű vállalkozás a tárgyévben már nem kerül teljeskörűen bevonásra, így mérlegének és eredménykimutatásának adatai sem

kerülnek összevonásra az anyavállalat megfelelő mérleg és eredménykimutatás adataival, így adathalmazódás sem jelenik meg ezen vállalkozással kapcsolatban. Mindezek következtében feleslegessé válik mind a részesedés, mind a leányvállalati saját tőke elemeinek korábbi évek tőkekonzolidációja keretében végrehajtott törlése, korrigálása, valamint ugyancsak feleslegessé válik a külső tulajdonosokat megillető tőkerész kimutatása. Egy adott leányvállalat, közös vezetésű vállalkozás teljeskörű bevonása tőkekonzolidációs részfeladatának zárása végeredményeként semmilyen konszolidációs kiszűrési, korrekciós tétel sem jelenhet meg a konszolidált mérlegben és eredménykimutatásban.

A tőkekonzolidáció zárása évében a korábbi tőkekonzolidációk során elszámolt eredményhatásokat vissza kell vezetni, szintén a vállalatcsoport eredményével szemben. Ebből következően a tőkekonzolidáció zárásának évében megjelenő eredményhatásokat csak a zárás évét követő évben lehet véglegesen kifuttatni (hasonló módon, mint a tárgyévi mérleg szerinti eredmény esetében). Mindezek miatt a tőkekonzolidáció zárása két egymást követő évet fog érinteni.

A zárással érintett leányvállalat, közös vezetésű vállalkozás teljeskörű bevonása tőkekonzolidációs részfeladata zárásának évében végrehajtandó feladatok:

- az előző év tőkekonzolidációs hatásainak felvétele,
- a zárással érintett vállalkozás előző évi mérleg szerinti eredményének elszámolása, rendezése,
- a korábban felvett aktív tőkekonzolidációs különbözet leírása, kivezetése, vagy a korábban felvett passzív tőkekonzolidációs különbözet felszabadítása,
- a korábban felvett rejtett tételek kivezetése,
- a tőkekonzolidáció zárása.

3.11.3. Adósságkonszolidáció végrehajtása

A teljeskörű konszolidáció arra a feltételezésre épül, hogy a vállalatcsoportot úgy kell tekinteni, mintha egyetlen vállalkozásként működne (egységelv). (KOZMA, 2001b) A vállalatcsoport teljeskörűen bevont tagvállalatai közötti ügyletek kölcsönös követeléseket és kötelezettségeket eredményezhetnek az egyes vállalkozások egyedi beszámolóiban. Az összevonást követően azonban ezen követelések és kötelezettségek tartalmukat veszítik, hiszen egy vállalkozáson (a vállalatcsoporton) belül ugyanazon

ügylet kapcsán mutatnánk ki saját magunkkal szemben követelést és kötelezettséget is. Erre a számviteli törvény egyedi vállalkozás esetében sem ad lehetőséget. Mindez indokolja, hogy a teljeskörűen bevont vállalkozások közötti ügyletekből származó követeléseket és kötelezettségeket a konszern mérlegben sem lehet kimutatni, ezért az adósságkonszolidáció végrehajtásával törölni kell e tételeket. Speciális elemként hasonló eljárást kell követni a teljeskörűen bevont vállalkozásokkal kapcsolatban képzett céltartalékok és elszámolt időbeli elhatárolások esetében is.

Az adósságkonszolidáció végrehajtása során egymással szemben el kell hagyni a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások egymás közötti ügyleteiből származó, kölcsönösen fennálló követeléseit és kötelezettségeit, céltartalékokat és az időbeli elhatárolásokat. Ezeket a követeléseket és kötelezettségeket tartalmuk alapján kell megítélni, s nem a mérlegben való megjelenés helye szerint.

Az adósságkonszolidáció végrehajtása alól az anyavállalat meghatározott feltételek teljesülése esetében mentesülhet. Nem kötelező az adósságkonszolidáció elvégzése akkor, ha az adósságkonszolidáció során elhagyandó tételek a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére vonatkozó megbízható és valós összkép szempontjából elhanyagolhatóak (nem lényegesek).

A mentesíthetőség részletes és a vállalatcsoportra általában igaz feltételeit – a következetesség elve alapján – az anyavállalatnak ki kell dolgoznia, s a konszolidációs számviteli politikában rögzítenie kell. A lényegesség elve alapján történő mentesíthetőség vizsgálatának alapjául szolgáló mutatók lehetnek abszolút értékben vagy relatív módon limitált mutatók.

A kutatási tapasztalataim alapján a mentesítés feltételeinek teljesülését a gyakorlatban két lépésben kell vizsgálni:

- teljeskörűen bevont vállalkozásonként külön-külön kell vizsgálni a konszolidációs számviteli politikában rögzített feltételeknek történő megfelelést, majd ezt követően
- a mentesíteni szándékozott teljeskörűen bevont vállalkozásokra együttesen is meg kell vizsgálni a mentesíthetőség feltételeinek teljesülését.

Az adósságkonszolidáció elvégzése alól mentesítés csak abban az esetben adható, ha a mentesítésre kijelölt teljeskörűen bevont vállalkozások együttesen is megfelelnek a mentesíthetőség feltételeinek. Ellenkező esetben mentesíthetőség nem adható.

Az adósságkonszolidáció végrehajtásának alapvető feltétele, hogy a vállalatcsoporton belül a teljeskörűen bevont vállalkozások egymás közötti követelései, kötelezettségei, céltartalékai és időbeli elhatárolásai teljeskörűen, egyeztetett összegben és megfelelő részletezettségben álljanak rendelkezésre. Ennek biztosítéka a megfelelően kialakított konszolidációs adatszolgáltatási rendszer. (FRIDRICH et.al., 2008)

Az adósságkonszolidáció végrehajtásához szükséges adatokat, információkat az egyeztetett adatszolgáltatás tartalmazza. Általános esetben az egymással szembeni, kölcsönösen elszámolt és kimutatott ügyletekkel kapcsolatos követelések és kötelezettségek azonos összegben kerülnek szerepeltetésre az ügyletben érintett vállalkozásoknál. Ez alól kivételt képeznek az egymással szembeni ügyletek miatt képzett céltartalékok, mivel ezek csak az ügylettel érintett egyik teljeskörűen bevont vállalkozásnál kerülnek elszámolásra.

Előfordulhatnak azonban olyan esetek, amikor az azonos ügylet kapcsán kimutatott és egyeztetett követelések és kötelezettségek, valamint időbeli elhatárolások nem azonos összegben szerepelnek az érintett vállalkozások mérlegében. Ezen eltérések két csoportba sorolhatóak, az indokolt és a nem indokolt eltérések csoportjaiba.

A nem indokolt eltérések alapvetően számviteli hibából erednek, amit legkésőbb az adósságkonszolidáció végrehajtását megelőzően a konszolidált beszámolóban javítani kell. A tapasztalataim szerint az indokolatlan eltérések már az egyedi beszámolóiban, vagy a konszolidáció előkészítő feladatai során javításra kell, hogy kerüljenek. A javítást követően az ilyen típusú eltérések megszűnnek, s ezt követően kiszűrésük az egyező összegű tételek kiszűrésével azonos módon történik.

Az indokolt eltérések közös jellemzője az, hogy nem lehet olyan rendező tételt elszámolni, amely elszámolását követően az egyezőség helyreállna. Az ilyen típusú eltérések úgy keletkeznek, hogy az ügyletben érintett felek a vonatkozó számviteli szabályokat maradéktalanul betartják, azaz az eltérések a szabályrendszer előírásaiból, az eltérő választási lehetőségek alkalmazásából adódnak.

Kutatásaim alapján az indokolt eltérések az alábbi, legjellemzőbb okokra vezethetők vissza a vállalkozásoknál:

- devizás ügyletek esetében eltérő devizaárfolyamok alkalmazása az ügyletben érintett feleknél,

- az eltérő pénznemben egyedi éves beszámolót készítő teljeskörűen bevont vállalkozások esetében a konszolidált éves beszámoló pénznemére történő átszámítás során alkalmazandó árfolyamok eltérnek egymástól,
- a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások egyedi éves beszámoló készítése során választott mérlegkészítési időpontok eltérnek egymástól.

Az indokolt eltérések esetében – azaz, ha az azonos jogcímen fennálló követelés és kötelezettség nem azonos összegben szerepel az érintett teljeskörűen bevont vállalkozások konszolidációra előkészített mérlegében – a követelés és kötelezettség különbsége az adósságkonszolidációs különbözet.

Indokolt eltéréssel járó ügyletek kiszűrését úgy kell végrehajtani, hogy a ténylegesen kimutatott összegben elhagyásra kerül a követelés és kötelezettség (eltérő) összege, és a különbözetet pedig eredményhelyesen kell elszámolni. Az adósságkonszolidációs különbözetet a konszolidált éves beszámoló eredménykimutatásában jellegének megfelelően az alábbiak szerint kell kimutatni:

- eredményt növelő adósságkonszolidációs különbözet esetében egyéb bevételként, elkülönítetten az Adósságkonszolidálás miatt keletkező – eredményt növelő – konszolidációs különbözet soron,
- eredményt csökkentő adósságkonszolidációs különbözet esetében egyéb ráfordításként, elkülönítetten az Adósságkonszolidálás miatt keletkező – eredményt csökkentő – konszolidációs különbözet soron.

Az adósságkonszolidációval érintett mérleg sorok állományában és könyv szerinti értékében bekövetkezett változások követő évi kezelésének két módszere lehetséges:

- bruttó elszámolás: e módszer szerint az előző évi konszolidációs könyvelések (melyek a konszolidáció nyitása során a tárgyévben megjelennek) visszavezetésre (törlésre) kerülnek, és a követelések, kötelezettségek, időbeli elhatárolások és céltartalékok tárgyév fordulónapi állománya és értéke kerül kiszűrésre, mint az első adósságkonszolidáció során,
- nettó elszámolás: e módszer szerint vizsgálni kell, hogy milyen változás következett be az előző évhez viszonyítva az adósságkonszolidációval érintett mérleg sorok állományában és értékben, s a változás jellegének és irányának megfelelően kell a korrekciót végrehajtani.

A bruttó elszámolás gyakorlati előnye, hogy alkalmazása áttekinthető, technikája a változások jellegétől és irányától független, minden követő évben csak az aktuális fordulónapi állomány adatait kell ismerni és kezelni. Ezzel szemben a nettó elszámolás technikájának alkalmazhatósága minden esetben feltételezi a korábbi évek adatainak teljeskörű ismeretét, az állományban bekövetkezett minden egyes változás évenkénti, azon belül tételesen beazonosítható ismeretét, mivel minden egyes, az állományban bekövetkezett mozgást irányának és jellegének megfelelően kell korrigálni. Ebből következően a nettó elszámolási módszernél a követő években minden olyan előző év adatait kezelni kell, amely években változás következett be az állományban.

Abban az esetben, ha valamely a korábbi években a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozás a tárgyévben valamely okból már nem kerül teljeskörűen bevonásra, akkor a vele kapcsolatban elszámolt előző (utolsó teljeskörű bevonási) évi adósságkonszolidációs kiszűréseket is zární kell. A zárás tárgyévében – mivel a vállalkozás adatai már nem kerülnek összevonásra a vállalatcsoport halmozott adataival – e vállalkozással kapcsolatban újabb adósságkonszolidációs kiszűrést már nem kell végrehajtani. A zárás végeredményeként az adott vállalkozással kapcsolatban semmilyen mérleg és eredményhatás nem jelenhet meg a konszolidált éves beszámolóban.

3.11.4. Bevételek és ráfordítások konszolidációja

A bevételek és ráfordítások konszolidációja a vállalatcsoport szintű eredménykimutatásban megjelenő halmozódások kiszűrését szolgálja. Az egységelv alapján a vállalatcsoport teljeskörűen bevont tagvállalatai közötti ügyletek kölcsönös bevétel és ráfordítás elszámolásokat eredményezhetnek az egyes vállalkozások egyedi beszámolóinak eredménykimutatásaiban. Az összevonást követően azonban ezen bevételek és ráfordítások tartalmukat veszítik, hiszen egy vállalkozáson (a vállalatcsoporton) belül ugyanazon ügylet kapcsán mutatnánk ki saját magunkkal szemben bevételt és ráfordítást is. Erre a számviteli törvény egyedi vállalkozás esetében sem ad lehetőséget. Mindez indokolja, hogy ezen, a teljeskörűen bevont vállalkozások közötti ügyletekből származó eredményhatásokat a konszern eredménykimutatásban sem lehet kimutatni, ezért a bevételek és ráfordítások konszolidációjának végrehajtásával törölni kell e tételeket.

A bevétel és ráfordítás konszolidáció végrehajtása alól az anyavállalat meghatározott feltételek teljesülése esetében mentesülhet. Nem kötelező a bevételek és ráfordítások konszolidációjának elvégzése akkor, ha a bevétel és ráfordítás konszolidáció során elhagyandó tételek a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére vonatkozó megbízható és valós összkép szempontjából elhanyagolhatóak (nem lényegesek).

A mentesíthetőség részletes és a vállalatcsoportra általában igaz feltételeit – a következetesség elve alapján – az anyavállalatnak ki kell dolgoznia, s a konszolidációs számviteli politikában rögzítenie kell. A lényegesség elve alapján történő mentesíthetőség vizsgálatának alapjául szolgáló mutatók lehetnek abszolút értékben vagy relatív módon limitált mutatók.

A bevételek és ráfordítások konszolidációjának elvégzése alóli mentesítés feltételeinek teljesülését, a mentesítés megadását az adóssághoz konszolidációnál részletezett módon kell vizsgálni és végrehajtani.

A bevételek és ráfordítások konszolidáció végrehajtásának alapvető feltétele, hogy a vállalatcsoporton belül a teljeskörűen bevont vállalkozások egymás közötti ügyleteiből származó eredményhatások teljeskörűen, egyeztetett összegben és megfelelő részletezettségben álljanak rendelkezésre. Ennek biztosítéka a megfelelően kialakított konszolidációs adatszolgáltatási rendszer.

A bevételek és ráfordítások konszolidáció végrehajtásához szükséges adatokat, információkat az egyeztetett adatszolgáltatás tartalmazza. Általános esetben az egymással szembeni, kölcsönösen elszámolt és kimutatott ügyletekkel kapcsolatos árbevételek, bevételek és költségek, ráfordítások azonos összegben kerülnek elszámolásra az ügyletben érintett vállalkozásoknál. Ez alól kivételt képez az egymással szembeni osztalék, részesedés fizetéshez igénybe vett eredménytartalék elszámolása, mivel e tétel csak az ügylettel érintett egyik teljeskörűen bevont vállalkozásnál kerül elszámolásra. A más teljeskörűen bevont vállalkozások részére történő osztalékfizetéshez igénybe vett eredménytartalékot oly módon kell rendezni, hogy annak összegét vissza kell vezetni az eredménytartalék javára.

Egyező eredményhatások esetében a kiszűrés úgy történik, hogy a halmozott vállalatcsoport szintű eredménykimutatásból egymással szemben elhagyásra kerülnek

az ügylet kapcsán érintett árbevételek, bevételek és költségek, ráfordítások, attól függően, hogy az egyedi könyvekben mely eredménykimutatás soron vagy sorokon kerültek elszámolásra az ügylettel kapcsolatos eredményhatások.

Előfordulhatnak azonban olyan esetek, amikor az azonos ügylet kapcsán kimutatott és egyeztetett eredményhatások nem azonos összegben szerepelnek az érintett vállalkozások eredménykimutatásaiban. Ilyen eltérések adódhatnak jellemzően a deviza alapon lebonyolított ügyletek esetében az eredményhatások átszámítási árfolyamainak eltéréseiből következően. Mivel az eredménykimutatásban olyan korrekciós tétel nem számolható el, amely egyezővé tenné az eredményhatásokat, így a kiszűrést csak a kisebb összeg erejéig lehet végrehajtani.

Mivel a bevételek és ráfordítások kiszűrése csak az eredménykimutatás tételeit érinti egy adott üzleti évre vonatkozóan (s így konszolidációs eredményhatással sem járhat), ezért e részfeladat esetében sem az előző évi konszolidációs hatások felvétele (nyitás), sem a zárás feladata nem értelmezhető.

3.11.5. Közbenső eredmények kiszűrése

A közbenső eredmények kiszűrése a vállalatcsoport szintű mérleg eszköz oldalán valamint az eredménykimutatásban megjelenő egyes halmozódások kiszűrését szolgálja. Az egységelv alapján a vállalatcsoport teljeskörűen bevont tagvállalatai közötti ügyletek során egyes eszközök valamilyen ügylet kapcsán átkerülhetnek az egyik konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozástól egy másik a konszolidációba szintén teljeskörűen bevont vállalkozáshoz. Általában az eszköz értéke megváltozik. Az összevonást követően azonban ezen eszközmozgások miatt bekövetkezett értékváltozások nem fogadhatóak el. Ez indokolja, hogy ezen értékváltozásokat a konszern mérlegben és eredménykimutatásban sem lehet kimutatni, ezért a közbenső eredmények kiszűrésének végrehajtásával törölni kell ezen értékváltozásokat.

A közbenső eredmények kiszűrése kiterjed minden olyan eszköztételre, amely valamely, a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozástól származik, és a konszolidált éves beszámoló fordulónapján valamely más, a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozás konszolidációra előkészített egyedi éves beszámolójában, s így a konszolidált mérlegben eszközként kimutatásra kerül.

Tapasztalataim szerint két feltételnek kell teljesülnie annak érdekében, hogy közbenső eredmény kiszűrést kelljen végrehajtani. Az első feltétel, hogy az eszköz egy másik konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozástól származzon, hiszen e vállalkozások összevonása miatt csak ebben az esetben beszélhetünk közbenső eredményről. A másik feltétel, mely szerint az adott eszköznek a konszolidált éves beszámoló fordulónapján konszernszinten még a könyvekben szerepelnie kell (azaz valamely teljeskörűen bevont vállalkozás a könyvekben kimutatja), azért szükséges feltétel, mert csak ilyen esetben keletkezhet konszernszinten el nem ismerhető eredményhatás (az eszköz értékváltozásának hatása). Ugyanis, ha konszernszinten már nem szerepel a könyvekben az adott eszköz, akkor ez azt jelenti, hogy az eszköz konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozáson kívüli más vállalkozás, személy részére került eladásra, átadásra. Ekkor azonban már konszernszinten is realizálódtak az eszközzel kapcsolatos eredményhatások, hiszen azokat külső személyek elfogadták. A konszernszinten is realizálódott eredményhatásokat nem szabad kiszűrni.

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása alól az anyavállalat meghatározott feltételek teljesülése esetében mentesülhet. Nem kötelező a közbenső eredmények kiszűrése akkor, ha a kiszűrendő közbenső eredmények a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére vonatkozó megbízható és valós összkép szempontjából nem jelentősek.

E mentesíthetőség részletes és a vállalatcsoportra általában igaz feltételeit – a következetesség elve alapján – az anyavállalatnak ki kell dolgoznia, s a konszolidációs számviteli politikában rögzítenie kell. A lényegesség elve alapján történő mentesíthetőség vizsgálatának alapjául szolgáló mutatók lehetnek abszolút értékben vagy relatív módon limitált mutatók.

A közbenső eredmény kiszűrés alóli mentesítés feltételeinek teljesülését, a mentesítés megadását az adóssággkonszolidációnál részletezett módon kell vizsgálni és végrehajtani.

A közbenső eredmények kiszűrhetőségének alapvető feltétele, hogy a vállalatcsoporton belül a teljeskörűen bevont vállalkozások egymás közötti eszközmozgásai teljeskörűen, egyeztetett módon és megfelelő részletezettségben álljanak rendelkezésre. Ennek biztosítója a megfelelően kialakított konszolidációs adatszolgáltatási rendszer.

A közbenső eredmények kiszűrését úgy kell végrehajtani, hogy a számított közbenső eredmény (nyereség vagy veszteség) összegével helyesbíteni kell az adott eszköz könyv szerinti értékét, a közbenső eredményt pedig eredményhelyesen kell elszámolni. A kiszűrt közbenső eredmény összegével azt az eredménykimutatás sort kell minden esetben korrigálni, amellyel kapcsolatban az eszköz értékváltozása (a közbenső eredmény) elszámolásra került. Azaz – szemben az adósságkonszolidációs különbözet eredménykimutatásban történő elkülönített bemutatásával – itt nincs külön sor a kiszűrt közbenső eredmények kimutatására.

Abban az esetben, ha valamely a korábbi években a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozás a tárgyévben valamely okból már nem kerül teljeskörűen bevonásra, akkor a vele kapcsolatban a korábbi években kiszűrt közbenső eredményeket is törölni kell. A zárás tárgyévében – mivel a vállalkozás adatai már nem kerülnek összevonásra a vállalatcsoport halmazott adataival – e vállalkozással kapcsolatban újabb közbenső eredmény kiszűrését már nem kell végrehajtani. A zárás végeredményeként az adott vállalkozással kapcsolatban semmilyen mérleg és eredményhatás nem jelenhet meg a konszolidált éves beszámolóban.

3.12. A konszolidáció egyéb feladatai

A teljeskörű konszolidáció részfeladatainak végrehajtását követően a vállalatcsoport szintjén előállt egy olyan mérleg és eredménykimutatás, amely már a konszernen belüli halmazódásoktól mentes. Azonban e mérleg és eredménykimutatás még nem a végleges vállalatcsoport szintű konszolidált mérleg és eredménykimutatás. A vállalatcsoport szintű mérleg és eredménykimutatás véglegesítése érdekében néhány további konszolidációs feladat elvégzése is szükséges, melyek a következők:

- a részesedés értékelés módszerrel bevont vállalkozások konszolidációjának végrehajtása,
- a konszolidáció miatti számított társági adó különbözet összegének meghatározása és elszámolása,
- a konszolidált kiegészítő melléklet és
- a konszolidált üzleti jelentés összeállítása.

E konszolidációs részfeladatok elvégzésével elkészül a vállalatcsoport szintű végleges konszolidált éves beszámoló.

4. A konszolidáció tapasztalatai és alkalmazásának lehetőségei

A konszolidált éves beszámoló elkészítését a vállalkozások, az anyavállalatok többsége - mint a beszámolási kötelezettséget általában – szükséges és felesleges rossznak tekintik. A törvényi előírások teljesítése érdekében gondoskodnak ugyan a konszolidált éves beszámoló elkészítéséről, de az abban szereplő információk vezetői döntéseknél történő hasznosítása elmarad. Pedig a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válság miatt kialakult gazdasági körülmények között a versenyképesség megtartása érdekében az anyavállalatok vezetőinek, üzleti partnereknek, hitelezőknek, egyéb gazdasági szereplőknek meg kellene ragadniuk minden olyan lehetőséget, amelynek segítségével többletinformációkhoz jutnak a vállalatcsoport gazdálkodásáról, kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről. Hiszen a megfelelően, kellő részletezettséggel elkészített konszolidált éves beszámoló a valóságban olyan többletinformációkat nyújt(hat) a vállalatcsoportok vezetése, az üzleti partnerek, a hitelezők, az egyéb gazdasági szereplők számára, amelyeket a döntéshozatal során hozzáértően felhasználva könnyebbé válik/válhat a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megítélése. Segítségével elkerülhetővé válhat a – pénzügyi és gazdasági válság kialakulásában nagymértékben szerepet játszó – számos halmozódást tartalmazó, nem valós teljesítményeken, hanem jogi, pénzügyi számviteli technikai elszámolásokon alapuló fiktív vagyon és jövedelem kimutatása.

Kutatásom keretében kiemelten fontosnak tartottam megismerni a konszolidáció magyarországi gyakorlatát, amelyhez az információkat, a számviteli adatokat kérdőíves felmérés segítségével gyűjtöttem össze. A kérdőívek kiértékelésével így átfogó képet kaphattam a konszolidáció szabályozásáról, az adatszolgáltatás rendszeréről, használhatóságáról.

A kutatás második fázisában a kérdőíves felmérés gyakorlati tapasztalatait felhasználva modell vállalatcsoportot hoztam létre, amely vállalatcsoport magán viseli a magyarországi, élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok legjellemzőbb vonásait. A modell segítségével vizsgáltam, hogy az egyedi vállalatok, valamint a konszern halmozott összevont kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének értékelését milyen módon változtatja meg a konszolidáció, illetve annak egyes lépései.

A kutatás harmadik szakaszában a vizsgálati kört tovább szűkítettem és arra kerestem a választ, hogy a teljeskörű konszolidáció egyik részfeladataiban megfogalmazott

eljárások alkalmazhatók-e a konszerneken kívül más gazdálkodó szervezeteknél is. A gazdálkodó szervezetek közül sajátos vonásai miatt a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásokat választottam vizsgálatom tárgyaként.

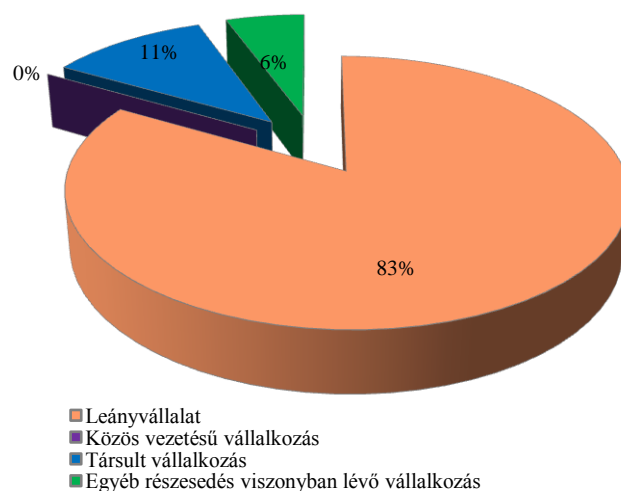
4.1. A konszolidált éves beszámoló készítésének magyarországi tapasztalatai

4.1.1. Adatgyűjtés, feldolgozás

Az adatgyűjtésre, a feldolgozásra vonatkozó információkat a dolgozat 1. A téma módszertani megközelítése című fejezete és az 1/a. és 1/b. melléklete tartalmazza.

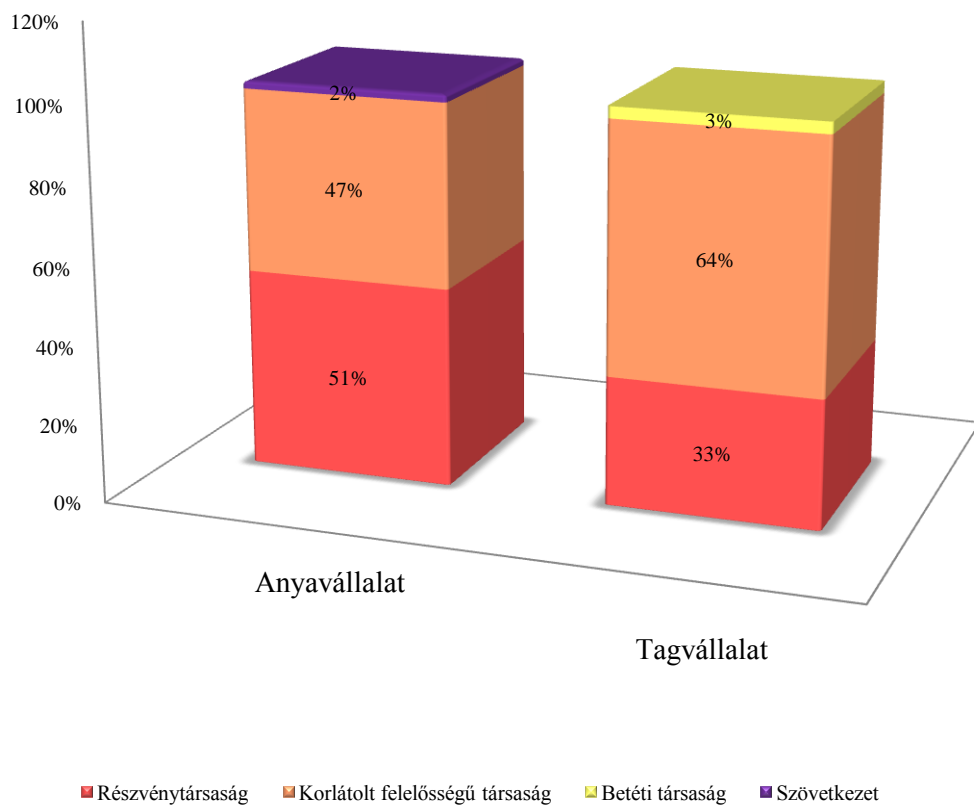
4.1.2. A vizsgálatban résztvevő vállalkozások adatai

A kérdőíveket a feldolgozás során attól függően, hogy az adott vállalkozás anyavállalatnak minősült-e vagy sem, két csoportba soroltam. Az egyik csoportba az anyavállalatok, a másik csoportba a leányvállalatok, közös vezetésű vállalkozások, társult vállalkozások és egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozások (továbbiakban: tagvállalatok) által kitöltött kérdőívek kerültek. Az anyavállalatok által kitöltött kérdőívek száma 62 db, a tagvállalatok által kitöltött kérdőívek száma 144 db, amelynek vállalat típus szerinti megoszlását a 8. ábra mutatja.

8. ábra: A vállalatcsoportba tartozó vállalkozások vállalat típus szerinti megoszlása
(Forrás: saját felmérés)

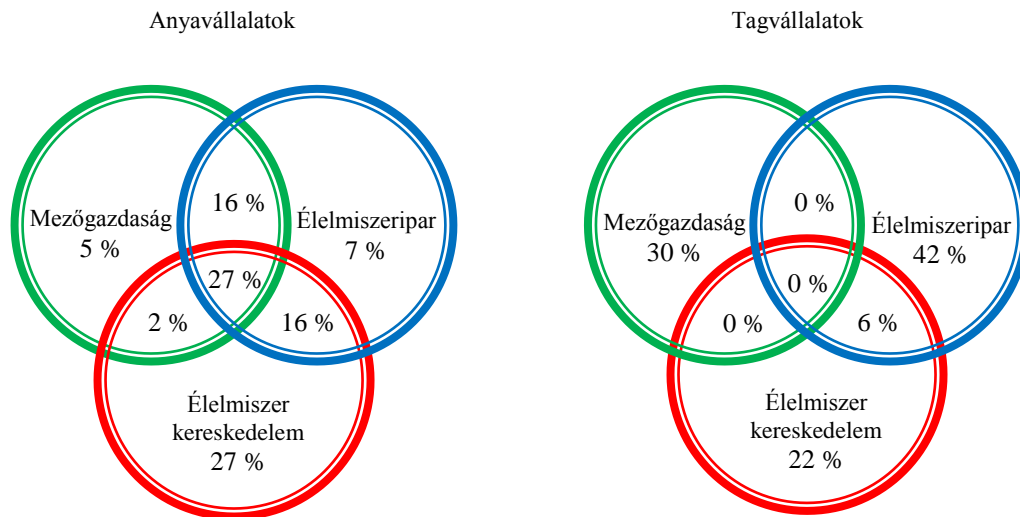
A felmérésben résztvevő, élelmiszergazdaságban működő anyavállalatok 51 %-a részvénytársasági, 47 %-a korlátolt felelősségű társasági, 2 %-a szövetkezeti formában működik. A tagvállalatok jogi forma szerinti megoszlását vizsgálva elmondható, hogy a korlátolt felelősségű társasági forma részaránya a legnagyobb, 64 %. A vállalkozások 33 %-a részvénytársaságként, 3 %-a betéti társaságként folytatja tevékenységét. Szövetkezetek nem kerültek bevonásra az anyavállalatok konszolidációjába. (9. ábra)

9. ábra: A felmérésben résztvevő vállalkozások megoszlása jogi forma szerint (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

Az élelmiszergazdaságban működő anyavállalatok 39 %-a az élelmiszergazdaság három részterülete közül csak egy gazdasági ágban folytatják tevékenységüket. Az anyavállalatok 5 %-a mezőgazdasági, 7 %-a élelmiszeripari és 27 %-a élelmiszerkereskedelmi tevékenységet végez. A vizsgálatban résztvevő anyavállalatok másik része kettő, illetve három gazdasági ágban is működik.

Mezőgazdasági és élelmiszerkereskedelmi tevékenységet végez az anyavállalatok 16 %-a, mezőgazdasági és élelmiszeripari tevékenységet 2 %-a, élelmiszeripari és élelmiszerkereskedelmi tevékenységet ugyancsak 16 %-a. Az anyavállalatoknak csak 27 %-a vesz részt az élelmiszergazdaság mindhárom területén. (10. ábra)

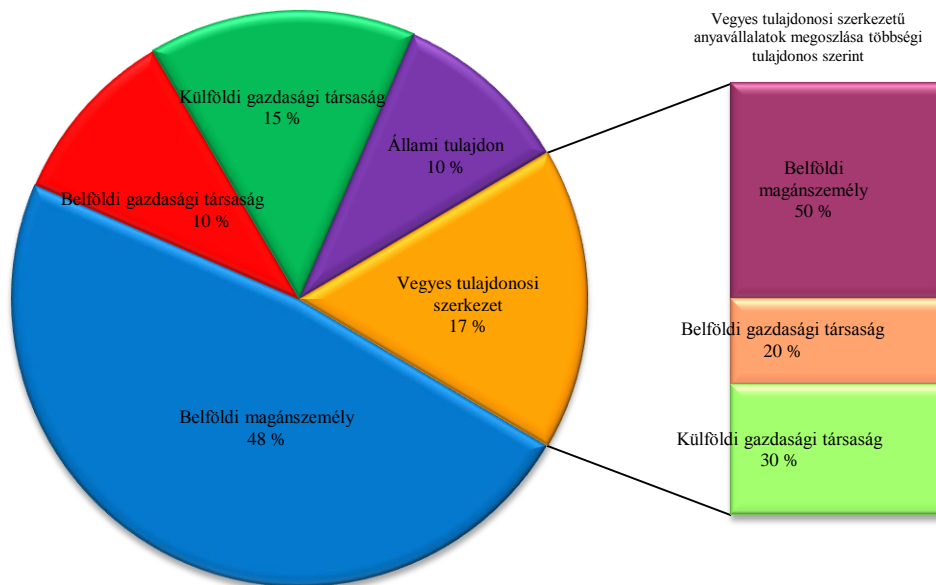
10. ábra: Az élelmiszergazdaságban működő anyavállalatok és tagvállalatok által folytatott tevékenységek megoszlása százalékban (Forrás: saját felmérés)

Az élelmiszergazdaságban működő tagvállalatok jellemzően csak egy gazdasági ágban gazdálkodnak. Ez a vállalati kör a felmérésben résztvevők 94 %-át teszik ki. A tagvállalatok 30 %-a mezőgazdasági, 42 %-a élelmiszeripari és 22 %-a élelmiszerkereskedelmi tevékenységet végez. A tagvállalatok közül csak 6 % folytat többfajta – élelmiszeripari és élelmiszerkereskedelmi – tevékenységet. (10. ábra) Ez is bizonyítja, hogy az anyavállalatok nem a vállalkozáson belüli vertikális felépítést tartják a legjobb szervezeti struktúrának, hanem különféle – általában nem stratégia, hanem adózási, kockázatviselési - okok miatt kiszervezik az egyes tevékenységeket önálló vállalkozásokba.

Az anyavállalatok tulajdonosi összetétele nagyon változó képet mutat. Az anyavállalatok 48 %-ánál 100 %-ban belföldi magánszemélyek, 10 %-ánál 100 %-ban belföldi gazdasági társaságok, 15 %-ánál 100 %-ban külföldi gazdasági társaságok a tulajdonosok és további 10 % van állami tulajdonban. Az anyavállalatok 17 %-a vegyes tulajdonosi szerkezettel rendelkezik. 8 % belföldi magánszemélyek és gazdasági társaságok, 5 % belföldi magánszemélyek és külföldi gazdasági társaságok, 3 % belföldi

és külföldi magánszemélyek, külföldi gazdasági társaságok és 1 % belföldi és külföldi magánszemélyek, valamint belföldi és külföldi gazdasági társaságok tulajdonában van.

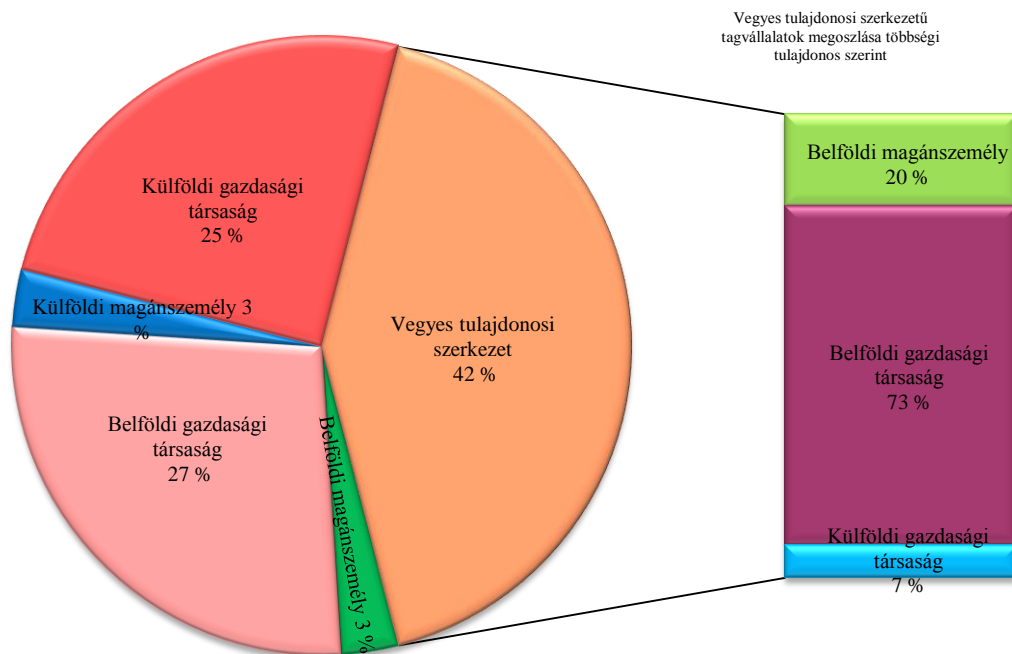
A vegyes tulajdonú anyavállalatok 50 %-ánál a belföldi magánszemélyek, 20 %-ánál a belföldi gazdasági társaságok, 30 %-ánál a külföldi gazdasági társaságok a többségi tulajdonosok. (11. ábra)

11. ábra: A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása a tulajdonosi összetétel szerint (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

Az anyavállalatokhoz hasonlóan a tagvállalatok tulajdonosi összetétele is nagyon változó képet mutat. A tulajdoni részesedések 100 %-át a tagvállalatok 3 %-ánál belföldi magánszemélyek, 27 %-ánál belföldi gazdasági társaságok, 3 %-ánál külföldi magánszemélyek, 25 %-ánál külföldi gazdasági társaságok birtokolják. A tagvállalatok 42 %-a vegyes tulajdonosi szerkezettel rendelkezik. 31 % belföldi magánszemélyek és gazdasági társaságok tulajdonában van. A tagvállalatok 3 %-ánál a belföldi magánszemélyek és belföldi gazdasági társaságok mellett minimális állami tulajdon is megjelenik. További 3 %-ánál belföldi gazdasági társaságok a tulajdonosok, minimális állami tulajdonnal és 5 % belföldi magánszemélyek, valamint belföldi és külföldi gazdasági társaságok tulajdonában van.

A vegyes tulajdonú vállalatok 20 %-ánál a belföldi magánszemélyek, 73 %-ánál a belföldi gazdasági társaságok, 7 %-ánál a külföldi gazdasági társaságok a többségi tulajdonosok. (12. ábra)

12. ábra: A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása tulajdonosi szerkezet szerint (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

A kérdőívek kiküldését megelőzően a megcélzott vállalkozási kör kialakítása érdekében szükségessé vált az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások tulajdonosi szerkezetének, kapcsolati hálójának felderítése, felkutatása. A kutatás eredményei alapján - az előzőekhez szorosan kapcsolódva - a tulajdonosokkal, valamint befektetési szokásaikkal kapcsolatban a következők állapíthatók meg:

- Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások magánszemély tulajdonosai a befektetést élvező gazdasági társaságokkal egyszintű egyirányú kapcsolatot alakítanak ki. Azaz a tulajdonosi háló sugaras felépítésű, amelynek középpontjában a magánszemély tulajdonosok állnak és a vállalkozások között nincs a konszolidációs előírások alapján értelmezhető kapcsolat. Ennek oka, hogy így az egy érdekkörbe tartozó vállalkozások piaci súlya, szerepe nehezebben ítélhető meg és nem utolsó sorban elkerülhető a konszolidált éves beszámoló készítés kötelezettsége.

- A magánszemély tulajdonosok másik gyakran alkalmazott befektetési módszere az amikor néhány milliós saját tőkével létrehoznak egy vállalkozást, amelynek vagyona és tevékenysége is minimálisnak minősíthető. Ezt követően ez a vállalkozás szerez sok esetben több befektetési szinten keresztül közvetlen és/vagy közvetett befektetéssel többségi irányítást milliárdos tőkével rendelkező, több milliárdos forgalmú gazdasági társaságokban. E vertikális kapcsolati háló létrehozásának célja egyrészt a valódi tulajdonos kilétének „eltitkolása”, hiszen ilyen esetben rengeteg információ szükséges a tulajdonos (anyavállalat) meghatározásához és ezek az információk általában jellemzően csak az anyavállalatnál állnak együtt rendelkezésre. A másik cél a tevékenységekből eredő gazdasági és egyéb kockázatok megosztása, hiszen a befektetési körbe (vállalatsoporthoz) tartozó egyedi vállalkozásokat érő, továbbgyűrűző kedvezőtlen gazdasági hatások nem vagy csak kismértékben jutnak el az anyavállalathoz, illetve annak magánszemély tulajdonosaihoz.
- Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások tulajdonosi szerkezetével kapcsolatban megállapítható harmadik sajátosság, hogy több esetben is a belföldi vállalatsoport ugyancsak belföldi anyavállalatának külföldi székhelyű anyavállalata befektetések révén belföldi magánszemélyek irányítása alatt áll. Tehát valójában ugyancsak belföldi magánszemély tulajdonosok birtokolják az élelmiszergazdaság egy jelentős szegmensét. E befektetési forma célja, egyértelműen a valódi tulajdonos kilétének „eltitkolása”, a versenyjog kijátszása.

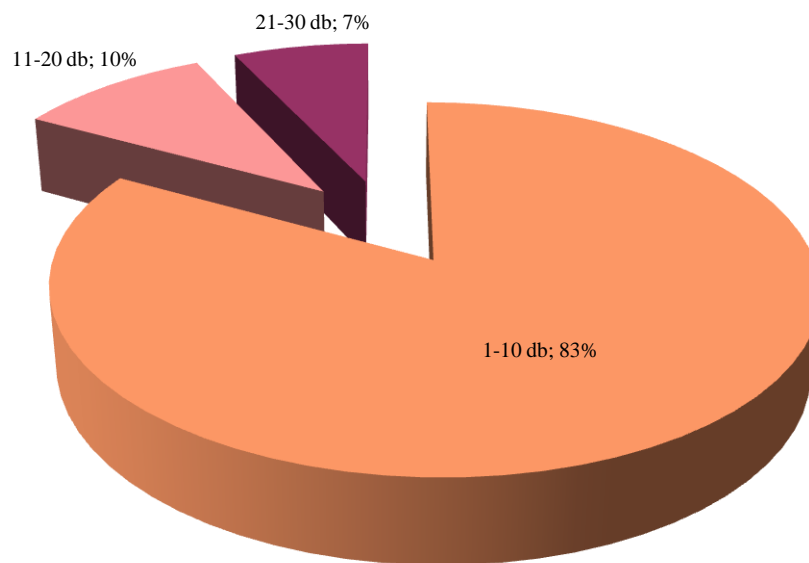
Az anyavállalatok 98 %-a és a tagvállalatok 100 %-a tőzsdén nem jegyzett társaság.

4.1.2. A vizsgálatban résztvevő anyavállalatok konszolidációjának sajátosságai

A felmérésben résztvevő anyavállalatok kivétel nélkül konszolidált éves beszámoló készítésére kötelezettek, mentesítésben egyik gazdasági társaság sem részesült. Az anyavállalatok 94 %-a a számviteli törvény előírásai alapján, 6 %-a a Nemzetközi Számviteli Standardok/Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok alapján készíti el konszolidált éves beszámolóját. A nemzetközi számviteli standardok növekvő aránya mutatja, hogy a konszolidációval foglalkozó számviteli szakembereknek minél hamarabb meg kell ismerniük a nemzetközi számviteli szabályozás konszolidációra

vonatkozó előírásait. Ezen ismeretek nélkül az eltérő szabályok alapján készült konszolidált éves beszámolók hasznosíthatatlanok lesznek.

Az anyavállalatok 46 %-a csak leányvállalatokkal rendelkezik, amelynek 83 %-a 1-10 db leányvállalatot, 10 %-a 11-20 db leányvállalatot és 7 %-a 21-30 db leányvállalatot irányít. (13. ábra) Az anyavállalatok 6 %-ánál tartozik a konszolidálásba bevont vállalkozások közé közös vezetésű vállalkozás. Az anyavállalatok 3 %-a valamennyi részesedési viszonyban álló vállalkozással rendelkezik.

13. ábra: A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása a leányvállalatok száma alapján (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

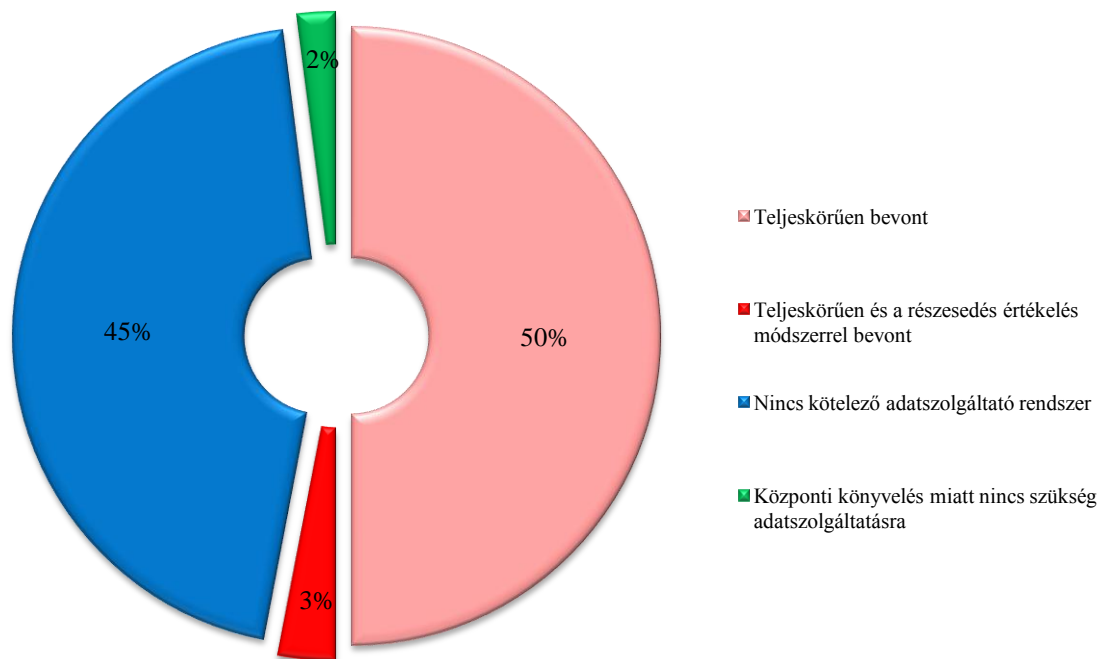
Az anyavállalatok a meghatározó befolyást szavazati jogok alapján gyakorolják. Csak egyetlen anyavállalat egyetlen leányvállalatánál fordult elő, hogy a meghatározó befolyás a kinevezési és visszahívási jogok alapján jött létre.

Az anyavállalatok 95 %-a rendelkezik konszolidációs számviteli politikával. A konszolidációs számviteli politikával rendelkező anyavállalatok 88 %-a a konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozások részére kötelezővé teszi a konszolidációs számviteli politika szabályainak alkalmazását az egyedi éves beszámolók összeállításánál, amely úgy vélik nem veszélyezteti az egyedi éves beszámolók megbízható és valós összképét.

A felmérésben résztvevő anyavállalatok 87 %-a készít konszolidációs ütemtervet. A konszolidációval kapcsolatos egyes részfeladatokat és ezek határidejét tartalmazó

konzolidációs ütemtervet ezek az anyavállalatok az érintett vállalatcsoport tagok rendelkezésére bocsátják.

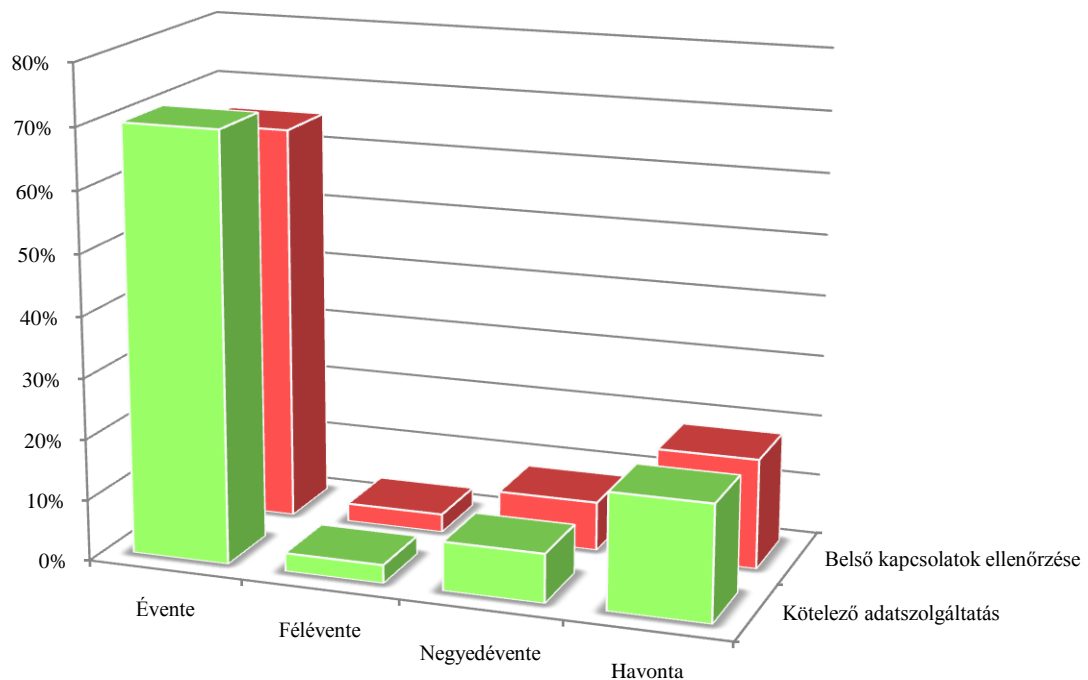
Az anyavállalatok több mint a felénél a konszolidációs adatszolgáltatás központilag kialakított adatszolgáltató rendszer segítségével történik, amely a felmérésben résztvevő anyavállalatok 50 %-ánál a teljeskörűen bevont vállalkozások részére, 3 %-ánál a teljeskörűen és a részesedés értékelés (equity) módszerrel bevont vállalkozásokra került kialakításra. Az anyavállalatok 45 %-a nem alakított ki kötelező adatszolgáltató rendszert, 2 %-a a vállalatcsoport számviteli elszámolását központi könyveléssel valósítja meg, így a nincs szükség központi adatszolgáltatásra. (14. ábra) A központi adatszolgáltató rendszer hiánya további bizonyítékát adja annak a megállapításnak, hogy az anyavállalatok csak a jogszabályi kötelezettségüknek akarnak eleget tenni a konszolidált éves beszámoló elkészítésével és nem információforrásként kívánják azt hasznosítani. Megkérdőjelezhető az is, hogy közös adatszolgáltató rendszer nélkül mennyire lehet megalapozottnak, teljeskörűnek, összehasonlíthatónak minősíteni az anyavállalat felé szolgáltatott adatokat. Ez nagymértékben ronthatja a konszolidált éves beszámoló adatainak hasznosíthatóságát, az abban foglalt megállapítások érvényességét.

14. ábra: A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltatási rendszer hatálya szerinti (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

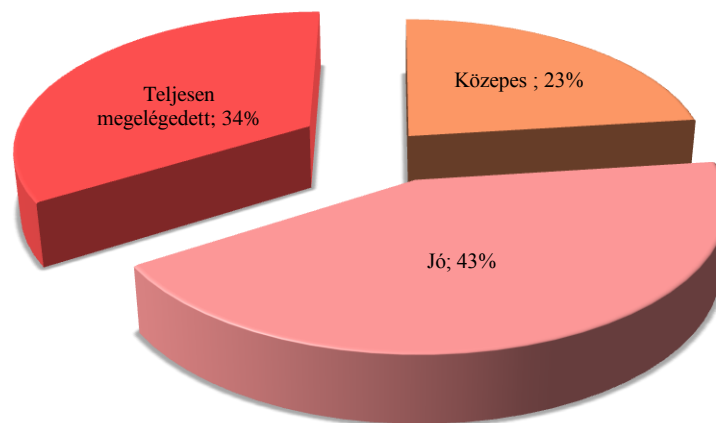
Az anyavállalatok többsége (70%-a) a kötelező adatszolgáltatást évente csak egy alkalommal igényli. Az anyavállalatok 19 %-a havi, 8 %-a negyedéves és 3 %-a féléves adatszolgáltatás írt elő a teljeskörűen és részesezés értékelés módszerrel bevont vállalkozások részére.

Az anyavállalatok 94 %-a a kötelező adatszolgáltatás mellett, azt megelőzően megköveteli a belső kapcsolatok évközi rendszeres egyeztetését. Az egyeztetés az anyavállalatok 65 %-ánál évente, 18 %-ánál havonta, 8 %-ánál negyedévente és 3 %-ánál félévente esedékes. (15. ábra) A belső kapcsolatok adatszolgáltatás előtti egyeztetésének előírása alkalmas eszköz arra, hogy valamilyen mértékben kompenzálja a kötelező adatszolgáltatási rendszer hiányából fakadó pontatlanságot.

15. ábra: A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltatás, valamint a belső kapcsolatok egyeztetésének gyakorisága szerint (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

Az anyavállalatok az adatszolgáltatás tartalmát, pontosságát átlagosan jónak minősítették. Az anyavállalatok 23 %-a közepesnek, 43 %-a jónak ítélte meg az adatszolgáltatás minőségét és 34 %-a teljesen meg volt elégedve vele. (16. ábra) Ez a megítélés valójában nagyon szubjektívnek minősíthető, szoros összefüggésben van az anyavállalat elvárásával, amely attól függően változhat, hogy milyen mértékben tartják fontosnak az anyavállalatok a konszolidált éves beszámolóból nyerhető információk felhasználását, hasznosítását.

16. ábra: Az anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség szerint (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

A konszolidált éves beszámoló számviteli törvény előírásainak megfelelő összeállítása során alapvető jelentősége van annak, hogy milyen módon szabályozza az anyavállalat a konszolidált éves beszámoló végrehajtásának folyamatát és milyen részletes adatszolgáltatást követel meg. Ennek érdekében fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy a szabályozás egyes szintjei befolyásolják-e az adatszolgáltatás minőségét, az anyavállalat megelégedettségét. A függetlenségvizsgálat során a következő minőségi ismérvek közötti függetlenséget feltételeztem (H_0 – nullhipotézis megfogalmazása):

- a konszolidációs számviteli politika megléte és az anyavállalat adatszolgáltatás minőségével, tartalmával való megelégedettsége,
- a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazása és az anyavállalat adatszolgáltatás minőségével, tartalmával való megelégedettsége,
- a konszolidációs adatszolgáltató rendszer és az anyavállalat adatszolgáltatás minőségével, tartalmával való megelégedettsége,

- a konszolidációs adatszolgáltatás gyakorisága és az anyavállalat adatszolgáltatás minőségével, tartalmával való megelégedettsége,
- az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása és a belső kapcsolatok rendszeres ellenőrzése, valamint
- az adósságkonszolidációs különbözet megléte és az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása között.

A kijelölt ismérvek közötti függetlenség vizsgálata során elsőként a konszolidációs számviteli politika megléte és az adatszolgáltatás minősége közötti kapcsolatot vizsgáltam. A felmérésben résztvevő 62 anyavállalat által adott válaszok alapján a következő kontingenciatábla került összeállításra.

5. táblázat: A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása a konszolidációs számviteli politika megléte és az anyavállalatok megelégedettsége szerint (adatok db-ban) (forrás: saját felmérés)

Megnevezés	Az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség					Összesen
	Nagyon rossz	Rossz	Közepes	Jó	Teljesen megelégedett	
Számviteli politika rendelkezésre áll	0	0	13	26	20	59
Számviteli politika nem áll rendelkezésre	0	0	1	1	1	3
Összesen	0	0	14	27	21	62

A kontingenciatábla elemzése során megállapítható, hogy a konszolidációs számviteli politika megléte és az anyavállalatok adatszolgáltatás minőségével való megelégedettsége független egymástól, tehát a számviteli politika nem befolyásolja az adatszolgáltatás minőségét.

Megállapítható, hogy a szokásos gyakorlatban alkalmazott szignifikanciaszinteken vizsgálva a függetlenségre vonatkozó nullhipotézis nem vethető el. Az asszociációs együttható értéke nem szignifikáns. A statisztikai elemzés keretében számított Cramer-féle asszociációs együttható 0-tól eltérő értéke ellenére a minta alapján nem állítható, hogy a konszolidációs számviteli politika megléte és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettsége között van kapcsolat.

Az adatok leíró statisztikai módszerekkel történt elemzése rámutatott arra, hogy az anyavállalatok jelentős része kötelezővé teszi a vállalatcsoport tagjai részére a vállalatcsoport szintű konszolidációs számviteli politika szabályainak alkalmazását az egyedi éves beszámolók elkészítése során. Ebből következően fontosnak tartottam tovább vizsgálni, hogy a konszolidáció számviteli politika kötelező alkalmazása és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettsége között van-e kapcsolat. A kérdőív kérdéseire adott válaszok alapján az alábbi kontingenciatábla állítható össze:

6. táblázat: A vizsgálatba bevont anyavállalatoknál a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazása és az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség (adatok db-ban)

(Forrás: saját felmérés)

Megnevezés		Az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség					Összesen
		Nagyon rossz	Rossz	Közepes	Jó	Teljesen megelégedett	
Számviteli politika kötelező alkalmazása	csak a teljeskörűen bevont vállalkozások részére	0	0	8	24	20	52
	csak a teljeskörűen és a részesedés értékeléssel bevont vállalkozások részére	0	0	0	0	0	0
	mindenkinek	0	0	0	0	0	0
Nem		0	0	6	3	1	10
Összesen		0	0	14	27	21	62

A kontingenciatábla adatai alapján kijelenthető, hogy a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazása bizonyos mértékben befolyásolja az anyavállalatok adatszolgáltatással történő megelégedettségét. Jellemzően a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazását előíró anyavállalatok elégedettebbek az adatszolgáltatás minőségével. Az adatok statisztikai elemzése alapján megállapítható, hogy a szokásos gyakorlatban alkalmazott szignifikanciaszinteken vizsgálva a függetlenségre vonatkozó nullhipotézist el kell vetni. A két kijelölt minőségi ismerv között van kapcsolat. A statisztikai elemzés keretében számított Cramer asszociációs együttható 0-tól eltérő értéke alapján megállítható, hogy a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazása és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettsége között van kapcsolat. A kapcsolat szorossága közepesnél gyengébbnek minősíthető, a Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,4.

Az adatszolgáltatás szabályozottságával kapcsolatban érdemes megvizsgálni a kötelező adatszolgáltató rendszer megléte és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettségének a kapcsolatát.

A felmérésben részvevő anyavállalatok által adott válaszok alapján az alábbi kontingenciatábla állítható össze:

7. táblázat: A vizsgálatba bevont anyavállalatok megoszlása a konszolidációs adatszolgáltató rendszer és az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség szerint (adatok db-ban)
(Forrás: saját felmérés)

Megnevezés		Az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség					Összesen
		Nagyon rossz	Rossz	Közepes	Jó	Teljesen megelégedett	
Kötelező adatszolgáltató rendszer alkalmazása	csak a teljeskörűen bevont vállalkozások részére	0	0	2	12	17	31
	csak a teljeskörűen és a részesedés értékeléssel bevont vállalkozások részére	0	0	0	2	0	2
	nem	0	0	12	13	4	29
Összesen		0	0	14	27	21	62

A kontingenciatábla elemzése alapján megállapítható, hogy az anyavállalatok fontosnak tartják olyan adatszolgáltató rendszer kialakítását, amely az adatszolgáltatás minőségét javítja. A kontingenciatábla adatainak statisztikai elemzése alapján kijelenthető, hogy a szokásos gyakorlatban alkalmazott szignifikanciaszinteken vizsgálva a függetlenségre vonatkozó nullhipotézist el kell vetni. A két kijelölt minőségi ismérv között van kapcsolat. A Cramer-féle asszociációs együttható 0-tól eltérő értéke alapján megállítható, hogy a konszolidációs adatszolgáltató rendszer kialakítása és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettsége között van kapcsolat. A kapcsolat szorossága közepesnél valamivel gyengébbnek minősíthető, a Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,42.

Az adatszolgáltatás szabályozottságát tovább elemezve célszerű megvizsgálni, hogy az adatszolgáltatás gyakorisága és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettsége között van-e kapcsolat.

A felmérésben részvevő anyavállalatok által adott válaszok alapján összeállított kontingenciatábla a következő:

8. táblázat: Az anyavállalatok megoszlása a konszolidációs adatszolgáltatás gyakorisága és az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség szerint (adatok db-ban)

(Forrás: saját felmérés)

Megnevezés		Az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség					Összesen
		Nagyon rossz	Rossz	Közepes	Jó	Teljesen megelégedett	
Adatszolgáltatás gyakorisága	Havonta	0	0	0	2	10	12
	Negyedévente	0	0	0	3	2	5
	Félévente	0	0	0	0	2	2
	Évente	0	0	14	22	7	42
Összesen		0	0	14	27	21	62

Az adatok elemzése azt mutatja, hogy az anyavállalat felé történő konszolidációs adatszolgáltatás gyakorisága hatást gyakorol az adatszolgáltatás minőségére, befolyásolja az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettségét. Ezt az állítást támasztják alá a statisztikai elemzés adatai is. A szokásos gyakorlatban alkalmazott szignifikanciaszinteken vizsgálva az alternatív hipotézist el kell fogadni. A két kijelölt minőségi ismerv között van kapcsolat. A Cramer-féle asszociációs együttható 0-tól eltérő értéke alapján megállítható, hogy a konszolidációs adatszolgáltatás gyakorisága és az anyavállalatok adatszolgáltatással való megelégedettsége nem független egymástól. A kapcsolat szorossága közepesnél valamivel gyengébbnek minősíthető, a Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,45.

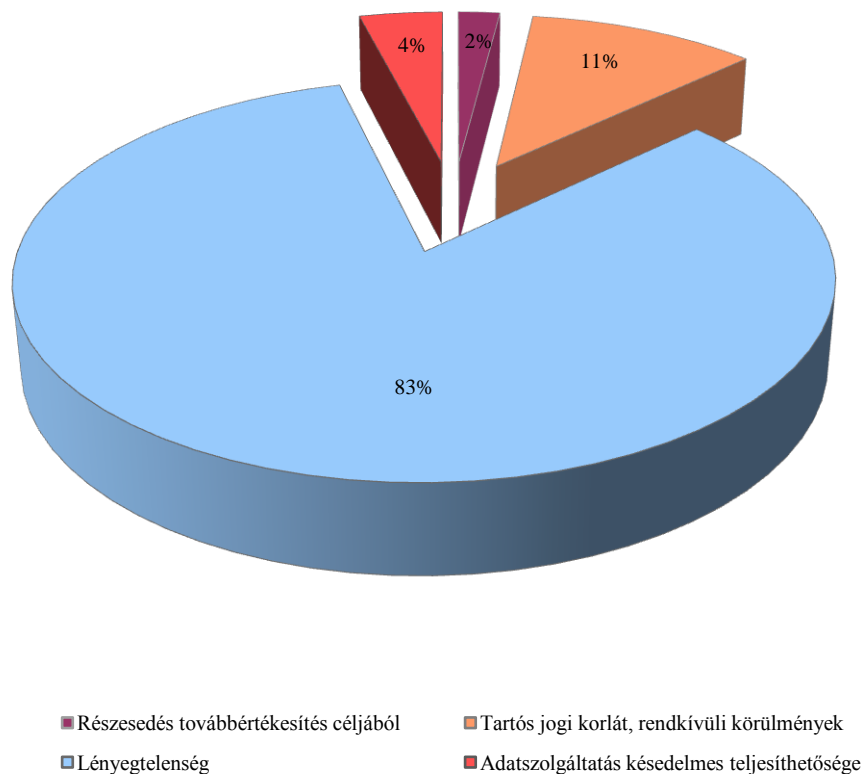
Az alábbi kontingenciatábla adatai alapján az is megállapítható, hogy az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása és a belső kapcsolatok évközi rendszeres ellenőrzése között is van kapcsolat. Az előző kapcsolathoz hasonlóan itt is közepesen erős kapcsolat jött létre a két minőségi ismérv között, a Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,485.

9. táblázat: Az anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása és a belső kapcsolatok rendszeres ellenőrzése szerint (adatok db-ban)
(Forrás: saját felmérés)

Megnevezés		A belső kapcsolatok egyeztetésének gyakorisága					Összesen
		Nincs	Havonta	Negyedévente	Félévente	Évente	
Kötelező adatszolgáltató rendszer alkalmazása	csak a teljeskörűen bevont vállalkozások részére	1	11	3	2	14	31
	csak a teljeskörűen és a részesedés értékeléssel bevont vállalkozások részére	0	0	2	0	0	2
	nem	3	0	0	0	26	29
Összesen		4	11	5	2	40	62

Az anyavállalatok által választott konszolidációs bevonási módszereket vizsgálva egyértelművé válik, hogy az anyavállalatok a konszolidáció végrehajtása során alkalmazzák az egyes konszolidációs bevonási módszerek alóli mentesítéseket. A leányvállalatok konszolidációba történő bevonási módszerei között nemcsak a teljeskörű bevonás módszerét alkalmazzák. A felmérésben résztvevő anyavállalatok a leányvállalatok 16 %-ánál adtak mentesítést a teljeskörű konszolidáció végrehajtása alól. Ezeket a vállalkozásokat részesedés értékelés módszerével (15 %) és könyv szerinti bevonás módszerével konszolidálják (1 %).

A mentesített leányvállalatok 2 %-ánál a mentesítésre azért került sor, mert a leányvállalatban lévő részesedést az anyavállalatok továbbértékesítési célból szerezték meg. A tartós jogi korlátok, rendkívüli körülmények indokolták a mentesített leányvállalatok 11 %-ánál a mentesítést. A leggyakrabban alkalmazott mentesítési jogcím a lényegtelenesség volt, amelyet a mentesített leányvállalatok 83 %-ánál alkalmazták. Az adatszolgáltatás késedelmes teljesíthetősége miatt a mentesített leányvállalatok 4 %-át mentesítették. (17. ábra)

17. ábra: Leányvállalatok és közös vezetőségű vállalkozások konszolidációjánál alkalmazott mentesítések (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

A felmérésben résztvevő anyavállalatok közül 4 társaság rendelkezik közös vezetőségű vállalkozással, amelyek 40 %-át mentesítették a kvóta alapján történő teljeskörű bevonás módszere alól. A mentesítés jogcíme minden esetben az volt, hogy az anyavállalatok a közös vezetőségű vállalkozásban lévő részesedést kizárólag továbbértékesítési célból szerezték meg. A közös vezetőségű vállalkozásoknál nem alkalmazzák a könyv szerinti bevonás módszerét az anyavállalatok.

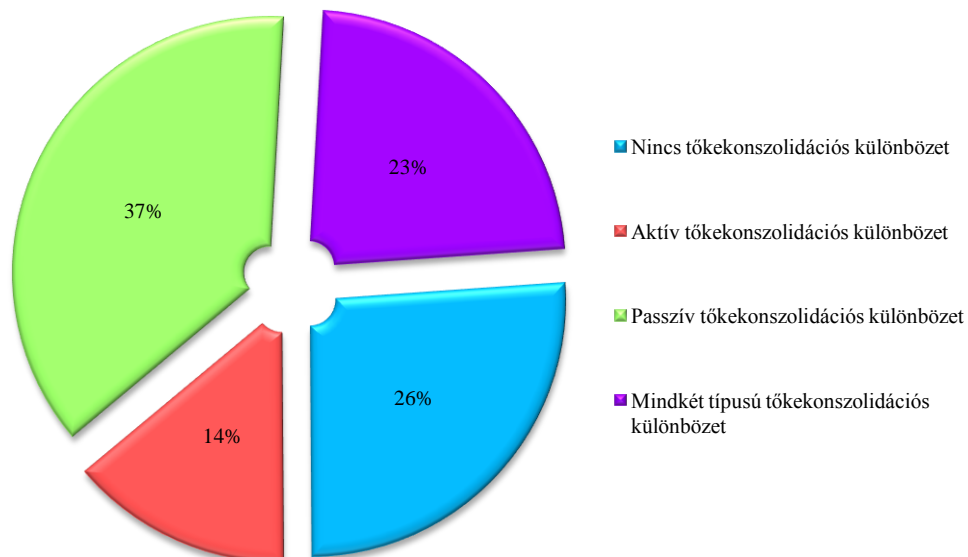
Az egyedi anyavállalatok által a különböző jogcímek alapján mentesített leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások összesített mérlegfőösszege, adózott eredménye és létszáma jellemzően az anyavállalat megfelelő adatának mindössze 0-5 %-át teszi ki. Az értékesítés nettó árbevétele azonban ennél valamivel magasabb összeget tesz ki, ez az érték jellemzően 5-10 %.

A társult vállalkozások esetében is megfigyelhető a mentesítési szabályok alkalmazása, amelyet a társult vállalkozások 65 %-ánál alkalmaztak. A mentesítés indoka, hogy ezen társult vállalkozásokban lévő részesedés nem jelentős az adott konszolidációba bevont vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megítélése szempontjából.

A vizsgálatban résztvevő anyavállalatok a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatai alól nem adtak mentesítést a teljeskörűen bevont leányvállalatok és közös vezetésű vállalkozások részére.

Az anyavállalatoknál a tőkekonzolidáció végrehajtása során a halmozott összevont (kiszűrés előtti) saját tőke elemek kevesebb, mint 20 %-át teszi ki az anyavállalat adata. Az anyavállalatoknál jellemzően nincs a saját tőkén belül jegyzett, de még be nem fizetett tőke, lekötött tartalék, értékelési tartalék. A vállalatcsoportoknál megfigyelhető volt a mérleg szerinti eredmény előjelének változása is. Mindezek alapján érzékelhető, hogy a vállalatcsoportok halmozott összevont mérlege a saját tőke soron milyen jelentős belső halmozódásokat tartalmaz, hiszen a tőkekonzolidáció végrehajtása után a hagyományos saját tőke sorokon (kivéve a mérleg szerinti eredményt) az anyavállalat egyedi éves beszámolójának saját tőke adatai (kivéve a mérleg szerinti eredményt) maradhatnak csak meg. A kérdőíves felmérés tapasztalatai alapján megállapítható, hogy az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportoknál a tőkekonzolidáció során kiszűrt saját tőke halmozódás, a nem valós saját vagyon aránya eléri a 80 %-ot, így a tulajdonosok viszonylag kis saját tőkével képesek több milliárdos nagyságú vagyont irányítani. A vállalkozások gazdasági tevékenysége mögött nem áll megfelelő nagyságú valós vagyon fedezetként. Ez a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válság kialakulásának okaival párhuzamba állítható.

Az anyavállalatok 26 %-ánál nem szerepelt a konszolidált éves beszámoló mérlegében tőkekonszolidációs különbözet. 14 %-ánál aktív tőkekonszolidációs különbözet, 37 %-ánál passzív tőkekonszolidációs különbözet és 23 %-ánál mindkét típusú tőkekonszolidációs különbözet kimutatásra került. (18. ábra)

18. ábra: Konszolidációs különbözetek (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

Az adóssághozzájárulás végrehajtásának hatásait vizsgálva elmondható, hogy a vállalatcsoportok összevont halmozott mérlegében immateriális javakra adott előleg nem szerepelt. A vállalatcsoportok 56 %-ánál nem volt beruházásra adott előleg, 44 %-ánál e sor értéke változatlan maradt. A befektetett pénzügyi eszközök értékéből az adóssághozzájárulás végrehajtása során kiszűrésre nem került sor. A készletekre adott előleg soron érték nem szerepelt. A vállalatcsoportoknál a követelések értéke a kiszűrés hatására kevesebb, mint 20 %-kal csökkent. A vállalatcsoportok 33 %-a rendelkezett forgatási célú értékpapírral, amelynek értékéből kiszűrés nem történt. Ez abból is következik, hogy a kötelező számviteli politika alkalmazása és az anyavállalat tájékoztatási kötelezettsége alapján a tagvállalatok ismerik a tulajdoni befektetések besorolási szempontjait és így nincs szükség előkészítő átrendezésre, kiszűrésre ezekből a mérlegsorokból. A vállalatcsoport tagjai között időbeli elhatárolásban nem jelentkezett halmozódás, a vállalkozások az egymással szembeni kapcsolat hatásait még a tárgyévben elszámolják, rendezik. A hátrasorolt kötelezettségek értékében csak a passzív tőkekonszolidációs különbözet elszámolása miatt következett be változás. A hosszú lejáratú kötelezettségeket az adóssághozzájárulás keretében végrehajtott

kiszűrések nem érintették. A rövid lejáratú kötelezettségek állománya kiszűrések hatására jellemzően kevesebb, mint 20 %-kal csökkent.

Az anyavállalatok által készített konszolidált éves beszámolóban adósságkonszolidációs különbözet nem került kimutatásra. Az adósságkonszolidáció különbözet akkor kerül kimutatásra, ha a vállalatcsoport tagjai az egymással szemben fennálló követeléseket és kötelezettségeket nem azonos összegben mutatják ki. Az eltérés lehet indokolt eltérés és nem indokolt eltérés. A nem indokolt eltérések számviteli, nyilvántartási hibára vezethetők vissza. Ebből következően érdemes megvizsgálni az adósságkonszolidációs különbözet meglétének és a számviteli szabályozásra, adatszolgáltatásra vonatkozó adatoknak a kapcsolatát. A statisztikai elemzés során megállapításra került, hogy az adósságkonszolidációs különbözet megléte független a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazásától, független továbbá a belső kapcsolatok kötelező egyeztetésétől és nincs összefüggésben az anyavállalatok adatszolgáltatás minőségével történő megelégedettségével sem. A vizsgálatok arra is ráirányították azonban a figyelmet, hogy érdemes külön foglalkozni az adósságkonszolidációs különbözet és az kötelező adatszolgáltatási rendszer alkalmazásának kapcsolatával. A felmérésben résztvevő anyavállalatok válaszai alapján összeállított kontingenciatábla adatai a következők.

10. táblázat: A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása az adósságkonszolidációs különbözet megléte és az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása szerint (adatok db-ban)

(Forrás: saját felmérés)

Magnevezés	Kötelező adatszolgáltató rendszer			Összesen
	Csak teljeskörűen bevonott vállalkozások részére	Csak teljeskörűen és részesedés értékeléssel bevonott vállalkozások részére	Nincs	
Adósságkonszolidációs különbözet van	3	2	2	7
Adósságkonszolidációs különbözet nincs	28	0	27	55
Összesen	31	2	29	62

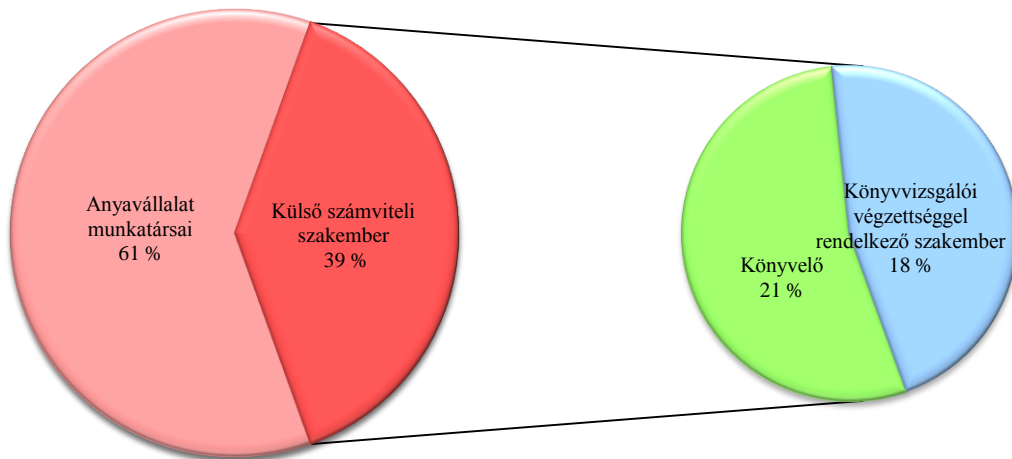
A kontingenciatáblában szereplő adatok elemzése megerősíti azt a megállapítást, hogy az adósságkonszolidációs különbözet megléte és az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása között kapcsolat van. A vizsgálat rámutat annak jelentőségére, hogy a megfelelő adatszolgáltató rendszer biztosítja azt a számviteli háttért, amely megléte

esetén a vállalatcsoport tagjainak egymással szembeni követelései és kötelezettségei megegyeznek és így adósságkonszolidációs különbözet nem kerül kimutatásra. A szokásos gyakorlatban alkalmazott szignifikanciaszinteken vizsgálva az alternatív hipotézist el kell fogadni. A Cramer-féle asszociációs együttható alapján megállítható, hogy a két ismérv között közepesnél erősebb kapcsolat állapítható meg, a Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,514.

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásának hatására a vállalatcsoportoknál a mérleg szerinti eredmény értékében nem következett be változás, csak az azt kialakító árbevételek, bevételek, költségek, ráfordítások értéke, nagyságrendje csökkent. Az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye – az adósságkonszolidáció végrehajtását követően megállapított eredményhez képest - változást nem mutat, bár a kialakulásában szerepet játszó árbevétele, bevételek és költségek, ráfordítások csökkenése 0-20 % között mozog. Az üzemi (üzleti) eredmény változatlanságának oka, hogy az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok esetén a halmozódást okozó gazdasági események ugyanazon eredménykategória árbevételét, bevételét, valamint költségét, ráfordítását érintik. Ezzel szemben a pénzügyi műveletek eredménye jelentős csökkenést mutat, amelynek oka a vállalatcsoport tagjainak egymással szemben elszámolt kapott osztaléka. A rendkívüli eredmények végösszeg változatlan, csak a kialakulásáért felelős bevételek és ráfordítások csökkentek, a változás mértéke 40-60 % közötti. Az adózás előtti és adózott eredmény változása két okra vezethető vissza. Az egyik a pénzügyi műveletek eredményének csökkenése, másrészt a konszolidáció miatt számított társasági adó elszámolása.

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása miatt a halmozott összevont üzemi (üzleti) tevékenység eredménye jelentős csökkenést mutat, amelynek mértéke eléri a 40-60 %-ot. Ennek oka, hogy a közbenső eredményeket okozó gazdasági események – az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok egymás közötti gazdasági eseményeinek sajátosságai miatt - alapvetően az üzemi (üzleti) tevékenység eredményét érintik. A pénzügyi műveletek eredménye és a rendkívüli eredmény értéke változást nem mutatnak. Az adózás előtti eredmény változása az üzemi (üzleti) tevékenység változására vezethető vissza.

Az anyavállalatokkal kapcsolatban az utolsó kérdés a konszolidált éves beszámoló készítőire vonatkozott. Az anyavállalatok 61 %-ánál az anyavállalat munkatársai, 39 %-ánál külső számviteli szakemberek (könyvelő 21 %, könyvvizsgálói végzettséggel rendelkező szakember 18%) készítik a konszolidált éves beszámolót. (19. ábra)

19. ábra: A felmérésben résztvevő anyavállalatok konszolidált éves beszámolóját készítő személyek (adatok %-ban)

(Forrás: saját felmérés)

A felmérésben résztvevő anyavállalatok által adott válaszokból az is kiderül, hogy az anyavállalatok többsége a konszolidáció alapos és részletes szabályozása mellett fontosnak tartják a konszolidáció szabályait alaposan ismerő, abban kellően jártas számviteli szakemberek alkalmazását is. Az a tény, hogy a konszolidált éves beszámolók több, mint egyharmadát külső számviteli szakemberek készítik nagy valószínűséggel befolyásolja a konszolidált éves beszámolóba származó adatok hasznosítását is. Bár az anyavállalatok vezetőinek, tulajdonosainak a jelenlegi pénzügyi és gazdasági válság időszakában nem csak a konszolidált éves beszámoló elkészítését kellene fontosnak tartaniuk, hanem az elkészült beszámoló adatainak mind szélesebb körét lenne célszerű felhasználniuk üzleti döntéseik megalapozásánál és meghozatalánál.

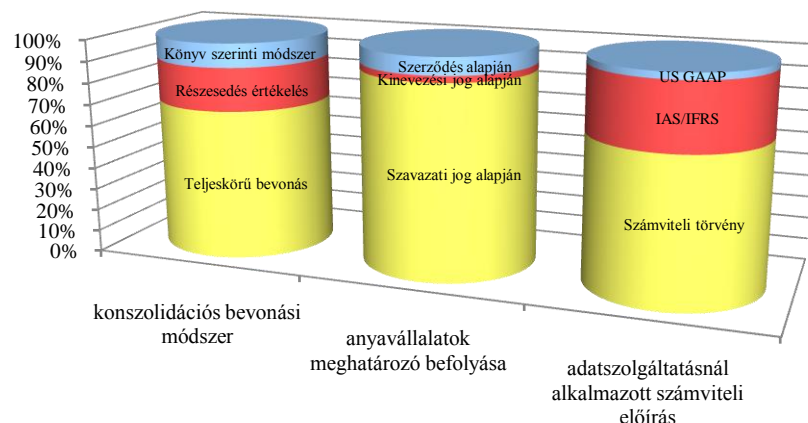
4.1.3. A felmérésben résztvevő tagvállalatok adatszolgáltatási kötelezettségének vizsgálata

A felmérésben résztvevő tagvállalatok között nem csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyeknek belföldi székhelyű anyavállalata van, hanem a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi vállalkozásai is. Ebből következően bizonyos megállapítások az anyavállalatoknál leírtakhoz képest módosulhatnak, mert nem azonos vállalkozói körre vonatkoznak.

A felmérésben résztvevő, vállalatcsoporthoz tartozó tagvállalatok konszolidációs bevonási módszer szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy ezen vállalkozások 69 %-át a teljeskörű bevonás módszerével, 20 %-át részesedés értékelés (equity) módszerrel és 11 %-át könyv szerinti módszerrel konszolidálják.

A tagvállalatok esetében az anyavállalatok meghatározó befolyása 89 %-ban szavazati jog alapján, 3 %-ban kinevezési és visszahívási jog alapján és 8 %-ban szerződés alapján jött létre. A magyarországi anyavállalatok az előző alfejezetben leírt felmérés alapján szerződés alapján nem szereztek meghatározó befolyást, így megállapítható, hogy ez a 8 % a külföldi tulajdonú anyavállalatok közül kerül ki.

A tagvállalatok 67 %-a a számviteli törvény, 30 %-a a Nemzetközi Számviteli Standardok/Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok és 3 %-a a US GAAP előírásai alapján teljesíti az anyavállalat felé konszolidációs adatszolgáltatási kötelezettségét. (20. ábra) Ez a felmérés megerősíti azt a megállapítást, hogy a nemzetközi számviteli előírások egyre inkább előtérbe kerülnek a konszolidált éves beszámoló összeállításakor.

20. ábra: A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása a konszolidációs bevonási módszer, az anyavállalat meghatározó befolyásának jogcíme és az adatszolgáltatás során alkalmazott számviteli előírás alapján (adatok %-ban)

(Forrás: saját felmérés)

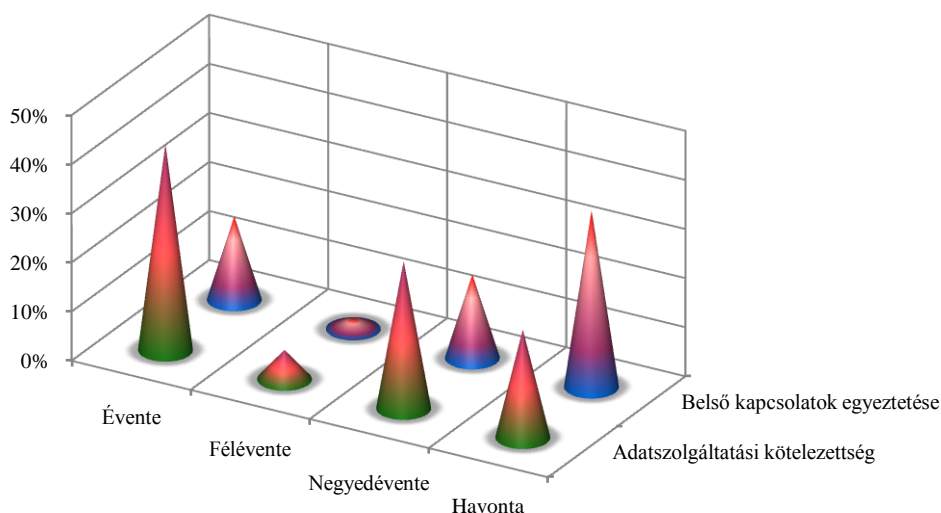
Az adatszolgáltatás keretében a tagvállalatok 83 %-a bocsátja az anyavállalat rendelkezésére az egyedi éves beszámolóját. Az anyavállalatok a tagvállalatok 53 %-ánál megkövetelik az teljeskörű adatszolgáltatást is, amely az éves beszámoló valamennyi adatára kiterjed. A tagvállalatok 47 %-ának a részesedésekre vonatkozóan is kell adatot szolgáltatniuk. 61 %-uknál az adatszolgáltatás a saját és a jegyzett tőke részletes bemutatására is kiterjed.

Az adatszolgáltatást a felmérésben résztvevő tagvállalatok 22 %-ának havonta, 30 %-ának negyedévente, 6 %-ának félévente, 42 %-ának pedig évente csak egyszer kell teljesíteniük.

A felmérés alapján megállapítható, hogy a tagvállalatok 17 %-ának anyavállalata nem alakított ki kötelező, egységes adatszolgáltató rendszert. 47 %-ának anyavállalata mindenre kiterjedő adatszolgáltató rendszert bocsátott a vállalkozások rendelkezésére. 19 %-uknál az anyavállalat csak a belső kapcsolatokat tartalmazó mérleg és eredménykimutatás sorokra és további 17 %-nál csak a belső kapcsolatokra vonatkozó adatszolgáltató rendszert dolgozott ki.

A vizsgálat alá vont tagvállalatok 58 %-ánál az anyavállalat előírja a kötelező konszolidációs számviteli politika alkalmazását az egyedi éves beszámoló összeállításánál. A tagvállalatok 36 %-ánál nincs ilyen előírás, 6 %-ánál csak a kötelező zárási időpontokat és a beszámoló fordulónapját írja elő az anyavállalat.

A tagvállalatok 28 %-ánál az anyavállalat nem írja elő az adatszolgáltatást megelőzően a belső kapcsolatok évközi egyeztetését. A vizsgált tagvállalatok 72 %-ánál meghatározott gyakorisággal kötelező elvégezni a belső kapcsolatok egyeztetését. Az egyeztetés gyakoriságát az anyavállalatok havonta (36 %), negyedévente (17 %) és évente (17 %) tartják szükségesnek. (21. ábra)

21. ábra: A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása az adatszolgáltatási rendszer és a belső kapcsolatok egyeztetése alapján (adatok %-ban)
(Forrás: saját felmérés)

Az adatszolgáltatás megfelelő teljesítésének megalapozása érdekében érdemes megvizsgálni, hogy az anyavállalatok által kidolgozott és a tagvállalatok rendelkezésére bocsátott konszolidációs ütemterv és az adatszolgáltatást megelőző belső kapcsolat egyeztetés között van-e kapcsolat. A felmérésben résztvevő tagvállalatok válaszai alapján összeállított kontingenciátábla adatai a következők.

11. táblázat: A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása a konszolidáció ütemterv és a belső kapcsolatok évközi rendszeres egyeztetése szerint (adatok db-ban) (Forrás: saját felmérés)

Megnevezés	A belső kapcsolatok egyeztetésének gyakorisága					Összesen
	Nincs	Havonta	Negyedévente	Félévente	Évente	
Konszolidációs ütemterv rendelkezésre áll	8	48	24	4	4	88
Konszolidációs ütemterv nem áll rendelkezésre	32	4	0	20	0	50
Összesen	40	52	24	24	4	144

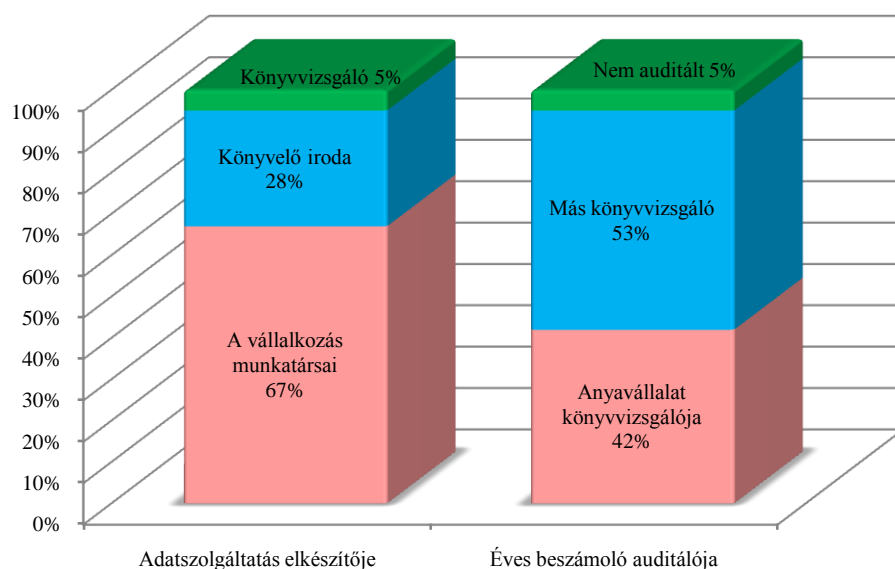
A kontingenciátábla elemzése alapján megállapítható, hogy a konszolidációs ütemterv elkészítése mellett az anyavállalatok fontosnak tartják a belső kapcsolatok rendszeres évközi egyeztetését. Az adatok statisztikai elemzése is megerősíti ezt a megállapítást. A konszolidációs ütemterv megléte és a belső kapcsolatok rendszeres évközi ellenőrzése

között van kapcsolat, a nullhipotézist el kell vetni. Így a szokásos gyakorlatban alkalmazott szignifikanciaszinteken vizsgálva az alternatív hipotézist kell elfogadni. A Cramer-féle asszociációs együttható alapján megállítható, hogy a két ismérv között közepesnél erősebb kapcsolat állapítható meg, a Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,78.

Az adatszolgáltatási rendszer megfelelő teljesítése érdekében azonban csak a tagvállalatok 47 %-ánál tartotta szükségesnek az anyavállalat az adatszolgáltatásra történő felkészítést. Az adatszolgáltatáshoz történő kedvezőtlen hozzáállást támasztja alá az is, hogy a tagvállalatok 14 %-ának voltak javaslatai az adatszolgáltatási rendszerrel kapcsolatban. Az anyavállalatok csak az esetek 60 %-ában vették figyelembe ezeket a javaslatokat.

Az adatszolgáltatást a tagvállalatok 67 %-ánál a vállalkozás munkatársai, 28 %-ánál könyvelőiroda és 5 %-ánál könyvvizsgálói végzettséggel rendelkező szakember készítette el, amely ismét megkérdőjelezi a konszolidált éves beszámoló tényleges hasznosítását.

Az egyedi éves beszámolót a felmérésben résztvevő tagvállalatok 42 %-ánál az anyavállalat könyvvizsgálója, 53 %-ánál más könyvvizsgáló auditálja. A tagvállalatok 5 %-ánál az egyedi éves beszámolót könyvvizsgáló nem ellenőrzi. (22. ábra)

22. ábra: A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása az adatszolgáltatás készítői és auditálói alapján (adatok %-ban) (Forrás: saját felmérés)

A tagvállalatok által a kérdőív kérdéseire adott válaszokból az állapítható meg, hogy e vállalkozói körnél a konszolidáció és az adatszolgáltatás szabályozottsága, annak gyakoriság kevésbé szigorúnak minősíthető. Ennek oka abban keresendő, hogy – mint azt már korábban kiemeltem – ezek között a vállalkozások között nem csak a belföldi anyavállalatok tagvállalatai szerepelnek, hanem a külföldi anyavállalatok belföldi leányvállalatai, társult vállalkozásai, egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásai is, amelyekre vonatkozóan a külföldi anyavállalat számviteli előírásai a meghatározóak mind a számviteli politika, mind az adatszolgáltatás területén.

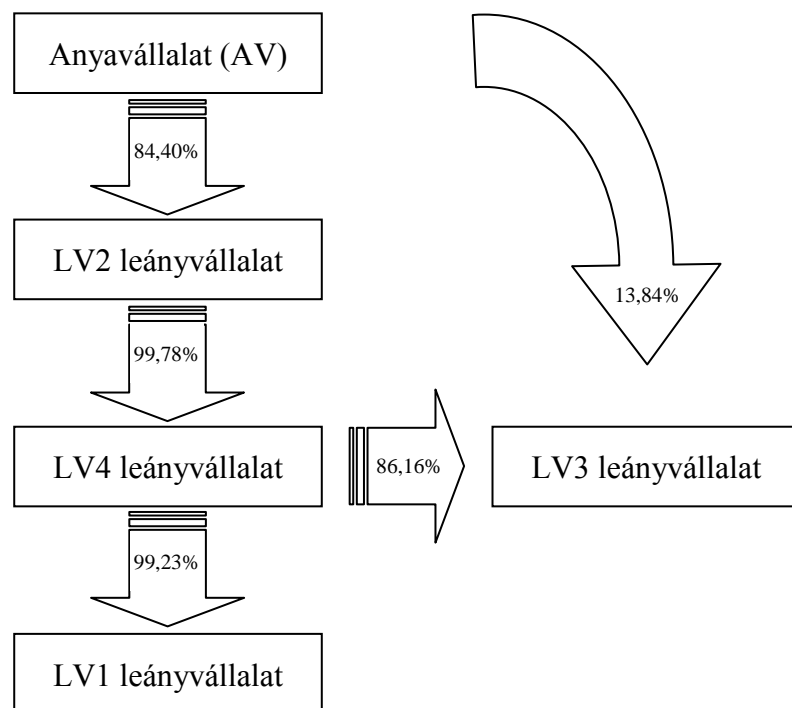
4.2. A konszolidáció hatása a vállalatcsoportok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére

Kutatásom második szakaszában arra kerestem a választ, hogy a konszolidáció és annak egyes lépései milyen hatást gyakorolnak a vállalatcsoport és a vállalatcsoport tagok kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére. A vizsgálat elvégzése érdekében modell vállalatcsoportot hoztam létre, amely összeállításánál figyelembe vettem a kérdőíves felmérés általános tapasztalatait. Ebből következően a modell magán viseli azokat a sajátosságokat, amelyekkel a Magyarországon, az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok rendelkeznek. A modell vállalkozás konszolidált mérlegének és eredménykimutatásának összeállítása során olyan kapcsolatokat fogalmaztam meg, olyan módszereket alkalmaztam és olyan tipikus gazdasági eseményeket feltételeztem, amelyeket a kérdőíves felmérés és a konszolidált éves beszámolók áttekintése alapján az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportoknál legjellemzőbbnek, leggyakrabban alkalmazottnak ítélt meg. Az ilyen módon létrehozott modell vállalatcsoport és az összeállított konszolidált mérleg és eredménykimutatás természetesen csak egy a számtalan lehetséges változat közül, de mindenképpen magán viseli az általam vizsgálat vállalatcsoportok közös vonásait.

4.2.1. A modell megfogalmazása, a konszolidáció végrehajtása

A modell vállalatcsoport anyavállalata 4 gazdasági társaságban rendelkezik közvetlen és/vagy közvetett módon számviteli szempontból tartós befektetéssel. Az anyavállalat, - amelynek tulajdonosai magyar magánszemélyek - a meghatározó befolyást szavazati jogok alapján gyakorolja a vállalatcsoport tagjai felett. Az anyavállalat a szavazati arány

alapján a befektetést élvező gazdasági társaságokat leányvállalatoknak minősítette. Az anyavállalat és leányvállalatai között többszintű egyirányú kapcsolat állapítható meg, azaz a leányvállalatoknak nincs az anyavállalatban részesedésük. A vállalatcsoport tagjai közül két vállalkozás a leányvállalati minősítés mellett egyben anyavállalatnak (mentesíthető anyavállalat) is minősül, de a konszolidáció során a végső besorolást mindig a fölérendelt anyavállalat szempontjából kell meghatározni. Így a vállalatcsoport egy anyavállalatból és 4 leányvállalatból áll. A modell vállalatcsoport kapcsolati rendszerét mutatja a 23. ábra. Az ábrán feltüntetett százalékok a konszolidáció végrehajtásához nélkülözhetetlen közvetlen tulajdoni hányadokat mutatják.

23. ábra: A modell vállalatcsoport felépítése

(Forrás: saját szerkesztés)

A modell vállalatcsoport az élelmiszergazdaságban, annak mindhárom területén folytatja tevékenységét. A vállalatcsoport által végzett tevékenységek egyik része vertikálisan egymásra épül (AV, LV3, LV4), a másik része a többi tevékenységtől független (LV1, LV2). Az anyavállalat növénytermesztéssel foglalkozik, a tevékenységet bérelt eszközökkel végzik. Az LV2 leányvállalat holdingtevékenységet végez, feladata az anyavállalat részesedésének kezelése. Az LV 4 leányvállalat növénytermesztési, élelmiszerfeldolgozási és élelmiszerkereskedelmi tevékenységet végez. Az LV3 leányvállalat növénytermesztéssel, állattenyésztéssel és élelmiszeripari

tevékenységgel foglalkozik. Az LV1 leányvállalat mezőgazdasági tevékenységet folytat.

Az anyavállalat és a leányvállalatok magyarországi székhelyű vállalkozások, könyveiket forintban vezetik, az egyedi éves beszámolójuk fordulónapja a tárgy üzleti év december 31.

Az anyavállalat a számviteli törvény előírásai alapján konszolidált éves beszámoló készítésére kötelezett. Az anyavállalat a mentesíthető anyavállalatoknak (LV2, LV4) a feltételek teljesülése miatt mentesítést adott a részkonszolidált éves beszámoló készítésének kötelezettsége alól.

A vállalatcsoport a tőzsdén nem jegyzett, a konszolidált éves beszámolót a számviteli törvény előírásai alapján készíti. Rendelkezik írásos számviteli politikával, amelynek alkalmazását kötelezővé teszi a teljeskörűen bevont vállalkozások részére. Az anyavállalat a konszolidált éves beszámoló előírásoknak megfelelő és határidőre történő elkészítése érdekében konszolidációs ütemtervet és konszolidációs adatszolgáltató rendszert alakított ki, amelynek alkalmazását kötelezően előírja a teljeskörűen bevont vállalkozások részére. A konszolidációs adatszolgáltatást évente egyszer, a belső kapcsolatok egyeztetése után kell teljesíteni.

Az anyavállalat a konszolidált mérleg „A” és a konszolidált eredménykimutatás összköltség eljárással elkészített „A” változatát választotta a konszolidált éves beszámoló mérlegének és eredménykimutatásának formájaként. A vállalatcsoportnál az üzleti év megegyezik a naptári évvel. A konszolidált éves beszámoló fordulónapja az üzleti év december 31.

Az anyavállalat a leányvállalatokat a teljeskörű bevonás módszerével konszolidálja. A teljeskörű bevonás módszere alól, illetve a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatainak elvégzése alól a leányvállalatoknak nem adott mentesítést.

Az anyavállalat és a leányvállalatok egyedi éves beszámolójának mérleg és eredménykimutatás adatait tartalmazza a 2. számú melléklet. Mivel a vállalatcsoport valamennyi tagjánál az éves beszámoló fordulónapja december 31., így közbülső éves beszámoló összeállítására egyik vállalkozásnál sem került sor.

A vállalatcsoportnál a teljeskörű konszolidáció általános előkészítése keretében könyvelési feladatok elvégzésére nem került sor, mert a kötelezően alkalmazott konszolidációs számviteli politika biztosította az értékelés és a számviteli elszámolások

egységességét. A vállalatcsoport összevont halmozott mérleg és eredménykimutatás adatai tartalmazza a 3. számú melléklet.

A teljeskörű konszolidáció első lépéseként a vállalatcsoportnál el kell végezni a leányvállalatok tőkekonzolidációját. Az anyavállalat a tárgyévben a vállalatcsoport számára új gazdasági társaságban nem szerzett részesedést. Így a tárgyévben a leányvállalatoknál követő tőkekonzolidációt kell végrehajtani. A tőkekonzolidációt – a konszolidációs számviteli politika előírása alapján – könyv szerinti érték módszer alapján fordulónapi értékviszonyok figyelembevételével kell elvégezni. A modell összeállításánál azt feltételeztem, hogy a leányvállalatok első teljeskörű bevonásának időpontja 2005. január 1. Az első bevonás során passzív tőkekonzolidációs különbözet keletkezett, rejtett tételek nem jelentkeztek. A tárgyévi követő tőkekonzolidációjának elvégzése során tulajdoni hányad növekedésekkel, részesedés érték változással, a saját tőke strukturális és végösszeget érintő változásaival számoltam. Így a tárgyévben a korábbi években nyilvántartott passzív tőkekonzolidációs különbözet tovább növekedett.

A számviteli elszámolás során a bruttó elszámolás technikáját alkalmazza az anyavállalat. Az előző évi hatások (nyitó tételek), a tárgyévi tőkekonzolidáció hatásainak elszámolását és a tárgyévi tőkekonzolidáció után a tőkekonzolidációs halmozódásoktól mentes konszern szintű mérleg és eredménykimutatást a 4. és 5. számú melléklet tartalmazza.

A modell vállalatcsoport adósságkonszolidációjának elvégzése során az anyavállalat (AV) és a leányvállalatok (LV) egymás közötti követelés-kötelezettség kapcsolatai kerültek kiszűrésre. A figyelembe vett, az élelmiszergazdaságban jellemző gazdasági események az alábbiak voltak: egymás közötti tárgyi eszköz, saját termelésű készlet, egyéb készlet értékesítés-vásárlás. Az adósságkonszolidáció számviteli elszámolása – jellegéből adódóan – a mérlegadatokat változtatta meg. A konszern szintű számviteli politika, az egységes és az egyeztetett belső kapcsolatokat tartalmazó adatszolgáltatási rendszer alkalmazása következményeként a vállalatcsoportnál adósságkonszolidációs különbözet nem keletkezett. A tárgyévi nyitó tételek, a tárgyévi adósságkonszolidáció hatásainak elszámolását és az adósságkonszolidáció utáni az adósságkonszolidációs halmozódásoktól mentes konszern szintű mérleg és eredménykimutatás adatait a 4. és 5. számú melléklet tartalmazza.

A bevételek és ráfordítások konszolidációjának elvégzése során a modell vállalatcsoport valamennyi tagjának egymás közötti ügyletei kerültek kiszűrésre. A figyelembe vett, az élelmiszergazdaságban jellemző gazdasági események az alábbiak voltak: tárgyi eszköz, saját termelésű készlet, egyéb készlet értékesítés – vásárlás, a vállalatcsoporton belül kapott – fizetett osztalék ügylet, kapott – fizetett kamatügylet, rendkívüli események. A bevételek és ráfordítások konszolidációja során elszámolt tételek csak az eredménykimutatás adataiban okoznak változást. A vállalatcsoport tagjainak egymás között ügyleteiből származó tárgyévi bevételek, ráfordítások kiszűrését és az ezt követően kialakuló mérleg és eredménykimutatás adatait a 6. és 7. számú melléklet tartalmazza.

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása során a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző LV3, LV4 leányvállalat egymás közötti értékesítései és vásárlásai kerültek kiszűrésre a számviteli előírások alapján. A jellemző gazdasági események a következők voltak: egymás közötti tárgyi eszköz, saját termelésű készlet, egyéb készlet értékesítés-vásárlás. A közbenső eredmények kiszűrése mind mérleg, mind az eredménykimutatás adataiban változást okoznak.

A teljeskörű konszolidáció végrehajtását követően – mivel részesedés értékelés (equity) módszerrel és könyv szerinti módszerrel bevont vállalkozás nem volt a vállalatcsoport tagvállalatai között – el kell végezni a konszolidáció miatti társasági adó különbözet meghatározását és elszámolását. A teljeskörű konszolidáció tárgyévi egyéb lépései között elszámolt tételek konszern eredményre gyakorolt visszaforduló hatásai miatt a vállalatcsoportnál számított társasági adó követelés keletkezett.

A vállalatcsoport tagjainak egymás között ügyleteiből származó közbenső eredmények kiszűrését és a számított társasági adó követelés hatását tartalmazó konszern szintű mérleg és eredménykimutatás adatait a 6. és 7. számú melléklet tartalmazza. Ez a mérleg és eredménykimutatás egyben a modell vállalatcsoport konszolidált éves beszámolójának mérlege és eredménykimutatása.

4.2.2. A konszolidáció hatása a vállalkozások és a vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére

A gazdaságban - mint az már a dolgozatom bevezető részében is kifejtettem - az egymással nemcsak üzleti, hanem érdekeltségi viszonyba került vállalkozások között a piaci viszonyok, kapcsolatok korlátozottá vál(hat)nak. Ebből következően az éves beszámoló nem képes a gazdasági folyamatokról, a vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről valós és megbízható információkat szolgáltatni a piac szereplőinek (hitelezőknek, üzleti partnereknek), a tulajdonosoknak, a vállalkozások vezetőinek. Ez az információhiány megszüntethető, ha az egymással érdekeltségi viszonyban álló vállalkozásokat egyetlen vállalkozásnak tekintjük és a jogi, pénzügyi és számviteli elszámolásokból eredő, az egységelv alapján technikai elszámolásoknak tekinthető halmozódásokat megszüntetjük. A halmozódásoktól mentes konszolidált éves beszámoló már megfelelő információkat szolgáltat a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

Az egyedi éves beszámolók adataiban a konszolidáció egyes lépéseinek végrehajtása miatt bekövetkezett változásokat a modell vállalatcsoport adatainak felhasználásával a gazdasági elemzés segítségével kívánom bemutatni. Az elemzés során először a modell vállalatcsoport tagjainak egyedi éves beszámolójának mérlegét és eredménykimutatását vizsgálom, majd ezt követően térek át az összevont mérleg és eredménykimutatás adataiban a konszolidáció egyes részfeladatai miatt bekövetkezett változások elemzésére. Az egyedi éves beszámoló és a konszolidáció részfeladatainak elvégzése eredményeként létrejött mérleg és eredménykimutatás adatai csak a külső mérlegelemzés (BÍRÓ et.al., 2007) végrehajtására adnak lehetőséget. A belső mérlegelemzés a vállalkozások belső információforrásainak hiányában nem hajtható végre. Az elemzés a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet átfogó vertikális és horizontális elemzésére terjed ki. Az átfogó mérlegelemzés során az eszköz- és forrásállományok összetételét megoszlási viszonzszámokkal, valamint mutatószámokkal⁸ vizsgálom. (BÍRÓ et.al., 1997; TÓTH, 1999; BUCHNER, 1999; KRESALEK et.al., 2000; JACOBS, O. H. - OESTREICHER, 2000; KÜTING – WEBER, 2004; PUCSEK et.al., 2006; BÍRÓ et.al., 2007) A jövedelmezőség átfogó elemzése keretében a jövedelmezőség képletének számításakor olyan

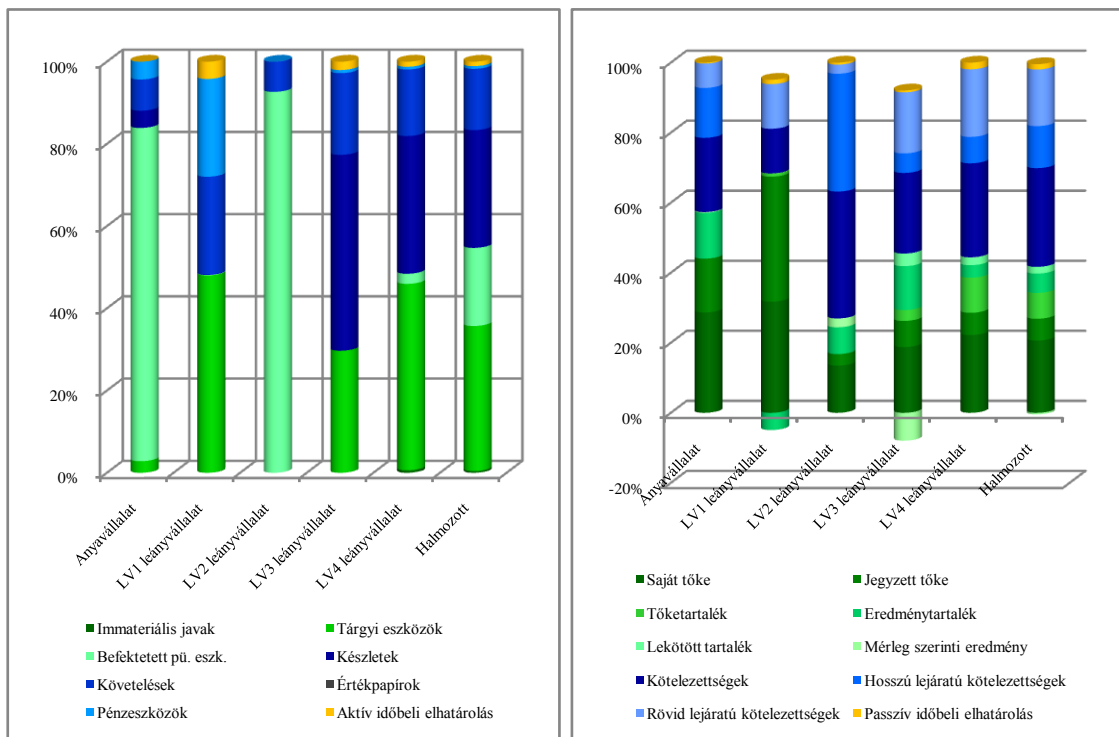
⁸ A szakirodalomban a mutatószám elnevezés helyett egyre jobban elterjed az indikátor kifejezés.

eredménykategóriákat és vetítési alapokat veszek figyelembe, amelyek segítségével bemutathatók a konszolidáció miatt bekövetkezett változások.

4.2.2.1. A vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzet átfogó elemzése az egyedi éves beszámoló és a halmazott összevont beszámoló adatai alapján

4.2.2.1.1. A vagyoni helyzet átfogó elemzése az egyedi éves beszámoló és a halmazott összevont beszámoló adatai alapján

Az eszköz- és forráscsoportok belső arányainak során a vagyonszerkezet a vállalatcsoport tagjainak összehasonlítása alapján kerül bemutatásra. A számítások alapját képező mérlegadatok a 2. számú mellékletben találhatóak.

24. ábra. A modell vállalatcsoport egyedi és összevont eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban (Forrás: saját számítások)

A modell vállalatcsoport tagjainak egyedi mérlegeit vizsgálva megállapítható, hogy az anyavállalatnál és a LV2 leányvállalatnál kiemelkedően magas a befektetett eszközök részaránya. Ennek oka a befektetett pénzügyi eszközök jelentős súlya a befektetett

eszközökön belül. Ha összevetjük ezt a megállapítást a modell vállalatcsoport ábrájával, akkor egyértelműen kiderül, hogy már az egyedi adatok vizsgálata is segít az anyavállalati státusz megállapításában. Tovább vizsgálva e két vállalkozás befektetett eszközeit, akkor megfigyelhető, hogy az anyavállalat tárgyi eszközeinek részaránya igen alacsony, az LV2 leányvállalat pedig a befektetett pénzügyi eszközökön kívül nem rendelkezik más befektetett eszközzel. Ennek oka az anyavállalat és az LV2 leányvállalat tevékenységéből ered. Az anyavállalat növénytermesztéssel foglalkozik, de a tevékenységet bérelt eszközökkel végzi. (Ezt a költségszerkezet is alátámasztja, igen magas az igénybe vett szolgáltatások értéke.) Az LV2 leányvállalatot az anyavállalat abból a célból hozta létre, hogy a részesedésekkel kapcsolatos teendőket lássa el, azaz egyfajta holdingtevékenységet folytat. Az LV1 és LV4 leányvállalatnál a befektetett eszközökön belül a tárgyi eszközök képezik a legnagyobb arányú, illetve LV3 leányvállalatnál az egyetlen eszközállományt. Az LV1 mezőgazdasági, az LV3 mezőgazdasági és élelmiszeripari, az LV4 leányvállalat mezőgazdasági, élelmiszeripari és élelmiszerkereskedelmi tevékenységet folytat, amely tevékenységek tárgyi eszköz igényesnek tekinthetők. További részletes vizsgálatok rámutatnak arra, hogy az LV3 és LV4 leányvállalatoknál magas a tényezőállatok részaránya, amelyet ezen vállalkozások állattenyésztési tevékenysége indokol.

Az előzőekből következik, hogy a forgóeszközök részaránya az LV1, LV3, és LV4 leányvállalatoknál jelentős. A készletek aránya jellemzően a vállalkozások tevékenységével van összefüggésben. Az LV2 leányvállalat nem rendelkezik készletekkel, az LV1 leányvállalatnál a készletek részaránya csekély. Az anyavállalat és az LV3, LV4 leányvállalat készletállománya jellemzően a tevékenység sajátosságait tükrözik, igen magas a saját termelésű készletek részaránya. A követelések részaránya mindegyik vállalkozásnál a többi forgóeszközökhöz képest jelentős. Az anyavállalatnál és a LV1 leányvállalatnál a követelések vállalatcsoporton kívüli piaci szereplőkkel szemben állnak fenn, így ezek a konszolidált mérlegben is meg fognak jelenni. Az LV2, LV3 és az LV4 vállalkozásnál jelentős arányú az egymással szembeni követelések összege, amelyek az adósságkonszolidáció elvégzése során kiszűrésre fognak kerülni. A vállalatcsoport tagjai forgatási célú értékpapírokkal nem rendelkeznek. A pénzeszközök aránya az összes eszközhöz képest alacsony, bár abszolút adatokat vizsgálva jelentős összegűnek tekinthető. A modell vállalatcsoportnál az eszközökön belül csekély az aktív időbeli elhatárolások aránya, bár összegében lényegesnek minősíthető.

A halmozott eszközállományt az egyedi adatokkal összehasonlítva elmondható, hogy az eszközállomány belső aránya hűen tükrözi az élelmiszergazdaságban tevékenykedő vállalkozások eszközeinek belső arányait. Magas a tárgyi eszközök és a készletek részaránya. A vállalatcsoportokra jellemző sajátosság figyelhető meg a befektetett pénzügyi eszközök részarányának nagyságában. Az összevonás miatt az egyéni sajátosságok a továbbiakban már kevésbé jelennek majd meg.

A források belső összetétele nem mutat olyan szélsőségeket, mint az eszközöké. A saját és az idegen források aránya sokkal kiegyenlítettebb. A saját tőke összetételének vizsgálata során megállapítható, hogy a vállalatcsoport tagjainál jegyzett, de még be nem fizetett tőke és értékelési tartalék nincs. Az LV4 leányvállalatnál nagy összegű tőketartalék figyelhető meg, amelynek oka a korábban kapott mezőgazdasági támogatás. A saját tőkén belül alacsony a mérleg szerinti eredmény aránya, amely hűen tükrözi az élelmiszergazdaságban jellemző tendenciát. Az egyedi vállalkozások közül az LV3 vállalkozásnál keletkezett csak veszteség, de ez a veszteség olyan mértékű volt, hogy a vállalatcsoport halmozott mérleg szerinti eredménye is veszteséggé vált. A vállalatcsoportnál, az LV2 és LV4 leányvállalatoknál, valamint a vállalatcsoport egészénél a saját tőke részaránya alacsonyabb, mint a befektetett eszközök részaránya, ami ellentmond annak a szabálynak, hogy tartós eszközöket tartós forrásokkal kell fedezni, finanszírozni. Így ezt a területet célszerű részletesebb vizsgálat alá vonni.

A modell vállalatcsoport tagjai céltartalékokat nem képeztek és hátrasorolt kötelezettséggel sem rendelkeznek. Az anyavállalatnál és LV2 leányvállalatnál magas a hosszú lejáratú kötelezettségek részaránya, amely kölcsön és egyéb hosszú lejáratú kötelezettség miatt keletkezett. A rövid lejáratú kötelezettségek részaránya meghatározó a vállalatcsoportnál. Az egyedi vállalkozásoknál eltérő nagyságú, de jellemzően magas – kivéve az LV2 leányvállalatnál - az egymás közötti ügyletek miatti keletkezett kapcsolt vállalkozásokkal szembeni rövid lejáratú kötelezettség részaránya.

A modell vállalatcsoportnál a forrásokon belül nem meghatározó a passzív időbeli elhatárolások aránya, bár összegében lényegesnek tekinthető.

A halmozott vállalatcsoport szintű forrásállomány összetétele kiegyensúlyozottabb, mint az egyedi beszámolók forrásösszetétele. A saját tőkén belül az LV1 leányvállalat negatív eredménytartaléka jelentősen csökkenti a vállalatcsoport szintű

eredménytartalék arányát, illetve az LV3 leányvállalat negatív mérleg szerinti eredménye megváltoztatja a vállalatcsoportnál a mérleg szerinti eredmény előjelét.

A vagyoni helyzet átfogó elemzése végrehajtható mutatószámok segítségével is. A számítások alapját képező mérlegadatok a 2. és 3. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

12. táblázat: A modell vállalatcsoport egyedi és összevont vagyoni helyzetének elemzési mutatói (forrás: saját számítások)

Megnevezés	Anyaváll.	LV1	LV2	LV3	LV4	Halmazott
Tőkeerősség	57,17%	69,41%	26,80%	44,35%	43,57%	40,99%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _A	0,69%	0,14%	18,73%	-42,34%	0,50%	-2,15%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _B	1,30%	0,12%	76,40%	-106,37%	1,74%	-7,12%
Saját tőke - jegyzett tőke arány	186,49%	88,87%	407,83%	251,21%	348,80%	331,29%
Tőke önfinanszírozás	39,78%	0,14%	18,73%	-42,34%	4,62%	1,77%
Kötelezettségek aránya	42,34%	27,89%	72,07%	54,37%	52,69%	56,02%
Kötelezettségek az idegen tőke összetétele, lejáratára szerint	67,10%	0,00%	92,81%	24,25%	28,12%	42,57%
Befektetett eszközök fedezete _A	68,15%	144,25%	28,92%	149,32%	89,99%	74,93%
Befektetett eszközök fedezete _B	102,01%	144,25%	101,11%	193,72%	120,59%	118,52%
Tőkeellátottsági mutató	64,91%	144,07%	28,92%	57,33%	53,18%	49,17%
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	1,350	2,489	0,372	0,816	0,827	0,732
Tőkemultiplikátor	1,749	1,441	3,732	2,255	2,295	2,440
Befektetett eszközök aránya	83,89%	48,12%	92,66%	29,70%	48,42%	54,71%
Forgóeszközök aránya	16,11%	47,68%	7,34%	68,27%	50,35%	44,21%

A mérleg eszközoldalának adatai alapján az elemzés végrehajtható eszközszerkezeti mutatók vizsgálatával is. Ez alapvetően megegyezik az eszközök megoszlási viszonyszámok alapján végrehajtott elemzésével, így ennek elemzésére itt már újból nem térek ki.

A vállalatcsoport tagjainak forrásszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a tőkeellátottság mutatója az LV2 leányvállalatot kivéve megfelelő egyedi és halmazott vállalatcsoport szinten is. Az LV2 leányvállalatnál a kritikus 30 %-os érték alatt marad. Ennek oka az LV2 leányvállalatnál kimutatott jelentős összegű egyéb hosszú lejáratú kötelezettség összege. Ebből következően a kötelezettségek aránymutatója is az LV2 leányvállalatnál haladja meg – a fenti okok miatt – a kritikusnak tekinthető 70 %-os értéket.

A tőkearányos mérleg szerinti eredmény mutatója alapján elmondható, hogy az LV2 leányvállalatnál kiemelkedően magas a saját tőke növekedésének mértéke mind az

eredeti jegyzett tőkéhez, mind a saját tőkéhez képest. Ez az LV2 leányvállalat tevékenységével van összhangban, oka a részesedések után kapott jelentős összegű osztalékban keresendő. Az LV3 leányvállalatnál nem biztosított a saját tőke növekedése egyik mutatószám alapján sem. Tehát a részletesebb vizsgálat is bebizonyította a belső arányok alapján már megállapított kedvezőtlen hatást, amely a jelentős negatív mérleg szerinti eredmény miatt alakult ki. A többi vállalatcsoport tagnál minimális mértékű saját tőke növekedésről beszélhetünk. A vállalatcsoportnál összességében a saját tőke csökkenését lehet megállapítani. Ennek oka az LV3 leányvállalat jelentős mérleg szerinti vesztesége, amelyet csak mérsékelni tudott az LV2 leányvállalat mérleg szerinti nyeresége. Az LV3 leányvállalatnál a tőke önfinanszírozása sem megoldott.

A vállalatcsoportnál a saját tőke/jegyzett tőke arány alapján megállapítható, hogy a LV1 leányvállalatnál - bár erre a tőkearányos mérleg szerinti eredmény mutató még nem hívta fel a figyelmet - nem biztosított a saját tőke növekménye. Ennek oka a korábbi évek mérleg szerinti veszteségből keletkezett negatív eredménytartalék. Ennek hatását mérsékelte a tárgyévi – minimális összegű – mérleg szerinti eredmény, de ellensúlyozni nem tudta. Az LV1 leányvállalatnál a saját tőke a jegyzett tőke alá csökkent, a tulajdonosoknak javasolható a tőkeemelés végrehajtása. A vállalatcsoport többi tagjánál és a vállalatcsoport egészénél megfelelő a mutató értéke, a saját tőke növekedése biztosított. Ennek ellenére figyelni kell a LV3 leányvállalat jövőbeni mérleg szerinti eredményének alakulására is.

A vállalatcsoporton belül az idegen tőke saját tőkével való fedezettsége a LV2, LV3, LV4 leányvállalatnál és ebből következően a vállalatcsoportnál is kedvezőtlen, a mutató értéke a kívánatosnak tekintett 1 alatt marad. E mutató alapján a legkedvezőtlenebb a helyzet az LV2 leányvállalatnál.

A fenti mutató értékét azonban célszerű az idegen tőke összetételével is összevetni. Ez alapján megállapítható, hogy az LV2 leányvállalatnál a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya jelentős. Ez mindenképpen kedvezőnek mondható, mert a hosszú lejáratú kötelezettségek külső tényezőkre kevésbé érzékenyek és a vállalkozói döntések sem annyira korlátozottak, mint magas rövid lejáratú kötelezettség részarány esetén. Az LV3 és LV4 leányvállalatnál, ebből adódóan az anyavállalatnál is – bár a kötelezettségek saját tőkével való fedezettsége kedvezőbb – a sokkal érzékenyebb, a vezetői döntéseket jobban befolyásoló rövid lejáratú kötelezettségek részaránya a meghatározó.

Az eddig bemutatott vertikális mutatószámok mellett a vagyon szerkezetének minősítésére alkalmas horizontális mutatókat - a befektetett eszközök fedezete mutatóit

- is javasolt vizsgálni, hiszen a tartós eszközök tartós forrásokkal történő fedezésének problémájára már a megoszlási viszonyszámok is felhívták a figyelmet és rávilágítottak arra, hogy ez a terület részletesebb elemzést igényel a vállalatcsoportnál. A befektetett eszközök fedezete_A mutató alapján a vállalatcsoporton belül csak a LV1 és LV3 leányvállalat felel meg ennek a szabálynak. A mutató számítása során azonban további finomításokat célszerű végrehajtani. Az első probléma, hogy a befektetett eszközök fedezetére nem csak a saját tőke, hanem a hosszú lejáratú és a hátrasorolt kötelezettségek is alkalmazhatók. Ezek a kötelezettségek hosszabb távon (1 évnél, illetve 5 évnél hosszabb ideig) vesznek részt a vállalkozások finanszírozásában. Ezt figyelembe véve a befektetett eszközök fedezete_B alapján a vállalatcsoport minden tagjánál biztosított a befektetett eszközök finanszírozása.

A vállalatcsoport halmozott összevont mérlege alapján összefoglalóan megállapítható, hogy a vállalatcsoport vagyoni helyzete a jelenlegi adatok alapján megfelelő. Az egyedi vállalkozások vagyoni helyzete elfogadhatónak minősíthető. A jövőbeni problémákra hívja fel azonban a figyelmet az a tény, hogy a saját tőke növekedésének mértéke nem megfelelő. Ennek alapvető oka az LV3 leányvállalat jelentős összegű mérleg szerinti vesztesége, ami sajnós a vállalkozás állattenyésztési tevékenységéből ered. Az LV3 leányvállalatnál a vállalatcsoport tulajdonosainak a jövőbeni veszteség elkerülése érdekében olyan döntéseket kell hozniuk, amelyekkel a költségek csökkentése, új értékesítési piacok szerzésére, stb. megvalósítható. Intézkedések hiányában a vállalatcsoport saját tőkéjének elvesztése prognosztizálható.

4.2.2.1.2. A pénzügyi helyzet átfogó elemzése az egyedi éves beszámoló és a halmozott összevont beszámoló adatai alapján

A pénzügyi helyzet elemzésére alkalmas mutatók vonatkozhatnak hosszú és rövid távra. A hosszú távra vonatkozó mutatók az adósságszolgálatra, a rövid távú mutatók a likviditásra vonatkozó mutatók nagyságát, azok változását értékelik. (BÍRÓ et.al, 2007) A pénzügyi helyzet átfogó elemzéséhez szükséges mérlegadatokat a 2. és 3. számú mellékletben, a mutatószámok képleteit a 9. számú mellékletben találhatók.

13. táblázat: A modell vállalatcsoport egyedi és összevont pénzügyi helyzetének elemzési mutatói (Forrás: saját számítások)

Megnevezés	Anyaváll.	LV1	LV2	LV3	LV4	Halmazott
Adósságállomány aránya	33,20%	0,00%	71,40%	22,92%	25,38%	36,78%
Saját tőke aránya	66,80%	100,00%	28,60%	77,08%	74,62%	63,22%
Adósságállomány fedezettsége	201,24%	0,00%	40,06%	336,26%	294,08%	171,86%
Eladósodottság foka	42,34%	27,89%	72,07%	54,37%	52,69%	56,02%
Likviditási ráta	1,16	1,71	1,42	1,66	1,33	1,37
Likviditási gyorsráta	0,86	1,71	1,42	0,50	0,44	0,48
Készpénzlikviditási mutató	0,31	0,85	0,00	0,02	0,02	0,02
Likviditási mutató I.	0,86	1,71	1,42	0,50	0,44	0,48
Likviditási mutató II.	1,16	1,71	1,42	1,66	1,33	1,37
Pénzjövedelem mutató	8 504	1 984	171 136	-311 324	899 818	770 118
Szabad pénzeszközök aránya	26,84%	49,87%	0,25%	1,11%	1,32%	1,48%

A vállalatcsoportnál az adósságállomány arányát vizsgálva megállapítható, annak mértéke a vállalatcsoport tagjainál - az LV2 leányvállalatot kivéve – külön-külön és összevontan is megfelelő. Az LV2 leányvállalatnál ez a kiemelkedően magas értékű, arányú adósságállomány már a vagyoni helyzet vizsgálatánál megállapításra került. Oka az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek magas részaránya. Ebből következően az LV2 leányvállalatnál a saját tőke aránya is kedvezőtlen. A vállalatcsoport tagjainál a saját tőke aránya mutató értéke is kedvezőnek tekinthető.

Az adósságállománnyal kapcsolatban célszerű vizsgálni az adósságállomány fedezettségét. Az előzőekkel összhangban megállapítható, hogy kedvezőtlen hatás csak az LV2 leányvállalatnál figyelhető meg, a vállalatcsoport tagjainál és a vállalatcsoport egészénél az adósságállomány fedezettsége biztosított. További részletes vizsgálat esetén ellenőrizni kellene, hogy az adósságszolgálat fedezetét a vállalkozások a tárgyévet követő évben tudják-e biztosítani. Az LV3 leányvállalatnál az adósságszolgálati fedezet mutató számlálója a jelentős tárgyévi mérleg szerinti veszteség és az ehhez képest csekély összegű tárgyévi értékcsökkenési leírás miatt negatív, így már ez alapján is megállapítható, hogy a következő évben az adósságszolgálat fedezettségével problémák lesznek.

Az eladósodottság foka mutató is alkalmazható a vállalatcsoport pénzügyi helyzetének megítélésére. Ez azonban megegyezik a kötelezettségek részarányával, amelynek értékelésére már a belső összetétel vizsgálatánál és a vagyoni helyzet elemzésénél sor került.

A vállalatcsoport likviditási helyzetének értékelése a likvid eszközök és rövid lejáratú kötelezettségek összehasonlítását jelenti. A likviditási mutatók közül a legtágabban értelmezett mutató a likviditási ráta⁹ azt mutatja, hogy a vállalatcsoport tagjainál a likviditási helyzet külön-külön és összevontan is megfelelő. A likviditás részletesebb vizsgálatnál célszerű a likvid eszközök körét szűkíteni a készletekkel. A likviditási gyorsráta vizsgálat már azt mutatja, hogy a likviditási helyzet csak az LV1 és LV2 leányvállalatoknál kedvező, hiszen e két vállalkozásnál a követelések és a pénzeszközök részaránya a meghatározó a forgóeszközökön belül. Az anyavállalatnál a követelések és a pénzeszközök részaránya megfelelő, de ehhez képest igen magas a rövid lejáratú kötelezettségek részaránya. Így az anyavállalatnál nem tekinthető megfelelőnek a likviditási helyzet. Az LV3 és LV4 leányvállalatnál a likviditási gyorsráta alacsony értékét a forgóeszközök likviditási szempontból kedvezőtlen belső aránya okozza, hiszen magas a készletek aránya a forgóeszközökön belül, amely e vállalkozások által folytatott tevékenységek sajátosságaiból ered. A likviditási mutató I. és II. értéke megegyezik a likviditási gyorsráta és a likviditási ráta értékével, mert a vállalatcsoport tagjai nem rendelkeznek forgatási célú értékpapírokkal. A készpénz likviditási mutató az anyavállalatot és a LV1 leányvállalatot kivéve alacsony értéket mutat, amellyel azonos tendenciát mutat a szabad pénzeszközök aránya mutató is. A likviditási helyzet javulását lehet várni az összevonást követően, hiszen a rövid lejáratú kötelezettségek között magas – a konszolidáció során kiszűrésre kerülő – egymással szembeni rövid lejáratú kötelezettségek aránya.

A pénzjövödelem értéke a negatív mérleg szerinti eredmény miatt az LV3 leányvállalatnál kedvezőtlen.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a vállalatcsoport pénzügyi helyzete megfelelő. Az adósságállomány fedezete biztosítható. A likviditási helyzet kedvező, bár figyelmet kell fordítani a likviditási szempontból kedvezőbb forgóeszközök részarányának növelésére.

4.2.2.1.3. A jövedelmezőség átfogó elemzése az egyedi éves beszámoló és a halmozott összevont beszámoló adatai alapján

A jövedelmezőség átfogó elemzése során a modell vállalatcsoport tagok és a vállalatcsoport mérleg és eredménykimutatás adatai alapján olyan jövedelmezőségi

⁹ Likviditási ráta = forgóeszközök/rövid lejáratú kötelezettségek

mutatók kerülnek alkalmazásra, amelyekkel a konszolidáció hatása teljes mértékben bemutathatók.

A jövedelmezőség átfogó elemzéséhez szükséges mérlegadatok a 2. és 3. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

14. táblázat: A modell vállalatcsoport egyedi és összevont jövedelmezőségének elemzési mutatói (forrás: saját számítások)

Megnevezés	Anyavállalat	LV1	LV2	LV3	LV4	Halmazott
Árbevétel arányos üzemi eredmény	49,42%	-0,18%	0,00%	-22,54%	6,27%	3,09%
Árbevétel arányos szokásos vállalkozási eredmény	44,62%	0,09%	62,91%	-22,78%	2,44%	0,99%
Árbevétel arányos adózás előtti eredmény	44,62%	0,09%	64,90%	-22,75%	2,56%	1,20%
Árbevétel arányos adózott eredmény	36,32%	0,08%	64,90%	-22,75%	2,56%	1,09%
Árbevétel arányos mérleg szerinti	0,63%	0,08%	64,90%	-22,75%	0,28%	-1,32%
Tőkearányos üzemi eredmény	54,12%	-0,30%	-1,79%	-40,87%	11,22%	4,87%
Tőkearányos üzemi eredmény tényezőkre bontva	0,541	-0,003	0,000	-0,409	0,112	0,049
Üzemi tevékenység eredményessége	0,544	-0,002	0,000	-0,246	0,075	0,037
Saját tőke megtérülése 1 év alatt	0,994	1,355	0,000	1,660	1,489	1,328
Tőkearányos szokásos vállalkozási eredmény	48,88%	0,15%	17,18%	-42,39%	4,40%	1,61%
Tőkearányos adózás előtti eredmény	48,88%	0,15%	18,73%	-42,34%	4,62%	1,95%
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	39,78%	0,14%	18,73%	-42,34%	4,62%	1,77%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	0,69%	0,14%	18,73%	-42,34%	0,50%	-2,15%
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	54,15%	0,15%	27,07%	-36,07%	12,25%	9,45%
Jegyzett tőke arányos adózott eredmény	74,18%	0,12%	76,40%	-106,37%	16,10%	5,85%
Eszközarányos jövedelmezőség	27,94%	0,10%	5,02%	-18,78%	2,01%	0,80%
Bérearányos jövedelmezőség	0,00%	-0,70%	0,00%	-224,69%	46,94%	24,21%
Bérearányos jövedelmezőség	0,00%	0,34%	0,00%	-232,79%	19,31%	9,71%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	0,00%	-0,41%	-188,60%	-136,83%	28,78%	14,78%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	0,00%	0,20%	1973,89%	-141,77%	11,84%	5,93%
Immateriális javak és tárgyi eszközök jövedelmezősége	1090,71%	-0,44%	0,00%	-61,03%	10,64%	5,59%
Tárgyi eszközök jövedelmezősége	1090,71%	-0,44%	0,00%	-61,03%	10,78%	5,66%
Immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek jövedelmezősége	440,13%	-0,44%	0,00%	-23,43%	6,15%	3,10%
Készletek jövedelmezősége	737,89%	-350,00%	0,00%	-38,04%	14,59%	6,97%
Befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége	31,72%	0,21%	5,42%	-24,28%	2,46%	0,96%
ROA (Return on Net Assets)	27,94%	0,10%	5,02%	-18,78%	2,01%	0,80%
ROI (Return on Net Investment)	22,74%	0,10%	5,02%	-18,78%	2,01%	0,72%
ROI (Return on Net Investment) tényezőkre bontva	0,227	0,001	0	-0,188	0,020	0,007
ROI tényezői	0,400	0,001	0	-0,255	0,031	0,013
ROI tényezői	0,568	0,941	0	0,736	0,649	0,544
Befektetések jövedelmezősége	0,02%	10,00%	7,90%	0,00%	0,23%	7,18%

Az árbevétel, bevétel arányos jövedelmezőségi mutatókat vizsgálva megállapítható, hogy az anyavállalatnál a jövedelmezőség megfelelő, bár a figyelembe vett eredménykategóriák bővülésével romló jövedelmezőség állapítható meg. Ennek oka a pénzügyi műveletek veszteségében, a fizetett társasági adóban és a tulajdonosoknak fizetett jelentős összegű osztalékban keresendő. Az LV1 leányvállalatnál a jövedelmezőségi helyzet kedvezőtlennek ítélni lehet, bár minimális jövedelmezőség javulás figyelhető meg. A fizetett társasági adó összege minimális. Az LV2 leányvállalatnál az árbevétel arányos üzemi eredmény nem értelmezhető, mert a vállalkozás árbevételét, egyéb bevételét nem mutat ki. A jövedelmezőségi helyzet kedvező, mértéke megfelelő, amely a pénzügyi műveletek nyereségére és a rendkívüli nyereségre vezethető vissza. Az LV3 leányvállalat jövedelmezőségi helyzete egyértelműen minden árbevétel, bevétel arányos jövedelmezőségi mutató alapján kedvezőtlen. Ennek oka – amelyre már a vagyoni, pénzügyi helyzet vizsgálata is felhívta a figyelmet – a vállalkozás jelentős összegű vesztesége, amely minden eredménykategóriánál megfigyelhető. Az LV2 és LV3 leányvállalat társasági adó és osztalékot nem fizetett. Az LV4 leányvállalatnál a mutatók értéke alacsony és a figyelembe vett eredménykategóriák bővülésével értékük egyre csökken, amely kedvezőtlennek minősíthető. Ennek oka a jelentős pénzügyi veszteség és a tulajdonosoknak fizetett osztalék.

A vállalatcsoport egészének árbevétel, bevétel arányos jövedelmezősége alacsony, amely a pénzügyi műveletek vesztesége miatt jelentősen csökken. Ezt kisebb mértékben ellensúlyozza a rendkívüli nyereség. A további csökkenést a fizetett társasági adó és a fizetett osztalék okozza. A vállalatcsoport eredményfelosztásánál megfigyelhető a konszolidáció egyik sajátos vonása, amely egy önálló vállalkozásnál már sérti a számviteli törvény előírásait, hiszen osztalékfizetés miatt nem válhat a mérleg szerinti eredmény negatívvá. A vállalatcsoport adatainak összevonásánál még nincs szó tényleges eredményfelosztásról, ezt a helyzetet csak az összevonás okozta.

A tőkearányos jövedelmezőségi mutatókat vizsgálva, a vállalatcsoport tagjainál és a halmazott adatok alapján is hasonló tendenciák figyelhetők meg, mint az árbevétel, bevétel arányos jövedelmezőségi mutatóknál. Ha a mutatók közül a tőkearányos üzemi eredményt tényezőkre bontjuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a vállalatcsoportnál alapvetően az üzemi eredmény jövedelmezősége okozza problémát. A saját tőke 1 éven belüli megtérülése megfelelő. A tőkearányos korrigált adózott eredmény mutató

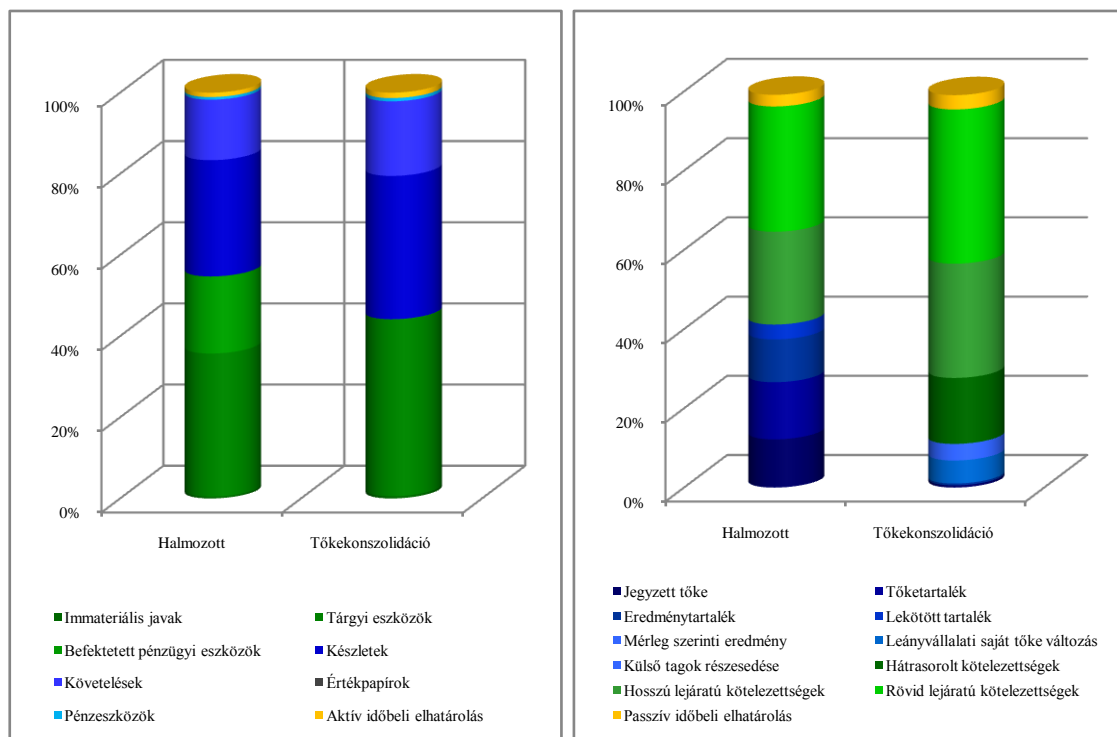
kismértékű növekedést mutat a vállalatcsoport tagjainál és a csoport egészénél is. Ennek oka a mutató számlálójának fizetett kamatokkal történő korrigálása. A fizetett kamatok egy része csoporton belül keletkezett, így a konszolidációs kiszűrés miatt a konszolidációt követően is kedvező hatást fog gyakorolni a jövedelmezőségi helyzetre.

Az élőmunka-arányos jövedelmezőségi mutatókat vizsgálva megállapítható, hogy az anyavállalatnál ezek a mutatók nem értelmezhetők. Ennek oka, hogy az anyavállalatnál személyi jellegű ráfordítás nem került kimutatásra. Az LV1 leányvállalatnál a mutatók értéke alacsony, bár a kismértékű eredménynövekedés miatt minimális javulást mutatnak. Az LV2 leányvállalatnál csak az élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőségi mutató számítható, mert a vállalkozásnál bérköltség nem került elszámolásra. A mutató értéke kedvező tendenciát mutat, amelynek oka az LV2 leányvállalat jelentős összegű pénzügyi nyeresége. Az LV3 leányvállalatnál a jövedelmezőség ezen mutatók alapján is egyértelműen kedvezőtlennek tekinthető, ennek oka a vállalkozás jelentős vesztesége. Az LV4 leányvállalat jövedelmezősége kedvezőnek minősíthető. A vállalatcsoportnál az összevonást követően kialakult jövedelmezőség alacsony mértékűnek tekinthető, amely a figyelembe vett eredménykategóriák bővülésével tovább romlott.

Az eszközarányos jövedelmezőségi mutatók az anyavállalatnál kedvezőnek minősíthetők, amelyek azonban a pénzügyi műveletek vesztesége miatt csökkenést mutatnak. Az LV1 leányvállalatnál a mutatók kedvezőtlenül alakultak, bár minimális javulás megfigyelhető a pénzügyi műveletek minimális nyeresége miatt. Az LV2 leányvállalat immateriális javakkal, tárgyi eszközökkel és készletekkel nem rendelkezik, ezért ezen vetítési alapok esetén a mutatók nem értelmezhetők. A számítható jövedelmezőségi mutatók alacsony értéket mutatnak. Az LV3 leányvállalat jövedelmezőségi helyzete az eszközarányos mutatók esetén is kedvezőtlen. Ennek oka a LV3 leányvállalat veszteséges tevékenysége. Az LV4 leányvállalatnál is minimális az eszközök jövedelemtermelő képessége, amely a tevékenység sajátosságaival magyarázható. Mindezek hatására a vállalatcsoport eszközeinek jövedelmezősége is hasonló jellemzőkkel rendelkezik.

4.2.2.2. A tőkekonzolidáció hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére

A teljeskörű bevonás tőkekonzolidációs részfeladatának végrehajtása során a kiszűrések a vállalatcsoport befektetett pénzügyi eszközeiben, saját tőkéjében és a hátrasorolt kötelezettségekben okoznak változást. Az eredménykimutatásban az adózott eredmény és - ebből következően - a mérleg szerinti eredmény is csak a külső tulajdonosokat megillető tárgyévi mérleg szerinti eredmény elszámolása miatt módosul. Az előző évi tőkekonzolidációs hatások (nyitó tételek) és a tárgyévi tőkekonzolidáció hatásainak elszámolását, valamint a tőkekonzolidációs halmozódásoktól mentes konszern szintű mérleget és eredménykimutatást a 4. és 5. számú melléklet tartalmazza. A tőkekonzolidáció miatt a vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak összetételében jelentős változások következtek be. Az erre vonatkozó adatokat a 8. számú melléklet tartalmazza.

25. ábra. A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban (Forrás: saját számítások)

A modell vállalatcsoport eszközszerkezetében lényeges változás figyelhető meg a tőkekonzolidáció végrehajtását követően. A befektetett eszközök részaránya 10,56 százalékponttal csökkent, ennek következtében a forgóeszközök és az aktív időbeli

elhatárolások súlya megnőtt az eszközökön belül, bár összegük változatlan. Ez a változás azonban nem tekinthető kedvezőtlennek, hiszen a befektetett eszközök csökkenését a belső halmozódást okozó - az egységelv alapján nem valós vagyonnak tekinthető - kapcsolt vállalkozásokban lévő közvetlen és közvetett tartós részesedések kiszűrése okozta. A részesedések kiszűrése miatt az eszközállomány 18,81 százalékkal, a befektetett eszközök értéke 34,56 százalékkal csökkent. A befektetett pénzügyi eszközök között a kiszűrést követően már csak az egyéb tartósan adott kölcsönök összege került kimutatásra.

Hasonlóan lényeges változás következett be a modell vállalatcsoport forrásszerkezetében is. A saját tőke részaránya 30,72 százalékponttal csökkent és megnőtt a kötelezettségek és a passzív időbeli elhatárolások részaránya. A saját tőke hagyományos értelemben vett sorain – kivéve a mérleg szerinti eredményt – az anyavállalat tőkeszerkezete jelenik meg, hiszen a leányvállalatok saját tőkéje, illetve annak változása a tőkekonzolidáció során kiszűrésre, átcsoportosításra került. A mérleg szerinti eredmény sorból a külső tulajdonosokat megillető tárgyévi mérleg szerinti eredmény elkülönítésre került. Ennek oka, hogy a külső tulajdonosokat megillető eredményt a konszolidáció során úgy kell tekinteni, mintha az osztalékként megilletné a külső tulajdonosokat. A mérleg szerinti eredményből az anyavállalatot megillető összeget a tárgyévet követő évben kell átvezetni a felhalmozott tőkébe. Ez a tőkesor a konszolidációban nem az eredménytartalék sor lesz, hanem az átvezetést a leányvállalati saját tőke-változás sorba kell végrehajtani. Ebből következően a saját tőke belső összetétele is megváltozott, új tőkesorok jelentek meg, amelyek a tőkekonzolidáció végrehajtása miatt váltak szükségessé. A saját tőke a tőkekonzolidáció hatásaként összességében 79,69 százalékkal csökkent. Mint azt már korábban megállapításra került a kötelezettségek részaránya jelentősen megnőtt, a kötelezettségek értéke 24,74 százalékkal növekedett. Ennek oka a vállalatcsoportnál a tőkekonzolidáció végrehajtása következtében elszámolt passzív tőkekonzolidációs különbözet, amely a hátrasorolt kötelezettségek között került kimutatásra. E változástól eltekintve a kötelezettségek és a passzív időbeli elhatárolások összege nem változott, bár részarányuk növekedést mutat.

A tőkekonzolidáció végrehajtása miatti változások vagyoni helyzetre gyakorolt hatásai vizsgálhatók mutatószámok segítségével is. A számítások alapját képező adatok a 4. és 5. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatók.

15. táblázat: A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói

(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Halmazott	Tőkekonszolidáció után
Tőkeerősség	40,99%	10,27%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _A	-2,15%	-9,37%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _B	-7,12%	-170,62%
Saját tőke - jegyzett tőke arány	331,29%	1820,21%
Tőke önfinanszírozás	1,77%	8,69%
Kötelezettségek aránya	56,02%	86,05%
Kötelezettségek az idegen tőke összetétele, lejárat szerint	42,57%	34,18%
Befektetett eszközök fedezete _A	74,93%	23,26%
Befektetett eszközök fedezete _B	118,52%	128,30%
Tőkeellátottsági mutató	49,17%	12,92%
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	0,732	0,119
Tőkemultiplikátor	2,440	9,741
Leányvállalati saját tőke változás	-	1047,67%
Tőkekonszolidációs különbözet aránya	-	165,25%
Befektetett eszközök aránya	54,71%	44,15%
Forgóeszközök aránya	44,21%	54,51%

A vállalatcsoport eszközszerkezetének vizsgálata megegyezik a megoszlási viszonyszámokkal már végrehajtott elemzéssel, így ennek bemutatására itt már nem térek ki.

A vállalatcsoport forrásszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a tőkeerősség 40,99 százalékról 10,27 százalékra csökkent. Azaz tőkeellátottság mutatója – mint az már a belső arányok vizsgálatánál is megfigyelhető volt - 30,72 százalékpontos csökkenést mutat, amely jelentősnek tekinthető. Ennek hatásaként a tőkeellátottság a kritikusnak minősített 30 %-os érték alatt marad. E kedvezőtlen változás oka a belső halmozódás okozó leányvállalati saját tőke összegének kiszűrése. Az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok egyik jellemző sajátossága, hogy a tulajdonosok viszonylag kis tőkével, több milliárdos vagyont képesek befolyásolni. A saját tőke csökkenése és a passzív tőkekonszolidációs különbözet elszámolása miatt a kötelezettségek aránymutatója is meghaladja a kritikusnak tekinthető 70 %-os értéket.

A tőkearányos mérleg szerinti eredmény mutatója alapján elmondható, hogy a vállalatcsoportnál jelentős a saját tőke csökkenése az eredeti jegyzett tőkéhez, mind a saját tőkéhez képest. Ez a tőkekonszolidáció végrehajtásával van összhangban, oka belső halmozódást okozó leányvállalati tőkeelemek kiszűrése. Tehát a részletesebb vizsgálat is bebizonyította a belső arányok alapján már megállapított kedvezőtlen hatást.

A vállalatcsoportnál a saját tőke/jegyzett tőke arány, valamint a tőke önfinanszírozásának jelentős javulása figyelhető meg.

A konszernnél az idegen tőke saját tőkével való fedezettsége is kedvezőtlen, a mutató értéke a kívánatosnak tekintett 1 alatt marad. Ez a saját tőke jelentős csökkenésével és a passzív tőkekonzolidációs különbözet elszámolásával magyarázható.

A fenti mutató értékét azonban célszerű az idegen tőke összetételével is összevetni. Ez alapján megállapítható, hogy a hátrasorolt és a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya jelentős. Ez mindenképpen kedvezőbbnek mondható, mert a hosszú lejáratú kötelezettségek külső tényezőkre kevésbé érzékenyek és a vállalkozói döntések sem annyira korlátozottak, mint magas rövid lejáratú kötelezettség részarány esetén.

A tartós eszközök tartós forrásokkal történő fedezésének problémájára már a megoszlási viszonyszámok is felhívták a figyelmet és rávilágítottak arra, hogy ez a terület részletesebb elemzést igényel a vállalatcsoportnál. A befektetett eszközök fedezete_A mutató alapján a vállalatcsoport nem felel meg ennek a szabálynak. A mutató számítása során azonban további finomításokat célszerű végrehajtani. Az első probléma, hogy a befektetett eszközök fedezetére nem csak a saját tőke, hanem a hosszú lejáratú és a hátrasorolt kötelezettségek is alkalmazhatók. Ezek a kötelezettségek hosszabb távon (1 évnél, illetve 5 évnél hosszabb ideig) vesznek részt a vállalatcsoport finanszírozásában. Ezt figyelembe véve a befektetett eszközök fedezete_B alapján a vállalatcsoportnál javulást mutat, amely azonban a passzív tőkekonzolidációs különbözet megjelenésével függ össze. A passzív tőkekonzolidációs különbözet akkor keletkezik, ha az anyavállalatot közvetlenül és/vagy közvetetten megillető leányvállalati részesedés könyv szerinti értéke kisebb, mint a leányvállalat saját tőkéjéből az anyavállalatot közvetlenül és/vagy közvetetten tulajdoni hányada alapján megillető összeg. Az alacsonyabb vételár fizetésének alapvető indoka rejtett, várható veszteségek lehetnek. Ebből következik, hogy bár a mutató javulása figyelhető meg, ez mégsem jelent kedvező hatást a vállalatcsoportnál.

A vállalatcsoport tőkekonzolidáció végrehajtását követő mérlege alapján összefoglalóan elmondható, hogy a konszern kimutatott vagyoni helyzete romlott. A jövőbeni problémákra hívja fel a figyelmet az a tény, hogy a saját tőke növekedésének mértéke nem megfelelő.

A tőkekonzolidáció végrehajtása miatti változások pénzügyi helyzetre gyakorolt hatásai mutatószámok segítségével is elemezhetők. A számítások alapját képező adatok

a 4. és 5. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben található.

16. táblázat: A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Halmazott	Tőkekonzolidáció után
Adósságállomány aránya	36,78%	81,87%
Saját tőke aránya	63,22%	18,13%
Adósságállomány fedezettsége	171,86%	22,14%
Eladósodottság foka	56,02%	86,05%
Likviditási ráta	1,37	1,37
Likviditási gyorsráta	0,48	0,48
Készpénzlikviditási mutató	0,02	0,02
Likviditási mutató I.	0,48	0,48
Likviditási mutató II.	1,37	1,37
Pénzjövdelem mutató	770 118	789 784
Szabad pénzeszközök aránya	1,48%	1,48%

A vállalatcsoportnál az adósságállomány arányát vizsgálva megállapítható, hogy annak mértéke jelentősen, 45,09 százalékponttal növekedett. Ez két alapvető okra vezethető vissza, az egyik a saját tőke részarányának csökkenése, másrészt a passzív tőkekonzolidációs különbözet megjelenése miatt a kötelezettségek összegének és részarányának növekedése.

Az adósságállománnyal kapcsolatban célszerű vizsgálni az adósságállomány fedezettségét. Az előzőekkel összhangban kedvezőtlen hatás állapítható meg, a vállalatcsoportnál az adósságállomány fedezettsége nem biztosított.

Az eladósodottság foka mutató is alkalmazható a vállalatcsoport pénzügyi helyzetének megítélésére. Ez azonban megegyezik a kötelezettségek részarányával, amelynek értékelésére már a belső összetétel vizsgálatánál és a vagyoni helyzet elemzésénél sor került.

A vállalatcsoport likviditási helyzetének értékelése a likvid eszközök és rövid lejáratú kötelezettségek összehasonlítását jelenti. A likviditási mutatók alapján megállapítható, hogy a vállalatcsoport likviditási helyzetében a tőkekonzolidáció hatására változás nem következett be.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a vállalatcsoport kimutatott pénzügyi helyzete romlott, az adósságállomány fedezete nem biztosított. A likviditási helyzetben változás nem következett be.

A jövedelmezőség átfogó elemzéséhez szükséges adatok a 4. és 5. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

17. táblázat: A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Halmazott	Tőkekonszolidáció után
Árbevétel arányos üzemi eredmény	3,09%	3,09%
Árbevétel arányos szokásos vállalkozási eredmény	0,99%	0,99%
Árbevétel arányos adózás előtti eredmény	1,20%	1,20%
Árbevétel arányos adózott eredmény	1,09%	1,09%
Árbevétel arányos mérleg szerinti	-1,32%	-1,17%
Tőkearányos üzemi eredmény	4,87%	23,99%
Tőkearányos üzemi eredmény tényezőkre bontva	0,049	0,240
Üzemi tevékenység eredményessége	0,037	0,037
Saját tőke megtérülése 1 év alatt	1,328	6,540
Tőkearányos szokásos vállalkozási eredmény	1,61%	7,92%
Tőkearányos adózás előtti eredmény	1,95%	9,62%
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	1,77%	8,69%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	-2,15%	-9,37%
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	9,45%	46,52%
Jegyzett tőke arányos adózott eredmény	5,85%	158,21%
Eszközarányos jövedelmezőség	0,80%	0,99%
Béarányos jövedelmezőség	24,21%	24,21%
Béarányos jövedelmezőség	9,71%	9,71%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	14,78%	14,78%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	5,93%	5,93%
Immateriális javak és tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,59%	5,59%
Tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,66%	5,66%
Immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek jövedelmezősége	3,10%	3,10%
Készletek jövedelmezősége	6,97%	6,97%
Befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége	0,96%	1,24%
ROA (Return on Net Assets)	0,80%	0,99%
ROI (Return on Net Investment)	0,72%	0,89%
ROI (Return on Net Investment) tényezőkre bontva	0,007	0,009
ROI tényezői	0,013	0,013
ROI tényezői	0,544	0,671
Befektetések jövedelmezősége	7,18%	1473,97%

A tőkekonzolidáció végrehajtása a mérlegben a befektetett eszközök, a saját tőke és a hátrasorolt kötelezettségek, az eredménykimutatásban a mérleg szerinti eredmény nagyságát befolyásolta. Ebből következően a vállalatcsoportnál a halmozott összevont mérleg és eredménykimutatás adatok alapján végrehajtott elemzéshez képest csak tőkearányos jövedelmezőségi mutatók és az eszközarányos jövedelmezőségi mutatók egy részében következett be változás. A tőkearányos jövedelmezőségi mutatók – kivéve a tőkearányos mérleg szerinti eredmény - értékének növekedése kedvezőnek tekinthető, amely a saját tőke csökkenésére vezethető vissza. A tőkearányos mérleg szerinti eredmény mutató értéke romlott, amelyet a saját tőke csökkenése és a külső tulajdonosoknak elszámolt tárgyévi mérleg szerinti eredmény okozott. Az eszközarányos jövedelmezőségi mutatók közül a befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége, a ROA, a ROI és a befektetések jövedelmezősége mutatók kedvezően alakultak, amely a befektetett pénzügyi eszközök közül kiszűrt részesedések miatt következett be. A befektetések jövedelmezősége mutató jelentős növekedést mutat. Ennek oka, hogy a mutató számításánál a figyelembe vett elemek nem összefüggésükben kerültek kiszűrésre. Konkrétan a nevezőből kiszűrésre kerültek a kapcsolódó vállalkozásokkal szembeni tartós részesedések, de az ezen befektetések után járó hozam – az osztalék – nem került még kiszűrésre. Ebből következően jelenleg ennek a mutatóknak az értéke nem tekinthető reálisnak.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a tőkekonzolidáció végrehajtásának hatására a vállalatcsoport kimutatott vagyoni és a pénzügyi helyzete romlott, amely szoros kapcsolatban van a jövedelmezőség javulásával. Ennek oka, hogy azokban a jövedelmezőségi mutatókban figyelhető meg javulás, amely a saját tőke és a befektetett pénzügyi eszközök változásával vannak kapcsolatban.

A tőkekonzolidáció elvégzése miatt bekövetkezett változások elemzése alapján egyértelműen megállapítható, hogy a vállalatcsoport tagok egyedi beszámolóihoz, valamint a vállalatcsoport halmozott összevont mérleg és eredménykimutatás adataihoz képest lényeges változások következtek be. A vállalatcsoport tagok önálló, kimutatott vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzete jelentősen eltér a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetétől. Az egyedi adatok elemzése a vállalatcsoport vezetése számára nem nyújthat megbízható információkat, hiszen az összevonás és a tőkekonzolidáció végrehajtása alapvetően befolyásolja a kimutatott vagyoni, pénzügyi,

jövedelmi helyzet megítélését. Az egyedi adatok alapján kedvező lehet az egyes tagok gazdálkodásának megítélése, de a csoporttagok egymásra gyakorolt hatása, a konszern sajátosságai miatt a vállalatcsoport megítélése alapvetően megváltozhat.

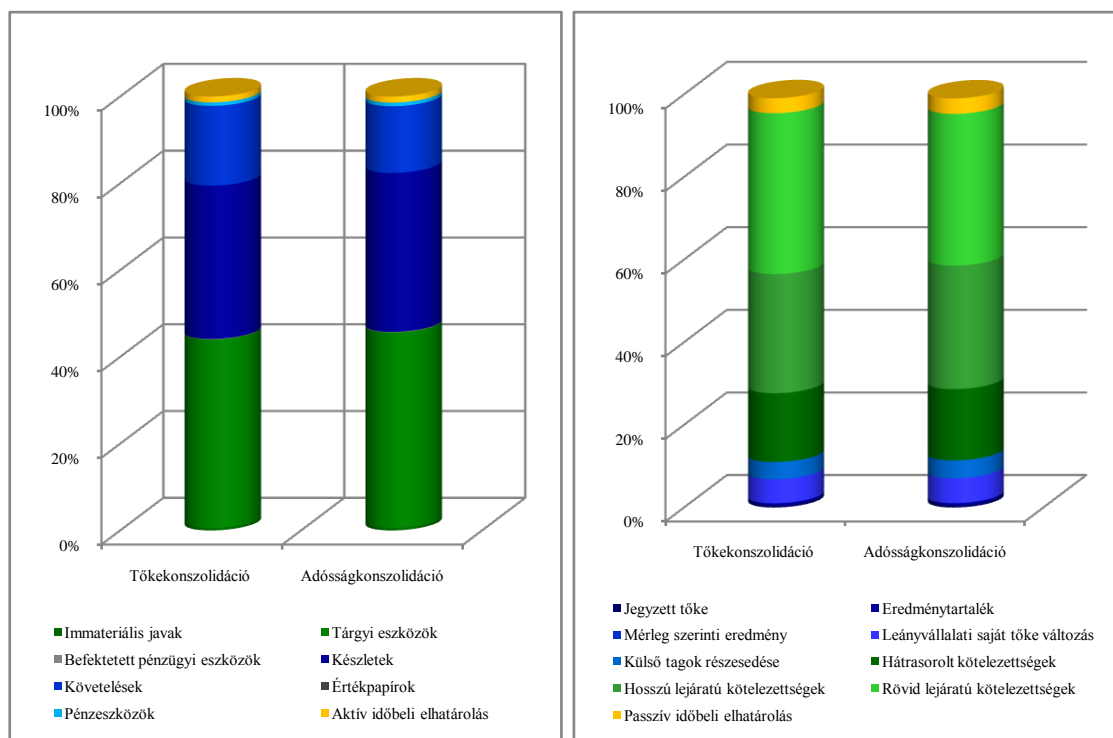
A tőkekonzolidáció végrehajtásának eredményeit áttekintve megállapítható, hogy a vállalatcsoport tagok egyedi könyveiben jelentős nagyságrendet képvisel az az eszköz- és forrásállomány, amely a vállalatcsoport önálló jogi személyként történő kezelése esetén nem tekinthető valós vagyonnak. Ezek a vagyonelemek csak amiatt keletkeztek, hogy az anyavállalat nem a saját vállalkozásán belül, hanem önálló vállalkozásba „kiszervezve” hajt végre bizonyos tevékenységeket. A halmozódást okozó, jogi, pénzügyi, számviteli technikai elszámolás miatt kimutatott, valós teljesítményeket nem tartalmazó vagyon nagysága függ a vállalatcsoport tagok számától, saját tőkéjétől, a konszern (horizontális, vertikális) felépítésétől, a tulajdoni hányadoktól, stb. A gyakorlatban a vállalatcsoportok kialakítása sok esetben nem stratégiai, hanem más ettől eltérő – adózási, kockázatmegosztás – indokok alapján történik.

4.2.2.3. Az adósságkonszolidáció hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére

A teljeskörű bevonás adósságkonszolidációs részfeladatának végrehajtása során a kiszűrések a konszern követelés és rövid lejáratú kötelezettség állományában okoznak változást. A vállalatcsoportnál az egységes számviteli politika és a megfelelően kialakított adatszolgáltató rendszer eredményeként adósságkonszolidációs különbözet nem keletkezett. Így a vállalatcsoport eredményében változás nem következett be.

A tárgyévi adósságkonszolidáció végrehajtásának elszámolását, valamint az adósságkonszolidációs halmozódásoktól mentes konszern szintű mérleget és eredménykimutatást a 4. és 5. számú melléklet tartalmazza.

Az adósságkonszolidáció végrehajtása miatt a vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak összetételében bekövetkezett változásokat a 8. számú melléklet tartalmazza.

26. ábra. A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban (Forrás: saját számítások)

A modell vállalatcsoport eszközszerkezetében az adóssághozzájárulás végrehajtását követően kedvező változás figyelhető meg. A forgóeszközök részaránya 1,67 százalékponttal csökkent, eltolódott az arány a befektetett eszközök javára. A befektetett eszközök részaránya 1,62 százalékponttal, az aktív időbeli elhatárolások részaránya 0,05 százalékponttal növekedett, bár összegük változatlan. Ez a változás a halmozódást okozó - az egységelv alapján nem valós vagyonnak tekinthető - kapcsolt vállalkozások egymással szembeni követelések kiszűrése miatt jelentkezett. A követelések kiszűrése miatt a forgóeszközök állománya 19,27 százalékkal, az eszközállomány 3,54 százalékkal csökkent. A követelések között a kiszűrést követően már a vevőkkel szembeni és az egyéb rövid lejáratú követelések kerültek kimutatásra.

Hasonló változás következett be a modell vállalatcsoport forrás szerkezetében is. A kötelezettségek részaránya a vállalatcsoport tagjainak egymással szembeni kötelezettségeinek kiszűrése miatt 0,51 százalékponttal csökkent. Ennek hatására a saját tőke részaránya 0,37 százalékponttal, a passzív időbeli elhatárolások részaránya 0,14 százalékponttal növekedett, bár összegük változatlan maradt. A kötelezettségek kiszűrése miatt a rövid lejáratú kötelezettségek 8,93 százalékkal, a forrásállomány 3,54 százalékkal csökkent.

Az adósságkonszolidáció végrehajtása miatti változások vagyoni helyzetre gyakorolt hatásai vizsgálhatók mutatószámok segítségével is. A számítások alapját képező adatok a 4. és 5. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

18. táblázat: A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Tőkekonszolidáció után	Adósság-konszolidáció után
Tőkeerősség	10,27%	10,64%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _A	-9,37%	-9,37%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _B	-170,62%	-170,62%
Saját tőke - jegyzett tőke arány	1820,21%	1820,21%
Tőke önfinanszírozás	8,69%	8,69%
Kötelezettségek aránya	86,05%	85,54%
Kötelezettségek az idegen tőke összetétele, lejárat szerint	34,18%	35,64%
Befektetett eszközök fedezete _A	23,26%	23,26%
Befektetett eszközök fedezete _B	128,30%	128,30%
Tőkeellátottsági mutató	12,92%	12,92%
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	0,119	0,124
Tőkemultiplikátor	9,741	9,396
Leányvállalati saját tőke változás	1047,67%	1047,67%
Tőkekonszolidációs különbözet aránya	165,25%	165,25%
Befektetett eszközök aránya	44,15%	45,77%
Forgóeszközök aránya	54,51%	52,84%

A vállalatcsoport eszközszerkezetének vizsgálata megegyezik a megoszlási viszonyszámokkal már végrehajtott elemzéssel, így ennek bemutatására itt már nem térek ki.

A vállalatcsoport forrásszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a tőkeellátottság mutatója – mint az már a belső arányok vizsgálatánál is megfigyelhető volt – 0,37 százalékpontos növekedést mutat, amely kedvezőnek tekinthető. Ennek ellenére a tőkeellátottság a kritikusnak minősített 30 %-os érték alatt marad. Az adósságkonszolidáció végrehajtását követően a belső halmozódást okozó egymással szemben fennálló rövid lejáratú kötelezettségek kiszűrése miatt a kötelezettségek összege és részaránya is csökkent. E kedvezőnek tekinthető változás hatására az eladósodási együttható csökkent, de értéke még mindig meghaladja a kritikusnak tekinthető 70 százalékos értéket.

A vállalatcsoportnál az idegen tőke saját tőkével való fedezettsége is kedvezőtlen, a mutató értéke a kívánatosnak tekintett 1 alatt marad.

A fenti mutató értékét azonban célszerű az idegen tőke összetételével is összevetni. Ez alapján megállapítható, hogy a hátrasorolt és a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya jelentős, részarányuk növekedett. Ez mindenképpen kedvezőbbnek mondható, mert a hosszú lejáratú kötelezettségek külső tényezőkre kevésbé érzékenyek és a vállalkozói döntések sem annyira korlátozottak, mint magas rövid lejáratú kötelezettség részarány esetén.

A vállalatcsoport adósságkonszolidáció végrehajtását követő mérlege alapján összefoglalóan elmondható, hogy a vállalatcsoport kimutatott vagyoni helyzete kismértékben javult.

Az adósságkonszolidáció végrehajtása miatti változások pénzügyi helyzetre gyakorolt hatásai mutatószámok segítségével is elemezhetők. A számítások alapját képező adatok a 4. és 5. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

19. táblázat: A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Tőkekonszolidáció után	Adósság-konszolidáció után
Adósságállomány aránya	81,87%	81,87%
Saját tőke aránya	18,13%	18,13%
Adósságállomány fedezettsége	22,14%	22,14%
Eladósodottság foka	86,05%	85,54%
Likviditási ráta	1,37	1,41
Likviditási gyorsráta	0,48	0,43
Készpénzlikviditási mutató	0,020	0,022
Likviditási mutató I.	0,48	0,43
Likviditási mutató II.	1,37	1,41
Pénzjövdelem mutató	789 784	789 784
Szabad pénzeszközök aránya	1,48%	1,58%

A vállalatcsoportnál az adósságállomány arányát vizsgálva megállapítható, hogy annak mértéke az adósságkonszolidáció végrehajtását követően nem változott. Ennek oka, hogy az adósságkonszolidáció keretében csak rövid lejáratú kötelezettségek kerültek kiszűrésre, amely azonban az adósságállományt nem befolyásolja.

Az adósságállománnyal kapcsolatban célszerű vizsgálni az adósságállomány fedezettségét, amely a fenti okok miatt továbbra is 22,14 százalékos értéket mutat, a vállalatcsoportnál az adósságállomány fedezettsége nem biztosított.

Az eladósodottság foka mutató is alkalmazható a vállalatcsoport pénzügyi helyzetének megítélésére. Ez azonban megegyezik a kötelezettségek részarányával, amelynek

értékelésére már a belső összetétel vizsgálatánál és a vagyoni helyzet elemzésénél sor került.

A vállalatcsoport likviditási helyzetének értékelése a likvid eszközök és rövid lejáratú kötelezettségek összehasonlítását jelenti. A likviditási mutatók alapján megállapítható, hogy a vállalatcsoport likviditási helyzetében az adósságkonszolidáció hatására részben kedvező változás következett be, amely a likviditási ráta és a készpénz-likviditási mutató növekedésében jelenik meg. A növekedés oka, hogy követelések értéke kisebb mértékben csökkent, mint a rövid lejáratú kötelezettségek értéke.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a vállalatcsoport kimutatott pénzügyi helyzete minimális javulást mutat, ennek ellenére az adósságállomány fedezete továbbra sem biztosított.

A jövedelmezőség átfogó elemzéséhez szükséges adatok a 4. és 5. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

20. táblázat: A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Tőkekonszolidáció után	Adósság-konszolidáció után
Árbevétel arányos üzemi eredmény	3,09%	3,09%
Árbevétel arányos szokásos vállalkozási eredmény	0,99%	0,99%
Árbevétel arányos adózás előtti eredmény	1,20%	1,20%
Árbevétel arányos adózott eredmény	1,09%	1,09%
Árbevétel arányos mérleg szerinti eredmény	-1,17%	-1,17%
Tőkearányos üzemi eredmény	23,99%	23,99%
Tőkearányos üzemi eredmény tényezőkre bontva	0,240	0,240
Üzemi tevékenység eredményessége	0,037	0,037
Saját tőke megtérülése 1 év alatt	6,540	6,540
Tőkearányos szokásos vállalkozási eredmény	7,92%	7,92%
Tőkearányos adózás előtti eredmény	9,62%	9,62%
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	8,69%	8,69%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	-9,37%	-9,37%
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	46,52%	46,52%
Jegyzett tőke arányos adózott eredmény	158,21%	158,21%
Eszközarányos jövedelmezőség	0,99%	1,02%
Bélarányos jövedelmezőség	24,21%	24,21%
Bélarányos jövedelmezőség	9,71%	9,71%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	14,78%	14,78%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	5,93%	5,93%
Immateriális javak és tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,59%	5,59%
Tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,66%	5,66%
Immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek jövedelmezősége	3,10%	3,10%
Készletek jövedelmezősége	6,97%	6,97%
Befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége	1,24%	1,24%
ROA (Return on Net Assets)	0,99%	1,02%
ROI (Return on Net Investment)	0,89%	0,93%
ROI (Return on Net Investment) tényezőkre bontva	0,009	0,009
ROI tényezői	0,013	0,013
ROI tényezői	0,671	0,696
Befektetések jövedelmezősége	1473,97%	1473,97%

Az adósságkonszolidáció végrehajtása a mérlegben a követelések és a rövid lejáratú kötelezettségek nagyságát befolyásolta. Eredményt módosító adósságkonszolidációs különbözet a korábban már részletezett okok miatt nem keletkezett. Ebből következően a vállalatcsoportnál a tőkekonszolidációs kiszűréseket tartalmazó mérleg és eredménykimutatás adatok alapján végrehajtott elemzéshez képest csak az eszközarányos jövedelmezőségi mutatók egy részében következett be változás. Az eszközarányos jövedelmezőség mutatója, a ROA és ROI jövedelmezőségi mutatók értékének növekedése kedvezőnek tekinthető, amely az eszközállomány – ezen belül a követelések összegének - csökkenése miatt következett be.

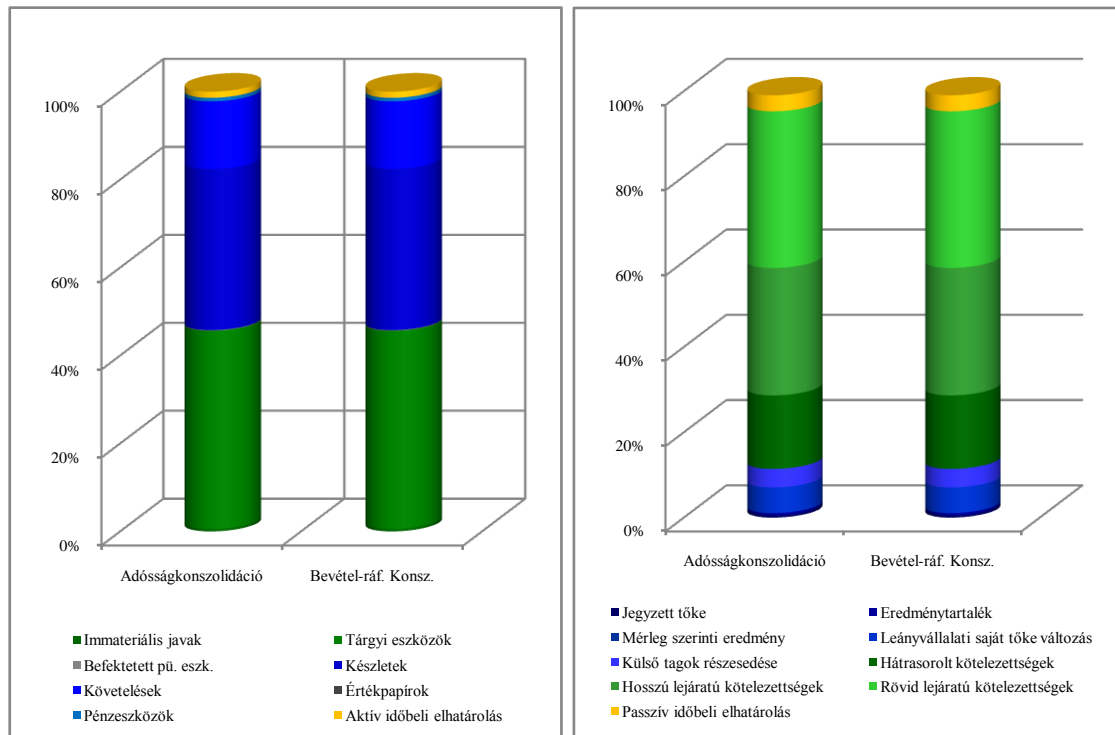
Összefoglalóan megállapítható, hogy az adósságkonszolidáció végrehajtásának eredményeként a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete minimális mértékben, de javulást mutat. Ennek oka, hogy az egységelve alapján nem valós vagyonnak tekintett, egymással szembeni követelések és kötelezettségek kiszűrésre kerültek. Halmozódást okozó követelések és kötelezettségek nagysága, mérlegen belüli aránya szoros összefüggésben áll a vállalatcsoport tagok és a vállalatcsoport likviditásának megítélésével is. Ezek a követelések, kötelezettségek a valóságban gyakran nem járnak valós pénzmozgásokkal, általában beszámításra kerülnek a vállalatcsoport tagok között. Így finanszírozási szempontból ezek a követelések nem nyújtanak/nyújthatnak más kötelezettségre fedezetet és e kötelezettségek valójában nem jelentenek finanszírozási problémát. Ez alapján is belátható, hogy a konszolidált éves beszámoló adatainak egyedi beszámolókkal párhuzamos hasznosítása milyen nagy jelentőséggel bír mind a tulajdonosok, mind a hitelezők számára.

4.2.2.4. A bevétel-ráfordítás konszolidáció hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére

A teljeskörű bevonás bevétel-ráfordítás konszolidációs részfeladatának végrehajtása során a kiszűrések a vállalatcsoport árbevételeiben, bevételeiben, valamint költségeiben, ráfordításaiban okoznak változást.

A tárgyévi bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásának elszámolását, valamint a bevétel-ráfordítás konszolidáció utáni, ilyen típusú halmozódásoktól mentes konszern szintű mérleget és eredménykimutatást a 6. és 7. számú melléklet tartalmazza.

A bevétel-ráfordítás konszolidáció miatt a vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak összetételében bekövetkezett változásokat a 8. számú melléklet tartalmazza.

27. ábra. A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban (Forrás: saját számítások)

Az ábra alapján megállapítható, hogy a modell vállalatcsoport eszköz- és forrásszerkezetében a bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtását követően változás nem tapasztalható. Ennek oka, hogy a bevétel-ráfordítás konszolidáció csak az eredménykimutatás adataiban okoz változást.

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtása miatti változások vagyoni helyzetre gyakorolt hatásai vizsgálhatók mutatószámok segítségével is. A számítások alapját képező adatok a 6. és 7. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

21. táblázat: A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Adósság-konzolidáció után	Bevétel-ráfordítás konszolidáció után
Tőkeerősség	10,64%	10,64%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _A	-9,37%	-9,37%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _B	-170,62%	-170,62%
Saját tőke - jegyzett tőke arány	1820,21%	1820,21%
Tőke önfinanszírozás	8,69%	-6,54%
Kötelezettségek aránya	85,54%	85,54%
Kötelezettségek az idegen tőke összetétele, lejárat szerint	35,64%	35,64%
Befektetett eszközök fedezete _A	23,26%	23,26%
Befektetett eszközök fedezete _B	128,30%	128,30%
Tőkeellátottsági mutató	12,92%	12,92%
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	0,124	0,124
Tőkemultiplikátor	9,400	9,400
Leányvállalati saját tőke változás	1047,67%	1047,67%
Tőkekonszolidációs különbözet aránya	165,25%	165,25%
Befektetett eszközök aránya	45,77%	45,77%
Forgóeszközök aránya	52,84%	52,84%

A vállalatcsoport eszközszerkezetének vizsgálata megegyezik a megoszlási viszonyszámokkal már végrehajtott elemzéssel, ennek bemutatására már nem térek ki.

A vállalatcsoport forrásszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy az elemzés során alkalmazott mutatók közül csak a tőke önfinanszírozás mutatója változott, mégpedig kedvezőtlen irányba. Ennek oka az adózott eredmény összegének jelentős csökkenése és előjelének megváltozása. A vállalatcsoport adózott eredményének előjel változását az okozta, hogy a kiszűrt bevételek összege meghaladta a kiszűrt ráfordítások összegét.

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtása miatti változások pénzügyi helyzetre gyakorolt hatásai mutatószámok segítségével is elemezhetők. A számítások alapját képező adatok a 6. és 7. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

22. táblázat: A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Adósság-konzolidáció után	Bevétel-ráfordítás konszolidáció után
Adósságállomány aránya	81,87%	81,87%
Saját tőke aránya	18,13%	18,13%
Adósságállomány fedezettsége	22,14%	22,14%
Eladósodottság foka	85,54%	85,54%
Likviditási ráta	1,41	1,41
Likviditási gyorsráta	0,43	0,43
Kézpénzlikviditási mutató	0,022	0,022
Likviditási mutató I.	0,43	0,43
Likviditási mutató II.	1,41	1,41
Pénzjövedelem mutató	789 784	789 784
Szabad pénzeszközök aránya	1,58%	1,58%

A vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatóit vizsgálva megállapítható, hogy a bevétel-ráfordítás konszolidáció nem gyakorolt hatást a vállalkozás kimutatott pénzügyi helyzetére. Ez a bevétel-ráfordítás konszolidáció sajátosságaiból adódik.

A vállalatcsoport jövedelmezőségi helyzetének átfogó elemzéséhez szükséges adatok a 6. és 7. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatók.

23. táblázat: A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Adósság-konzolidáció után	Bevétel-ráfordítás konszolidáció után
Arbevétel arányos üzemi eredmény	3,09%	3,50%
Arbevétel arányos szokásos vállalkozási eredmény	0,99%	-1,06%
Arbevétel arányos adózás előtti eredmény	1,20%	-0,81%
Arbevétel arányos adózott eredmény	1,09%	-0,94%
Arbevétel arányos mérleg szerinti eredmény	-1,17%	-1,35%
Tőkearányos üzemi eredmény	23,99%	23,99%
Tőkearányos üzemi eredmény tényezőkre bontva	0,240	0,240
Üzemi tevékenység eredményessége	0,037	0,042
Saját tőke megtérülése 1 év alatt	6,540	5,647
Tőkearányos szokásos vállalkozási eredmény	7,92%	-7,31%
Tőkearányos adózás előtti eredmény	9,62%	-5,60%
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	8,69%	-6,54%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	-9,37%	-9,37%
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	46,52%	30,21%
Jegyzett tőke arányos adózott eredmény	158,21%	-118,99%
Eszközarányos jövedelmezőség	1,02%	-0,60%
Béarányos jövedelmezőség	24,21%	24,21%
Béarányos jövedelmezőség	9,71%	-5,66%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	14,78%	14,78%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	5,93%	-3,45%
Immateriális javak és tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,59%	5,59%
Tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,66%	5,66%
Immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek jövedelmezősége	3,10%	3,10%
Készletek jövedelmezősége	6,97%	6,97%
Befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége	1,24%	-0,72%
ROA (Return on Net Assets)	1,02%	-0,60%
ROI (Return on Net Investment)	0,93%	-0,70%
ROI (Return on Net Investment) tényezőkre bontva	0,009	-0,007
ROI tényezői	0,013	-0,012
ROI tényezői	0,696	0,601
Befektetések jövedelmezősége	1473,97%	6,78%

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtása következtében a vállalatcsoport mérleg szerinti eredményének összege és előjele nem, csak annak összetétele változott meg. Az egyes eredménykategóriák közül az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye, a rendkívüli eredmény és a mérleg szerinti eredmény nem változott, csak az árbevételek, bevételek, valamint költségek, ráfordítások belső arányai módosultak. Az üzemi tevékenység eredményének változatlansága két tényező eredményeként alakult ki. A bevétel-ráfordítás konszolidáció hatására az értékesítés nettó árbevétele az adóssággkonszolidáció végrehajtása után kimutatott értékesítés nettó árbevételéhez képest 13,65 százalékkal csökkent, amelyet az anyagjellegű ráfordítások ugyancsak 13,65 százalékos csökkenése kompenzált.

A pénzügyi műveletek eredménye és ebből következően a szokásos vállalkozási eredmény, az adózás előtti eredmény és az adózott eredmény összege csökkent. Ennek oka a vállalatcsoport tagjainak egymás közötti osztalékügyleteinek kiszűrése, hiszen a kapott – fizetett osztalék nem azonos eredménykategóriát módosít. A kapott osztalék kiszűrése miatt a vállalatcsoport pénzügyi bevételei, így pénzügyi eredménye 94,73 százalékkal csökkent az adóssággkonszolidáció végrehajtása után kimutatott értékéhez képest. A fizetett osztalék kiszűrése az adózott eredményt növelte. Így végeredményben a vállalatcsoport mérleg szerinti eredménye változatlan maradt.

Az árbevétel, bevétel arányos jövedelmezőségi mutatók közül az árbevétel, bevétel arányos üzemi eredmény 0,41 százalékponttal növekedett, amelynek oka az értékesítés nettó árbevételének csökkenésében keresendő. A többi árbevétel arányos jövedelmezőségi mutató csökkenést mutat, amelyet az értékesítés nettó árbevételének csökkenésén kívül az adott eredménykategória csökkenése is okozott.

A tőkearányos jövedelmezőségi mutatók közül a tőkearányos üzemi eredmény és a tőkearányos mérleg szerinti eredmény változatlan. A többi tőkearányos jövedelmezőségi mutató értékének csökkenését és előjelének változását a mutatóban figyelembe vett eredménykategória összegének és előjelének változása okozta.

Hasonló megállapítás tehető a bér, élőmunka-arányos, valamint eszközarányos jövedelmezőségi mutatókra is.

A befektetések jövedelmezősége mutató jelentős csökkenést mutat. Ennek oka, hogy a mutató számításánál a figyelembe vett elemek korábban nem összefüggésükben kerültek kiszűrésre. Konkrétan a tőkekonszolidáció során a nevezőből kiszűrésre kerültek a kapcsolt vállalkozásokkal szembeni tartós részesedések, de az ezen befektetések után járó hozam – az osztalék – nem került még kiszűrésre. A bevétel-

ráfordítás konszolidáció végrehajtásával ez az egyensúly helyreáll. A mutató értéke már reálisnak tekinthető.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásának eredményeként a vállalatcsoport kimutatott jövedelmi helyzete összességében nem változott, hiszen a mérleg szerinti eredmény változatlan maradt. Az egyes jövedelmezőségi mutatók az eredménykategóriák változása miatt ennek megfelelően eltérő változást mutatnak. Ennek oka, hogy az egységelve alapján nem valós eredménynek tekintett, egymással szemben elszámolt árbevételek, bevételek, valamint költségek, ráfordítások kiszűrésre kerültek, de a kiszűrések nem feltétlenül azonos eredménykategórián belül valósultak meg.

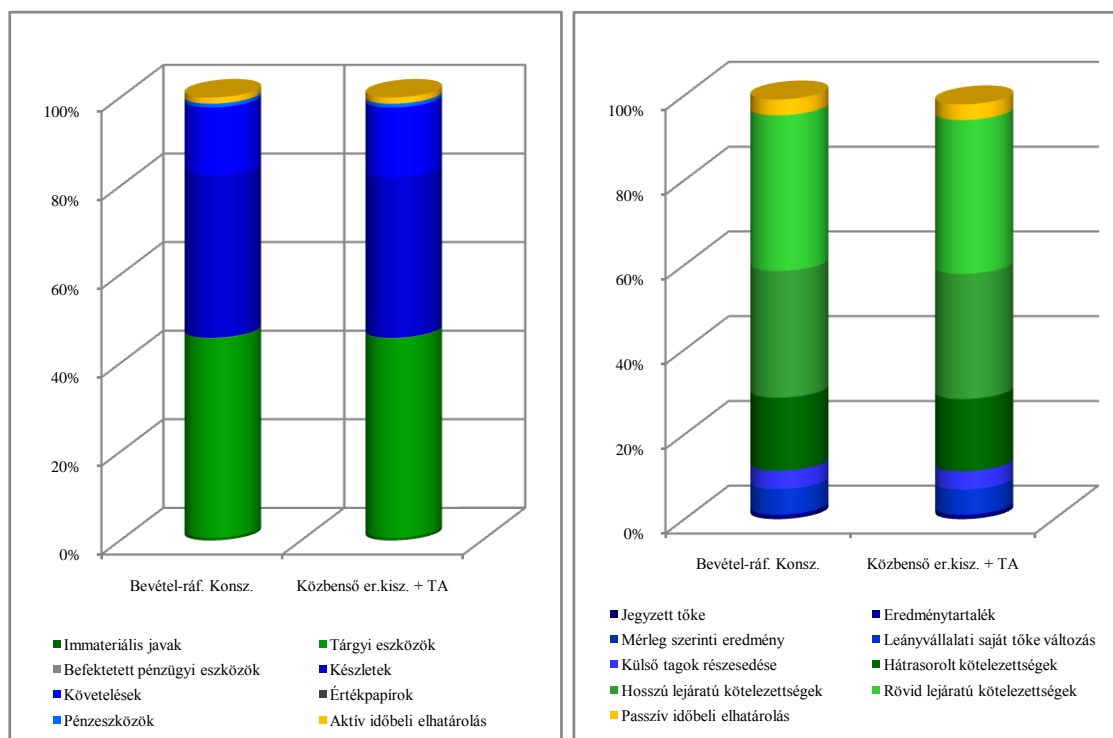
A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtása nem gyakorol hatást a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi helyzetére. A kimutatott jövedelmezőség összességében változatlan, bár az egyes eredménykategóriák értéke a kiszűrések jellegétől függően változik.

4.2.2.5. A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtásának, valamint a konszolidáció miatt elszámolt társasági adó elszámolásának hatása a modell vállalatcsoport vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére

A teljeskörű bevonás közbenső eredmény kiszűrés részfeladatának végrehajtását, valamint a konszolidáció miatt társasági adó elszámolását követően - a vállalatcsoport konszolidációjának sajátosságaiból adódóan – már rendelkezésre áll a vállalatcsoport konszolidált éves beszámolójának mérlege és eredménykimutatása.

A tárgyévi közbenső eredmény kiszűrés végrehajtását és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolását, valamint konszern szintű mérleget és eredménykimutatást a 6. és 7. számú melléklet tartalmazza.

A tárgyévi közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatt a vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak összetételében bekövetkezett változásokat a 8. számú melléklet tartalmazza.

28. ábra. A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban (Forrás: saját számítások)

A modell vállalatcsoport eszközszerkezetében a közbenső eredmény kiszűrés végrehajtását és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolását követően kedvezőtlen változás figyelhető meg. A befektetett eszközök részaránya 0,2 százalékponttal csökkent, amelyet a tárgyi eszköz értékesítés közbenső eredményének kiszűrése okozott. A forgóeszközök részaránya az összes eszközön belül változatlan maradt. A forgóeszközök belső arányai azonban változást mutatnak, eltolódott az arány a követelések és a pénzeszközök felé. A követelések 0,42 százalékpontos részarányának és összegének növekedését a konszolidáció miatti társasági adó követelés elszámolása okozta. A készletek aránya 0,43 százalékponttal csökkent, bár abszolút összege változatlan maradt. A pénzeszközök és az aktív időbeli elhatárolások minimális aránynövekedése mögött értékbeli növekedés nem áll.

A modell vállalatcsoport források szerkezetében a saját tőke részarányának 1,08 százalékpontos csökkenése figyelhető meg, amely mindenképpen kedvezőtlennek tekinthető. A 11,29 százalékos saját tőke csökkenést tárgyi eszköz és készlet értékesítés közbenső eredményének kiszűrése okozta, amelynek hatása a mérleg szerinti eredmény csökkenésében figyelhető meg. A kötelezettségek és a passzív időbeli elhatárolás részarányának növekedése mögött értékbeli változás nem áll.

A közbenső eredmények kiszűrése és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatti változások kimutatott vagyoni helyzetre gyakorolt hatásai vizsgálhatók mutatószámok segítségével is. A számítások alapját képező adatok a 6. és 7. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatók.

24. táblázat: A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói

(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Bevétel-ráfordítás konszolidáció után	Konzern szintű
Tőkeerősség	10,64%	9,56%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _A	-9,37%	-23,29%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény _B	-170,62%	-376,09%
Saját tőke - jegyzett tőke arány	1820,21%	1614,74%
Tőke önfinanszírozás	-6,54%	-20,09%
Kötelezettségek aránya	85,54%	86,58%
Köt. Az idegen tőke összetétele, lejárat szerint	35,64%	35,64%
Befektetett eszközök fedezete _A	23,26%	20,89%
Befektetett eszközök fedezete _B	128,30%	127,24%
Tőkeellátottsági mutató	12,92%	11,66%
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	0,124	0,110
Tőkemultiplikátor	9,400	10,464
Leányvállalati saját tőke változás	1047,67%	1047,67%
Tőkekonszolidációs különbözet aránya	165,25%	186,28%
Befektetett eszközök aránya	45,77%	45,75%
Forgóeszközök aránya	52,84%	52,84%

A vállalatcsoport eszközszerkezetének vizsgálata megegyezik a megoszlási viszonyszámokkal már végrehajtott elemzéssel, így ennek bemutatására már nem térek ki.

A vállalatcsoport forrásszerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a tőkeellátottság mutatója – mint az már a belső arányok vizsgálatánál is megfigyelhető volt – 1,08 százalékpontos csökkenést mutat, amely kedvezőtlennek tekinthető. A tőkeerősség a kritikusnak minősített 30 százalékos érték alatt marad. A vállalatcsoportnál a saját tőke növekedése sem biztosított. A saját tőke jegyzett tőke arány romlott, amelynek oka a vállalatcsoport szintű mérleg szerinti veszteség növekedése. A tőke önfinanszírozási mutató értéke tovább romlott. A kötelezettségek részaránya növekedett, bár összegében változatlan maradt. Mértéke a kritikusnak tekinthető 70 százalékot meghaladja. A befektetett eszközök fedezet mutatóinak értéke tovább romlott, ennek ellenére a tartós eszközök tartós forrásokkal történő finanszírozása megoldott.

A vállalatcsoportnál az idegen tőke saját tőkével való fedezettsége is kedvezőtlen, a mutató értéke a kívánatosnak tekintett 1 alatt marad. A fenti mutató értékét azonban célszerű az idegen tőke összetételével is összevetni. Ez alapján megállapítható, hogy a hátrасorolt és a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya jelentős, részarányuk növekedett. Ez mindenképpen kedvezőbbnek mondható, mert a hosszú lejáratú kötelezettségek külső tényezőkre kevésbé érzékenyek és a vállalkozói döntések sem annyira korlátozottak, mint magas rövid lejáratú kötelezettség részarány esetén.

A vállalatcsoport konszern szintű mérlege alapján összefoglalóan elmondható, hogy a vállalatcsoport kimutatott vagyoni helyzete romlott.

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása és konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatti változások kimutatott pénzügyi helyzetre gyakorolt hatásai mutatószámok segítségével is elemezhetők. A számítások alapját képező adatok a 6. és 7. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatók.

25. táblázat: A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói
(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Bevétel-ráfordítás konszolidáció után	Konszern szintű
Adósságállomány aránya	81,87%	83,58%
Saját tőke aránya	18,13%	16,42%
Adósságállomány fedezettsége	22,14%	19,64%
Eladósodottság foka	85,54%	86,58%
Likviditási ráta	1,41	1,39
Likviditási gyorsráta	0,43	0,44
Készpénzlikviditási mutató	0,022	0,022
Likviditási mutató I.	0,43	0,44
Likviditási mutató II.	1,41	1,39
Pénzjövdelem mutató	789 784	604 769
Szabad pénzeszközök aránya	1,58%	1,60%

A vállalatcsoportnál az adósságállomány arányát vizsgálva megállapítható, hogy annak mértéke növekedett. Ennek oka, hogy a közbenső eredmények kiszűrése és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatt a saját tőke értéke csökkent.

Az adósságállománnyal kapcsolatban célszerű vizsgálni az adósságállomány fedezettségét, amely a fenti okok miatt tovább csökkent, értéke 19,64 százalékos értéket mutat, a vállalatcsoportnál az adósságállomány fedezettsége nem biztosított.

Az eladósodottság foka mutató is alkalmazható a vállalatcsoport pénzügyi helyzetének megítélésére. Ez azonban megegyezik a kötelezettségek részarányával, amelynek

értékelésére már a belső összetétel vizsgálatánál és a vagyoni helyzet elemzésénél sor került.

A vállalatcsoport likviditási helyzetének értékelése a likvid eszközök és rövid lejáratú kötelezettségek összehasonlítását jelenti. A likviditási mutatók alapján megállapítható, hogy a vállalatcsoport kimutatott likviditási helyzetében lényegi változás nem következett be.

A jövedelmezőség átfogó elemzéséhez szükséges adatok a 6. és 7. számú mellékletben, a mutatószámok képletei a 9. számú mellékletben találhatóak.

26. táblázat: A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói

(forrás: saját számítások)

Megnevezés	Bevétel- ráfordítás konszolidáció után	Konzern szintű
Árbevétel arányos üzemi eredmény	3,50%	1,56%
Árbevétel arányos szokásos vállalkozási eredmény	-1,06%	-3,05%
Árbevétel arányos adózás előtti eredmény	-0,81%	-2,79%
Árbevétel arányos adózott eredmény	-0,94%	-2,61%
Árbevétel arányos mérleg szerinti eredmény	-1,35%	-3,03%
Tőkearányos üzemi eredmény	23,99%	11,90%
Tőkearányos üzemi eredmény tényezőkre bontva	0,240	0,119
Üzemi tevékenység eredményessége	0,042	0,019
Saját tőke megtérülése 1 év alatt	5,647	6,311
Tőkearányos szokásos vállalkozási eredmény	-7,31%	-23,39%
Tőkearányos adózás előtti eredmény	-5,60%	-21,47%
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	-6,54%	-20,09%
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	-9,37%	-23,29%
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	30,21%	18,91%
Jegyzett tőke arányos adózott eredmény	-118,99%	-324,46%
Eszközarányos jövedelmezőség	-0,60%	-2,05%
Béarányos jövedelmezőség	24,21%	10,65%
Béarányos jövedelmezőség	-5,66%	-19,22%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	14,78%	6,50%
Élőmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	-3,45%	-11,73%
Immateriális javak és tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,59%	2,49%
Tárgyi eszközök jövedelmezősége	5,66%	2,52%
Immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek jövedelmezősége	3,10%	1,39%
Készletek jövedelmezősége	6,97%	3,14%
Befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége	-0,72%	-2,50%
ROA (Return on Net Assets)	-0,60%	-2,05%
ROI (Return on Net Investment)	-0,70%	-1,92%
ROI (Return on Net Investment) tényezőkre bontva	-0,007	-0,019
ROI tényezői	-0,012	-0,032
ROI tényezői	0,601	0,603
Befektetések jövedelmezősége	6,78%	6,78%

A közbenső eredmény kiszűrés végrehajtása és a konszolidáció miatti társasági adó elszámolása miatt a jövedelmezőségi mutatók értéke jelentősen romlott.

A konszolidáció végrehajtásának eredményeként a modell vállalatcsoport konszolidált éves beszámoló mérlegében a halmozott konszern szintű adatokhoz képest a tárgyi eszközök értéke 1,25 százalékkal, a befektetett pénzügyi eszközök értéke 99,51 százalékkal, a készletek értéke 2,37 százalékkal, a követelések értéke 18,07 százalékkal csökkent. Ennek hatására az eszközállomány 22,72 százalékkal csökkent. A forrásokon belül a saját tőke 81,98 százalékkal csökkent, a mérleg szerinti veszteség értéke 195,40 százalékkal növekedett. A hátrasorolt kötelezettségek között a passzív tőkekonszolidációs különbözet kimutatása miatt 100 százalékos növekedés figyelhető meg. A rövid lejáratú kötelezettségek értéke 8,93 százalékkal csökkent. Mindezek eredményeként a források állománya is 22,72 százalékkal csökkent.

A fenti eszköz és forrásváltozások alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a vállalatcsoport tagjainak egyedi éves beszámolóiban olyan mértékű belső halmozódásokat okoznak, amelyek megkérdőjelezzik ezen beszámolók alapján hozott gazdasági döntések megalapozottságát. Ennek alapján egyértelműen javasolható a főlérendelt és a mentesíthető anyavállalatok vezetőinek, tulajdonosainak, a piaci szereplőknek, hogy a vállalatcsoporthoz tartozó vállalkozások esetén döntéseiket mindenképpen az egyedi éves beszámoló mellett a konszolidált éves beszámoló mérleg és eredménykimutatás adatainak figyelembe vételével, annak értékelésével hozzák meg. Hiszen a halmozódások olyan vagyont, eredményt takarnak, amelyek nem tekinthetők valósnak, nem használhatók fel fedezetként, finanszírozási forrásként.

A megalapozott vezetői döntések meghozatalának megkönnyítése érdekében a gazdasági szakembereknek ismerniük kell, hogy a vállalatcsoportok konszolidációjának végrehajtása során az egyes konszolidációs lépések milyen általános és milyen specifikus, az adott gazdasági ágra – jelen esetben élelmiszergazdaságra - jellemző hatásokkal járnak. Ennek megismerését segítette a modell vállalatcsoport konszolidációjának bemutatása, amely magán viselte a belföldi, élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok – felmérés segítségével megismert – sajátosságait. A konszolidáció egyes szakaszainak megállapításai - a konkrét adatok segítségével - a tendenciákat mutatják be, amelyek hasonló vállalatcsoportoknál, hasonló gazdasági

események hatására a konszolidáció során bekövetkeznek. A modell vállalatcsoport adatai helyett valós adatokkal dolgozva, az élelmiszergazdaságra jellemző gazdasági eseményeket figyelembe véve a következmények hatásai is hasonlóak lesznek mind a vagyoni, mind a pénzügyi, mind a jövedelmi helyzetre. A vállalatcsoportok nem tipikus gazdasági eseményeinek eszközökre, forrásokra, eredményre gyakorolt hatásai is tipizálhatók, így ezek alapján meghatározhatók a modell segítségével, hogy az egyes vagyoni, pénzügyi és jövedelmi mutatókat milyen irányba fogják módosítani. Az egyedi hatások azonban csak a konkrét szám adatok függvényében számszerűsíthetők.

Úgy vélem, hogy a modell segítséget nyújthat a gazdasági szakembereknek abban, hogy döntéshozatal előtt megismerjék az adott döntés konszolidációs hatását a vállalatcsoport kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére.

4.3. A konszolidáció egyes részfeladatainak alkalmazhatósága a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknál

Kutatásom harmadik szakaszában arra kerestem a választ, hogy a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladataiban megfogalmazott eljárások alkalmazhatók-e a vállalatcsoportokon kívül más gazdálkodó szervezeteknél is. A gazdálkodó szervezetek közül sajátos vonásai miatt a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásokat választottam vizsgálatom tárgyaként. A teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatai közül a tőkekonszolidáció és az adósságkonszolidáció technikája módosításokkal, korrekciókkal sem alkalmazható a vállalkozásokon belüli tevékenységekkel kapcsolatban, mert ezek feltételei (például: részesedés, az egyes ágazatok közötti követelés, kötelezettség állomány, stb.) nem állnak rendelkezésre. Ebből következően vizsgálatom a közbenső eredmények kiszűrés technikájára és a bevétel-ráfordítás konszolidáció területére terjed ki.

Dolgozatom előző fejezetében a modell vállalatcsoport vizsgálata alapján megállapítható, hogy a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző vállalatcsoport tagjainak egyedi kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete lényegesen eltér a vállalatcsoport egészének – a konszolidált éves beszámoló alapján vizsgált – kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetétől. Hasonló jellegű probléma fedezhető fel a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági üzemeknél is azzal az eltéréssel, hogy ezek a vállalkozások az egyes ágazati tevékenységeket

(növénytermesztés, állattenyésztés) nem különálló vállalkozásokban, hanem ugyanazon vállalkozás keretén belül folytatják.

Ezeknél a mezőgazdasági vállalkozásoknál az ágazatok (növénytermesztés, állattenyésztés) közötti vertikális kapcsolatok miatt az egyes ágazatok eredményét a beszámolóból külön-külön nem lehet meghatározni. Így nem biztosítható az egyes ágazatok megbízható és hű képének megítélése. Ezzel szemben a kialakult gazdasági válság miatt megváltozott gazdasági környezetben egyre nagyobb jelentősége van annak, hogy a vállalkozások alaposabban, részletesebben elemezzék gazdálkodásuk eredményességét, annak egyes ágazatait, tevékenységeit és a bekövetkezett események ok-okozati összefüggéseit.

A vertikálisan egymásra épülő tevékenységek e kétféle (vállalatcsoport, illetve egyedi vállalkozás), eltérő vállalkozási struktúrában történő megvalósítása azzal a következménnyel jár, hogy míg a konszernknél az egyedi vállalkozások eredménye az éves beszámoló alapján rendelkezésre áll és így a konszern eredményt kell meghatározni az összevonásokkal és a halmozódások kiszűrésével, addig a mezőgazdasági vállalkozásoknál rendelkezésre áll a vállalkozási eredmény és az egyes ágazatok eredményét kell valamilyen módon külön-külön meghatározni.

4.3.1. Az eredményszámítás problémái a mezőgazdaságban

A beszámoló összeállítása során alapvető jelentősége van az értékelésnek, amelynek egyidejűleg két célt kell szolgálnia, a vagyoni helyzet és a vállalkozási eredmény helyes kimutatását. (ZILAHÍ-SZABÓ, 1990; BARICZ, 1994; SZTANÓ-VÖRÖS, 1997; SZTANÓ-VÖRÖS, 1998) Az értékelés során ez a két cél egyszerre nem teljesíthető, ezért a beszámoló összeállítása előtt a vállalkozásnak meg kell határoznia, hogy e két cél közül melyiket tekinti elsődlegesnek. Az eredmény tartalmával kapcsolatban további döntést igényel, hogy az eredmény realizált és/vagy nem realizált eredményt tartalmaz-e.

A jelenleg érvényes számviteli előírások alapján az éves beszámoló részét képező eredménykimutatás csak realizált eredményt mutathat ki. Ez a realizációs elv érvényesüléséből következik, amely szerint az eredmény csak a termékek értékesítésekor jelenik meg a termelési folyamatban. (SZTANÓ, 1988) Ebből következően az adott időszakban megtermelt, de nem értékesített termékek kapcsán

keletkezett jövedelmet eredményként kimutatni nem lehet. Ez a realizációs elv a mezőgazdasági vállalkozásoknál csak bizonyos korrekciókkal alkalmazható. A realizációs elvből kiindulva a mezőgazdasági vállalkozások az évi gazdálkodás eredményének megállapításakor az időszak összes árbevételét, bevételét és összes költségét, ráfordítását veszik figyelembe. Az eredmény ebben a megközelítésben vállalati szintű eredménykategória.

A mezőgazdasági vállalkozásoknál a realizált eredmény meghatározása szorosan összefügg a forgóeszközök értékelésével. Gyakorlati szempontból elsősorban a saját termelésű készletek értékelés okoz gondot.

A mezőgazdasági vállalkozások termelésének sajátossága, hogy ezek a vállalkozások forgóeszközeik egy részét saját maguk állítják elő és ezek az eszközök a vállalkozáson belüli vertikális kapcsolatok miatt nem kerülnek az áruforgalom szakaszába, hanem közvetlenül újabb termelési folyamatba, továbbfelhasználásra kerülnek. Ugyanakkor a megtermelt termékek egy jelentős részének kettős jellege van, egyrészt ugyanaz a termék áru, vagy vállalkozáson belül újabb termelési folyamat alapanyaga is lehet. A termelési folyamatban ez a kettősség általában nem jelentkezik. Elméletileg elképzelhető lenne az is, hogy valamennyi termék kerüljön a forgalom szakaszába, vagyis ott realizálódjon. Ez megfelelné a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző vállalatcsoportok egymás közötti belső értékesítés-vásárlás logikájának. Ez esetben minden termelési szükséglet kielégítése beszerzésből származna. Ez azonban a mezőgazdasági vállalkozásoknál nyilvánvalóan nem lenne helyes. Ugyanakkor a számvitel és az eredményszámítás gyakorlata is különbséget tesz a termékek között aszerint, hogy az áruként értékesítésre került, vagy belső felhasználási igényeket elégít ki, esetleg készleten van. Ez az elkülönítés abban jut kifejezésre, hogy az éves beszámoló készítésekor az értékesített termékek tényleges realizációs áron (eladási áron) kerülnek figyelembe vételre, a készleten maradt saját termelési készletek, a növendék-, hízó- és egyéb állatok pedig tényleges előállítási költségen szerepelnek a számviteli nyilvántartásokban. A realizációs elvből következően a vállalkozáson belül felhasznált saját termelésű készletek is tényleges előállítási költségen kerülnek elszámolásra. A saját termelésű készletek értékelése így az eredmény meghatározásával is kapcsolatban van.

A realizált eredmény kimutatása szükséges a vállalkozásoknál, de emellett elengedhetetlen az egyes ágazatok eredményének kimutatása is, amely az ágazat

termékeiben, vagy más ágazat termékeiben már realizált, vagy még nem realizált eredményt egyaránt tartalmazhat. (KOZMA, 1981)

Az előállítási költség és a realizált eredmény kimutatott összege gyakran nem alkalmas egy-egy ágazatban folyó munka hatékonyságának mérésére. (KOZMA, 1981) Az értékelés további hibája az is, hogy a belső felhasználásra termelő ágazatok bevétele egyenlő a tényleges előállítási költséggel, míg kiadása a teljes termelési költség. (HODINA-TOMKA, 1981; SUTUS, 1989) A mezőgazdasági vállalkozásoknál az egyes ágazatok eredményének alakulása tehát nehezen figyelhető meg (például: a jelentős saját termelésű készletet felhasználó állattenyésztési ágazatoknál a takarmánytermelő ágazatok eredménye is az állattenyésztésben jelentkezik.) (SCHOLCZ, 1980)

4.3.2. A közbenső eredmény kiszűrés és a bevétel-ráfordítás konszolidáció módszerének alkalmazása

A közbenső eredmény kiszűrés és a bevétel-ráfordítás konszolidáció módszerének mezőgazdasági vállalkozásoknál történő alkalmazhatóságával kapcsolatban érdemes megvizsgálni, hogy milyen közös és milyen eltérő vonásai vannak a vállalatcsoportoknak és a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknak.

A vizsgálat során abból a feltételezésből kell kiindulni, hogy teljeskörű konszolidáció során a vállalatcsoportot úgy kell tekinteni, mintha az egyetlen vállalkozásként működne. Ez, a vállalatcsoportoknál csak elvi feltételezés a mezőgazdasági vállalkozásoknál a valóságban is teljesül, hiszen egyetlen vállalkozás keretében hajtják végre a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet.

A vállalatcsoport teljeskörűen bevont tagvállalatai közötti ügyletek során az egyes eszközök valamilyen ügylet kapcsán átkerülhetnek az egyik konszolidációba teljeskörűen bevont vállalkozástól egy másik a konszolidációba szintén teljeskörűen bevont vállalkozáshoz. Általában az eszköz - előzőek szerinti mozgása során annak - értéke megváltozik (az átvevőnél kimutatott bekerülési érték jellemzően nem egyezik meg az átadónál kimutatott könyv szerinti értékkel) és ezzel egyidőben a vállalkozásoknál eredmény (költség, ráfordítás, árbevétel, bevétel) változás következik be. Az összevonást követően azonban ezen eszközmozgások miatt bekövetkezett értékváltozások, eredményváltozások nem fogadhatóak el, hiszen egy vállalkozáson (a vállalatcsoporton) belül zajlott az ügylet, amely vállalatcsoportot egy vállalkozásként

kell tekinteni. Egy vállalkozáson belüli eszközmozgás esetében a számviteli törvény értelmében nem változhat meg az eszköz könyv szerinti értéke, az eredmény értéke. Mindez indokolja, hogy ezen, a teljeskörűen bevont vállalkozások közötti ügyletekből származó eszközérték és eredményváltozásokat a konszern mérlegben és eredménykimutatásban sem lehet kimutatni, ezért a közbenső eredmények kiszűrésének és a bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásával törölni kell ezen érték- és eredményváltozásokat (bevételeket, árbevételeket, költségeket, ráfordításokat). (FRIDRICH et.al., 2008)

A vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknál az egyik ágazat végterméke a másik ágazat alapanyagának tekinthető, azaz - a vállalatcsoportokhoz hasonlóan - valóban megtörténik a konszolidációnál is kiemelt eszközmozgás az egyes ágazatok között. A problémát az okozza, hogy a realizációs elv értelmében az egyes ágazatok között eszközmozgás nem a piaci értéken történik – mint a független vállalkozások között -, hanem a tényleges előállítási költségen, valamint az eszközmozgások nem járnak eredményváltozással. Ebből következően az egyes ágazatok eredményének meghatározása nem oldható meg, csak a vállalkozás valamennyi ágazatának együttesen eredménye mutatható ki az eredménykimutatásban. Ez azonban a vállalkozások számára kedvezőtlen, mert a vállalkozási szintű eredmény alapján nem határozható meg az egyes ágazatok hozzájárulása a vállalkozási eredményhez, valamint nem tárhatók fel az eredmény nagyságát befolyásoló tényezők, kialakulásában szerepet játszó okok.

A mezőgazdasági vállalkozásoknál a tevékenységek (ágazatok) láncolatában a megelőző tevékenység (ágazat, például növénytermesztés) által megtermelt saját termelésű készletek értékesítésére ösztönöz a realizáció elv. Ennek oka, hogy értékesítés esetén az eredmény realizálódik és kimutathatóvá válik. A gyakorlatban azonban a saját termelésű készletek nem kerülnek teljes egészében értékesítésre, hanem a vertikális felépítésben következő tevékenység (ágazat, például állattenyésztés) alapanyagként jelennek meg, továbbfelhasználásra kerülnek - a számviteli törvény előírása szerint - tényleges közvetlen költségen. Előfordulhat tehát, hogy a növénytermesztésnél nincs értékesítés, mert a hozamot az állattenyésztés teljes mértékben hasznosítja. Ebben az esetben a növénytermesztésnél árbevétel nem keletkezik, így nincs lehetőség eredmény számítására sem. A tényleges közvetlen költségen történő továbbfelhasználás másik következménye, hogy az állattenyésztés hozamának megállapított tényleges közvetlen költsége is torzítást tartalmaz. Hiszen az anyagköltségek között szerepel a megelőző

ágazat, a növénytermesztés továbbfelhasznált saját termelésű készletének tényleges közvetlen költsége. Ez a közvetlen költség azonban lehet magasabb és alacsonyabb is piaci árnál, így az állattenyésztés számviteli törvény előírásai alapján megállapított tényleges közvetlen költsége ezt a torzítást tartalmazni fogja. További eltérés jelentkezhethet abban az esetben, ha az állattenyésztés ezt az alapanyagot nemcsak saját termelésű készletből, hanem vásárlásból is biztosítja. A beszerzett és a saját termelésű készlet értékének eltérése az állattenyésztés tényleges közvetlen önköltségében is meg fog jelenni.

Mindezen okok miatt a teljeskörű konszolidációval ellentétben a mezőgazdasági vállalkozásoknál nem az közbenső eredmények kiszűrését és a bevételek-ráfordítások konszolidációját kell végrehajtani, hanem éppen ezeknek a halmozódásoknak a kialakulását kell elősegíteni az egyes ágazatok valós eredményének meghatározhatósága érdekében.

Az egyes ágazatok eredményének elkülönített kimutatását segítené elő, ha a saját termelésű készletek értékelése piaci áron valósulna meg. (SZTANÓ, 1982) A biológiai eszközök értékelésének a valós értéken történő értékelés felé történő elmozdulását támogatják a nemzetközi számviteli szabályok is, mert a mezőgazdasági ágazat sajátosságai szükségessé teszik speciális értékelési rendszer kidolgozását. Ezek a sajátosságok a biológiai átalakulásokból adódnak, amelyek ezen eszközök lényegét változtatják meg és gyakran több beszámolási időszakon keresztül mennek végbe. Adódhatnak az élő eszközök sajátosságaiból is. A mezőgazdaságról szóló 41. IAS egyik legfontosabb szabálya, hogy a biológiai eszközöket valós értékükön¹⁰ kell értékelni. Hiszen minden átalakulási folyamat, fázis hozzájárul a biológiai eszközökből várható gazdasági haszonhoz, amelyet a valós értéken történő értékelés pontosan megmutat. A bekerülési értéken történő értékelés megbízhatónak tekinthető, hiszen múltbeli adatokon nyugszik, a valós érték alkalmazásánál mindig fennáll valamilyen mértékű bizonytalansági tényező a valós érték szubjektivitásából adódóan. Ennek ellenére mégis a valós értéken történő értékelés jelenti a mezőgazdaságból származó eredmény meghatározásának legjobb módszerét. A hatályos számviteli törvény a bekerülési érték alapú értékelést fogadja el, de a változás iránya mindenképpen a piaci alapú értékelés kell, hogy legyen. (MIKLÓSYNÉ ÁCS et.al., 2006)

¹⁰ Valós érték a 41. IAS előírásai szerint: az az összeg, amelyért jól tájékozott, hajlandó felek között szokásos piaci feltételek szerint lebonyolított ügylet keretében egy eszközt el lehet cserélni vagy egy kötelezettséget rendezni lehet.

Megoldási lehetőségnek tekinthető, hogy számviteli törvény lehetővé teszi a tényleges előállítási költség mellett az elszámoló ár alkalmazását is. Az elszámoló ár a piaci ár (úgynevezett plafonár) szintjén is kialakítható. Ez azonban csak félmegoldásnak minősíthető. Ugyanis abban az esetben, ha a mezőgazdasági vállalkozások évközben a saját termelésű készleteiket piaci árszinten is értékelik, év végén a készletértéket a tényleges előállítási költségre kell módosítaniuk, hiszen a realizált eredmény számításának alapja vállalkozási szinten a tényleges előállítási költség.

A saját termelésű készletek piaci áron történő értékelése esetén az eredményben a mezőgazdasági vállalkozások olyan jövedelmet is kimutatnának, amely esetleg az elszámolása időszakában még nem realizálódott. (SZTANÓ, 1981) A vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknál a saját termelésű készletek továbbfelhasználása miatt a realizált eredményen kívül vizsgálni kell a megtermelt jövedelmet is. A megtermelt jövedelem a termelési érték és a termelési költség különbözeteként határozható meg.

A megtermelt jövedelem megállapításakor az összes hozam piaci áron történő értékesítését kell feltételezni, vagyis az ágazatok jövedelemhelyzetét a teljes termelés figyelembe vételével kell vizsgálni. A megtermelt jövedelem, mint eredménykategória alkalmasabb a vertikálisan egymásra épülő egyes ágazatok valós gazdasági helyzetének az értékelésére, mint az értékesítés árbevétele alapján számított realizált jövedelem. A megtermelt és realizált jövedelem közötti különbséget az okozza, hogy a megtermelt jövedelem az összes előállított termék jövedelmét, a realizált jövedelem pedig csak az értékesítésre kerülő termék jövedelmét mutatja. (MIKLÓSYNÉ ÁCS et.al., 2006)

A megtermelt jövedelem számításának lehetősége a számvitelben is kialakítható, ugyanis a 7. számlaosztályban megnyitott Kész- és félkész termék elszámolási számla (hozamszámla) alkalmas arra, hogy a mezőgazdasági vállalkozások megtermelt eredményét kimutassa és ezzel biztosítsa a belső halmozódások visszaépülését. A Kész- és félkész termék számla tartozik oldalán év végén a költségek átvezetése után a közvetlen (előállítási költség) szerepel, a követel oldalán pedig a hozamérték elszámoló áron. Abban az esetben, ha a vállalkozások ezt az elszámoló árat a piaci ár szintjén alakítják ki, akkor a piaci ár és a tényleges előállítási költség különbözeteként kimutatható a megtermelt eredmény, ami a készletérték-különbözettel azonosítható.

Kutatásom során – a célkitűzésekben megfogalmazottakkal összhangban - arra kerestem a választ, hogy a konszolidáció módszerei milyen módosításokkal alkalmazható, illetve

milyen más módszerekkel feleltethetők meg, hogyan hasznosíthatók a mezőgazdasági vállalkozásoknál.

Mindezek alapján az a következtetés vonható le, hogy a konszolidáció módszerei, a konszern számvitel előírásai nemcsak a számviteli törvény által elfogadott vállalatcsoportok egységes megítélésénél alkalmazhatóak. Ezek a módszerek bár módosított formában, de más merőben eltérő gazdasági területen is megállják a helyüket és lehetővé teszik a gazdálkodó szervezetek, illetve az elkülöníthető tevékenységek, ágazatok valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megítélését. E módszerek alkalmazásával a vállalkozások vezetői által hozott döntések megalapozottabbá válhatnak, hiszen elkerülhetővé válik a jogi, pénzügyi és számviteli szabályozásból adódó „technikai elszámolások” miatt keletkezett vagyon, jövedelem valósként történő kimutatása.

5. Új és újszerű tudományos eredmények

Értekezésem új és újszerű eredményeit az alábbiak szerint foglalom össze:

- A dolgozat újszerű eredményének tekintem a konszolidáció folyamatának gyakorlati szempontú bemutatását és ezzel párhuzamosan az egyes részfeladatoknál felmerülő értelmezési, szabályozási problémák megoldási lehetőségeinek kidolgozását.
- Feltártam az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások tulajdonosi szerkezetét, kapcsolati hálóját, befektetési sajátosságait.
- Kidolgoztam és alkalmaztam egy kérdőívet, amelynek segítségével feltártam az élelmiszergazdaságban működő anyavállalatok és a konszerntagok konszolidációs folyamatának szabályozását, adatszolgáltatási rendszerét, a kiszűrt halmozódások nagyságára vonatkozó számviteli információkat, valamint azt, hogy a számviteli politika alapvetően meghatározza a konszolidált éves beszámoló tartalmát.
- A kérdőíves felmérés tapasztalatai alapján megállapítottam, hogy az élelmiszergazdaságban működő konszernknél a tulajdonosok viszonylag kis saját tőkével képesek több milliárdos nagyságú vagyont irányítani.
- Új eredménynek tartom, a felmérés tapasztalatai alapján kidolgozott modell vállalatcsoportot, amellyel modellezhetővé vált az élelmiszergazdaságban működő konszernnek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének elemzése. Megállapítottam, hogy az egyedi vállalkozások kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megítélése jelentősen eltér a konszern kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetétől. Az egyedi adatok alapján kedvező lehet az egyes tagok gazdálkodásának megítélése, de a konszern tagok egymásra gyakorolt hatása miatt a vállalatcsoport megítélése alapvetően megváltozhat.
- Megállapítottam, hogy a konszolidáció módszerei módosított formában alkalmazhatóak a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző vállalkozásokon belüli egyes ágazatok eredményének meghatározásánál is, valamint hogy a piaci ár alkalmas a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet folytató vállalkozásoknál az egyes ágazatok eredményének elkülönített meghatározására.

Összefoglalás

A gazdaságban a pénzügyi és gazdasági válság hatására felértékelődött a vállalkozások, vállalatcsoportok természeti és gazdasági környezethez történő alkalmazkodásának jelentősége. Az alkalmazkodást a klíma-, valamint az időjárás-változás, a fenntarthatóság és a globalizáció állítják előtérbe.

Az elmúlt évtizedekben a világgazdaságban megfigyelhető a tőke, a szellemi erőforrások, az anyagi javak világméretű koncentrációja. Ez a koncentráció a globalizációs folyamat keretében megy végbe. A globalizáció kísérőjelenségeként a jogilag önálló élelmiszergazdaságban működő vállalkozások - különböző mértékben és módon - egymással érdekeltségi, részesedési viszonyba kerülnek. Az érdekeltségi kapcsolatok miatt a vállalkozások között a piaci viszonyok korlátozottá vál(hat)nak, ezért az egyedi éves beszámolók (pénzügyi jelentések) alapján a társaságok kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének bemutatása nem biztosítható. A piaci viszonyok korlátozása miatt létrejövő információhiány megszüntethető, ha a vállalkozásokat vállalatcsoportként értelmezzük és a konszolidációs számvitel módszereit alkalmazzuk. A konszolidációs számvitel alkalmas arra, hogy a konszernnek, multi-, transznacionális vállalkozások valós piaci helyzete, ereje, vagyona, pénzügyi és jövedelmi helyzete megítélhető legyen.

A konszolidációs folyamat megismerése, gyakorlati alkalmazásának jelentősége miatt értekezésem általános, összegző célkitűzéseként fogalmaztam meg a konszern számvitel módszertanának bemutatását, a konszolidáció hatásainak elemzését, valamint speciális gazdasági területen történő alkalmazhatóságának vizsgálatát.

Az általános célkitűzés teljesítése érdekében dolgozatomban a következő kutatási részterületeket fogalmaztam meg:

- Az elemzés tárgyát képező vállalatcsoportok nemzetgazdaságban betöltött szerepének vizsgálata, a gazdasági környezet bemutatása. Ennek keretében a magyar élelmiszergazdaság helyzetének, átalakulásának rövid ismertetését, valamint az élelmiszergazdaságban működő gazdálkodók szervezeti formáinak bemutatását és gazdasági jelentőségének áttekintését tartottam fontosnak.
- A vállalatcsoportok szakirodalomban fellelhető fogalmának bemutatása, értelmezése, valamint az Európai Unió vonatkozó irányelveinek és a Nemzetközi Számviteli Standardok, Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok /IAS –

International Accounting Standards, IFRS – International Financial Reporting Standards/ konszolidációval kapcsolatos szabályainak kiemelése.

- Az egyedi beszámolók konszolidációra alkalmassá tételének elvi és módszertani lépéseinek, valamint a konszolidált éves beszámoló készítés módszereinek és munkafolyamatának bemutatása, különös tekintettel a teljeskörű bevonás módszerére.
- Fő célkitűzésem megválaszolása érdekében - a konszolidált éves beszámolók és a kérdőíves felmérés tapasztalatainak felhasználásával kialakított - modell vállalatcsoport segítségével a látszólag jogilag független, de egymással érdekkapcsolatba került vállalkozások egyedi beszámolójában kimutatott vagyoni, pénzügyi és jövedelmi adatok alapján összevont halmozott adatok összehasonlítása a konszolidált adatokkal és a belső halmozódások jellemző területeinek és okainak gazdasági elemzés módszereivel történő feltárása.
- Annak vizsgálata, hogy a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásoknál milyen módosításokkal alkalmazhatók a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatainak módszerei.

A célkitűzések megvalósítása érdekében saját adatgyűjtésekre, a magyar és nemzetközi szakirodalomra, a hatályos magyar jogszabályokra, az Európai Unió irányelveire, a Nemzetközi Számviteli Standardokra (IAS), a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokra (IFRS), saját kutatási és gyakorlati tapasztalatokra, hazai adatbázisokból (KSH, FVM, IRM) szerzett információkra támaszkodtam.

A dolgozatban vizsgált témakör szerteágazó jellege miatt a szakirodalmat dokumentáló, rendszerező szekunderkutatást nem külön fejezetben, hanem fejezetenként, a részterületek tárgyalásához kapcsolódva mutattam be.

A konszern számvitel módszertanának ismertetése során a konszolidált éves beszámoló összeállításának munkafolyamata határozta meg a szakirodalom feldolgozás menetét. Fontosnak tartottam, hogy a szakirodalom ismertetése mellett az egyes témakörök a saját tapasztalataimat, véleményemet is tükrözzék.

A témához kapcsolódó szakirodalom feldolgozása és rendszerezett bemutatása után a következő feladat a célkitűzésekben megfogalmazott vizsgálathoz szükséges adatbázis

kialakítása volt. Az adatgyűjtés során nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy minél több konszolidált éves beszámoló álljon rendelkezésemre.

Kutatásom keretében kiemelten fontosnak tartottam megismerni a konszolidáció magyarországi gyakorlatát, amelyhez az információkat, a számviteli adatokat kérdőíves felmérés segítségével gyűjtöttem össze. A kérdőíves felmérés során törekedtem arra, hogy a kérdőív kérdései a célkitűzésben megfogalmazottak tanulmányozásához a legszélesebb információkat szolgáltatassák számomra mind az anyavállalatokról, mind a vállalatcsoport tagvállalatairól.

Kutatásom során az tapasztaltam, hogy az élelmiszergazdaság, ezen belül az élelmiszeripar meghatározó részének konszernnek, multi- és transznacionális vállalkozások tulajdonába kerülése miatt e gazdasági terület az utóbbi évtizedekben nehezen kutathatóvá vált.

A kérdőívek kiértékelésével átfogó képet kaphattam a konszolidáció szabályozásáról, az adatszolgáltatás rendszeréről, használhatóságáról. A kérdőíves felmérésben arra kerestem a választ, hogy az élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok a konszolidáció során milyen módszereket alkalmaznak, milyen jellemző belső halmozódások jelennek meg a gazdasági tevékenység folytatása során. Az anyavállalatok és a vállalatcsoport tagjainak vizsgálata során az adatszolgáltatás szabályozottságának, gyakoriságának, használhatóságának értékelését is fontosnak tartottam.

A kérdőív kérdéseire adott válaszok kiértékelése során leíró statisztikai módszereket alkalmaztam és statisztikai következtetéseket vontam le. Dolgozatom témája és a felmérés jellege alapján minőségi ismérveket használtam. A válaszok alapján levont következtetések helyességét függetlenségvizsgálattal, χ^2 -próbával ellenőriztem, a szokásos szignifikanciaszintek mellett. Az asszociáció szorosságát a Cramer-féle asszociációs együtthatóval mértem.

A Magyarországon élelmiszergazdaságban tevékenységet folytató vállalatcsoportok konszolidációs sajátosságainak összesítését, értékelését követően a kutatásomat egy adott modell vállalatcsoportra fókuszáltam. A kérdőíves felmérés gyakorlati tapasztalatait felhasználva modell vállalatcsoportot hoztam létre, amely vállalatcsoport magán viselte a magyarországi, élelmiszergazdaságban működő vállalatcsoportok

legjellemzőbb vonásait. A modell segítségével vizsgáltam, hogy az egyedi vállalatok, valamint a vállalatcsoport halmozott összevont vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének értékelését milyen módon változtatja meg a konszolidáció, illetve annak egyes lépései.

A kapott eredmények alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a vállalatcsoport tagjainak egyedi éves beszámolóit olyan mértékű belső halmozódásokat okoznak, amelyek megkérdőjelezzik ezen beszámolók alapján hozott gazdasági döntések megalapozottságát. Ennek alapján egyértelműen javasolható a fölrendelt és a mentesíthető anyavállalatok vezetőinek, tulajdonosainak, a piaci szereplőknek, hogy a vállalatcsoporthoz tartozó vállalkozások esetén döntéseiket mindenképpen az egyedi éves beszámoló mellett a konszolidált éves beszámoló mérleg és eredménykimutatás adatainak figyelembe vételével, annak értékelésével hozzák meg. Hiszen a halmozódások olyan vagyont, eredményt takarnak, amelyek nem tekinthetők valósnak, nem használhatók fel fedezetként, finanszírozási forrásként.

A kutatás harmadik szakaszában a vizsgálati kört tovább szűkítettem és arra kerestem a választ, hogy a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladataiban megfogalmazott eljárások alkalmazhatók-e a vállalatcsoportokon kívül más gazdálkodó szervezeteknél is. A gazdálkodó szervezetek közül sajátos vonásai miatt a vertikálisan egymásra épülő tevékenységet végző mezőgazdasági vállalkozásokat választottam vizsgálatom tárgyaként. A kutatás során bebizonyosodott, hogy a konszolidáció módszerei nemcsak a vállalatcsoportok egységes megítélésénél alkalmazhatóak. Ezek a módszerek módosított formában alkalmasak más szervezeti formában működő vállalkozások, illetve azon belül elkülöníthető tevékenységek, ágazatok valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének megítélésére. E módszerek alkalmazásával a vállalkozások vezetői által hozott döntések megalapozottabbá válhatnak, hiszen elkerülhetővé válik a jogi, pénzügyi és számviteli szabályozásból adódó „technikai elszámolások” miatt keletkezett vagyon, jövedelem valósággá történő kimutatása.

Summary

As a result of the financial and economic crisis, the adaptation to the natural and business environment of companies and company groups had become more important. Such adaptation is highlighted by climatic and weather changes, sustainability and globalisation.

In the past decades, world economy has seen a global concentration of capital, intellectual resources and material goods. Such concentration is taking place in the course of the globalisation process. Globalisation is accompanied by a phenomenon where the businesses operating as legally independent entities in the food economy are getting into shareholder and stakeholder relations with each other to various extents and in various manners. Due to those stakeholder relations, the market relations between the businesses (may) become restricted and therefore the assets, financial and income positions of companies may not be presented based on the individual annual statements (financial reports). The gap created by the restriction of market conditions may be filled in if businesses are interpreted as company groups and the methods of consolidation accounting are applied. Consolidation accounting is capable of providing a realistic picture of the market positions, power, assets, financial and income positions of concerns, multinational and transnational businesses.

In order to learn the consolidation process and due to its practical importance, the presentation of the methodology of concern accounting, the analysis of the impacts of consolidation and the applicability to a special economy area were the general, summary targets of my study.

In order to meet that general target, the following research sub-areas were set up in my study:

- The analysis of the role taken by the subject company groups in the national economy, and a presentation of the economic environment. In the frame of that a short presentation of the position and conversion of Hungarian food economy, presentation of the organisational forms of businesses operating in the food economy and a review of the economic importance of such businesses were in focus.

- Presentation and interpretation of the concept as available for company groups in literature, highlighting the relevant European Union directives and International Accounting Standards, International Financial Reporting Standards (IAS and IFRS) as associated with the consolidation.
- Presentation of the theoretical and methodological steps of making individual reports suitable for consolidation, presentation on the methods and work process of preparing consolidated annual reports, with special regard to the method of full involvement.
- In order to reach my main target, using model company groups which are set up on the basis of experience from consolidated annual reports and a questionnaire survey, a comparison, to consolidated figures, of cumulative data consolidated based on the asset, financial and income figures indicated in the individual reports of businesses which are seemingly legally independent but have stakeholder relations with each other, and the examination by economic analysis methods of the characteristic areas of internal accumulations and their reasons.
- An examination on what modifications make the methods of certain subtasks of comprehensive consolidation capable of examining agricultural businesses performing activities that are vertically built on each other.

In order to reach the targets, I relied on my own data collections, Hungarian and international literature, effective Hungarian rules of law, European Union directives, International Accounting Standards (IAS), International Finance Reporting Standards (IFRS), my own research and practical experiences, and information obtained from Hungarian data bases (KSH, FVM, IRM).

Due to the diverse nature of the subject range examined in my study, the secondary research documenting and systemising the literature is presented not in a separate chapter but rather within each individual chapter in association with the discussion of sub-areas.

In the course of presenting the methodology of concern accounting, the steps of processing the literature were determined by the work process of compiling the consolidated annual report. In addition to presenting the literature, I deemed it important that the individual subject ranges also reflect my own experiences and views.

Following the processing and systemised presentation of literature relevant to the subject, the next task was to set up the data base necessary for the examination worded in the objectives. In the course of data collection I had a strong focus on having as many consolidated annual reports as possible.

In the course of my research I had focus on learning the Hungarian practise of consolidation, to which I collected information and accounting figures through the questionnaire survey. In performing the questionnaire survey my aim was to receive the possible widest range of information from the parent companies and member companies in the company groups to enable the study of the target objectives.

In the course of my research I experienced that due to the fact that the decisive part of food economy and within that, food industry, has been acquired by concerns, multinational and transnational businesses, in the past decades that area of the economy has become difficult to research.

By evaluating the questionnaires, I could receive a comprehensive picture about the regulation of consolidation, and the system and usefulness of data provision. In the questionnaire survey I tried to find an answer to what methods are applied to food economy company groups in the course of consolidation, what typical internal accumulations appear in the course of pursuing the business activity. In the examination of parent companies and members in the company groups, I considered it important to evaluate the degree of regulation of data provision, and the frequency and usefulness of data provision.

In evaluating the answers received to the questionnaire survey, I applied descriptive statistical methods and drew statistical consequences. Based on the subject of my study and the nature of the survey, I used quality criteria. The correctness of consequences drawn based on the replies has been checked with test of independence, the χ^2 -test, in addition to the usual significance levels. The closeness of association was measured by the Cramer coefficient of association.

Following the summary and evaluation of consolidation features of company groups pursuing activities in the food economy of Hungary, I focused my research on a model company group. Using the practical experience of the questionnaire survey, I created a model company group which has the most typical features of company groups operating

in the food economy of Hungary. Using that model I examined what impact consolidation and its individual steps have on the cumulative consolidated assets, financial and income positions of individual businesses and the company group.

Based on the results received, it can be clearly stated that the individual annual reports of the members of the company group cause internal accumulations of such degree which question the foundation of economic decisions brought on the basis of those reports. Therefore, the recommendation can clearly be made to managers and owners of superior parent companies, which companies can be exempted, and also to market players that their decisions concerning businesses belonging to the company group should definitely rely on not only the individual annual reports but also the data of consolidated annual balance sheet and profit and loss statement, as well as the evaluation of such data. The accumulations covered such assets and outturn which may not be considered real, and may not be used as a coverage or financing source.

In the third stage of my research project I further narrowed down the range of examination and tried to find an answer to whether the methods set up in certain subtasks of comprehensive consolidation may be applied to other business organisations as well, other than company groups. Due to their peculiar features, from the business organisations I selected for the subject of my study the agricultural businesses which perform activities that are vertically built on each other. The research showed that consolidation methods may be applied not only to the consistent judgement of company groups. In a modified form, those methods are capable of presenting the real assets, finance and income positions of businesses operating in other organisational forms, including the activities and branches that can be separated within them. By applying those methods, the decisions made by managers of the businesses become more robust because the assets and income indicated as real by “technical settlement” resulting from legal, financial and accounting regulation can be avoided.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

IAS	International Accounting Standards Nemzetközi Számviteli Standardok
IFRS	International Financial Reporting Standards Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
IRM	Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálata
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

IRODALOMJEGYZÉK

1. ADORJÁN, CS. - BARY, L. - DUDÁS, J-né - FRIDRICH, P. - LUKÁCS, J. - PÁL, T. - RÓTH, J. - SZTANÓ, I. - ÚJVÁRI, G. - VEIT, J. (2001): Számvitel-elemzés I. MKVK Oktatási Központ Kft., Budapest, 610 p.
2. ADORJÁN, CS. - BARY, L. - BÍRÓ, T. - FRIDRICH, P. - GARAJSZKI, Z. - KRESALEK, P. (2004a): A számviteli törvény magyarázata 2004-2005 I. kötet. HVGORAC, Budapest, 664 p.
3. ADORJÁN, CS. - BARY, L. - BÍRÓ, T. - FRIDRICH, P. - GARAJSZKI, Z. - KRESALEK, P. (2004b): A számviteli törvény magyarázata 2004-2005 II. kötet. HVGORAC, Budapest, pp. 665-1124.
4. AGÓCS, G. (2005): Konszolidált éves beszámoló a hazai gyakorlatban. SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat), 47. évfolyam, 2005. 5. szám, pp. 208-212.
5. ALVINCZ, J. (1993a): Az élelmiszeripar privatizációjáról. Gazdálkodás. 37. évfolyam. 1993. 9. szám, pp. 17-21.
6. ALVINCZ, J. (1993b): A húsipar átalakítása. Gazdálkodás. 37. évfolyam. 1993. 11. szám, pp. 8-16.
7. ALVINCZ, J. (2007): A paradigmaváltás szükségességének jelei a mezőgazdaságban. Gazdálkodás. LI. évf. 2007. 6. szám. 72-78.
8. ALVINCZ, J. - SZÚCS, I. (1998): Az élelmiszergazdaság szerkezete. Agrárgazdasági tanulmányok. 1998. 14. szám, 110 p.
9. ÁRVA, L. (1994): A közép-kelet európai külföldi működőtőke-beruházások. Külgazdaság. 38. évfolyam. 1994. 7. szám, pp. 54-65.
10. BALOGH, S. - KÓBOR, K. - LAKNER, Z. (1992): "Államszocialista" monopolszervezetek helyett kisvállalkozásokat az élelmiszeriparban? Gazdálkodás. 36. évfolyam. 1992. 6. szám, pp. 63-74.
11. BARICZ, R. (1994): Mérlegtan. Aula Kiadó, Budapest, 199 p.
12. BARICZ, R. - MALASICS, A. (1994): Oktatási segédlet a konszolidált beszámoló összeállításához. Unikontó Kft., Budapest,
13. BÍRÓ, T. - PUCSEK, J. - SZTANÓ, I. (1997): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése - Elemzés a beszámolók alapján. Perfekt Rt, 659-A/1997, 246 p.
14. BÍRÓ, T. - KRESALEK, P. - PUCSEK, J. - SZTANÓ, I. (2007): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése. Perfekt Zrt., Budapest, 263 p.
15. BALÁZS Á. – BOROS J. – BOSNYÁK J. – GYENGE M. – GYÖRFFI D. – HEGEDŰS I. – KOVÁTS E. – LAKATOS L. – LUKÁCS J. – MADARASINÉ SZIRMAI A. – MATUKOVICS :G. – NAGY G. – ORMOS M. – PAVLIK L. – PÁL T. – RÓZSA I. – SZÉKÁCS P-né. – TARDOS Á. – VERESS A. (BOROS, J. - BOSNYÁK, J. - KOVÁTS, E. et.al.) (2006): Az IFRS-ek rendszere: A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok rendszere: Előírások - fogalmak és összefüggések, értelmezési és alkalmazási kérdések. MKVK Oktatási Központ Kft., Budapest, 917 p.
16. BÉJÁCS, I. (2008): Hivatás-e még a számviteli szakma gyakorlása. SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat). 50. évfolyam. 2008. 12. szám, pp. 494-496.
17. BOKOR, CS. (2007): Az előzetes ármegállapítás intézménye a magyar adójogban. SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat). 49. évfolyam. 2007. 1. szám, pp. 13-17.
18. BORIS, SZ. (2007): Az előzetes ármegállapítás nemzetközi szabályozása. . SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat). 49. évfolyam. 2007. 1. szám, pp. 8-13.

19. BORIS, SZ. – SIEGLER, ZS. (2007): Transzferár nyilvántartás – Szabályok és példák 2007. Saldó Zrt., Budapest, 2007., 78 p.
20. BOROS, R. (2008): Az APEH transzferár-ellenőrzési gyakorlata. SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat). 50. évfolyam. 2008. 9. szám, pp. 353-359.
21. BOROS, R. – GÉMESI P. – HERICH, GY. – HORVÁTH, J-né – LIPTÁK, Z. – MEKLER, A. – MINDSZENTI, M. – MUNKÁCSI, M. – SIEGLER, ZS. – SZABÓ, D. – SZEDŐ, J. – SZTANÓ, I. (2008): Elszámolóárak. Penta Unió Kft., Pécs, 2008.
22. BREALEY, R. - MYERS, S. (2005): Modern vállalati pénzügyek. Panem Kft. Budapest, 1175 p.
23. BUCHNER, R. (1999): Grundzüge der Finanzanalyse. Verlag Franz Vahlen, München, 1999.
24. BUDAY-SÁNTHA, A. (2001): Agrárpolitika - Vidékpolitika : A magyar agrárgazdaság és az Európai Unió. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 463 p.
25. BUZÁS, GY. - NEMESSÁLYI, ZS. - SZÉKELY, CS., et.al. (2000): Mezőgazdasági üzemtan I. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó , Budapest, 462 p.
26. CANAVOS, G. C. (1984): Applied probability and statistical methods. Little, Brown and Company, Boston, 608 p.
27. CHIKÁN, A. (2003): Vállalatgazdaságtan. AULA Kiadó, Budapest, 576 p.
28. COLEMANN, W. D. (2001): Agricultural policy reform and policy convergence: an actor-centered institutionalist approach. Journal of Comparative Policy Analysis: Research an Practice 3: 219-241 pp.
29. Complex CD jogtár.
30. Consolidated financial statements: Reporting by the working group on accounting standards OECD, Paris, 1988., 42 p.
31. Consolidation policies in OECD countries: Reporting by the working group on accounting standards. OECD, Paris, 1987., 63 p.
32. CSETE, L. (1989): A mezőgazdaság vállalati strukturájának fejlődése. Gazdálkodás. 33. évfolyam. 1989. 3. szám, pp. 1-14.
33. CSETE, L. (2008): Új paradigma az agrárgazdaságban: alkalmazkodás a globális kihívásokhoz. Gazdálkodás. 52. évfolyam. 2008. 4. szám, pp.352-367.
34. CSETE, L. - HORN, P. - PAPÓCSI, L. (1996): Integráció az agrárgazdaságban. Gazdálkodás. 40. évfolyam. 1996. 5. szám, pp. 1-7.
35. DIMÉNY, I. - RÉDAI, I. (1992): A vertikális kapcsolatok fejlesztésének főbb összefüggései. Gazdálkodás. 36. évfolyam. 1992. 8. szám, pp. 32-42.
36. DIMÉNY, I. - RÉDAI, I. (1993a): A vertikális kapcsolódások továbbfejlesztésének elméleti, módszertani összefüggései a kertészeti és élelmiszeripari ágazatokban I. Gazdálkodás. 37. évfolyam. 1993. 10. szám, pp. 30-37.
37. DIMÉNY, I. - RÉDAI, I. (1993b): A vertikális kapcsolódások továbbfejlesztésének elméleti, módszertani összefüggései a kertészeti és élelmiszeripari ágazatokban II. Gazdálkodás. 37. évfolyam. 1993. 11. szám, pp. 25-34.
38. DIMÉNY, I. - RÉDAI, I. (1994): A vertikális kapcsolódások fejlesztésének összefüggései. Gazdálkodás. 38. évfolyam. 1994. 5. szám, pp. 21-27.
39. DORGA, L. - KOVÁCS, G. - STAUDER, M. - TÓTH, E. - VARGA, GY. (1999): Mezőgazdaságunk üzemi rendszere az EU tapasztalatainak tükrében. Agrárgazdasági tanulmányok. AKII, Budapest, 1999. 8. szám, 115 p.
40. DUNNING J. H. (1993): Multinational Enterprises and the Global Economy. Addison-Wsley Publ. Co. New York, 1993. pp. 282-284.

41. CASTLE E. N. – BECKER M. H. – NELSON A. G. (1992): Farmgazdálkodás. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 476 p.
42. EPSTEIN, B. J. - MIRZA, A. A. (2003): Nemzetközi Számviteli Standardok: Magyarázatok és alkalmazások. Perfekt Kiadó, Budapest, 2003. 1058 p.
43. EPSTEIN, B. J. - NACH, R. - BLACK, E. L. - DELANEY, P. R. (2005): Wiley - GAAP 2005, Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles. JohnWiley & Sons, Inc., Somerset, 1123 p.
44. Az Európai Gazdasági Közösség Tanácsának 4., 7., 8. számú irányelve. PSZF, Budapest, 52 p.
45. Európai Parlament és a Tanács 1606/2002/EK számú rendelete az IAS-ek használatáról.
46. AZ EU pénzügyi beszámolói stratégiája: Az előrevivő út. (2000) "ÜZENET". AZ EURÓPAI UNIÓ BIZOTTSÁGÁNAK POLITIKAI DOKUMENTUMA. 2000. JÚNIUS 13.
47. FAGERSTRÖM, A. (2002) Group accounting across borders. Abo. Akad. Univ. Press, Abo, 211 p.
48. FERTŐ, I. (1996): A vertikális koordináció a mezőgazdaságban. Közgazdasági Szemle. 43. évfolyam. 1996. 11. szám, pp. 957-971.
49. Figyelő Régiós 500 2008. Figyelő és Deloitte közös kiadványa, Budapest, 35 p.
50. Figyelő TOP 200 2006. Figyelő 2006., Budapest, 138 p.
51. Figyelő TOP 200 2008. Figyelő 2008., Budapest, 138 p.
52. FRIDRICH, P. (1996a): Esettanulmány a teljeskörű konszolidáció végrehajtására. Saldo Rt., Budapest, 26 p.
53. FRIDRICH, P. (1996b): Esettanulmány a teljeskörű konszolidáció végrehajtására - Kidolgozás. Saldo Rt., Budapest, 72 p.
54. FRIDRICH, P. (1997): Esettanulmány. Kiegészítés a teljeskörű konszolidáció végrehajtására. Saldo Rt., Budapest, 40 p.
55. FRIDRICH, P. - SIMON, SZ. (2000a): Konszolidáció módszertana példatár. PSZF, Budapest, 137 p.
56. FRIDRICH, P. - SIMON, SZ. (2000b-d): A magyar számviteli konszolidáció alapjai - EU csatlakozás (1-3 kötet). BGF PSZFK Távoktatási Központ, Budapest, 141 p.
57. FRIDRICH, P. - SIMON, SZ. (2002): Konszolidáció módszertana példatár. Perfekt Kiadó, Budapest, 137 p.
58. FRIDRICH, P. - SIMON, SZ. - SZTANÓ, I. (2008): A konszolidáció módszertana. Perfekt Zrt., Budapest, 246 p.
59. GÁBOR, J. - STAUDER, M. (1999): A kereskedelmi láncok és az élelmiszertermelők kapcsolatának változásai. Agrárgazdasági tanulmányok. AKII, Budapest, 1999. 1. szám, 91 p.
60. GERGELY, I. (1994): Konszolidált beszámoló könyvvizsgálata, szervezése. Perfekt Kiadó, Budapest, 130 p.
61. GIBBENS, A. (2000): Elszabadult világ - Hogyan alakítja át életünket a globalizáció?. Perfekt Kiadó, Budapest, 111 p.
62. GODFREY, J. M. - CHALMERS, K. et.al. (2007): Globalisation of accounting standards. Elgar, Cheltenham, 309 p.
63. HAJDÚ, I-né - LAKNER, Z. (1999): Az élelmiszeripar gazdaságtana. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest, 569 p.
64. HAMAR, J. (2003): A "fejlődőképes-dinamikus" és a "lemaradó-túlélő" vállalatcsoportok jellemzői a feldolgozóiparban. Koping Datorg, Budapest, 105 p.

65. HAMAR, J. (2004): Tőkevonzó-képességünk alakulása és a multinacionális cégek szerepe a magyar gazdaság technológiai és strukturális felzárkóztatásában. *Külgazdaság*. 48. évfolyam. 2004. 5. szám, pp. 29-63.
66. HAMAR, J. - LÁNYI, K. (2001): A multinacionális vállalatok szerepe Magyarországon és az EU csatlakozás. Miniszterelnöki Hivatal Integrációs Stratégiai Munkacsoportja, Budapest, Európai Tükör: Műhelytanulmányok, 1416-7484., 218 p.
67. HANTÓ, ZS. (1996): Integrációs változatok a magyarországi mezőgazdaságban. *Gazdálkodás*. 40. évfolyam. 1996. 6. szám. pp. 40-48.
68. HAVASY, GY. - MOLNÁR, M-né - SZUNYOGH, ZS. - TÓTH, M-né (1996): Általános statisztika I. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 231 p.
69. HERBÉLY, J. - GÉMESI, P. - VESZPRÉMI, I. (2008): Transzferár a gyakorlatban, a szabályozásban és az erősödő adóellenőrzésben. *SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat)*. 50. évfolyam. 2008. 9. szám, pp. 348-352.
70. HODINA, P. - LÁMFALUSI, I. (2005): A külföldi tőke szerepe és a gazdálkodás eredményére gyakorolt hatása az élelmiszeriparban. *Gazdálkodás*. 49. évfolyam. 2005. 5. szám, pp. 11-28.
71. HODINA, P. - TOMKA, J. (1981): Az elszámolási rendszer és a termelési költségek kapcsolatáról. *MŰSZI*, 10. évfolyam. 1981. 2. szám,
72. HOYLE, J. B. (1987): *Advanced Accounting*. Business Publications, Inc., Plano, Texas, 809 p.
73. HUNYADI, L. - VITA, L. (2002): *Statisztika közgazdászoknak: Statisztikai módszerek a társadalmi és gazdasági elemzésekben*. KSH, Budapest, 771 p.
74. *International Accounting Standards*. International Accounting Standards Committee, London, 831 p.
75. JACOBS, O. H. - OESTREICHER, A. (2000): *Mérlegelemzés*. Kossuth Kiadó, Budapest, 222 p.
76. JOSLING, T. (2002): *Competing paradigms in the OECD and their impacts on the WTO agricultural talks*. In: *Agricultural Policy for the 21st Century*. Iowa State University Press, Ames (USA)
77. JUHÁSZ, A. - KARTALI, H. - KÖNIG, G. - ORBÁNNÉ NAGY, M. - STAUDER, M. (2006): *Az élelmiszeripar strukturális átalakulása 1997-2005. Agrárgazdasági tanulmányok*. AKII, Budapest, 2006. 3. szám, 131 p.
78. JUHÁSZ, A. - SERES, A. - STAUDER, M. (2008): *A kisárutermelés lehetséges válaszai az élelmiszer-kereskedelem koncentrációjára*. *Gazdálkodás*, 52. évfolyam. 2008. 2. szám, pp. 177-181.
79. JUHÁSZ, M. (1995): *A teljeskörű tőkekonszolidálás elmélete és gyakorlat a német konzern (konszolidált) beszámolóban*. BKE, BUDAPEST, 1995
80. JUHÁSZ, P. - MOHÁCSI, K. (2001): *Az EU-csatlakozás hatása a hazai élelmiszeriparra*. *Közgazdasági Szemle*. 48. évfolyam, 2001. 5. szám, pp. 442-456.
81. KAPÁSINÉ BÚZA, M. (2000): *A 4. és a 7. irányelv a tagállamok számviteli szabályozásában I., II., III.* *Számvitel, adó, könyvvizsgálat*. 7-10. szám
82. KAPÁSINÉ BÚZA, M. - EPERJESI, F. (1999): *Az Európai Unió számviteli irányelvei és a nemzetközi számviteli standardok magyar szemmel* KOMP Konzult Számítástechnikai és Tanácsadó Kft. Budapest, 247 p.
83. KAPLAN, R. S. - ATKINSON, A. A. (2003): *Vezetői üzleti gazdaságtan - Haladó vezetői számvitel*. Panem - Business Kft., Budapest, 709 p.
84. KARALYOS, ZS. (2001): *Az átalakuló mezőgazdaság integrációs pólusai*. *Gazdálkodás*. 45. évfolyam. 2001. 3. szám, pp. 33-36.

85. KETTINGER, GY. (2001): A globalizáció okai és hatásai, valamint szükségszerű következményei Európában. *Gazdálkodás*. 45. évfolyam. 2001. 6. szám, pp. 73-77.
86. KÉRI, E. (2008): Magyar szabályozás, nemzetközi folyamatok. *SZAKma* (Számvitel, adó, könyvvizsgálat). 50. évfolyam. 2008. 9. szám, pp. 359-362.
87. KISS, J. (2006): Az EU agrárpolitikai dilemmái. *Gazdálkodás*. 50. évfolyam. 2006. 1. szám, pp. 27-46.
88. KOBLENCZ, J. - BAGYINSZKI, M. (1995): *Konzolidált Éves Beszámoló*. KJK, Budapest, 275 p.
89. KOPPÁNYI, M. et.al. (2004): *Mikroökonómia*. KJK-KERSZÖV Kft., Budapest, 556 p.
90. KOROM, E - MADARASINÉ SZIRMAI, A. - MIKLÓ SINÉ ÁCS, K. - MOLNÁR, CS. - SIKLÓSI, Á. - SIMON, SZ. - SZTANÓ, I. - SZTANÓ, I-né (2001): *A számvitel időszerű kérdései*. Perfekt Rt., Budapest, 193 p.
91. KORTEN, D. C. (1996): *Tőkéstársaságok világuralma*. Kapu Kiadó, Budapest, 452 p.
92. KOZMA, A. (1981): Önköltség- és jövedelemszámítás a gazdaságos termelés szolgálatában. *Számvitel és Ügyviteltechnika*. 23. évfolyam. 10-11. szám,
93. KOZMA, A. (2001a): *Vázlatok a számvitel tanuláshoz*. 1. kötet. Általános számviteli és könyvviteli ismeretek. Keletlombard Kft., Debrecen, 109 p.
94. KOZMA, A. (2001b): *Vázlatok a számvitel tanuláshoz* 3. kötet. Sajátos beszámolási kötelezettségek. Összevont (konzolidált) éves beszámoló. A mezőgazdasági tevékenység elszámolásának sajátosságai. Keletlombard Kft., Debrecen, 229 p.
95. KOZMA A. - PATAKI L. - TÓTH P. - VÉGHNÉ BÁLINT K. (TÓTH, P. et.al.) (1999): *Számvitel és pénzgazdálkodás*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 423 p.
96. KRESALEK, P. et.al. (1997): *Számvitel, könyvvitel, éves beszámoló*. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft., Budapest,
97. KRESALEK, P. et.al. (2001): *Számvitel a vállalkozások gyakorlatában*. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft., Budapest,
98. KSH gyorstájékoztató. <http://www.okisz.hu/up/gaz20806.pdf>(2009. február 24.)
99. KÜTING, K. - WEBER, C-P. (2004): *Die Bilanzanalyse*. Schaffer-Poeschel Verlag, Stuttgart,
100. LAKATOS, D. (2004): A globalizálódó világ gazdaság. *Gazdálkodás*, 48. évfolyam. 2004. 4. szám, pp. 1-9.
101. LAKNER, Z. (1994): A versenyképesség és a külföldi tőkebevonás néhány összefüggése a magyar élelmiszeriparban. *Ipar-Gazdaság*, 1994. 12. szám, pp. 23-39.
102. LAKNER, Z. - HAJDÚ, I-né - HAGYÓ, M. (2000): Óriások között - közelkép a magyar élelmiszer-kiskereskedőkről. *Gazdálkodás*. 44. évfolyam. 2000. 1. szám, pp. 59-67.
103. LEHOTA, J. - SZÚCS, J. (1997): Külföldi vállalkozások a magyar élelmiszer gazdaságban. *Gazdálkodás*. 41. évfolyam. 1997. 4. szám, pp. 8-15.
104. LEHOTA, J. - SZÚCS, J. (1998): Multinacionális cégek működési sajátosságai a magyar élelmiszer gazdaságban *Gazdálkodás*. 42. évfolyam. 1998. 2. szám, pp. 29-37.
105. MADARASINÉ SZIRMAI, A. - MATUKOVICS, G. (2003b): *Könyvvizsgálói szakmai továbbképzés 2003. - A nemzetközi számviteli standardok alapelvei és fő tartalmi elemei*. MKVK, Budapest, 287 p.

106. MADARASINÉ SZIRMAI, A. - MATUKOVICS, G. (2003a): IAS vs US GAAP: Hazai és nemzetközi jogszabályok, szabványmagyarázatok gyűjteménye; Gyakorlati példák, esettanulmányok, magyarázatok. Verlag Dashöfer Szakkiaadó Kft., Budapest,
107. MAGDA, S. (1994): Átalakulási folyamatok a mezőgazdaságban. Gazdálkodás. 38. évfolyam. 1994. 6. szám, pp. 18-24.
108. MAGDA, S. (2003): A magyar mezőgazdaság az Európai Unió csatlakozás küszöbén. Gazdálkodás. 47. évfolyam. 2003. 6. számú különkiadása, pp. 2-18.
109. MAGDA, S. (2006): A magyarországi agrárgazdaság és a jövő kilátásai. Gazdálkodás. 50. évfolyam. 2006. 2. szám, pp. 59-66.
110. Magyarország mezőgazdasága 2007. KSH, Budapest, 2008. http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,182527&_dad=portal&_schema=PORTAL,
111. MARKOVSZKY, GY. (2004): A termékpálya integrációk vizsgálatának lehetőségei. Gazdálkodás. 48. évfolyam. 2004. 3. szám, pp. 25-31.
112. MARKOVSZKY, GY. (2006): Átalakuló piacok a globalizációban. Gazdálkodás. 51. évfolyam. 2006. 20. különszám. pp. 11-23.
113. MARTIN, H-P. - SCHUMANN, H. (1998): A globalizáció csapdája. Perfekt Kiadó, Budapest, 352 p.
114. MÁRTON, J. (1977): Az integrálódó mezőgazdaság. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest, 192 p.
115. A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar számokban. Földművelési Minisztérium 1997
116. Magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar számokban 2008. http://www.fvm.hu/doc/upload/200812/masz_magyar.pdf
117. Magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar számokban 2007. http://www.fvm.hu/doc/upload/200812/masz_magyar.pdf
118. Magyarország mezőgazdasága a 2000. évben Az Általános Mezőgazdasági Összeírás előzetes adatai. KSH, Budapest, 23 p. <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/amo7.pdf> (2008. november 11.)
119. Magyarország mezőgazdasága, 2007. (Gazdaságszerkezeti összeírás) ELŐZETES ADATOK. (2008) KSH, Budapest, 20 p. http://portal.ksh.hu/pls/portal/url/page/kshportal/adatgyujtesek/agrar_idosorok/gsz_o_2007/gszo_adatok (2008. november 11.)
120. Mezőgazdaság 2007. KSH, Budapest, 2008. KSH, Budapest, 27 p. <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/mezo07.pdf> (2009. február 5.)
121. MÉSZÁROS, S. (2006): A paradigma fogalmának alkalmazása a mezőgazdaságban. Gazdálkodás. 50. évfolyam. 2006. 6. különszám, pp. 42-50.
122. MÉSZÁROS, S. - FORGÁCS, CS. (2008): Új utakon az agrárgazdasági kutatások. Gazdálkodás. 52. évfolyam. 2008. 4. szám, pp. 334-351.
123. MICHAEL, T. (1993): Food and agriculture in a market economy. Agricultural Policy Studies, La Hutte, Genappe, Belgium
124. MIKE, I. - SALAMON, L. - TELL, I. (1994): Integráció és szaktanácsadás lehetőségei a vágósertés-termelésben. Gazdálkodás. 38. évfolyam. 1994. 5. szám, pp. 84-88.
125. MIKLÓSYNÉ ÁCS, K. - SIKLÓSI, Á. - SIMON, SZ. (2006): A mezőgazdasági vállalkozások számviteli sajátosságai. Saldo Rt. Budapest, 240 p.

126. MOLNÁR, A. (2003): Versenystratégiák az élelmiszeriparban. *Gazdálkodás*. 47. évfolyam. 2003. 2. szám, pp. 57-64.
127. Multinational Companies and International Trade Developments: OECD Economic Outlook. 1996. december No. 60., pp. 23-29, A52
128. NAGY, E. (2007): Az adózás gyakorlati kérdései. Saldó Zrt., Budapest, 2007., 228 p.
129. NAGY, F. (2006): Agrárgazdaságunk nemzeti megközelítése. *Gazdálkodás*. 50. évfolyam. 2006. 2. szám, pp. 67-72.
130. NAGY, F. (2007): Az élelmiszer-gazdaság zavarai. *Gazdálkodás*. 51. évfolyam. 2007. 6. szám, pp. 48-53.
131. NAGY, I. (2002): Amit a modern számvitelről tudni érdemes I-II. kötet. Auditinfó Kiadó Kft., Budapest, 996 p.
132. NAGY-KOVÁCS, E. - WACHTLER, I. (2005): Kooperáció a Mátrai Borvidéken. *Gazdálkodás*. 49. évfolyam. 2005. 13. különszám, pp.50-57.
133. NEMESSÁLYI, ZS. (2007): A szerkezeti és ágazati kapcsolattorzulások a mezőgazdaságban. *Gazdálkodás*. 51. évfolyam. 2007. 20. különszám, pp. 58-63.
134. Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok 2003 - A Nemzetközi Számviteli Standardokkal és Értelmezésekkel egybefoglalva. International Accounting Standards Board, London,
135. Nemzetközi Számviteli Standardok. Saldo Rt., Budapest, 345 p.
136. NOVÁK, M. (2001): Magyarország és az EU-tagországok számviteli rendszere. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara. Évkönyv 2001. Pécs. 185-188. p.
137. ORBÁNNÉ NAGY, M. (1991): Fokozódik a koncentráció a finn élelmiszeriparban. *Gazdálkodás*. 35. évfolyam. 1991. 4. szám, pp. 9-15.
138. SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. (2002): Közgazdaságtan. KJK-KERSZÖV Kft., Budapest, 763 p.
139. PROBST, J. (2005): IFRS: Egy újabb kihívás a controllereknek. Controlling kiskönyvtár, RAABE Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest, 116 p.
140. PUCSEK, J. - TADJEDINE, Y. - PRAET, A. (2006): Analyse financière. Erasmus e-learninges tananyag, Budapest, 2006.
141. RÓTH, J. - ADORJÁN, CS. - LUKÁCS, J. - VEIT, J. (1997): Számviteli esettanulmányok. Perfekt Rt, Budapest, 580 p.
142. SÁNDORNÉ KRISZT, É. - VARGA, E. - VEITZNÉ KENYERES, E. (1997): Általános statisztika II. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 299 p.
143. SÁNTHA, T. - HOLLÓSI, E. - NAGY, Z. (1998): Integrációs formák a zöldség-gyümölcs szektorban és a minőség. *Gazdálkodás*. 42. évfolyam. 1998. 4. szám, pp. 84-90.
144. SCHERRER, G. (1994): Konzernrechnungslegung. Vahlen, München, 661 p.
145. SCHILDBACH, T. (1994): Der handelsrechtliche Konzernabschluss. R. Oldenbourg Verlag,
146. SCHMIDT, H. (1999): A globalizáció. Európa Kiadó, Budapest, 129 p.
147. SCHOLCZ, R. (1980): Sikeres önelszámolás. Figyelő. 34. évfolyam. 1980. 53. szám,
148. SEGESVÁRY, V. (1998): Globalizáció és világgazdaság. Valóság. 41. évfolyam. 1998. 4. szám, pp. 1-21.
149. SIEGLER, ZS. (2008): A csoporton belüli szolgáltatások transzferár-dilemmái. SZAKma (Számvitel, adó, könyvvizsgálat). 50. évfolyam. 2008. 9. szám, pp. 363-367.

150. SIMON, SZ. (2004): A Nemzetközi Számviteli Standardok alkalmazása az élelmiszeripari vállalkozások konszolidációjánál. In: Magyarország a gazdasági fejlődés keresztútján. (Szerk: Dr. Majoros Pál) BGF Tudományos Évkönyv, Budapest, 2004. 224-232.
151. SIMON, SZ. (2003): Konszolidáció. In: Korom et.al.: Tételvázlatok a mérlegképes könyvelők szóbeli vizsgáihoz. Perfekt, Budapest, pp. 197-203.; 287-291.
152. SIMON, SZ. (2005): Konszolidáció. In: Korom et.al.: Tételvázlatok a mérlegképes könyvelők szóbeli vizsgáihoz. Perfekt, Budapest, pp. 276-281.; 287-291.
153. SOMOGYI, S. (2003): Logisztika, integráció, kooperáció. Gazdálkodás. 47. évfolyam. 2003. 5. szám, pp. 64-69.
154. SOMOS, R-né (1996): A konszolidáció gyakorlata. Saldo Rt., Budapest, 150 p.
155. SOMOS, R-né (1996): A konszolidáció gyakorlata. Saldo Rt., Budapest, 221 p.
156. SOROS, GY. (1999): A globális kapitalizmus válsága - veszélyben a nyílt társadalom. Scolar Kiadó, Budapest, 271 p.
157. SOROS, GY. (1999): A globális kapitalizmus válsága - veszélyben a nyílt társadalom. Scolar Kiadó, Budapest, 271 p.
158. SOROS, GY. (2000): A nyílt társadalom, avagy a globális kapitalizmus megreformálása. Scolar Kiadó, Budapest, 406 p.
159. STADAT, 3.2.2.-3.2.4. tábla. http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/tab13_02_02ha.html(2009. február 24.)
160. STEIN, N. D. (1991): Preparation of Consolidated Accounts.
161. SUTUS, I. (1989): Az önelszámoló egységek elszámoló árai. Gazdálkodás. 33. évfolyam. 1989. 3. szám, pp. 55-58.
162. SÜKÖSD, P. (2006): Globalizáció - extraterritorialitás - versenyjog. Külgazdaság. 50. évfolyam. 2006. 2. szám, Jogi melléklet, pp. 13-20.
163. SZABÓ, M. (2000): Külföldi érdekeltségű vállalatok a magyar élelmiszeriparban és hatásuk az EU csatlakozásra. Agrárgazdasági tanulmányok. AKII, Budapest, 2000. 12. szám, 104 p.
164. SZABÓ, M. (2008): A magyar mezőgazdaság helyzete és kilátásai. Mezőhír. 2008. 7. szám, pp. 12-17.
165. SZÉLES, GY. (2003): Az integráció üzemgazdasági összefüggései. Gazdálkodás. 47. évfolyam. 2003. 4. szám, pp. 28-36.
166. SZÉNAY, L. - VILLÁNYI, L. et.al. (1999): Agrárgazdaságtan. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó Budapest, 242 p.
167. SZÉNAY, L. - VILLÁNYI, L. et.al. (2000): Agrárgazdaságtan. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó Budapest, 242 p.
168. SZENTIRMAY, A. (2003): Koncentráció és vertikális integráció az európai és a hazai baromfiiparban. Gazdálkodás. 47. évfolyam. 2003. 3. szám. pp. 25-33.
169. SZENTIRMAY, A. - GERGELY, I. (2005): Vertikális integrációk az élelmiszerüzemgazdaságban. Gazdálkodás. 49. évfolyam. 2005. 2. szám, pp. 63-71.
170. SZTANÓ, I. (1982): Az eszközhatékonyság vizsgálata néhány komplexen gépesített növénytermesztési ágazatban. Doktori értekezés. Debreceni Agrártudományi Egyetem, Debrecen, 161 p.
171. SZTANÓ, I. (1988): Mezőgazdasági üzemek gazdasági tevékenységének elemzése. Pénzügyminisztérium Továbbképző Intézete, Budapest, 297 p.
172. SZTANÓ, I. - MIKLÓSYNÉ ÁCS, K. (1990): Mezőgazdasági számvitel. Perfekt Kiadó, Budapest, 825 p.

173. SZTANÓ, I. - VÖRÖS, M. (1997): Konzern számvitel alapjai. PSZF, Zalaegerszeg, 192 p.
174. SZTANÓ, I. - VÖRÖS, M. (1997): Bevezetés a számvitelbe. PSZF, Budapest, 472 p.
175. SZTANÓ, I. - VÖRÖS, M. (2001): Konzern számvitel alapjai. Perfekt Rt., Budapest, 169 p.
176. SZTANÓ, I. - VÖRÖS, M. (1998): Számviteli alapismeretek. Saldo Rt., Budapest, 286 p.
177. SZTANÓ IMRÉNÉ (2008): Adózás. Saldo Rt., Budapest, 396 p.
178. SZŰCS, I. et.al. (2002): Alkalmazott statisztika. AGROINFORM Kiadó, 551 p.
179. SZŰCS, I. (2003): Az agrár-közgazdasági kutatások előtt álló feladatok. Gazdálkodás. 47. évfolyam. 2003. 4. szám, pp. 82-85.
180. SZŰCS, J. (1998): Multinacionális vállalatok szerepe a magyar élelmiszergazdaságban. Doktori (Ph. D.) értekezés GATE, Gödöllő, 143 p.
181. TÓTH, E. - VARGA, GY. (1998): Az átalakult mezőgazdasági szövetkezetek helyzete és jövőbeni szerepe. Gazdálkodás. 42. évfolyam. 1998. 1. szám, pp. 15-22.
182. Transzferár irányelvek a multinacionális vállalkozások és az adóhatóságok számára. Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, OECD 2001., 2005. Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ
183. ÚJVÁRI, G. (1996): A konszolidált (összevont) éves beszámoló. HVGORAC, Budapest, 345 p.
184. ÚJVÁRI, G. (2004): A konszolidált (összevont) éves beszámoló. HVGORAC, Budapest, 367 p.
185. VARGA, GY. (1993): A magyar mezőgazdaság átalakulása, az új üzemi-vállalati szerkezet kialakulása. Gazdálkodás. 37. évfolyam. 1993. 6. szám, pp. 20-25.
186. VARIAN, H. R. (2005): Mikroökonómia középfokon - Egy modern megközelítés. Akadémiai Kiadó, Budapest, 745 p.
187. VILLÁNYI, L. - TÓTH, T. - VILLÁNYI J. (2003): Az élelmiszer termékpályák érdekeltségi problémái. Gazdálkodás. 47. évfolyam, 2003. 5. számú különkiadása, pp. 49-55.
188. VISSI, F. (1994): A külföldi működőtőke-beruházások és a verseny. Közgazdasági Szemle. 41. évfolyam. 1994. 4. szám, pp. 349-359.
189. VIZI, E. SZ. (2008): Interjú. Az interjú 2008. november 1-én hangzott el a Magyar Televízió M1 csatornáján.
190. ZILAHY-SZABÓ, M. G. (1990): Vállalati számvitel a mezőgazdaságban. Mezőgazdasági kiadó Kft., Budapest, 235 p.
191. 1990. évi V. törvény az egyéni vállalkozásokról
192. 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
193. 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról
194. 2000. évi C. törvény a számvitelről
195. 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról
196. 2006. évi X. törvény a szövetkezetekről
197. 326/2001. (XII. 30.) kormányrendelet a családi gazdaságok létrehozásáról, nyilvántartásba vételéről, működtetéséről, valamint kiemelt támogatásukról
198. 41. IAS Mezőgazdaság.
199. 78/660/EGK rendelet. 4. irányelv.
200. 83/349/EGK rendelet. 7. irányelv.
201. Transzferár irányelvek
202. www.opten.hu

Publikációk az értekezés témakörében

Tudományos könyv/tankönyv részlet magyar nyelven:

1. **Simon Szilvia:** Immaterális javak, tárgyi eszközök, készletek, időbeli elhatárolások. In: Számvitel, könyvvitel és éves beszámoló. (Szerk.: Kresalek Péter) Verlag Dashöfer Szakkiadó, Budapest, 1997. ISBN 963 852 7943, (csattos könyv) 0,15
2. Oprisné Fodor Anikó - **Simon Szilvia:** Lízing számviteli és adózási szabályai. Nemzetközi Bankárképző Központ Rt., Budapest, 1997. 1,00
3. Korom Erik – Miklósyné Ács Klára – Mitró Magdolna – Reizingerné Ducsa Anita - **Simon Szilvia:** Pénzügyi számvitel - távoktatással. Távoktatási Universitas Alapítvány, Budapest, 1998., 330 p. 0,15
4. **Simon Szilvia:** Gazdasági események elszámolása. (5. fejezet) In: Kontírozás A-tól Z-ig. CD kiadvány. (Szerk.: Romsics Anikó) Verlag Dashöfer Szakkiadó, Budapest, 1999., (csattos könyv) 0,15
5. Fridrich Péter - **Simon Szilvia.:** Esettanulmány a tőkekonzolidáció végrehajtására. Saldo Rt., Budapest, 1999., 60 p. 0,15
6. Fridrich Péter - **Simon Szilvia:** Magyar számviteli konszolidáció – EU csatlakozás. TEMPUS JEP 13346-98. sz. Projekt BGF PSZFK Távoktatási Központ, Budapest, 1999. ISBN 963 00 3430 1, 140 p. 1,00
7. **Simon Szilvia:** Konszolidált éves beszámoló. In: Számvitel a vállalkozások gyakorlatában. (Szerk.: Kresalek Péter) Verlag Dashöfer Szakkiadó, Budapest, 2001. ISBN 963 93131 57, (csattos könyv) 0,15
8. **Simon Szilvia:** Konszolidáció. In: Számviteli törvény alkalmazása. (Szerk.: Dr. Sztanó Imre)Verlag Dashöfer Szakkiadó, Budapest, 2001. ISBN 963 931 318, (csattos könyv) 0,15
9. **Simon Szilvia:** Gazdasági események elszámolása. (2.7., 2.11., 2.22., 5., 12. fejezet) In: Számviteli törvény alkalmazása. (Szerk.: Dr. Sztanó Imre)Verlag Dashöfer Szakkiadó, Budapest, 2001. ISBN 963 931 318, (csattos könyv) 0,15
10. Korom Erik – Madarasiné Szirmai Andrea - Miklósyné Ács Klára – Reizingerné Ducsa Anita – Romsics Anikó - Siklósi Ágnes - **Simon Szilvia:** Vállalkozói Könyvvitel II. Perfekt Kiadó Rt., Budapest, 2003., 2005., 2007., 2008., 2009. ISBN 963 394 620 4, 213 p. 0,15
11. Baracska Dr. Boór Judit - Korom Erik – Miklósyné Ács Klára – Reizingerné Ducsa Anita - Romsics Anikó - Siklósi Ágnes - **Simon Szilvia** – Szirmai Andrea – Dr. Sztanó Imre: Pénzügyi számvitel. Perfekt Kiadó Rt., Budapest, 2003. ISBN 963 394 525 9, 400 p. 0,15
12. Korom Erik – Madarasiné Szirmai Andrea - Miklósyné Ács Klára – Molnár Csaba - Siklósi Ágnes - **Simon Szilvia** – Dr. Sztanó Imre – Dr. Sztanó Imréné dr.: A számvitel időszerű kérdései. Perfekt Rt., Budapest, 2003. ISBN 963 394 508 9, 193 p. 0,15
13. **Simon Szilvia:** Ellenőrzések a számvitel és controlling területén (3. fejezet) In: Előírások és ellenőrzések cégvezetőknek. (Szerk.: Braun Emese) InfoMedia Kiadó, Budapest, 2005. ISBN 963 219 271 0, (csattos könyv) 0,15

14. Miklósné Ács Klára – Siklósi Ágnes – **Simon Szilvia**: A mezőgazdasági vállalkozások számviteli sajátosságai. Saldo Rt., Budapest, 2006. ISBN 13 978 963 164 6, 240 p. 0,67
15. Fridrich Péter - **Simon Szilvia** –Dr. Sztanó Imre: A konszolidáció módszertana. Perfekt Kiadó Rt., Budapest, 2008. (022/2008) ISBN 978-963-394-739-5, 246 p. 0,67

4,99

Intézeti kiadványrészlet idegen nyelven:

1. **Simon Szilvia**: Several key features of leasing accounting. In: Híd kelet és nyugat között. (Szerk: Dr. Majoros Pál) BGF Tudományos Évkönyv, Budapest, 2003. pp. 228-236. 0,50
2. **Simon Szilvia**: Globalization and consolidation in the food economy. In: Üzlet és tudomány 2008. (Szerk: Dr. Radványi Tamás) BGF, Budapest, 2009., megjelenés alatt 0,50

Intézeti kiadványrészlet magyar nyelven:

1. **Simon Szilvia**: A Nemzetközi Számviteli Standardok alkalmazása az élelmiszeripari vállalkozások konszolidációjánál. In: Magyarország a gazdasági fejlődés keresztútján. (Szerk: Dr. Majoros Pál) BGF Tudományos Évkönyv, Budapest, 2004. pp. 224-232. 0,25

1,25

Magyar nyelvű folyóirat idegen nyelvű összefoglalóval:

1. **Simon Szilvia**: A globalizáció és a konszolidációs számvitel alkalmazása a magyar élelmiszer-gazdaságban. Gazdálkodás, 52. évfolyam, 2009. 2. szám, pp. 145-155., ISSN 00465518 0,20
2. **Simon Szilvia**: Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások konszolidációjának magyarországi tapasztalatai. SZAKma, 51. évfolyam, 2009. megjelenés alatt, ISSN 1419-6956 0,20

0,40

Magyar nyelvű folyóirat idegen nyelvű összefoglaló nélkül:

1. **Simon Szilvia**: Részletre vétel, pénzügyi és operatív lízing, bérlet. Számadó, HVGORAC, 2002. 9. szám, pp. 3-7., ISSN 12165093 0,10
2. **Simon Szilvia**: Az élelmiszeripari vállalkozások konszolidációjának néhány vonatkozása az IAS/IFRS szempontjából. Számadó, HVGORAC, 2009. megjelenés alatt, ISSN 12165093 0,10

0,20

Magyarországon idegen nyelven teljes terjedelemben megjelent előadás:

1. **Simon Szilvia**: The effect of the implementation of consolidation on the assets and financial and income position of concern operating in the food industry. AVA Congress 4., AGROINFORM Publishing House LTD, Budapest, 2009, ISBN 987-963-502-897-9 0,15

0,15

6,99

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat:	Az élelmiszergazdaság helye a nemzetgazdaságban.....	18
2. táblázat:	A gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok számának alakulása.....	30
3. táblázat:	Regisztrált vállalkozások száma a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban.....	31
4. táblázat:	Regisztrált vállalkozások száma az élelmiszer, ital és dohánygyártásban	32
5. táblázat:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása a konszolidációs számviteli politika megléte és az anyavállalatok megelégedettsége szerint	104
6. táblázat:	A vizsgálatba bevont anyavállalatoknál a konszolidációs számviteli politika kötelező alkalmazása és az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség.....	105
7. táblázat:	A vizsgálatba bevont anyavállalatok megoszlása a konszolidációs adatszolgáltató rendszer és az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség szerint.....	106
8. táblázat:	Az anyavállalatok megoszlása a konszolidációs adatszolgáltatás gyakorisága és az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség szerint	107
9. táblázat:	Az anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása és a belső kapcsolatok rendszeres ellenőrzése szerint	108
10. táblázat:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása az adósságkonszolidációs különbözet megléte és az adatszolgáltató rendszer kötelező alkalmazása szerint	112
11. táblázat:	A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása a konszolidáció ütemterv és a belső kapcsolatok évközi rendszeres egyeztetése szerint..	117
12. táblázat:	A modell vállalatcsoport egyedi és összevont vagyoni helyzetének elemzési mutatói.....	128
13. táblázat:	A modell vállalatcsoport egyedi és összevont pénzügyi helyzetének elemzési mutatói.....	131
14. táblázat:	A modell vállalatcsoport egyedi és összevont jövedelmezőségének elemzési mutatói.....	133
15. táblázat:	A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói	138
16. táblázat:	A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói.....	140
17. táblázat:	A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói	141
18. táblázat:	A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói	145
19. táblázat:	A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói.....	146
20. táblázat:	A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói	147
21. táblázat:	A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói	150
22. táblázat:	A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói.....	150
23. táblázat:	A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói.....	151
24. táblázat:	A modell vállalatcsoport vagyoni helyzetének elemzési mutatói	155
25. táblázat:	A modell vállalatcsoport pénzügyi helyzetének elemzési mutatói.....	156
26. táblázat:	A modell vállalatcsoport jövedelmezőségének elemzési mutatói	157

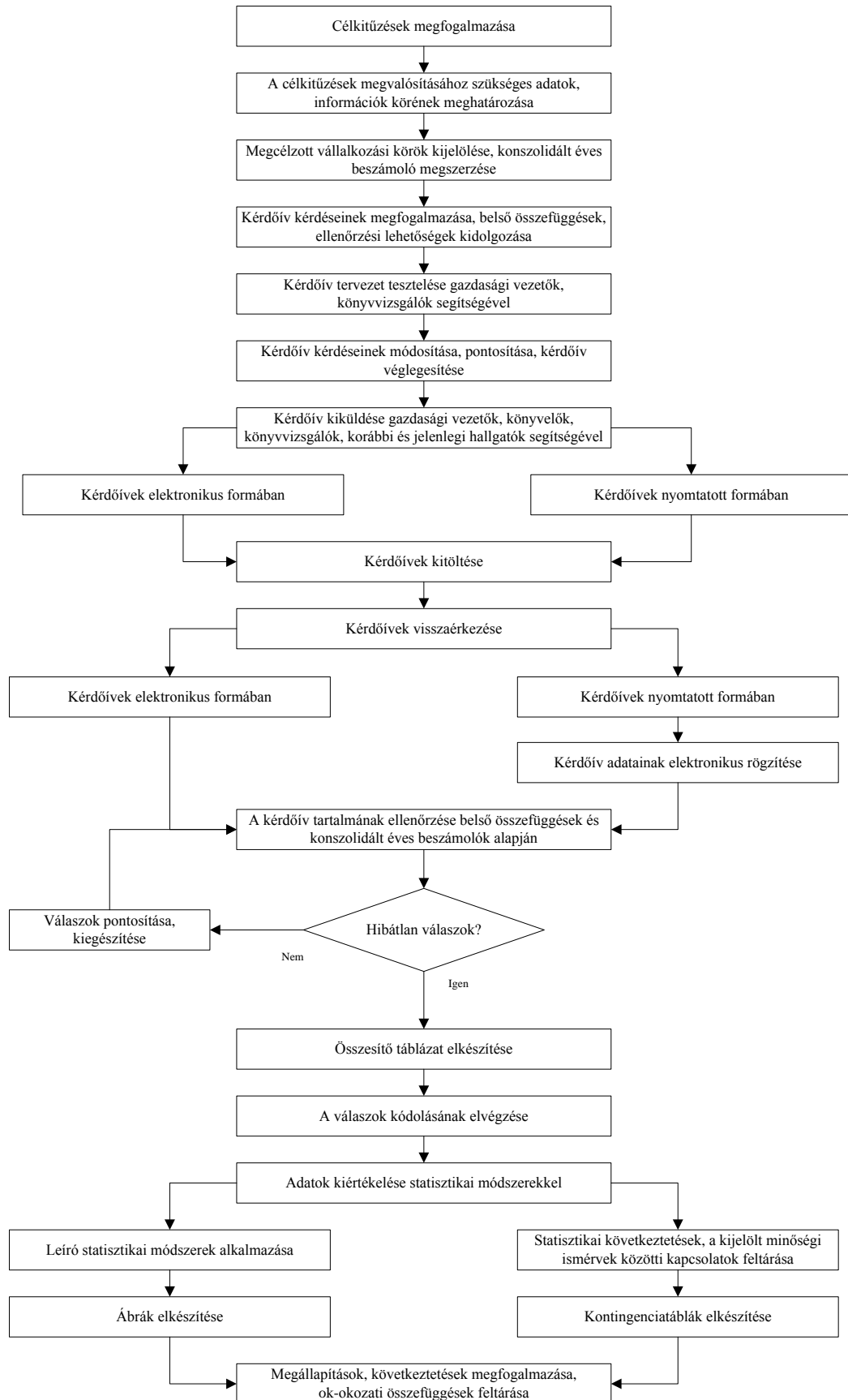
ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra:	Az élelmiszer-ipari vállalatok válságának kialakulása	23
2. ábra:	A mezőgazdasági termelés üzemi-vállalati keretei	29
3. ábra:	Az élelmiszer, ital, dohány ágazatban működő 200 legnagyobb árbevételű vállalkozás súlya az ágazaton belül 2005. és 2007. években	34
4. ábra:	Vállalati együttműködési formák	40
5. ábra:	A konszolidáció munkafolyamata és főbb dokumentumai	56
6. ábra:	A tőkekonszolidáció módszerei	75
7. ábra:	A tőkekonszolidáció végrehajtásának lépései a bevonás első évében	82
8. ábra:	A vállalatcsoportba tartozó vállalkozások vállalatípus szerinti megoszlása	94
9. ábra:	A felmérésben résztvevő vállalkozások megoszlása jogi forma szerint	95
10. ábra:	Az élelmiszergazdaságban működő anyavállalatok és tagvállalatok által	96
11. ábra:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása a tulajdonosi összetétel szerint	97
12. ábra:	A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása tulajdonosi szerkezet szerint	98
13. ábra:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása a leányvállalatok száma alapján	100
14. ábra:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltatási rendszer hatálya szerinti	101
15. ábra:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltatás, valamint a belső kapcsolatok egyeztetésének gyakorisága szerint	102
16. ábra:	Az anyavállalatok megoszlása az adatszolgáltatás minőségével való megelégedettség szerint	103
17. ábra:	Leányvállalatok és közös vezetőségű vállalkozások konszolidációjánál alkalmazott mentesítések	109
18. ábra:	Konszolidációs különbözetelek	111
19. ábra:	A felmérésben résztvevő anyavállalatok konszolidált éves beszámolóit készítő személyek (adatok %-ban)	114
20. ábra:	A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása a konszolidációs bevonási módszer, az anyavállalat meghatározó befolyásának jogcíme és az adatszolgáltatás során alkalmazott számviteli előírás alapján (adatok %-ban)	115
21. ábra:	A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása az adatszolgáltatási rendszer és a belső kapcsolatok egyeztetése alapján (adatok %-ban)	117
22. ábra:	A felmérésben résztvevő tagvállalatok megoszlása az adatszolgáltatás készítői és auditálói alapján	118
23. ábra:	A modell vállalatcsoport felépítése	120
24. ábra:	A modell vállalatcsoport egyedi és összevont eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban	125
25. ábra:	A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban	136
26. ábra:	A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban	144
27. ábra:	A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban	149
28. ábra:	A modell vállalatcsoport eszközeinek és forrásainak megoszlása százalékban	154

MELLÉKLETEK

1/a. számú melléklet:

A kérdőíves felmérés folyamata

1/b. számú melléklet:

KÉRDŐÍV

**Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások vizsgálata
a konszern számviteli előírások alapján
c. Ph.D. dolgozathoz**

Simon Szilvia főiskolai adjunktus
BGF Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar
Számvitel Tanszék
2008.

Általános kérdések

Kérem, hogy a kérdőív értékelhetősége érdekében minden kérdésre adjon választ az utolsó rendelkezésre álló adatok, információk alapján!

** A vállalkozás azonosító adatai nem kerülnek nyilvános közzétételre, azok csupán a felmérés hitelességének igazolására szolgálnak, ezért kérem, amennyiben lehetséges adja meg ezeket is.*

Kérem jelölje X-szel, illetve a kijelölt részekre írja a megfelelő választ!

A vállalkozás neve*:	
A vállalkozás címe*:	

A vállalkozás milyen jogi formában működik?

Részvénytársaság	
Korlátolt felelősségű társaság	
Betéti társaság	
Szövetkezet	
Egyéb, mégpedig:	

A vállalkozás az élelmiszergazdaság milyen területén tevékenykedik? (Több válasz is lehetséges.)

Mezőgazdaság	
Élelmiszeripar	
Élelmiszer-kereskedelem	

Milyen a vállalkozás tulajdonosi összetétele százalékban? (Több válasz is lehetséges.)

Tulajdonos	Adatok %-ban
Magyar magánszemély(ek)	
Külföldi magánszemély(ek)	
Magyar gazdasági társaság(ok)	
Külföldi vállalkozás(ok)	
Egyéb, mégpedig:	
Összesen	100,00%

A vállalkozás a tőzsdén jegyzett-e?

Igen	
Nem	

A vállalkozás tagja-e vállalatcsoportnak?

Igen	
Nem	

Ha igen, milyen minőségben?

Anyavállalat	
Leányvállalat	
Közös vezetésű vállalkozás	
Társult vállalkozás	
Egyéb részesedés viszonyban lévő vállalkozás	

Abban az esetben, ha a vállalkozás anyavállalatnak minősül, akkor a kérdőív anyavállalatokra vonatkozó részét legyen szíves kitölteni!

Ha nem minősül anyavállalatnak, de vállalatcsoport tagja, akkor a kérdőív vállalatcsoport tagokra vonatkozó részét legyen szíves kitölteni!

KÉRDŐÍV

**Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások vizsgálata
a konszern számviteli előírások alapján
c. Ph.D. dolgozathoz**

Simon Szilvia főiskolai adjunktus
BGF Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar
Számvitel Tanszék
2008.

Anyavállalatokra vonatkozó kérdések

Kérem, hogy a kérdőív értékelhetősége érdekében minden kérdésre adjon választ az utolsó rendelkezésre álló adatok, információk alapján!

Kérem jelölje X-szel, illetve a kijelölt részekre írja a megfelelő választ!

Ha a vállalkozás anyavállalatnak minősül, akkor készít-e konszolidált (összevont) éves beszámolót?

Igen	
Nem	

Ha nem mentesíthető a konszolidált (összevont) éves beszámoló készítési kötelezettség alól, akkor milyen előírások alapján készíti a konszolidált (összevont) éves beszámolót?

A 2000. évi számviteli törvény előírásai alapján	
Az IAS/IFRS szabályai alapján	
Egyéb, mégpedig	

Ha anyavállalatnak minősül és nem készít konszolidált (összevont) éves beszámolót, akkor milyen jogcímen került mentesítésre a konszolidált (összevont) éves beszámoló készítése alól?

Nagyságrend alapján	
Mentesíthető anyavállalatra vonatkozó előírások alapján	
Valamennyi vállalkozását a könyv szerinti érték módszerével konszolidálná	
Egyéb, mégpedig	

A vállalatcsoport tagjai közül

	Adatok db-ban
A leányvállalatok száma	
A közös vezetésű vállalkozások száma	
A társult vállalkozások száma	
Az egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozások száma	

**Milyen jogcím alapján vált egy vállalkozás leányvállalattá, közös vezetésű vállalkozássá?
(Töltse ki a táblázatot!)**

Megnevezés	Adatok db-ban
Szavazati jogok alapján	
Kinevezési és visszahívási jogosultságok alapján	
Szerződés alapján	
Összesen (leányvállalatok+közös vezetésű vállalkozások száma)	0
Ellenőrzés (Az előző kérdésből a leány + a közös vezetésű vállalkozások száma megegyezik-e a táblázat Összesen adatával)	Nincs eltérés

Rendelkezik-e írásos számviteli politikával?

Igen	
Nem	

Kötelezővé teszi-e a vállalatcsoport tagjai részére a vállalatcsoport szintű politika (pl. értékelési szabályok, beszámoló forma, zárási időpontok, fordulónap, stb.) szabályainak alkalmazását az egyedi éves beszámoló elkészítése során?

Igen, de csak a teljeskörűen bevont vállalkozások részére.	
Igen, de csak a teljeskörűen és a részesedés értékeléssel (equity módszerrel) bevont vállalkozások részére.	
Igen, mindenkinek	
Nem	
Egyéb, mégpedig	

Ha az előző kérdésre adott válasza igen, akkor véleménye szerint a csoport szintű szabályok kötelezővé tétele veszélyeztetheti-e az egyedi beszámolók megbízható és valós összképét?

Igen	
Nem	

Készít-e és a vállalatcsoport érintett tagjai részére rendelkezésre bocsátja-e a konszolidációval kapcsolatos egyes részfeladatokat és ezek határidejét tartalmazó "konszolidációs ütemtervet"?

Igen	
Nem	

Alakított-e ki kötelező konszolidációs adatszolgáltató rendszert a vállalatcsoport tagjai részére?

Igen, de csak a teljeskörűen bevont vállalkozások részére.	
Igen, de csak a teljeskörűen és a részesedés értékeléssel (equity módszerrel) bevont vállalkozások részére.	
Nem	
Egyéb, mégpedig	

Milyen időközönként igényli a konszolidációs adatszolgáltatást?

Havonta	
Negyedévente	
Félévente	
Évente egyszer	
Egyéb, mégpedig	

Előírja-e a belső kapcsolatok évközi rendszeres egyeztetését?

Nem	
Havonta	
Negyedévente	
Félévente	
Évente egyszer	
Egyéb, mégpedig	

Hogyan van megelégedve összességében a vállalatcsoport tagjai által teljesített adatszolgáltatás minőségével? (egy ötös skálán jelölje, ahol az 5 a teljes mértékben megelégedett)

Milyen módszert alkalmaz a konszolidáció végrehajtása során a vállalatcsoport tagjainál? (Töltse ki a táblázatot!)

Megnevezés	Teljeskörű konszolidáció	Részesedés ért. (equity) konszolidáció	Könyv szerinti értéken történő konszolidáció
Leányvállalat			
Közös vezetésű vállalkozás			
Társult vállalkozás			
Egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás			
Összesen (vállalatcsoport tagjai)			

Amennyiben az előző táblázat alapján van nem teljeskörűen bevont leányvállalata, közös vezetésű vállalkozása, akkor jelölje meg, hogy melyeket milyen jogcím alapján mentesített a teljeskörű bevonás módszere alól!

Megnevezés	Leányvállalatok	Közös vezetésű vállalkozások
A részesedést kizárólag továbbértékesítési célból szerezték.		
A részesedéshez kapcsolódó jogok gyakorlását lényeges és tartós jogi korlátozások, vagy rendkívüli körülmények huzamosan akadályozzák.		
A konszolidált éves beszámoló a vállalkozás bevonása nélkül is megbízható és valós képet ad.		
A vállalkozás az adatokat késedelmesen tudja szolgáltatni.		
A vállalkozás elótársaságként működik.		
Nem lehetséges az egységes értékelés végrehajtása.	-	
Egyéb, mégpedig		

A teljeskörű bevonás alól mentesített leányvállalatok, közös vezetésű vállalkozások összesített alábbi adatai hány %-át teszik ki az anyavállalat megfelelő adatának?

Megnevezés	Mérlegfőösszeg	Értékesítés nettó árbevétele	Adózott eredmény	Létszám
0-5 %				
5,01-10 %				
10,01-20 %				
20% felett konkrétan hány %				

Hány teljeskörűen bevont leányvállalatot és közös vezetésű vállalkozást mentesített a teljeskörű konszolidáció egyes részfeladatai alól?

Megnevezés	Adatok db-ban
Adósságkonszolidáció	
Bevétel-ráfordítás konszolidáció	
Közbenső eredmények kiszűrése	

Ha adott mentesítést, akkor az egyes részfeladatok elvégzése alól mentesített leányvállalatok, közös vezetésű vállalkozások alábbi adatai összességében hány %-át teszik ki a halmozott összevont vállalatcsoport szintű adatoknak?

Megnevezés	Adósság konszolidáció	Bevétel-ráfordítás konszolidáció	Közbenső eredmények kiszűrése
0-5 %			
5,01-10 %			
10,01-20 %			
20% felett konkrétan hány %			

A tőkekonzolidáció során a halmozott összevont (kiszűrés előtti) alábbi saját tőke elemek hány százalékát teszi ki az anyavállalat megfelelő saját tőke eleme? (anyavállalat adata/halmozott adat)

Az alábbi pontozási szabályt felhasználva válaszoljon a kérdésre!	
nem volt a mérlegsornak értéke	0
20% alatt	1
21-40 % között	2
41-60 % között	3
61-80 % között	4
80% felett	5

Megnevezés	Értékelés (0-5)
Jegyzett tőke	
Jegyzett, de még be nem fizetett tőke	
Tőketartalék	
Eredménytartalék	
Lekötött tartalék	
Értékelési tartalék	
Mérleg szerinti eredmény	

Adja meg, hogy a konszolidált mérlegben a saját tőke hány %-át teszik ki az alábbi saját tőke elemek konkrétan?

Megnevezés	Adatok %-ban
Leányvállalati saját tőke változás	
Külső tagok (más tulajdonosok) részesedése	

Adja meg, hogy az alábbi adatok hány %-át teszik ki a konszolidált mérlegfőösszegnek?

Megnevezés	Adatok %-ban
Aktív tőkekonzolidáció különbözett bruttó értéke	
Passzív tőkekonzolidációs különbözet könyv szerinti értéke	

Az alábbi pontozási szabályt felhasználva válaszoljon a következő kérdésekre!	
nem volt a mérlegsornak értéke	0
20% alatt	1
21-40 % között	2
41-60 % között	3
61-80 % között	4
80% felett	5
Számítás: $100 - ((\text{konzolidált mérleg megfelelő adata} / \text{vállalatcsoport szintű halmozott adat}) * 100)$	

Az adósságkonszolidáció végrehajtásának hatásaként hány százalékkal csökkent az

immateriális javakra adott előleg sor értéke (A/I/6)	
beruházásra adott előlegek sor értéke (A/II/6)	
befektetett pénzügyi eszközök mérlegcsoport értéke a részesedések kivételével (A/III/2. és A/III/4-8.)	
készletekre adott előlegek sor értéke (B/I/6)	
követelések mérlegcsoport értéke (B/II)	
forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok sor értéke (B/III/4)	
pénzeszközök mérlegcsoport értéke (B/IV)	
aktív időbeli elhatárolások mérlegfőcsoport értéke (C)	
céltartalékok főcsoport értéke (E)	
hátrasorolt kötelezettségek mérlegcsoport értéke (F/I)	
hosszú lejáratú kötelezettségek mérlegcsoport értéke (F/II)	
rövid lejáratú kötelezettségek mérlegcsoport értéke (F/III)	
passzív időbeli elhatárolások mérlegfőcsoport értéke (G)	
egyéb, mégpedig	

A bevétel-ráfordítás konszolidáció végrehajtásának hatásaként hány százalékkal csökkent

az értékesítés nettó árbevétele	
az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	
a pénzügyi műveletek eredménye	
a rendkívüli eredmény	
az adózás előtti eredmény	

A közbelső eredmények kiszűrésének hatásaként hány százalékkal csökkent

az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	
a pénzügyi műveletek eredménye	
a rendkívüli eredmény	
az adózás előtti eredmény	

Keletkezett-e az adósságkonszolidáció során adósságkonszolidációs különbözet?

Igen	
Nem	

Amennyiben keletkezett, akkor az adósságkonszolidációs különbözet a kiszűrt követelések hány %-át tette ki? Kérem adja meg a konkrét adatot!

0,00%

Ki készíti a vállalkozás konszolidált éves beszámolóját?

A vállalkozás munkatársai	
Könyvelő(iroda)	
Könyvvizsgáló (cég)	
Egyéb, mégpedig	

KÉRDŐÍV

**Az élelmiszergazdaságban működő vállalkozások vizsgálata
a konszern számviteli előírások alapján
c. Ph.D. dolgozathoz**

Simon Szilvia főiskolai adjunktus
BGF Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar
Számvitel Tanszék
2008.

A vállalatcsoport tagjaira vonatkozó kérdések

Kérem, hogy a kérdőív értékelhetősége érdekében minden kérdésre adjon választ az utolsó rendelkezésre álló adatok, információk alapján!

Kérem jelölje X-szel, illetve a kijelölt részekre írja a megfelelő választ!

A vállalatcsoporton belül milyen vállalkozásnak minősül?

Leányvállalat	
Közös vezetésű vállalkozás	
Társult vállalkozás	
Egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás	

Az anyavállalat milyen módszerrel vonja be a vállalkozást a konszolidációba?

A teljeskörű konszolidálás módszerével.	
A részesedés értékelés (equity) módszerével.	
A könyv szerinti értéken történő konszolidálás módszerével.	

Az alábbiak közül mely jogcím alapján minősítette az anyavállalat az Önök vállalkozását a vállalatcsoport tagjának?

Szavazati jogok alapján	
Kinevezési és visszahívási jogosultságok alapján	
Szerződés alapján	
Egyéb, mégpedig	

Ha a vállalkozás nem minősül anyavállalatnak, akkor kell a vállalkozásnak adatot szolgáltatnia az anyavállalat konszolidált (összevont) éves beszámolójának elkészítéséhez?

Igen	
Nem	

Az adatszolgáltatást milyen számviteli előírások alapján kell teljesítenie?

A 2000. évi számviteli törvény előírásai alapján.	
Az IAS/IFRS szabályai alapján.	
Egyéb, mégpedig	

Az adatszolgáltatás keretében milyen jellegű adatokat kell az anyavállalat rendelkezésére bocsátania?

Az éves beszámolót.	
Az éves beszámoló valamennyi adatához részletező adatot.	
A kapcsolt ügyletekre vonatkozó valamennyi adatot.	
A részesedésekre vonatkozó adatokat.	
A jegyzett tőke összetételére vonatkozó adatokat.	
A saját tőkére vonatkozó adatokat.	
Egyéb, mégpedig:	

Milyen időközönként kell a konszolidációs adatszolgáltatást teljesítenie?

Havonta	
Negyedévente	
Félévente	
Évente egyszer	
Egyéb, mégpedig	

Hogyan ítéli meg az anyavállalat által kialakított és megkövetelt adatszolgáltatás rendszerét?

Az anyavállalat nem alakított ki adatszolgáltatási rendszert.	
Minden mérleg és eredménykimutatás sorra kiterjed (függetlenül attól, hogy tartalmaz-e belső kapcsolatot vagy sem).	
Csak a belső kapcsolatokat tartalmazó mérleg és eredménykimutatás sorra terjed ki.	
Csak a belső kapcsolatokra terjed ki.	
Egyéb, mégpedig:	

Kötelezővé teszi-e az anyavállalat a vállalatcsoport szintű politika (pl. értékelési szabályok, beszámoló forma, zárási időpontok, fordulónap, stb.) szabályainak alkalmazását az egyedi éves beszámoló elkészítése során?

Igen	
Nem	
Részben, az alábbi területeken	

Ha az előző kérdésre adott válasza igen, akkor véleménye szerint a csoport szintű szabályok kötelezővé tétele veszélyezteti-e az egyedi beszámolók megbízható és valós összképét?

Igen	
Nem	

Kapott-e az anyavállalattól a konszolidációval kapcsolatos egyes részfeladatokat és ezek határidejét tartalmazó "konszolidációs ütemtervet"?

Igen	
Nem	

Az anyavállalat előírja-e a belső kapcsolatok évközi rendszeres egyeztetését?

Nem	
Havonta	
Negyedévente	
Félévente	
Évente egyszer	
Egyéb, mégpedig:	

Az anyavállalat felkészítette-e a vállalkozást az adatszolgáltatásra? (pl. információ, képzés, stb.)

Igen	
Nem	

Voltak-e (vannak-e) javaslatai az adatszolgáltatással összefüggésben?

Igen	
Nem	

Ha igen, akkor ezeket a javaslatokat az anyavállalat figyelembe vette-e a rendszer kidolgozásánál?

Igen	
Nem	
Részben, mégpedig	

Ki készíti el a vállalkozás által teljesítendő adatszolgáltatást?

A vállalkozás munkatársai	
Könyvelő(iroda)	
Könyvvizsgáló (cég)	
Egyéb, mégpedig	

Ki auditálja a vállalkozás beszámolóját?

Az anyavállalat könyvvizsgálója	
Más könyvvizsgáló	
Nem auditált a beszámoló.	

2. számú melléklet:

A modell vállalatcsoport konszolidációjába teljeskörűen bevont vállalkozások eredeti mérlegeinek adatai (2008. december 31.) (adatok ezer forintban)

Mérlegsorok	Anyavállalat	LV1 leányvállalat	LV2 leányvállalat	LV3 leányvállalat	LV4 leányvállalat	Halmazott
A. Befektetett eszközök	246 282	16 018	3 158 880	594 516	6 748 506	10 764 202
I. IMMATERIALIS JAVAK	0	0	0	0	84 386	84 386
1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke	0	0	0	0	0	0
2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	0	0	0	0	0	0
3. Vagyoni értékű jogok	0	0	0	0	80 616	80 616
4. Szellemi termékek	0	0	0	0	3 770	3 770
5. Üzleti vagy cégérték	0	0	0	0	0	0
6. Immateriális javakra adott előlegek	0	0	0	0	0	0
7. Immateriális javak értékhelyesbítése	0	0	0	0	0	0
II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	8 328	15 978	0	594 516	6 322 996	6 941 818
1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	0	12 380	0	319 512	3 138 470	3 470 362
2. Műszaki berendezések, gépek, járművek	8 328	6	0	137 696	1 210 874	1 356 904
3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek	0	3 592	0	1 286	208 688	213 566
4. Tenyészállatok	0	0	0	135 686	1 318 510	1 454 196
5. Beruházások, felújítások	0	0	0	336	352 552	352 888
6. Beruházásokra adott előlegek	0	0	0	0	93 902	93 902
7. Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	0	0	0	0	0	0
III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK	237 954	40	3 158 880	0	341 124	3 737 998
1. Tartós részesedés kapcsoló vállalkozásban	237 954	0	3 158 880	0	322 960	3 719 794
- Konszolidációba bevont vállalatban	237 954	0	3 158 880	0	322 960	3 719 794
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0	0	0	0	0	0
2. Tartósan adott kölcsön kapcsoló vállalkozásban	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	0	0	0	0	0	0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0	0	0	0	0	0
3. Egyéb tartós részesedés	0	40	0	0	0	40
4. Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalatban	0	0	0	0	0	0
5. Egyéb tartósan adott kölcsön	0	0	0	0	18 164	18 164
6. Tartós hitelevizonyt megtestesítő értékpapír	0	0	0	0	0	0
7. Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése	0	0	0	0	0	0

B. Forgóeszközök	47 312	15 872	250 306	1 366 710	7 018 614	8 698 814
I. KÉSZLETEK	12 310	20	0	953 814	4 670 816	5 636 960
1. Anyagok	0	0	0	492 288	818 786	1 311 074
2. Befejezetlen termelés és félkész termék	12 310	0	0	19 020	975 772	1 007 102
3. Növendék-, hízó-, és egyéb állatok	0	0	0	439 946	1 340 112	1 780 058
4. Késztermék	0	0	0	0	1 530 850	1 530 850
5. Áruk	0	20	0	6	222	248
6. Készletre adott előlegek	0	0	0	2 554	5 074	7 628
II. KÖVETELÉSEK	22 302	7 936	249 668	397 778	2 255 374	2 933 058
1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásokból (vevők)	0	6 836	0	213 002	584 592	804 430
2. <i>Követelések kapcsoló vállalkozással szemben</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>249 486</i>	<i>148 600</i>	<i>167 066</i>	<i>565 152</i>
- Konszolidációba bevont vállalatban	0	0	249 486	148 600	167 066	565 152
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0	0	0	0	0	0
3. Követelések egyéb részesedési viszonyban lévő váll-sal szemben	0	0	0	0	0	0
4. Váltókövetelések	0	0	0	0	0	0
5. Egyéb követelések	22 302	1 100	182	36 176	1 503 716	1 563 476
III. ÉRTÉKPAPIROK	0	0	0	0	0	0
1. <i>Részesedés kapcsoló vállalkozásban</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Konszolidációba bevont vállalatban	0	0	0	0	0	0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0	0	0	0	0	0
2. Egyéb részesedés	0	0	0	0	0	0
3. Saját részvények, saját üzletrészek	0	0	0	0	0	0
4. Forgatási célú, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	0	0	0	0	0	0
IV. PÉNZESZKÖZÖK	12 700	7 916	638	15 118	92 424	128 796
1. Pénztár, csekk	146	350	4	16	5 160	5 676
2. Bankbetétek	12 554	7 566	634	15 102	87 264	123 120
C. Aktív időbeli elhatárolások	0	1 400	0	40 592	171 554	213 546
1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása	0	0	0	39 310	81 740	121 050
2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása	0	1 400	0	1 282	89 814	92 496
3. Halasztott ráfordítások	0	0	0	0	0	0
ESZKÖZÖK (AKTÍVAK) ÖSSZESEN	293 594	33 290	3 409 186	2 001 818	13 938 674	19 676 562

D. Saját tőke	167 840	23 106	913 548	887 726	6 072 892	8 065 112
I. JEGYZETT TŐKE	90 000	26 000	224 000	353 378	1 741 060	2 434 438
Ebből: visszavásárolt tulajdonosi részesedés névértéken	0	0	0	0	0	0
II. JEGYZETT, DE MEG BE NEM FIZETETT TŐKE (-)	0	0	0	0	0	0
III. TÖKETARTALÉK	0	642	0	145 762	2 743 306	2 889 710
IV. EREDMÉNYTARTALEK	76 674	-3 568	518 412	594 220	976 686	2 162 424
ebből: Előző évi mérlegátszámítási különbözet	0	0	0	0	0	0
V. LEKÖTÖTT TARTALEK	0	0	0	170 266	581 502	751 768
VI. ERTEKELESI TARTALEK	0	0	0	0	0	0
VII. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY	1 166	32	171 136	-375 900	30 338	-173 228
ebből: Mérlegátszámítási különbözet változása	0	0	0	0	0	0
E. Céltartalékok	0	0	0	0	0	0
1. Céltartalék a várható kötelezettségekre	0	0	0	0	0	0
2. Céltartalék a jövőbeni költségekre	0	0	0	0	0	0
3. Egyéb céltartalék	0	0	0	0	0	0
F. Kötelezettségek	124 298	9 284	2 456 952	1 088 488	7 344 598	11 023 620
I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEK	0	0	0	0	0	0
1. Hátrasorolt kötelezettségek kapcsoló vállalkozással szemben	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsoló vállalkozással szemben	0	0	0	0	0	0
2. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll-sal szemben	0	0	0	0	0	0
3. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben	0	0	0	0	0	0

II. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	83 404	0	2 280 280	264 000	2 065 080	4 692 764
1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök	83 404	0	0	0	0	83 404
2. Átváltoztatható kötvények	0	0	0	0	0	0
3. Tartozások kötvénykibocsátásból	0	0	0	0	0	0
4. Beruházási és fejlesztési hitelek	0	0	0	0	0	0
5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek	0	0	0	264 000	2 060 816	2 324 816
6. <i>Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
7. Tartós kötelezettségek egyéb rész. viszonyban lévő váll-sal szemben	0	0	0	0	0	0
8. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	0	0	2 280 280	0	4 264	2 284 544
III. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	40 894	9 284	176 672	824 488	5 279 518	6 330 856
1. Rövid lejáratú kölcsönök	0	0	0	0	0	0
Ebből: az átváltoztatható kötvények	0	0	0	0	0	0
2. Rövid lejáratú hitelek	0	0	0	654 564	3 893 428	4 547 992
3. Vevőktől kapott előlegek	0	0	0	0	200 672	200 672
4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)	840	6 538	554	18 752	637 842	664 526
5. Váltótartozások	0	0	0	0	0	0
6. <i>Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben</i>	<i>26 402</i>	<i>1 984</i>	<i>0</i>	<i>138 680</i>	<i>398 086</i>	<i>565 152</i>
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	26 402	1 984	0	138 680	398 086	565 152
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0	0	0	0	0	0
7. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll-sal sz.	0	0	0	0	532	532
8. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	13 652	762	176 118	12 492	148 958	351 982
G. Passzív időbeli elhatárolások	1 456	900	38 686	25 604	521 184	587 830
1. Bevételek passzív időbeli elhatárolása	0	0	0	8 962	30 676	39 638
2. Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása	1 456	642	38 686	16 196	73 764	130 744
3. Halasztott bevételek	0	258	0	446	416 744	417 448
FORRASOK (PASSZIVAK) ÖSSZESEN	293 594	33 290	3 409 186	2 001 818	13 938 674	19 676 562

3. számú melléklet: A modell vállalatcsoport konszolidációjába teljeskörűen bevont vállalkozások eredeti eredménykimutatásainak adatai (2008. december 31.) (adatok ezer forintban)

"A" EREDMÉNYKIMUTATÁS sorai (összköltség eljárással)	Anyavállalat	LV1 leányvállalat	LV2 leányvállalat	LV3 leányvállalat	LV4 leányvállalat	Halmazott
<i>01. Belföldi értékesítés nettó árbevétele</i>	166 902	30 904	0	1 473 204	5 388 422	7 059 432
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	158 278	7 448	0	81 130	2 389 110	2 635 966
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- Egyéb	8 624	23 456	0	1 392 074	2 999 312	4 423 466
<i>02. Export értékesítés nettó árbevétele</i>	0	422	0	0	3 653 122	3 653 544
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- Egyéb	0	422	0	0	3 653 122	3 653 544
I. Értékesítés nettó árbevétele (01.+02.)	166 902	31 326	0	1 473 204	9 041 544	10 712 976
03. Saját termelésű készletek állományváltozása	-13 330	0	0	-37 854	116 098	64 914
04. Saját előállítású eszközök aktivált értéke	0	0	0	301 804	1 182 804	1 484 608
II. Aktivált saját teljesítmények értéke (03. ± 04.)	-13 330	0	0	263 950	1 298 902	1 549 522
III. Egyéb bevételek	16 880	6 842	0	136 490	1 832 536	1 992 748
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	0	0	100 800	100 800
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- Egyéb	16 880	6 842	0	136 490	1 731 736	1 891 948
- Eredménykimutatás átszámítási különbözet	0	0	0	0	0	0
- Mérlegátszámítási különbözet változása	0	0	0	0	0	0
Ebből: visszaírt értékesítés	0	0	0	0	1 826	1 826
05. Anyagköltség	17 070	9 214	0	1 468 878	6 013 078	7 508 240
06. Igénybe vett szolgáltatások értéke	50 752	6 722	7 236	207 996	1 182 844	1 455 550
07. Egyéb szolgáltatások értéke	1 346	864	440	13 132	117 882	133 664
08. Eladott áruk beszerzési értéke	174	0	0	1 164	135 214	136 552
09. Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke	0	0	0	1 738	97 952	99 690
IV. Anyagjellegű ráfordítások (05.+06.+07.+08.+09.)	69 342	16 800	7 676	1 692 908	7 546 970	9 333 696
10. Bérköltség	0	9 932	0	161 474	1 451 688	1 623 094
11. Személyi jellegű egyéb kifizetések	0	3 668	6 720	43 504	393 190	447 082
12. Bérjárulékok	0	3 440	1 950	60 174	522 924	588 488
V. Személyi jellegű ráfordítások (09 +10.+11.)	0	17 040	8 670	265 152	2 367 802	2 658 664
VI. Értékcsökkenési leírás	7 338	1 952	0	64 576	869 480	943 346
VII. Egyéb ráfordítások	2 938	2 446	6	213 824	707 300	926 514
- Egyéb ráfordítások	2 938	2 446	6	213 824	707 300	926 514
- Eredménykimutatás átszámítási különbözet	0	0	0	0	0	0
- Mérlegátszámítási különbözet változása	0	0	0	0	0	0

Ebből: értékvesztés	0	0	0	0	394	394
A. ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	90 834	-70	-16 352	-362 816	681 430	393 026
<i>13. Kapott (járó) osztalék, részesedés</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>249 480</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>249 480</i>
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	249 480	0	0	249 480
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb	0	0	0	0	0	0
<i>14. Részesedés értékesítésének árfolyamnyeresége</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb	0	0	0	0	0	0
<i>15. Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb	0	0	0	0	0	0
<i>16. Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek</i>	<i>58</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>17 980</i>	<i>800</i>	<i>18 842</i>
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	0	17 608	0	17 608
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb	58	4	0	372	800	1 234
17. Pénzügyi műveletek egyéb bevételei	0	100	0	24 202	55 562	79 864
VIII. Pénzügyi műveletek bevételei (13.+14.+15.+16.+17.)	58	104	249 480	42 182	56 362	348 186
<i>18. Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb	0	0	0	0	0	0
<i>19. Fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások</i>	<i>8 854</i>	<i>0</i>	<i>76 192</i>	<i>55 660</i>	<i>463 670</i>	<i>604 376</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0	0	0	0	17 608	17 608
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb	8 854	0	76 192	55 660	446 062	586 768
<i>20. Részesedések, értékpapírok, bankbetétek értékvesztése</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb kapcsolt vállalatoknak	0	0	0	0	0	0

- egyéb	0	0	0	0	0	0
21. Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai	0	0	0	0	7 172	7 172
IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai	8 854	0	76 192	55 660	470 842	611 548
B. PENZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE	-8 796	104	173 288	-13 478	-414 480	-263 362
C. SZOKÁSOS VÁLLALKOZÁSI EREDMÉNY	82 038	34	156 936	-376 294	266 950	129 664
X. Rendkívüli bevételek	0	0	14 200	394	30 128	44 722
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0	0	14 200	0	0	14 200
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0	0	0	0	0	0
- egyéb	0	0	0	394	30 128	30 522
XI. Rendkívüli ráfordítások	0	0	0	0	16 724	16 724
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0	0	0	0	14 200	14 200
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb	0	0	0	0	2 524	2 524
D. RENDKÍVÜLI EREDMÉNY	0	0	14 200	394	13 404	27 998
E. ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY	82 038	34	171 136	-375 900	280 354	157 662
XII. Adófizetési kötelezettség	15 272	2	0	0	0	15 274
F. ADÓZOTT EREDMÉNY	66 766	32	171 136	-375 900	280 354	142 388
22. Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre	0	0	0	0	0	0
23. Jávahagyott osztalék, részesedés	65 600	0	0	0	250 016	315 616
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0	0	0	0	249 480	249 480
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0	0	0	0	0	0
- egyéb	65 600	0	0	0	536	66 136
G. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY	1 166	32	171 136	-375 900	30 338	-173 228

4. számú melléklet: A modell vállalatcsoport konszolidációjába teljeskörűen bevont vállalkozások előkészített mérlegadatainak tőke-és adósságkonszolidációja (2008. december 31.) (adatok ezer forintban)

Mérlegsorok	Konszolidációra előkészített halmozott adatok	Tőkekonszolidáció		Tőkekonszolidációt követő adatok	Előző évi nyitás	Tárgyévi adósságkonszolidációs kiszűrések		Adósságkonszolidációt követő adatok
		Tartozik	Követel			Tartozik	Követel	
A. Befektetett eszközök	10 764 202	0	3 719 794	7 044 408	0	0	0	7 044 408
I. IMMATERIÁLIS JAVAK	84 386	0	0	84 386	0	0	0	84 386
1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke	0			0				0
2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	0			0				0
3. Vagyoni értékű jogok	80 616			80 616				80 616
4. Szellemi termékek	3 770			3 770				3 770
5. Üzleti vagy cégérték	0			0				0
6. Immateriális javakra adott előlegek	0			0				0
7. Immateriális javak érték helyesbítése	0			0				0
II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	6 941 818	0	0	6 941 818	0	0	0	6 941 818
1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	3 470 362			3 470 362				3 470 362
2. Műszaki berendezések, gépek, járművek	1 356 904			1 356 904				1 356 904
3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek	213 566			213 566				213 566
4. Tenyészállatok	1 454 196			1 454 196				1 454 196
5. Beruházások, felújítások	352 888			352 888				352 888
6. Beruházásokra adott előlegek	93 902			93 902				93 902
7. Tárgyi eszközök érték helyesbítése	0			0				0
III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK	3 737 998	0	3 719 794	18 204	0	0	0	18 204
1. Tartós részesedés kapcsoló vállalkozásban	3 719 794	0	3 719 794	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	3 719 794		3 719 794	0				0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0				0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0				0
2. Tartósan adott kölcsön kapcsoló vállalkozásban	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	0			0				0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0				0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0				0
3. Egyéb tartós részesedés	40			40				40
4. Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalatban	0			0				0
5. Egyéb tartósan adott kölcsön	18 164			18 164				18 164
6. Tartós hitelevizonyt megtestesítő értékpapír	0			0				0
7. Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítése	0			0				0
8. Tőkekonszolidációs különbözet		0	0	0	0	0	0	0

- Teljeskörűen bevont vállalkozásokból				0					0
- Equity módszerrel bevont vállalkozásokból				0					0
B. Forgóeszközök	8 698 814	0	0	8 698 814	498 648	498 648	0	565 152	8 133 662
I. KÉSZLETEK	5 636 960	0	0	5 636 960	0	0	0	0	5 636 960
1.anyagok	1 311 074			1 311 074					1 311 074
2. Befejezetlen termelés és félkész termék	1 007 102			1 007 102					1 007 102
3. Növendék-, hízó-, és egyéb állatok	1 780 058			1 780 058					1 780 058
4. Késztermék	1 530 850			1 530 850					1 530 850
5. Áruk	248			248					248
6. Készletre adott előlegek	7 628			7 628					7 628
II. KÖVETELÉSEK	2 933 058	0	0	2 933 058	498 648	498 648	0	565 152	2 367 906
1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásokból (vevők)	804 430			804 430					804 430
2. Követelések kapcsoló vállalkozással szemben	565 152	0	0	565 152	498 648	498 648	0	565 152	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	565 152			565 152	498 648	498 648		565 152	0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0					0
3. Követelések egyéb részesedési viszonyban lévő váll-sal szemben	0			0					0
4. Váltókövetelések	0			0					0
5. Egyéb követelések	1 563 476			1 563 476					1 563 476
6. Konszolidációból adódó (számított) társasági adó követelés				0					0
III. ÉRTÉKPAPÍROK	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1. Részesedés kapcsoló vállalkozásban	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0					0
2. Egyéb részesedés	0			0					0
3. Saját részvények, saját üzletrészek	0			0					0
4. Forgatási célú, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	0			0					0
IV. PÉNZESZKÖZÖK	128 796	0	0	128 796	0	0	0	0	128 796
1. Pénztár, csekk	5 676			5 676					5 676
2. Bankbetétek	123 120			123 120					123 120
C. Aktív időbeli elhatárolások	213 546	0	0	213 546	0	0	0	0	213 546
1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása	121 050			121 050					121 050
2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása	92 496			92 496					92 496
3. Halasztott ráfordítások	0			0					0

ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN	19 676 562	0	3 719 794	15 956 768	498 648	498 648	0	565 152	15 391 616
D. Saját tőke	8 065 112	8 516 382	2 089 458	1 638 188	0	0	0	0	1 638 188
I. JEGYZETT TŐKE	2 434 438	2 344 438		90 000					90 000
Ebből: visszavásárolt tulajdonosi részesedés névértéken	0			0					0
II. JEGYZETT, DE MEG BE NEM FIZETETT TŐKE (-)	0			0					0
III. TŐKETARTALEK	2 889 710	2 955 760	66 050	0					0
IV. EREDMÉNYTARTALEK	2 162 424	2 095 950	10 200	76 674					76 674
ebből: Előző évi mérlegátszámítási különbözet	0			0					0
V. LEKÖTÖTT TARTALEK	751 768	751 768		0					0
VI. ERTEKELESI TARTALEK	0			0					0
VII. MERLEG SZERINTI EREDMÉNY	-173 228	171 612	191 278	-153 562					-153 562
ebből: Mérlegátszámítási különbözet változása	0			0					0
VIII. LEÁNYVALLALATI SAJÁT TŐKE VÁLTOZÁS		108 200	1 051 102	942 902					942 902
IX. KONSZOLIDÁCIÓ MIATTI VÁLTOZÁSOK		0	0	0	0	0	0	0	0
- adósságkonszolidálás különbözetéből				0					0
- közbeső eredmény különbözetéből				0					0
X. KÜLSŐ TAGOK (MAS TUL.-OK) RÉSZESEDESE		88 654	770 828	682 174					682 174
E. Céltartalékok	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1. Céltartalék a várható kötelezettségekre	0			0					0
2. Céltartalék a jövőbeni költségekre	0			0					0
3. Egyéb céltartalék	0			0					0
F. Kötelezettségek	11 023 620	0	2 707 130	13 730 750	498 648	498 648	565 152	0	13 165 598
I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEK	0	0	2 707 130	2 707 130	0	0	0	0	2 707 130
1. Hátrasorolt kötelezettségek kapcsoló vállalkozással szemben	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalattal szemben	0			0					0
2. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll-sal szemben	0			0					0
3. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben	0			0					0
4. Tőkekonszolidációs különbözet leányvállalatokból			2 707 130	2 707 130					2 707 130
II. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	4 692 764	0	0	4 692 764	0	0	0	0	4 692 764

1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök	83 404			83 404					83 404
2. Átváltoztatható kötvények	0			0					0
3. Tartozások kötvénykibocsátásból	0			0					0
4. Beruházási és fejlesztési hitelek	0			0					0
5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek	2 324 816			2 324 816					2 324 816
6. <i>Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Részesezés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0			0					0
7. Tartós kötelezettségek egyéb rész. viszonyban lévő váll-sal szemben	0			0					0
8. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	2 284 544			2 284 544					2 284 544
III. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	6 330 856	0	0	6 330 856	498 648	498 648	565 152	0	5 765 704
1. Rövid lejáratú kölcsönök	0			0					0
Ebből: az átváltoztatható kötvények	0			0					0
2. Rövid lejáratú hitelek	4 547 992			4 547 992					4 547 992
3. Vevőktől kapott előlegek	200 672			200 672					200 672
4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)	664 526			664 526					664 526
5. Váltótartozások	0			0					0
6. <i>Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben</i>	565 152	0	0	565 152	498 648	498 648	565 152	0	0
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	565 152			565 152	498 648	498 648	565 152		0
- Részesezés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0			0					0
7. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll-sal sz.	532			532					532
8. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	351 982			351 982					351 982
9. Konszolidálásból adódó (számított) társasági adó tartozás				0					0
G. Passzív időbeli elhatárolások	587 830	0	0	587 830	0	0	0	0	587 830
1. Bevételek passzív időbeli elhatárolása	39 638			39 638					39 638
2. Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása	130 744			130 744					130 744
3. Halasztott bevételek	417 448			417 448					417 448
FORRASOK (PASSZIVAK) ÖSSZESEN	19 676 562	8 516 382	4 796 588	15 956 768	498 648	498 648	565 152	0	15 391 616

5. számú melléklet: A modell vállalatcsoport konszolidációjába teljeskörűen bevont vállalkozások előkészített eredménykimutatás adatainak tőke-és adósságkonszolidációja (2008. december 31.) (adatok ezer forintban)

"A" EREDMÉNYKIMUTATÁS sorai (összköltség eljárással)	Konszolidációra előkészített halmozott adatok	Tőkekonszolidáció		Tőkekonszolidációt követő adatok	Előző évi nyitás	Tárgyévi adósságkonszolidációs kiszűrések		Adósság- konszolidációt követő adatok	
		Tartozik	Követel			Tartozik	Követel		
01. Belföldi értékesítés nettó árbevétele	7 059 432	0	0	7 059 432	0	0	0	0	7 059 432
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	2 635 966			2 635 966					2 635 966
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- Egyéb	4 423 466			4 423 466					4 423 466
02. Export értékesítés nettó árbevétele	3 653 544	0	0	3 653 544	0	0	0	0	3 653 544
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- Egyéb	3 653 544			3 653 544					3 653 544
I. Értékesítés nettó árbevétele (01.+02.)	10 712 976	0	0	10 712 976	0	0	0	0	10 712 976
03. Saját termelésű készletek állományváltozása	64 914			64 914					64 914
04. Saját előállítású eszközök aktivált értéke	1 484 608			1 484 608					1 484 608
II. Aktivált saját teljesítmények értéke (03. ± 04.)	1 549 522	0	0	1 549 522	0	0	0	0	1 549 522
III. Egyéb bevételek	1 992 748	0	0	1 992 748	0	0	0	0	1 992 748
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	100 800			100 800					100 800
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- Egyéb	1 891 948			1 891 948					1 891 948
- Eredménykimutatás átszámítási különbözet	0			0					0
- Mérlegátszámítási különbözet változása	0			0					0
Ebből: visszaírt értékvesztés	1 826			1 826					1 826
III/A. Adósságkonszolidálás miatt keletkező - eredményt növelő - konszolidációs különbözet				0					0
05. Anyagköltség	7 508 240			7 508 240					7 508 240
06. Igénybe vett szolgáltatások értéke	1 455 550			1 455 550					1 455 550
07. Egyéb szolgáltatások értéke	133 664			133 664					133 664
08. Eladott áruk beszerzési értéke	136 552			136 552					136 552
09. Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke	99 690			99 690					99 690

IV. Anyagjellegű ráfordítások (05.+06.+07.+08.+09.)	9 333 696	0	0	9 333 696	0	0	0	0	9 333 696
10. Bérköltség	1 623 094			1 623 094					1 623 094
11. Személyi jellegű egyéb kifizetések	447 082			447 082					447 082
12. Bérjárulékok	588 488			588 488					588 488
V. Személyi jellegű ráfordítások (09 +10.+11.)	2 658 664	0	0	2 658 664	0	0	0	0	2 658 664
VI. Értécsökkenési leírás	943 346			943 346					943 346
VII. Egyéb ráfordítások	926 514	0	0	926 514	0	0	0	0	926 514
- Egyéb ráfordítások	926 514			926 514					926 514
- Eredménykimutatás átszámítási különbözet	0			0					0
- Mérlegátszámítási különbözet változása	0			0					0
Ebből: értékvesztés	394			394					394
VII/A. Adósságkonszolidálás miatt keletkező - eredményt csökkentő - konszolidációs különbözet				0					0
A. ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	393 026	0	0	393 026	0	0	0	0	393 026
13. Kapott (járó) osztalék, részesedés	249 480	0	0	249 480	0	0	0	0	249 480
- konszolidációba bevont vállalatoktól	249 480			249 480					249 480
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	0			0					0
14. Részesedés értékesítésének árfolyamnyeresége	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	0			0					0
15. Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	0			0					0
16. Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek	18 842	0	0	18 842	0	0	0	0	18 842

- konszolidációba bevont vállalatoktól	17 608			17 608					17 608
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	1 234			1 234					1 234
17. Pénzügyi műveletek egyéb bevételei	79 864			79 864					79 864
VIII. Pénzügyi műveletek bevételei (13.+14.+15.+16.+17.)	348 186	0	0	348 186	0	0	0	0	348 186
<i>18. Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	0			0					0
<i>19. Fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások</i>	<i>604 376</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>604 376</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>604 376</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	17 608			17 608					17 608
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	586 768			586 768					586 768
<i>20. Részesedések, értékpapírok, bankbetétek értékvesztése</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	0			0					0
21. Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai	7 172			7 172					7 172
IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai	611 548	0	0	611 548	0	0	0	0	611 548

B. PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE	-263 362	0	0	-263 362	0	0	0	0	-263 362
C. SZOKÁSOS VÁLLALKOZÁSI EREDMÉNY	129 664	0	0	129 664	0	0	0	0	129 664
X. Rendkívüli bevételek	44 722	0	0	44 722	0	0	0	0	44 722
- konszolidációba bevont vállalatoktól	14 200			14 200					14 200
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	30 522			30 522					30 522
XI. Rendkívüli ráfordítások	16 724	0	0	16 724	0	0	0	0	16 724
- konszolidációba bevont vállalatoknak	14 200			14 200					14 200
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	2 524			2 524					2 524
D. RENDKÍVÜLI EREDMÉNY	27 998	0	0	27 998	0	0	0	0	27 998
E. ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY	157 662	0	0	157 662	0	0	0	0	157 662
XII. Adófizetési kötelezettség	15 274			15 274					15 274
XII/A. Konszolidálásból adódó (számított) társasági adókülönbözet (+/-)				0					0
F. ADÓZOTT EREDMÉNY	142 388	0	0	142 388	0	0	0	0	142 388
22. Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre	0			0					0
23. Jövőrahagyott osztalék, részesedés	315 616	0	19 666	295 950	0	0	0	0	295 950
- konszolidációba bevont vállalatoknak	249 480			249 480					249 480
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	66 136		19 666	46 470					46 470
G. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY	-173 228	0	19 666	-153 562	0	0	0	0	-153 562

6. számú melléklet: A modell vállalatcsoport konszolidációjába teljeskörűen bevont vállalkozások előkészített mérlegadatainak közbeső eredmény kiszűrése, bevétel-ráfordítás konszolidációja és a társasági adó különbözet elszámolása (2008. dec. 31.) (adatok ezer forintban)

Mérlegsorok	Adósságkonszolidációt követő adatok	Tárgyévi bevétel-ráfordítás konszolidáció		Bevétel – ráfordítás konszolidációt követő adatok	Tárgyévi közbeső eredmények kiszűrése		Konszolidáció miatti TA. különbözet		Konszolidált mérleg adatai
		Tartozik	Követel		Tartozik	Követel	Tartozik	Követel	
A. Befektetett eszközök	7 044 408	0	0	7 044 408	96	86 922	0	0	6 957 582
I. IMMATERIÁLIS JAVAK	84 386	0	0	84 386	0	0	0	0	84 386
1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke	0			0					0
2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	0			0					0
3. Vagyoni értékű jogok	80 616			80 616					80 616
4. Szellemi termékek	3 770			3 770					3 770
5. Üzleti vagy cégérték	0			0					0
6. Immateriális javakra adott előlegek	0			0					0
7. Immateriális javak érték helyesbítése	0			0					0
II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	6 941 818	0	0	6 941 818	96	86 922	0	0	6 854 992
1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	3 470 362			3 470 362	96	86 922			3 383 536
2. Műszaki berendezések, gépek, járművek	1 356 904			1 356 904					1 356 904
3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek	213 566			213 566					213 566
4. Tenyészállatok	1 454 196			1 454 196					1 454 196
5. Beruházások, felújítások	352 888			352 888					352 888
6. Beruházásokra adott előlegek	93 902			93 902					93 902
7. Tárgyi eszközök érték helyesbítése	0			0					0
III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK	18 204	0	0	18 204	0	0	0	0	18 204
<i>1. Tartós részesedés kapcsoló vállalkozásban</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Konszolidációba bevont vállalatban	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0					0
<i>2. Tartósan adott kölcsön kapcsoló vállalkozásban</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Konszolidációba bevont vállalatban	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0					0
3. Egyéb tartós részesedés	40			40					40
4. Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési visz.	0			0					0
5. Egyéb tartósan adott kölcsön	18 164			18 164					18 164
6. Tartós hitelevizonyt megtestesítő értékpapír	0			0					0
7. Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítése	0			0					0
<i>8. Tőkekonszolidációs különbözet</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Teljeskörűen bevont vállalkozásokból	0			0					0

- Equity módszerrel bevont vállalkozásokból	0			0					0
B. Forgóeszközök	8 133 662	0	0	8 133 662	146 718	280 034	35 223	0	8 035 569
I. KÉSZLETEK	5 636 960	0	0	5 636 960	146 718	280 034	0	0	5 503 644
1. Anyagok	1 311 074			1 311 074		226 268			1 084 806
2. Befejezetlen termelés és félkész termék	1 007 102			1 007 102					1 007 102
3. Növendék-, hízó-, és egyéb állatok	1 780 058			1 780 058					1 780 058
4. Késztermék	1 530 850			1 530 850	146 718	53 766			1 623 802
5. Áruk	248			248					248
6. Készletre adott előlegek	7 628			7 628					7 628
II. KÖVETELÉSEK	2 367 906	0	0	2 367 906	0	0	35 223	0	2 403 129
1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásokból (vevők)	804 430			804 430					804 430
2. Követelések kapcsoló vállalkozással szemben	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0					0
3. Követelések egyéb részesedési viszonyban lévő váll-sal szemben	0			0					0
4. Váltókövetelések	0			0					0
5. Egyéb követelések	1 563 476			1 563 476					1 563 476
6. Konszolidációból adódó (számított) társasági adó követelés	0			0			35 223		35 223
III. ÉRTÉKPAPÍROK	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1. Részesedés kapcsoló vállalkozásban	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalatban	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatban	0			0					0
- Egyéb kapcsoló vállalatban	0			0					0
2. Egyéb részesedés	0			0					0
3. Saját részvények, saját üzletrészek	0			0					0
4. Forgatási célú, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	0			0					0
IV. PÉNZESZKÖZÖK	128 796	0	0	128 796	0	0	0	0	128 796
1. Pénztár, csekk	5 676			5 676					5 676
2. Bankbetétek	123 120			123 120					123 120
C. Aktív időbeli elhatárolások	213 546	0	0	213 546	0	0	0	0	213 546
1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása	121 050			121 050					121 050
2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása	92 496			92 496					92 496
3. Halasztott ráfordítások	0			0					0
ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN	15 391 616	0	0	15 391 616	146 814	366 956	35 223	0	15 206 697

D. Saját tőke	1 638 188	0	0	1 638 188	0	0	184 919	0	1 453 269
I. JEGYZETT TŐKE	90 000			90 000					90 000
Ebből: visszavásárolt tulajdonosi részesedés névértéken	0			0					0
II. JEGYZETT, DE MEG BE NEM FIZETETT TŐKE (-)	0			0					0
III. TŐKETARTALEK	0			0					0
IV. EREDMÉNYTARTALEK	76 674			76 674					76 674
ebből: Előző évi mérlegátszámítási különbözet	0			0					0
V. LEKÖTÖTT TARTALEK	0			0					0
VI. ÉRTEKELESI TARTALEK	0			0					0
VII. MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY	-153 562			-153 562			184 919		-338 481
ebből: Mérlegátszámítási különbözet változása	0			0					0
VIII. LEÁNYVÁLLALATI SAJÁT TŐKE VÁLTOZÁS	942 902			942 902					942 902
IX. KONSZOLIDÁCIÓ MIATTI VÁLTOZÁSOK	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- adósságkonszolidálás különbözetéből	0			0					0
- közbeső eredmény különbözetéből	0			0					0
X. KÜLSŐ TAGOK (MAS TUL.-OK) RÉSZESEDESE	682 174			682 174					682 174
E. Céltartalékok	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1. Céltartalék a várható kötelezettségekre	0			0					0
2. Céltartalék a jövőbeni költségekre	0			0					0
3. Egyéb céltartalék	0			0					0
F. Kötelezettségek	13 165 598	0	0	13 165 598	0	0	0	0	13 165 598
I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEK	2 707 130	0	0	2 707 130	0	0	0	0	2 707 130
1. Hátrasorolt kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0			0					0
2. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll-sal szemben	0			0					0
3. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben	0			0					0
4. Tőkekonszolidációs különbözet leányvállalatokból	2 707 130			2 707 130					2 707 130

II. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	4 692 764	0	0	4 692 764	0	0	0	0	4 692 764
1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök	83 404			83 404					83 404
2. Átváltoztatható kötvények	0			0					0
3. Tartozások kötvénykibocsátásból	0			0					0
4. Beruházási és fejlesztési hitelek	0			0					0
5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek	2 324 816			2 324 816					2 324 816
6. <i>Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0			0					0
7. Tartós kötelezettségek egyéb rész. viszonyban lévő váll-sal szemben	0			0					0
8. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	2 284 544			2 284 544					2 284 544
III. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	5 765 704	0	0	5 765 704	0	0	0	0	5 765 704
1. Rövid lejáratú kölcsönök	0			0					0
Ebből: az átváltoztatható kötvények	0			0					0
2. Rövid lejáratú hitelek	4 547 992			4 547 992					4 547 992
3. Vevőktől kapott előlegek	200 672			200 672					200 672
4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)	664 526			664 526					664 526
5. Váltótartozások	0			0					0
6. <i>Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- Konszolidációba bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalattal szemben	0			0					0
- Egyéb kapcsolt vállalattal szemben	0			0					0
7. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb rész. visz. lévő váll-sal sz.	532			532					532
8. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	351 982			351 982					351 982
9. Konszolidálásból adódó (számított) társasági adó tartozás	0			0					0
G. Passzív időbeli elhatárolások	587 830	0	0	587 830	0	0	0	0	587 830
1. Bevételek passzív időbeli elhatárolása	39 638			39 638					39 638
2. Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása	130 744			130 744					130 744
3. Halasztott bevételek	417 448			417 448					417 448

7. számú melléklet: A modell vállalatcsoport konszolidációjába teljeskörűen bevont vállalkozások előkészített eredménykimutatás adatainak közbenső eredmény kiszűrése, bevétel-ráfordítás konszolidációja és a társasági adó különbözet elszámolása (2008. december 31.) (adatok ezer forintban)

Mérlegsorok	Adósságkonszolidációt követő adatok	Tárgyévi bevétel-ráfordítás konszolidáció		Bevétel – ráfordítás konszolidációt követő adatok	Tárgyévi közbenső eredmények kiszűrése		Konszolidáció miatti TA. különbözet		Konszolidált eredménykimutatás adatai
		Tartozik	Követel		Tartozik	Követel	Tartozik	Követel	
01. Belföldi értékesítés nettó árbevétele	7 059 432	1 462 240	0	5 597 192	133 316	53 766	0	0	5 517 642
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	2 635 966	1 462 240		1 173 726	133 316	53 766			1 094 176
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- Egyéb	4 423 466			4 423 466					4 423 466
02. Export értékesítés nettó árbevétele	3 653 544	0	0	3 653 544	0	0	0	0	3 653 544
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	0			0					0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- Egyéb	3 653 544			3 653 544					3 653 544
I. Értékesítés nettó árbevétele (01.+02.)	10 712 976	1 462 240	0	9 250 736	133 316	53 766	0	0	9 171 186
03. Saját termelésű készletek állományváltozása	64 914			64 914					64 914
04. Saját előállítású eszközök aktivált értéke	1 484 608			1 484 608					1 484 608
II. Aktivált saját teljesítmények értéke (03. ± 04.)	1 549 522	0	0	1 549 522	0	0	0	0	1 549 522
III. Egyéb bevételek	1 992 748	0	0	1 992 748	100 800	0	0	0	1 891 948
- Konszolidációba bevont vállalatoktól	100 800			100 800	100 800				0
- Részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- Egyéb	1 891 948			1 891 948					1 891 948
- Eredménykimutatás átszámítási különbözet	0			0					0
- Mérlegátszámítási különbözet változása	0			0					0
Ebből: visszaírt értékvesztés	1 826			1 826					1 826
III/A. Adósságkonszolidálás miatt keletkező - eredményt növelő - konszolidációs különbözet	0			0					0
05. Anyagköltség	7 508 240		1 183 644	6 324 596					6 324 596
06. Igénybe vett szolgáltatások értéke	1 455 550		217 480	1 238 070					1 238 070
07. Egyéb szolgáltatások értéke	133 664			133 664					133 664
08. Eladott áruk beszerzési értéke	136 552		32 896	103 656					103 656
09. Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke	99 690		28 220	71 470					71 470
IV. Anyagjellegű ráfordítások	9 333 696	0	1 462 240	7 871 456	0	0	0	0	7 871 456

(05.+06.+07.+08.+09.)									
10. Bérköltés	1 623 094			1 623 094					1 623 094
11. Személyi jellegű egyéb kifizetések	447 082			447 082					447 082
12. Bérjárulékok	588 488			588 488					588 488
V. Személyi jellegű ráfordítások (09 +10.+11.)	2 658 664	0	0	2 658 664	0	0	0	0	2 658 664
VI. Értécsökkenési leírás	943 346			943 346		96			943 250
VII. Egyéb ráfordítások	926 514	0	0	926 514	53 766	13 878	0	0	966 402
- Egyéb ráfordítások	926 514			926 514	53 766	13 878			966 402
- Eredménykimutatás átszámítási különbözet	0			0					0
- Mérlegátszámítási különbözet változása	0			0					0
Ebből: értékvesztés	394			394					394
VII/A. Adósságkonszolidálás miatt keletkező - eredményt csökkentő - konszolidációs különbözet	0			0					0
A. ÜZEMI (ÜZLETI) TEVEKENYSÉG EREDMÉNYE	393 026	1 462 240	1 462 240	393 026	287 882	67 740	0	0	172 884
13. Kapott (járó) osztalék, részesedés	249 480	249 480	0	0	0	0	0	0	0
- konszolidációba bevont vállalatoktól	249 480	249 480		0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	0			0					0
14. Részesedés értékesítésének árfolyamnyeresége	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	0			0					0
15. Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- konszolidációba bevont vállalatoktól	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb kapcsolt vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	0			0					0
16. Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek	18 842	17 608	0	1 234	0	0	0	0	1 234
- konszolidációba bevont vállalatoktól	17 608	17 608		0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0

- egyéb kapcsoló vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	1 234			1 234					1 234
17. Pénzügyi műveletek egyéb bevételei	79 864			79 864					79 864
VIII. Pénzügyi műveletek bevételei (13.+14.+15.+16.+17.)	348 186	267 088	0	81 098	0	0	0	0	81 098
<i>18. Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	0			0					0
<i>19. Fizetendő kamatok és kamatjellegrű ráfordítások</i>	<i>604 376</i>	<i>0</i>	<i>17 608</i>	<i>586 768</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>586 768</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	17 608		17 608	0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	586 768			586 768					586 768
<i>20. Részesedések, értékpapírok, bankbetétek értékvesztése</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
- konszolidációba bevont vállalatoknak	0			0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb kapcsoló vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	0			0					0
21. Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai	7 172			7 172					7 172
IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai	611 548	0	17 608	593 940	0	0	0	0	593 940
B. PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE	-263 362	267 088	17 608	-512 842	0	0	0	0	-512 842
C. SZOKÁSOS VÁLLALKOZÁSI EREDMÉNY	129 664	1 729 328	1 479 848	-119 816	287 882	67 740	0	0	-339 958
X. Rendkívüli bevételek	44 722	14 200	0	30 522	0	0	0	0	30 522
- konszolidációba bevont vállalatoktól	14 200	14 200		0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoktól	0			0					0
- egyéb	30 522			30 522					30 522
XI. Rendkívüli ráfordítások	16 724	0	14 200	2 524	0	0	0	0	2 524
- konszolidációba bevont vállalatoknak	14 200		14 200	0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	2 524			2 524					2 524

D. RENDKÍVÜLI EREDMÉNY	27 998	14 200	14 200	27 998	0	0	0	0	27 998
E. ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY	157 662	1 743 528	1 494 048	-91 818	287 882	67 740	0	0	-311 960
XII. Adófizetési kötelezettség	15 274			15 274					15 274
XII/A. Konszolidálásból adódó (számított) társasági adókülönbözet (+-)	0			0				35 223	-35 223
F. ADÓZOTT EREDMÉNY	142 388	1 743 528	1 494 048	-107 092	287 882	67 740	0	35 223	-292 011
22. Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre	0			0					0
23. <i>Jóváhagyott osztalék, részesedés</i>	295 950	0	249 480	46 470	0	0	0	0	46 470
- konszolidációba bevont vállalatoknak	249 480		249 480	0					0
- részesedés értékelés módszerrel bevont vállalatoknak	0			0					0
- egyéb	46 470			46 470					46 470
G. MERLEG SZERINTI EREDMÉNY	-153 562	1 743 528	1 743 528	-153 562	287 882	67 740	0	35 223	-338 481

**9. számú melléklet:
Mutatók képletei**

Megnevezés	Mutató számítása
Vagyoni helyzet alakulásának elemzése	
Tőkeerősség (Saját tőke részaránya)	$(\text{Saját tőke}/\text{Források összesen}) * 100$
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény A (Saját tőke növekedésének mértéke)	$(\text{MSZER}/\text{Saját tőke}) * 100$
Tőkearányos mérleg szerinti eredmény B (Saját tőke növekedésének mértéke)	$(\text{MSZER}/\text{Jegyzett tőke}) * 100$
Saját tőke - jegyzett tőke arány	$(\text{Saját tőke}/\text{Jegyzett tőke}) * 100$
Tőke önfinanszírozás	$(\text{Adózott eredmény}/\text{Saját tőke}) * 100$
Kötelezettségek aránya (Eladósodási együttható)	$(\text{Kötelezettségek}/\text{Források összesen}) * 100$
Köt. Az idegen tőke összetétele, lejárat szerint	$(\text{Hosszú lej. Köt.}/\text{Köt.}) * 100$
Befektetett eszközök fedezete _A	$(\text{Saját tőke}/\text{Befektetett eszközök}) * 100$
Befektetett eszközök fedezete _B (illetve II.)	$((\text{Saját tőke} + \text{Hosszú lej.köt.})/\text{Bef.eszk.}) * 100$
Tőkeellátottsági mutató	$(\text{Saját tőke}/(\text{Befektetett eszközök} + \text{Készletek})) * 100$
Idegen tőkének saját tőkével való fedezete	$(\text{Saját tőke}/\text{Kötelezettségek})$
Tökemultiplikátor	$(\text{Eszközök}/\text{Saját tőke})$
Leányvállalati saját tőke változás	$(\text{Leányvállalati saját tőke változás}/\text{Jegyzett tőke}) * 100$
Tőkekonzolidációs különbözet aránya	$(\text{Passzív tőkekonzolidációs különbözet}/\text{Saját tőke}) * 100$
Pénzügyi helyzet alakulásának átfogó elemzése	
Adósságállomány aránya	$(\text{Adósságállomány}/(\text{Adósságállomány} + \text{Saját tőke})) * 100$
Saját tőke aránya	$(\text{Saját tőke}/(\text{Adósságállomány} + \text{Saját tőke})) * 100$
Adósságállomány fedezettsége	$(\text{Saját tőke}/\text{Adósságállomány}) * 100$
Eladósodottság foka	$(\text{Kötelezettségek}/\text{Eszközök összesen}) * 100$
Likviditási ráta	$(\text{Forgóeszközök}/\text{Rövid lejáratú kötelezettségek})$
Likviditási gyorsráta	$((\text{Forgóeszközök} - \text{Készletek})/\text{Rövid lejáratú kötelezettségek})$
Készpénzlikviditási mutató	$(\text{Pénzeszközök}/\text{Rövid lej.köt})$
Likviditási mutató I.	$((\text{Pénzeszközök} + \text{Követelések})/\text{Rövid lej.köt})$
Likviditási mutató II.	$((\text{Pénzeszközök} + \text{Követelések} + \text{Készletek})/\text{Rövid lej.köt})$
Pénzjövdelem mutató (cash flow)	$\text{MSZER} + \text{Tárgyévi értékcsökkenési leírás}$
Szabad (likvid) pénzeszközök aránya	$(\text{Pénzeszközök}/\text{Forgóeszközök}) * 100$
Jövedelmezőség alakulásának átfogó elemzése	
Árbevétel, bevétel arányos üzemi eredmény	$(\text{Üzemi tev.er.}/(\text{Ért.nettó ár.b.} + \text{egyéb bev.})) * 100$
Árbevétel, bevétel arányos szok.váll.er.	$(\text{Szokásos váll.er.}/(\text{Ért.nettó ár.b.} + \text{egyéb bev.} + \text{Pü.műv.er.})) * 100$
Árbevétel, bevétel arányos adózás előtti er.	$(\text{Adózás előtti er.}/(\text{Ért.nettó ár.b.} + \text{összes bevétel})) * 100$
Árbevétel, bevétel arányos adózott eredmény	$(\text{Adózott eredmény}/(\text{Ért.nettó ár.b.} + \text{összes bevétel})) * 100$
Árbevétel, bevétel arányos MSZER	$(\text{MSZER}/(\text{Ért.nettó ár.b.} + \text{összes bevétel})) * 100$
Tőkearányos üzemi eredmény	$(\text{Üzemi tev.er.}/\text{Saját tőke}) * 100$
Tőkearányos üzemi eredmény tényezőkre bontva	$(\text{Üzemi tev.er.}/\text{Ért.nettó ár.b.}) * (\text{Ért.nettó ár.b.}/\text{Saját tőke})$
A működés eredményességének mutatói - Üzemi tev. Eredményessége	$(\text{Üzemi tev.er.}/\text{Ért.nettó ár.b.})$
A működés eredményességének mutatói - Saját tőke megtér. 1 év alatt	$(\text{Értékesítés nettó árbevétele}/\text{Saját tőke})$
Tőkearányos szokásos váll.er.	$(\text{Szokásos váll.er.}/\text{Saját tőke}) * 100$
Tőkearányos adózás előtti eredmény	$(\text{Adózás előtti er.}/\text{Saját tőke}) * 100$
Tőkearányos adózott eredmény (ROE)	$(\text{Adózott eredmény}/\text{Saját tőke}) * 100$

Tőkearányos mérleg szerinti eredmény	$(MSZER/Saját\ tőke)*100$
Tőkearányos korrigált adózott eredmény	$(EBIT/Saját\ tőke)*100$
Jegyzett tőke arányos adózott eredmény	$(Adózott\ eredmény/Jegyzett\ tőke)*100$
Eszközarányos jövedelmezőség	$(Adózás\ előtti\ eredmény/Mérlegfőösszeg)*100$
Bérrarányos jövedelmezőség	$(Üzemi\ tev.er./Bérráfordítás)*100$
Bérrarányos jövedelmezőség	$(Adózás\ előtti\ er./Bérráfordítás)*100$
Előmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	$(Üzemi\ tev.er./Személyi\ jell.ráf.)*100$
Előmunka-ráfordítás arányos jövedelmezőség	$(Adózás\ előtti\ er./Személyi\ jell.ráf.)*100$
Immateriális javak és tárgyi eszközök jövedelmezősége	$(Üzemi\ tev.er./(Immat.javak\ nettó\ értéke + tárgyi\ eszközök\ nettó\ értéke))*100$
Tárgyi eszközök jövedelmezősége	$(Üzemi\ tev.er./Tárgyi\ eszközök\ nettó\ értéke)*100$
Immateriális javak, tárgyi eszközök és készletek jövedelmezősége	$(Üzemi\ tev.er./(Immat.javak\ nettó\ értéke + tárgyi\ eszk.\ nettó\ értéke+Készlet))*100$
Készletek jövedelmezősége	$(Üzemi\ tev.er./Készletek)*100$
Befektetett eszközök és készletek jövedelmezősége	$(Adózás\ előtti\ eredmény/(Befektetett\ eszközök+Készletek))*100$
ROA (Return on Net Assets)	$(Adózás\ előtti\ eredmény/Eszközök\ összesen)*100$
ROI (Return on Net Investment)	$(Adózott\ eredmény/Eszközök\ összesen)*100$
ROI (Return on Net Investment) tényezőkre bontva	$(Adózott\ eredmény/Ért.nettó\ árb.)*(Ért.nettó\ árb./Összes\ eszköz)$
ROI tényezői	$(Adózott\ eredmény/Ért.nettó\ árb.)$
ROI tényezői	$(Ért.nettó\ árb./Összes\ eszköz)$
Befektetések jövedelmezősége	$((Kapott\ kamat+osztalék)/Befektetett\ pénzügyi\ eszközök)*100$
Lábjegyzet:	
ROS: Return on Sales	
ROE: Return on Eguity	
EBIT: adózás és kamatfizetés előtti eredmény	